

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE
al ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI**

Cu titlu de manuscris
CZU: 343.9(043.3)

TIGHINEANU Alexandra

**ANALIZA CRIMINOLOGICĂ A INFRAȚIUNILOR DE MARE
VIOLENȚĂ SĂVÂRȘITE ÎN GRUP**

Specialitatea științifică: 554.02 - Criminologie

Teză de doctor în drept

Conducător științific: _____

BUJOR Valeriu,
profesor universitar,
doctor în drept

Autor: _____

CHIȘINĂU, 2018

© TIGHINEANU Alexandra, 2018

CUPRINS:

ADNOTARE	4
LISTA ABREVIERILOR	7
INTRODUCERE	8
1. INFRAȚIUNILE DE MARE VIOLENȚĂ SĂVÂRȘITE ÎN GRUP PRIN PRISMA CERCETĂRILOR ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIU	16
1.1. Studiu privind materialele științifice referitoare la infraționile/infraționalitatea de mare violență săvârșite/-ă în grup publicate în Republica Moldova.....	16
1.2. Cercetarea materialelor științifice publicate în alte state referitor la infraționile de mare violență săvârșite în grup.....	25
1.3. Concluzii la Capitolul 1.....	40
2. NOȚIUNEA, ESENȚA ȘI MANIFESTĂRILE VIOLENȚEI INFRAȚIONALE. CONCEPTUL INFRAȚIUNII DE MARE VIOLENȚĂ SĂVÂRȘITĂ ÎN GRUP	43
2.1. Noțiunea și esența violenței. Violența infrațională.....	43
2.2. Formele de manifestare a violenței infraționale.....	54
2.3. Infraționea/infraționalitatea de mare violență săvârșită în grup: concept și caracterizare. Locul infraționii de mare violență săvârșită în grup în structura infraționilor de violență și a celor de grup.....	64
2.4. Infraționea de mare violență săvârșită în grup în cadrul structurii sistemului infrațional violent și de grup.....	79
2.5. Concluzii la Capitolul 2.....	88
3. INFRAȚIUNILE DE MARE VIOLENȚĂ SĂVÂRȘITE ÎN GRUP: ELEMENTE CRIMINOLOGICE CANTITATIVE ȘI CALITATIVE	92
3.1. Infraționea de grup și violența (marea violență) infrațională.....	92
3.2. Particularități criminologice cantitative referitoare la anumite categorii de infraționi de mare violență săvârșite în grup.....	121
3.3. Factorii principali ai infraționilor de mare violență săvârșite în grup.....	131
3.3.1. Factori bio-sociali și culturali.....	131
3.3.2. Factori economici.....	135
3.4. Elemente de prevenire și combatere a infraționilor de mare violență săvârșite în grup.....	137
3.4.1. Semnificația măsurilor criminologice de prevenție.....	138
3.4.2. Repere teoretice privind combaterea infraționilor de mare violență săvârșite în grup.....	150
3.5. Concluzii la Capitolul 3.....	156
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	158
BIBLIOGRAFIE	163
ANEXE:	
Anexa 1 - Locul infraționilor de mare violență comise în grup în limitele altor categorii de infraționalitate.....	176
Anexa 2 - Indicatori cantitativi privind infraționile de mare violență comise în grup în Republica Moldova în perioada anilor 2004-2016.....	177
Anexa 3 - Chestionar.....	178
Anexa 4 – Act de implementare a rezultatelor științifice obținute.....	179
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	180
CV-ul AUTORULUI	181

ADNOTARE

TIGHINEANU Alexandra. Analiza criminologică a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup. Teză de doctor în drept. Chișinău, 2018

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, 4 anexe, bibliografia din 197 titluri, 162 pagini de text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 15 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: infracțiune, constrângere, violență, violență fizică, violență psihică, act violent, acțiune violentă, omor, grup, grup de persoane, gloată, grup criminal organizat, organizație criminală, asociație criminală.

Domeniul de studiu. Cercetările științifice se include în domeniul complex al criminologiei speciale, de o atenție sporită fiind acoperit segmentul analizei criminologice a infracționalității de mare violență comisă în grup.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul cercetării științifice constă în conturarea unui mecanism eficient de identificare a infracțiunilor de violență săvârșite în grup - ca un sistem sub generic de infracțiuni, raportate la categoria generică de infracțiuni de violență și infracțiuni săvârșite în grup, antrenându-se posibilitatea, ca urmare a analizei criminologice a acesteia, de a desfășura o activitate de prevenire și combatere mai eficientă a acestui grup sub generic de infracțiuni. Obiectivele lucrării: analiza complexă a cercetărilor criminologice în ceea ce vizează infracțiunile de violență (infracțiuni de mare violență) și infracțiunile de grup (infracțiunile de mare violență comisă în grup), elaborate și publicate în RM și în alte state; analiza reglementărilor juridico-penale care pun în evidență instituția violenței penale și lansarea unor idei de unificare a acestui uz; analiza criminologică a conceptului de violență; cercetarea și conceptualizarea categoriei criminologice de infracțiune de mare violență comisă în grup; identificarea structurii și dinamicii infracționalității violente în RM, făcându-se referire și la locul infracțiunilor de mare violență comisă în grup în cadrul structurii de ansamblu a criminalității, precum și în cadrul structurii infracțiunilor de violență; cercetarea criminologică a infracțiunilor de violență săvârșite în grup, pornindu-se de la corelația între interconexiunile infracțiunilor de violență și infracțiunilor de grup; investigarea criminologică a factorilor infracțiunilor de mare violență comise în grup; selectarea unor concluzii necesare pentru eficientizarea luptei contra infracțiunilor de mare violență comisă în grup și promovarea unor recomandări în acest sens.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute. Rezultatele științifice obținute prin cercetarea monografică desfășurată consistă în: definirea noțiunii de violență; clarificarea contextului de violență infracțională și violență neinfracțională; clarificarea conceptuală a delimitării între violența simplă și marea violență, violența propriu-zisă și violența instrumentală, violența fizică și violența psihică etc.; definirea infracțiunii de violență, infracțiunii de mare violență și a infracțiunii de mare violență săvârșită în grup; identificarea limitelor normative și infracțiunilor incidente celor de mare violență; cercetarea factorilor condiționali ai violenței mari manifestate în grup; conturarea unor direcții ale activității de prevenire și combatere a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea conceptului criminologic al infracțiunilor de mare violență comise în grup, prin definirea și clasificarea acestora, identificarea trăsăturilor definitorii, fapt care contribuie la eficientizarea luptei cu un asemenea grup sub generic complex de infracțiuni, inclusiv pe cale juridico-penală.

Semnificația teoretică constă în analiza unor opinii de certă valoare științifică expuse în literatura de specialitate autohtonă și străină referitor la fenomenul criminalității în ansamblu, urmându-se cercetarea de la general la particular și urmărind scopul evaluării criminologice a infracțiunilor de mare violență comise în grup de persoane. Studiul monografic sub forma tezei de doctorat reprezintă o cercetare științifică fundamentală cu imanente posibilități de antrenare în practică a concluziilor și recomandărilor formulate.

Valoarea aplicativă rezultă din posibilitatea eventuală de a utiliza rezultatele științifice: - în activitatea de predare a cursului de Criminologie în cadrul instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova; - în activitatea organelor de drept, fiind conturate premisele uniformizării uzului de noțiunea de violență în diferite conotații conceptuale ale acesteia; - în activitatea de modificare a legislației penale, fiind operate anumite modificări la CP RM care pune în evidență diferite forme de manifestare a violenței infracționale.

Implementarea rezultatelor științifice. Concluziile și recomandările investigațiilor științifice desfășurate și-au găsit reflectare în conținutul a 15 lucrări științifice publicate, inclusiv prin participarea la lucrările mai multor conferințe științifico-practice internaționale.

АННОТАЦИЯ

ТИГИНЯНУ Александра. Криминологический анализ тяжких насильственных групповых преступлений. Диссертация на соискание ученой степени доктора права. Кишинэу, 2018

Структура диссертации: Введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, 4 приложения, список литературы из 197 наименований, 162 страниц основного текста. Полученные результаты опубликованы в 15 научных работах.

Ключевые слова: преступление, принуждение, насилие, тяжкое насилие, физическое насилие, психическое насилие, акт насилия, насильственное действие, убийство, группа, группа лиц, толпа, организованная преступная группа, преступная организация, преступная ассоциация.

Область исследования: Научные исследования относятся к криминологии, особое внимание отведено криминологическому анализу тяжкой насильственной групповой преступности.

Цель и задачи исследования: Цель научного исследования заключается в криминологическом исследовании тяжких насильственных преступлений совершенных группой лиц как под родовые преступления, которые взаимосвязаны с категорией таких преступлений как преступления с применением насилия и преступления совершенные группой лиц, предоставляя возможность осуществлять мероприятия по предотвращению и эффективной борьбы с этой подгруппой преступлений. *Задачи исследования:* комплексный анализ криминологических исследований в области преступности, особенно преступлений с применением насилия (особо тяжких преступлений с применением насилия) и преступлений совершенных группой лиц (особо тяжких преступлений с применением насилия совершенных группой лиц), созданных и опубликованных в РМ и в других странах; анализ уголовно-правового регулирования института насилия в уголовном праве и обобщение идей по указанной тематике исследования; криминологический анализ концепции насилия; исследования и определение понятийного аппарата криминологической категории как особо тяжкое насильственное групповое преступность; идентификация структуры и динамики преступлений с применением насилия в РМ, проводя параллель с местом особо тяжких преступлений с применением насилия совершенных группой лиц в системе преступлений, также в системе преступлений с применением насилия; криминологическое исследование преступлений с применением насилия совершенных группой лиц, в рамках взаимосвязи между насильственной преступностью и групповой преступностью; криминологическое изучение причин тяжкой насильственной групповой преступности; определение важных выводов по эффективной борьбе с преступностью с применением насилия совершаемой группой лиц и выдвижение рекомендаций по этим вопросам.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов заключается в таких научных результатах как: определение понятия насилия; выяснение смысла преступного насилия и не преступного насилия; концептуальное выяснение разграничения между простым насилием и особо тяжким насилием, просто насилием и инструментальным насилием, физическим и психическим насилием и т.п.; определение преступлений с применением насилия, преступлений с особо тяжким насилием и особо тяжких преступлений с применением насилия совершенных группой лиц; определение нормативных границ и преступлений предшествующих особо тяжким с насилием; исследование причин преступления с применением особо тяжкого насилия группой лиц; выявление областей деятельности по предупреждению и борьбе с особо тяжкими преступлениями с применением насилия совершенных группой лиц.

Научная важная проблема рассмотренная автором: разработка криминологической концепции особо тяжких преступлений с применением насилия совершенных группой лиц через понятийный аппарат и классификацию, идентификацию основополагающих характеристик, что в конечном результате должно повлиять на эффективность борьбы с подобной комплексной подкатегорией преступлений, в том числе в рамках уголовного регулирования.

Теоретическое значение заключается в анализе научных точек зрения, отраженных в специальной местной и иностранной литературе по преступности. Исследование велось от общего к частному, преследовало цель оценить с точки зрения криминологии особо тяжкие преступления, совершенные группой лиц. Монографическое исследование в форме аспирантской работы представляет фундаментальное научное исследование с элементами практического применения выводов и сформулированных автором предложений.

Практическое значение заключается в возможности применения научных результатов в: - в педагогической деятельности по ведению учебной дисциплины Криминологии в рамках высших учебных учреждений РМ; - в деятельности правоохранительных органах; - в деятельности по изменению уголовного законодательства, в рамках изменения Уголовного Кодекса РМ по вопросам правового регулирования различных форм проявления насилия при совершении преступлений.

Внедрение научных результатов. Выводы и рекомендации в рамках данного научного исследования нашли свое отражение в 15 опубликованных научных работах, а также в публикациях, представленных на международных научных конференциях.

ANNOTATION

TIGHINEANU Alexandra. Criminological analysis of crimes of great violence committed in-group. PhD thesis in law. Chisinau, 2018

Structure of the thesis: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, 4 annex, bibliography of 197 titles, 162 pages of basic text. The results obtained are published in 15 scientific papers.

Keywords: offense, coercion, violence, physical violence, psychic violence, violent act, violent action, murder, group, group of people, crowd, organized crime group, criminal organization, criminal association.

Field of study. Scientific researches are included in the complex field of special criminology, the segment of criminological analysis of the offense committed in the group being attentively analyzed.

Purpose and objectives of the paper. The purpose of the scientific research is to investigate from a criminological point of view, the offenses of great violence committed in groups, as a sub generic system of crimes related to the generic categories of offenses of violence and offenses committed in groups, providing the possibility of performing effective prevention and combating activities of this sub generic group of offenses. Objectives of the paper: a complex analysis of criminological investigations in the crime domain, especially criminality of violence (serious crime) and group criminality (serious crime committed in a group), elaborated and published in Republic of Moldova and other countries; analysis of criminal-law regulations that highlight the institution of criminal violence and the launching of ideas for unification of this use; criminological analysis of the concept of violence; research and conceptualization of the criminological category of criminality of great violence committed in the group; identifying the structure and dynamics of violent crime in the Republic of Moldova, also referring to the crime scene of the great violence committed in the group in the overall structure of crime as well as the structure of the crime of violence; criminological investigation of group violence offenses, starting from the correlation between the interconnections of crime and violence with group criminality; criminological investigation of the criminality factors of great violence committed in the group; selecting the necessary conclusions to make the fight against criminality of high violence committed in the group more efficient and to make recommendations in this regard.

The scientific novelty and the originality of the obtained results was outlined through scientific results focused on: the scientific results obtained by the monographic research carried out consist of: defining the notion of violence; clarifying the context of criminal violence and non-criminal violence; conceptual clarification of the delimitation between simple violence and great violence, violence and instrumental violence, physical violence and mental violence, etc. .; the definition of the offense of violence, the offense of great violence and the offense of major group violence; identification of normative boundaries and offenses incident to those of great violence; research into the conditional factors of large group violence; shaping some directions of the activity of preventing and combating the crimes of great violence committed in the group.

The important scientific problem solved lies in the elaboration of the criminological concept of the crimes of great violence committed in the group by defining and classifying them, identifying the defining traits, which contributes to the efficiency of the fight with such a complex sub general group of crimes, including criminal law.

The theoretical significance consists in the analysis of opinions of some scientific value presented in the native and foreign literature on the phenomenon of crime as a whole, followed by research from general to particular and following the purpose of criminological evaluation of the crimes of great violence committed in a group of persons. The monograph study in the form of a PhD thesis represents a fundamental scientific research with immanent possibilities to practice the conclusions and recommendations formulated.

The applicative value results from the possible use of the scientific results: - in the teaching activity of the Criminology course in the higher education institutions of the Republic of Moldova; - in the activity of the law bodies, outlining the premises of the uniformity of the use of the notion of violence in its different conceptual connotations; - in the activity of amending the criminal legislation, some modifications being made to CPM, which highlight different forms of manifestation of criminal violence.

Implementation of scientific results. The conclusions and recommendations of the scientific investigations carried out have been reflected in 15 published scientific papers, including participation in several international scientific-practical conferences.

LISTA ABREVIERILOR

UE	Uniunea Europeană
RM	Republica Moldova
FR	Federația Rusă
Ex-URSS	ex-Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
CP	Cod penal
MO	Monitor Oficial
Vol.	Volum
Art.	Articol
Alin.	Alineat
Lit.	Literă
P.	Pagină
Pct.	Punct
Nr.	Număr

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța problemei abordate. Transformările sociale, economice, psihologice și de altă natură din ultima perioadă de timp, care au loc în societatea noastră, pe lângă anumite rezultate pozitive, au avut și au în continuare multiple consecințe negative, inclusiv agravarea situației criminogene. Astfel, în mediu, nivelul infracționalității raportat la populația RM atinge cota de peste 110 infracțiuni la 10000 locuitori, fapt care pune în evidență o înaltă rată de comitere a infracțiunilor. Un trend de creștere cantitativă în acest sens a fost identificat și în raport cu infracțiunile de violență, în particular a infracțiunilor de mare violență comise în grup.

Deși siguranța socială nu se măsoară prin numărul de infracțiuni înregistrate în țară la o etapă sau alta de dezvoltare a ei, ci inclusiv prin gradul de percepere a siguranței de către populația țării, s-a încercat desfășurarea unui sondaj de opinie referitor la perceperea fenomenului de violență și siguranță socială față de acesta.

În acest ultim sens, analiza rezultatelor sondajului desfășurat în perioada lunilor decembrie 2016 - ianuarie 2017 (pe un eșantion de 1200 persoane - 390 bărbați și 810 femei; 180 persoane cu vârsta între 30 - 40 ani și 1020 persoane cu vârsta între 20-30 ani; 810 angajați și 390 studenți) a identificat următoarea situație: *au fost implicate în acte de violență 330 persoane (210 femei și 120 bărbați), ceea ce constituie 27,5% din numărul de persoane chestionate.*

Cu toate acestea gradul de violență din societatea noastră a fost apreciat în felul următor:

- 270 persoane au indicat la un grad mediu de violență în societate,
- 660 persoane au invocat un grad ridicat de violență în societate,
- 270 persoane au făcut referire la un grad deosebit de ridicat al violenței în societate.

Este important, de asemenea, că 720 persoane din cele chestionate au apreciat nivelul mult mai ridicat al infracțiunilor de mare violență comise în grup în comparație cu infracțiunile de mare violență și infracțiunile violente.

Rezultatele obținute au pus în vedere necesitatea studiului desfășurat în ipoteza acestei lucrări științifice și importanța iminentă a investigării diferitor genuri de infracționalitate, în particular a infracțiunilor de mare violență comise în grup. Or, în condițiile unui stres general, demoralizării societății, unor dificultăți materiale majore și diminuării valorilor morale generale, violența a obținut un caracter natural și a devenit o manifestare deosebit de frecventă, iar violența de grup (mai cu seamă marea violență de grup) se manifestă în ritm de creștere permanentă. Împrejurările în cauză constituie rezultanta logică nu numai a unor parametri cantitativi ai criminalității, ci și efectul analizei multor indicatori calitativi ai acestui fenomen socialmente periculos.

Problematica violenței și a mării violențe are un caracter complex și multidimensional, necesitându-se o abordare integrată în vederea soluționării ei. În aserțiunea noastră, este necesară și principială elaborarea unui sistem eficient de măsuri de prevenire și combatere a infracțiunilor de mare violență în diferitele conotații de manifestare a lor, în particular a infracțiunilor de mare violență comise în grup.

Această necesitate lansează promovarea unor concepte ale noțiunilor de violență, violență periculoasă, violență nepericuloasă, mare violență, violență comisă în grup etc. Or, indicatorii calitativi ai acestor categorii juridice urmează, în opinia noastră, să rezulte din limitele normativului penal în vigoare, iar cercetările criminologice să ofere soluții privind efectele aplicării uniforme a acestora. Pe măsură ce însăși noțiunea de violență nu are o abordare unilaterală în sens juridico-penal, studiile criminologice oferă diferite valențe acestor noțiuni, iar ca efect fenomenul are o reprezentare diferită de la un cercetător la altul, precum și de la o soluție la alta.

Investigațiile științifice realizate vin să promoveze o viziune doctrinală proprie, cu caracter novator, asupra problematicii complexe a infracțiunilor de mare violență comise în grup, evidențiindu-se, sub aspect criminologic, noțiunea și clasificarea acestor fapte penale, trăsăturile definitorii, personalitatea infractorului, determinantele comportamentului violent, caracterizarea mării violențe de grup etc.

În acest context, intervine și concluzia privind actualitatea studiului științific desfășurat, care consistă în inevitabilitatea diferențierii cât mai eficiente a metodelor și mijloacelor de prevenire și combatere a infracționalității, prin repartizarea calculată și științific argumentată a diferitor genuri de criminalitate care se dezvoltă într-o societate la o anumită etapă. În particular, se face alegație la infracțiunile de mare violență comise în grup, metodele de prevenire și combatere a acestora fiind ineficiente, anume drept urmare a lipsei unor cercetări fundamentale în acest sens.

Corelația sub generică a caracteristicii criminologice a infracțiunilor de violență și a infracțiunilor săvârșite în grup a rezultat anume din premisa inițială a comiterii infracțiunilor de violență în grup în circa 40% de cazuri, efect care sporește nu numai gradul de periculozitate a violenței, ci și gradul de periculozitate a urmărilor produse.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei de doctorat constă în cercetarea criminologică a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup, ca un sistem sub generic de infracțiuni, raportate la categoriile generice de infracțiuni de violență și infracțiuni săvârșite în grup, antrenându-se posibilitatea desfășurării unor activități de prevenire și combatere eficiente a acestui grup sub generic de infracțiuni.

În ipoteza scopului propus, au fost formulate mai multe obiective (sarcini) ale lucrării, în particular:

- studiul complex al cercetărilor criminologice în ceea ce vizează infracțiunile de violență (infracțiunile de mare violență) și infracțiunile de grup (infracțiunile de mare violență comise în grup), elaborate și publicate în RM și în alte state;
- analiza reglementărilor juridico-penale care pun în evidență instituția violenței penale și lansarea unor idei de unificare a acestui uz;
- analiza juridico-penală și criminologică a conceptului de violență;
- cercetarea și conceptualizarea categoriei criminologice de infracțiune/infracționalitate de mare violență comisă în grup;
- identificarea structurii și dinamicii infracțiunilor violente în RM, făcându-se referire și la locul infracțiunilor de mare violență comise în grup în cadrul structurii de ansamblu a criminalității, precum și în cadrul structurii infracțiunilor de violență;
- cercetarea criminologică a infracțiunilor de violență săvârșite în grup, pornindu-se de la corelația între interconexiunile infracțiunilor de violență și infracțiunilor de grup;
- investigarea criminologică a factorilor infracțiunilor de mare violență comise în grup;
- identificarea unor elemente de prevenire și combatere a infracțiunilor de mare violență comise în grup;
- selectarea unor concluzii necesare pentru eficientizarea luptei contra infracțiunilor de mare violență comise în grup și promovarea unor recomandări în acest sens.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute. Lucrarea științifică reprezintă una dintre puținele cercetări științifice complexe în materia infracțiunilor de mare violență comise în grup, cercetări desfășurate sub aspect criminologic.

Noutatea științifică consistă în ansamblul de concluzii și recomandări teoretice puse în vedere din perspectiva perfecționării mecanismelor de prevenire și combatere a infracțiunilor în ansamblu, în special a infracțiunilor de mare violență comise în grup. În particular:

- pe măsură ce însăși noțiunea de violență nu are o abordare unilaterală în sens juridico-penal, studiile criminologice oferă diferite valențe acestor noțiuni, iar ca efect fenomenul are o reprezentare diferită;
- indicatorii de clasificare a infracțiunilor de mare violență trebuie să fie de natură clară și să rezulte inclusiv din reglementarea juridico-penală adoptată;
- violența criminală (infracțională) poate fi definită ca fiind acea violență, care, odată aplicată, denotă existența unei infracțiuni și pasibilitatea de răspundere și pedeapsă penală pentru aceasta, indiferent de faptul este o violență-scop sau o violență instrumentală;

- de limitele violenței neinfraționale sunt cuprinse acele acte violente, care, prin natura și conținutul lor, exclud caracterul penal al faptei, precum și violența care nu este incidentă răspunderii penale (de exemplu, violența-scop, care a avut ca consecință vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoanei);

- potrivit legislației penale a RM, violența în sine (violența propriu-zisă) nu este supusă răspunderii penale în toate cazurile, făcându-se alegație la cauzarea unor vătămări ușoare ale integrității corporale sau a sănătății persoanei;

- violența infrațională poate fi concepută ca un fenomen socialmente periculos; o faptă prejudiciabilă, care prezumă aplicarea ilegală a forței; un sistem de acțiuni infraționale; un ansamblu de acte infraționale;

- prin *infrațiune de mare violență* se înțelege fapta prejudiciabilă, reglementată de legea penală, comisă cu intenție, manifestată doar prin violență fizică (propriu-zisă sau instrumentală) și care este atribuită de către legiuitor, potrivit caracterului și gradului prejudiciabil, la categoria infrațiunilor deosebit de grave sau excepțional de grave;

- *infrațiunea de mare violență comisă în grup* se referă la infrațiunile de mare violență comise prin oricare formă de participare penală.

Rezultatele științifice obținute prin cercetarea monografică desfășurată consistă în:

- definirea noțiunii de violență;
- clarificarea contextului de violență infrațională și violență neinfrațională;
- clarificarea conceptuală a delimitării între violența simplă și marea violență, violența propriu-zisă și violența instrumentală, violența fizică și violența psihică etc.;
- definirea infrațiunii de violență, infrațiunii de mare violență și a infrațiunii de mare violență săvârșită în grup;
- identificarea limitelor normative și infrațiunilor incidente celor de mare violență;
- cercetarea factorilor condiționali ai violenței mari manifestate în grup;
- conturarea unor direcții ale activității de prevenire și combatere a infrațiunilor de mare violență săvârșite în grup.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea conceptului criminologic al infrațiunilor de mare violență comise în grup, prin definirea și clasificarea acestora, identificarea trăsăturilor definitorii, fapt care contribuie la eficientizarea luptei cu un asemenea grup sub generic complex de infrațiuni, inclusiv pe cale juridico-penală.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă. Semnificația teoretică constă în analiza unor opinii de certă valoare științifică expuse în literatura de specialitate autohtonă și străină referitor la infrațiuni în ansamblu, urmându-se cercetarea de la general la particular și urmărind

scopul evaluării criminologice a infracțiunilor de mare violență comise în grup. Studiul monografic sub forma tezei de doctorat reprezintă o cercetare științifică fundamentală, cu imanente posibilități de antrenare în practică a concluziilor și recomandărilor formulate.

În acest context, valoarea aplicativă a lucrării rezultă din posibilitatea eventuală de a utiliza rezultatele științifice obținute:

- în activitatea de predare a cursului de Criminologie în cadrul instituțiilor de învățământ superior din RM;
- în activitatea organelor de drept, fiind conturate premisele uniformizării uzului de noțiunea de violență în diferite conotații conceptuale ale acesteia;
- în activitatea de modificare a legislației penale, fiind operate anumite modificări la CP RM care pune în evidență diferite forme de manifestare a violenței infracționale.

Aprobarea rezultatelor. Concluziile și recomandările formulate au fost tratate în conținutul mai multor articole științifice și pot servi drept bază teoretică pentru efectuarea unor cercetări ulterioare. Autorul tezei a publicat 15 articole științifice, inclusiv articole prezentate în cadrul diferitor conferințe naționale și internaționale (Conferința științifică internațională „60 de ani de învățământ economic superior în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic” (Chișinău: ASEM, 2013); Conferința științifică internațională „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii” (Chișinău: ASEM, 2012); Conferința științifico-practică internațională „Probleme actuale ale istoriei, teoriei dreptului și științelor administrației publice” (Chișinău: ASEM, 2010); Conferința internațională „Cultura juridică și prevenirea corupției” (Chișinău: Transparency International Moldova, 2007); Conferința științifico-practică internațională „Dreptul național în contextul proceselor integraționiste europene” (Chișinău: IRIM, 2006); Simpozionul Internațional al tinerilor cercetători (Chișinău: ASEM, 2006); Conferința științifică internațională „Violența în societatea de tranziție” (Chișinău: 2003).

Sumarul compartimentelor tezei.

Teza de doctorat cuprinde 3 capitole, adnotări, lista abrevierilor, introducere, concluzii generale și recomandări, bibliografie, declarația privind asumarea răspunderii, CV-ul autorului. În ansamblu, teza de doctorat numără 182 pagini și face referire la 197 titluri bibliografice. În conținutul lucrării sunt descrise anumite rezultate cantitative și calitative sub forma unor reprezentări grafice (4 anexe).

Introducerea lucrării cuprinde actualitatea și importanța problemei abordate, scopul și obiectivele tezei de doctorat, noutatea științifică a rezultatelor obținute, problema științifică

importantă soluționată, semnificația teoretică și valoarea aplicativă a tezei, aprobarea rezultatelor și sumarul compartimentelor lucrării.

Capitolul 1 al tezei - **Infrațiunile de mare violență săvârșite în grup prin prisma cercetărilor științifice în domeniu** - conține trei paragrafe: *1.1. Studiu privind materialele științifice referitoare la infrațiunile/infraționalitatea de mare violență săvârșite/-ă în grup publicate în Republica Moldova; 1.2. Cercetarea materialelor științifice publicate în alte state referitor la infrațiunile de mare violență săvârșite în grup; 1.3. Concluzii la Capitolul 1.*

Punându-se în valoare faptul că evoluția societăților contemporane relevă aspecte care afectează importante segmente sociale, precum și că la etapa curentă se atestă o creștere fără precedent a nivelului de criminalitate, s-a invocat necesitatea cercetării unui grup sub generic de infrațiuni, care valorifică contextul unui fenomen socialmente periculos de amploare - *criminalitatea de mare violență comisă în grup*. Luând în vedere faptul că studii criminologice în acest domeniu au fost în mod direct sau indirect lansate, totuși nu au fost identificate și explicate anumite limite care oferă temei de atribuire a unei sau altei infrațiuni la categoria de infrațiune de mare violență. Operarea, în acest demers de analiză corelativă, cu o legătură între fenomenul criminalității în ansamblu, criminalitatea de mare violență și o crimă de violență în particular, pe baza cercetărilor științifice supuse analizei, identifică faptul că nu oricare crimă de violență valorifică existența criminalității de mare violență, iar oricare gen de criminalitate de mare violență se include în limitele criminalității în ansamblu.

Achiesăm pe deplin la opinia unor autori, precum că uzul de unele clasificări juridico-penale, de exemplu evidențierea categoriilor de infrațiuni în dependență de caracterul și gradul pericolului social al infrațiunii, nu este suficient pentru consumarea scopului general de prevenire a criminalității. În context, anume *clasificarea criminologică a infrațiunilor este supusă intereselor de prevenire a ei*. Astfel, întregul (criminalitatea) este repartizat în părți (tipuri, grupuri) în baza diverselor temeuri și semne. De altfel, în prezent, violența este întâlnită sub forme extreme, ca de exemplu, terorismul și crima organizată. Privită violența ca un spectru larg de comportamente, cu o etiologie complexă, o abordare diferențiată, aceasta se manifestă sub forma unor acte antisociale care lezează viața și sănătatea persoanei, iar mijloacele de înfăptuire sunt constrângerea, abuzul etc. Pentru a evalua în limite complete subiectul tezei de doctorat, și anume criminalitatea de mare violență comisă în grup, au fost supuse cercetării ambii indicatori ai acesteia: criminalitatea de violență, de la care s-a detașat criminalitatea de mare violență, îmbinată cu criminalitatea de grup.

Capitolul 2 - Noțiunea, esența și manifestările violenței infracționale. Conceptul infrațiunii de mare violență săvârșită în grup conține cinci paragrafe: *2.1. Noțiunea și esența*

violentei. Violența infracțională; 2.2. Formele de manifestare a violentei infracționale; 2.3. Infracțiunea/infracționalitatea de mare violență săvârșită în grup: concept și caracterizare. Locul infracțiunii de mare violență săvârșită în grup în structura infracțiunilor de violență și a celor de grup; 2.4. Infracțiunea de mare violență săvârșită în grup în cadrul structurii sistemului infracțional violent și de grup; 2.5. Concluzii la Capitolul 2.

Evoluția societăților contemporane pune la vedere noi modalități de manifestare a criminalității, care angajează o anumită răspândire, o anumită tipicitate, un anumit gen, anumite categorii de subiecți implicați în aceste acte infracționale. Pe măsură ce intervin noi forme de manifestare obiectivă a criminalității, mijloacele de prevenire și reacția socială urmează să fie eficientizate. Or, eficiența acestora din urmă depinde în cea mai mare măsură de cunoașterea celor dintâi. La moment, constatăm faptul că statistica polițienească denotă o răspândire atât la nivelul țării noastre, cât și la nivel internațional, a infracțiunilor și a infracționalității de mare violență comisă în grup. În viziunea noastră, factorii care generează creșterea semnificativă a nivelului de violență și a infracționalității de violență, în particular a infracționalității de mare violență comisă în grup au o explicație diferită și diferențiată de la o societate la alta, sursele acestora, totuși, având relevanță în domeniul politicului, economicului, juridicului etc.

Se face precizarea conceptuală că reperul existenței unui asemenea grup generic de infracțiuni - *infracțiuni de mare violență comise în grup* - se bazează nu numai pe faptul răspândirii și tipicității caracterului infracțional al acestuia la un anumit moment al evoluției societății, dar și pe faptul că activitatea direcționată a autorităților abilitate cu lupta contra acestui fenomen socialmente periculos devine mult mai eficientă anume în asemenea cazuri. Cu alte cuvinte, în ritmul identificării unor particularități generice, a particularizării factorilor care le condiționează, activităților de prevenire și combatere a acestui gen de criminalitate (infracțiuni de mare violență comise în grup), se consideră că importanța stabilirii și analizei acestui gen de infracționalitate (precum și a altora de asemenea gen) este principială.

Capitolul 3 - Infracțiunile de mare violență săvârșite în grup: elemente criminologice cantitative și calitative conține cinci paragrafe (inclusiv subparagrafe): *3.1. Infracțiunea de grup și violența (marea violență) infracțională; 3.2. Particularități criminologice cantitative referitoare la anumite categorii de infracțiuni de mare violență săvârșite în grup; 3.3. Factorii principali ai infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup (3.3.1. Factori bio-sociali și culturali; 3.3.2. Factori economici); 3.4. Elemente de prevenire și combatere a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup (3.4.1. Semnificația măsurilor criminologice de prevenție; 3.4.2. Repere teoretice privind combaterea infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup); 3.5. Concluzii la Capitolul 3.*

Pe măsura analizei mecanismului infracțiunilor de mare violență comise în grup, importanță definitorie obțin nu numai factorii sociali, ci și psihologici, criminologici, juridici, economici etc. Or, situația economică a unui stat sau a unei zone mai restrânse determină anumite comportamente umane, inclusiv comportamentul violent. Fără a se nega un raport de cauzalitate între starea economică și criminalitate, studiile efectuate evidențiază că fenomenul violenței este atât de complex, încât poate fi generat atât de prosperitate, cât și de sărăcie.

Se menționează că criminalitatea de mare violență comisă în grup reprezintă un fenomen socialmente periculos al tuturor timpurilor. Trăind în epoca globalizării, a internetului și tehnologiilor performante, nu rămâne loc pentru respectarea valorilor morale ale societății, iar lupta cu acest viciu este una anevoioasă (condamnarea socială nefiind eficientă).

Pentru organizarea calitativă a profilaxiei individuale și generale a atentatelor contra libertății și inviolabilității sexuale a persoanei se cere o analiză complexă a tuturor împrejurărilor săvârșirii infracțiunii, inclusiv comportamentul victimei, caracteristicile psihologice ale făptuitorului, condițiile de socializare și de trai.

Generalizând cele invocate, se apreciază că prevenirea criminalității de mare violență comisă în grup desemnează un proces social permanent, care presupune aplicarea unui ansamblu de măsuri cu caracter social, cultural, economic, politic, identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor fenomenului infracțional de această natură.

1. INFRAȚIUNILE DE MARE VIOLENȚĂ SĂVÂRȘITE ÎN GRUP PRIN PRISMA CERCETĂRILOR ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIU

1.1. Studiu privind materialele științifice referitoare la infracțiunile/infracționalitatea de mare violență săvârșite/-ă în grup publicate în Republica Moldova

Evoluția societăților contemporane pune în evidență aspecte care afectează importante segmente sociale. Printre aceste aspecte se înscrie și realitatea creșterii fără precedent a nivelului de criminalitate, în cadrul structurii acesteia conturându-se elementul de criminalitate violentă, cu diferitele ei conotații clasificatoare, inclusiv **criminalitatea de mare violență comisă în grup**.

Cu adevărat, factorii care generează creșterea semnificativă a nivelului de violență au o explicație diferită și diferențiată de la o societate la alta, de la o zonă geografică la alta, identificându-se, uneori, sursele acestora în sfera politicului, economicului, juridicului sau în contextul unui conflict de diferită natură (particularizat sau cu caracter de grup).

Luând în vedere conținutul conceptului de criminalitate, și anume *ansamblul infracțiunilor săvârșite într-o perioadă determinată, în cadrul unui teritoriu național-statal* [26, p. 16], autorul I. Ciobanu (*Criminologie. Vol. II - 2003*) menționează că aspectele fenomenologice ale criminalității pot fi

- *de ordin general* (se referă la fenomenul criminalității în ansamblul ei, incluzând toate manifestările antisociale, indiferent de genurile sau tipurile de infracțiuni) și

- *individual* [26, p. 17-18] (se referă la diverse genuri, tipuri, categorii și specii de infracțiuni (după cum definesc M. Bîrgău și I. Bîrgău (*Mic dicționar de termeni criminologici - 2002*), *clasificarea infracțiunilor presupune o repartizare a infracțiunilor pe clase interdependente după indicii esențiali proprii* [8, p. 7])). În acest ultim caz, invocăm și criminalitatea de mare violență comisă în grup.

Sușinem pe deplin opinia științifică a autorului O. Bejan, care enunță (*Explicarea criminologică a comportamentului criminal - 2009*) că oricare explicație a comportamentului criminal reprezintă nu numai cunoașterea fenomenului în ansamblul lui, ci și *stabilirea factorilor determinanți, precum și elucidarea procesului de geneză al comportamentului criminal* [9, p. 5].

După cum subliniază autorul citat, criminalitatea se compune din crime, adică din comportamente criminale individuale, în afara cărora ea nu poate exista. Criminalitatea există prin intermediul unei pluralități de crime. Cu adevărat, o diferență de esență nu există între ele, altfel, după cum accentuează autorul O. Bejan, ele nu ar fi manifestări de aceeași natură [9, p. 123].

Deosebirea dintre crimă și criminalitate este de ordinul generalului și particularului. În context, deosebirea dintre criminalitatea și criminalitatea de mare violență devine evidentă pe măsura explicării legăturii între general și un grup generic de infracțiuni (constituit prin intermediul sumării mai multor categorii particulare de infracțiuni). Și, dacă crima posedă, ca și oricare alt fenomen al realității, două laturi (latura generală și latura specială (particulară)), stabilim că latura generală a crimei vizează trăsături cu caracter general, iar latura particulară înglobează trăsăturile cu caracter individual ale crimei [9, p. 123].

Operarea, în acest demers de analiză corelativă, cu o legătură între fenomenul criminalității în ansamblu, criminalitatea de mare violență și o crimă de violență în particular, stabilim că nu oricare crimă de violență valorifică existența criminalității de mare violență, iar oricare gen de criminalitate de mare violență se include în limitele criminalității în ansamblu. Astfel, de fapt, constată O. Bejan, este vorba despre un diapazon care pleacă de la particularul-unic, constând din trăsături fără analog, proprii unei singure crime, și ajunge la generalul-total, care constă în trăsături comune, proprii tuturor crimelor. Cu adevărat, între ele există însușiri proprii unui număr mai mare sau mai mic de crime, al căror grad de generalitate - particularitate este relativ, fiind definit prin comparație, în funcție de frecvența cu care se regăsesc la crime, spre deosebire de extreme, purtătoarele unui caracter absolut [9, p. 124].

Anume însușirile generice definesc tipul de criminalitate (în particular, criminalitatea de mare violență săvârșită în grup), iar însușirile generale ale crimelor formează criminalitatea [9, p. 124]. În fapt, proprietățile specifice unei mulțimi semnificative de crime servesc la delimitarea unor tipuri de criminalitate, care constituie, în opinia autorului O. Bejan, *o formă particulară de manifestare a criminalității într-un număr semnificativ de cazuri individuale având o trăsătură distinctivă comună* [9, p. 127-128].

Deși nu toți autorii atestă existența unui asemenea grup generic de infracțiuni (*infracțiuni de mare violență comise în grup*) totuși nu poate fi exclusă prezența acesteia, luând în calcul indicatorii infracțiunilor care le particularizează grupul generic. Pe măsura identificării unor indicatori de ordin generic, a particularizării factorilor care le generează, activităților de prevenire și combatere a acestui gen de criminalitate, considerăm că importanța stabilirii și analizei acestuia este definitorie și principială.

În acest curs de analize anume, rezumând aserțiunile științifice ale autorului O. Bejan, evaluând interconexiunea diverselor tipuri de criminalitate, se identifică dificultăți majore în cercetarea lor izolată, în schimb, măsurile de prevenire a unui tip de criminalitate se răsfrâng benefic asupra altora, aspect demn de luat în calcul la planificarea activităților de prevenire [9, p. 130]. Pe măsura acestor deduceri, o bună cunoaștere a interdependențelor atât constitutive, cât și

generice, permite elaborarea unor măsuri de influență complexă și aplicarea lor bine orientată [9, p. 130].

O altă lucrare importantă din punctul de vedere al subiectului tezei de doctorat este cea elaborată de un grup de autori (V. Bujor, O. Bejan, S. Ilie, S. Casian - *Elemente de criminologie - 1997*). În acest demers de cercetări lansate de către autorii citați, se relevă faptul că printre elementele criminologiei sunt nominalizate *crima - ca fenomen social (criminalitatea)*, precum și *crima - ca faptă socială* [17, p. 7], deși nu se punctează pe criminalitatea de nivel generic. Este logic și corect anume așa, pentru că în baza unor indicatori individuali, care se repetă la mai multe infracțiuni, acestea din urmă pot forma un grup omogen de infracțiuni, în particular *infracțiunile de mare violență săvârșite în grup*.

În sensul amintit anterior, începutul sec. XXI, consideră autorul E. Florea (*Криминальная персонология - 2015*), va rămâne în istorie ca o perioadă a reevaluării direcțiilor prioritare în activitatea de luptă contra criminalității. Or, imposibilitatea organelor competente de stat de a influența în mod radical situația creată devine cu fiecare zi tot mai evidentă. Anume în acest ultim context, crește rolul științei. Adică, pentru a contracara un anumit rău social, este importantă cunoașterea naturii și a factorilor acestuia, subliniază autorul citat [136, p. 8], iar știința urmează de a elabora acele legități teoretice necesare pentru consolidarea mecanismului eficient de contracarare a nivelului crescând al criminalității.

O altă lucrare semnificativă examinată în sensul elucidării conținutului subiectului tezei de doctorat a fost cea a autorului V. Bujor (*О сущности преступности - 1998* [105]). După cum remarcă autorul, esența criminalității denotă două condiționalități:

- în primul rând cunoașterea esenței fenomenului social (drepturi, stat, capital, violență, criminalitate) poate evidenția în mod corect factorii și legitățile existenței acestui fenomen;
- în al doilea rând, conturarea conținutului criminalității nu prezumă altceva decât valorificarea esenței ei [105, p. 5].

În acest sens, este importantă remarca autorului V. Bujor, precum că criminalitatea organizată, ca fenomen social, nu apare nici din contextul criminalității obișnuite, nici din criminalitatea de grup, ea nu este nici criminalitatea grupurilor criminale organizate. Acest fenomen este cu totul de altă natură, care apare în anumite condiții prestabilite. Criminalitatea organizată nu poate fi organizată, ea poate doar singură să intervină și să se organizeze [105, p. 56].

Următoarea lucrare importantă examinată în sensul unor soluții înaintate de către autorul tezei de doctorat este cea a lui V. Bujor (*Referințe vizând esența criminalității organizate -*

2008). Autorul citat analizează pericolul social al criminalității pentru societatea moldovenească, făcând referire la actele de violență și necesitatea contracarării acestora.

În acest context, este definită violența ca fiind *influența unui subiect de raport social (personalitate, grup social, clasă, stat) asupra altui subiect; un act de aplicare a forței, redus la constrângere, reprimare directă sau nimicire a obiectului de violență* [140, p. 7].

V. Bujor concluzionează asupra faptului că comportamentul violent prezintă prin sine o afirmare a propriei persoane pe contul altui subiect al raportului social. Prin analiza unor indicatori statistici referitor la factorii care generează comportamentul violent, autorul citat insistă asupra diferențierii pericolului social ***al criminalității la general și al criminalității de violență în special***, precum și asupra necesității de prevenire și combatere a acestora *de la general la particular*.

Într-o altă lucrare a sa (*Violența sexuală: aspecte juridico-penale și criminologice* [18, 80 p.]), autorii V. Bujor și I. Miron evidențiază, în întreaga gamă de elemente structurale ale criminalității, *criminalitatea de mare violență*, analizând noțiunea, caracteristica criminologică și determinantele acestui gen de criminalitate.

Cu adevărat, se afirmă de către autori, precum că nu există în literatura de specialitate un concept unic referitor la fenomenul de *violență* la general, dar și, în mod particular, referitor la *violența criminală*. Pe măsură ce este lipsă o identificare conceptuală unică a violenței, nu poate fi înaintată o tratare univocă și a limitelor criminalității de violență, iar în acest ultim sens nici a criminalității de mare violență comisă în grup. După cum constată V. Bujor, cu toate că legislația penală în vigoare a RM face uz de termenul generic *violență* (care este redat prin diferit conținut juridic de la o normă la alta), în mod expres nu este operată o noțiune a violenței penale și nici nu este enunțată semnificația acestei instituții de drept penal. Autorul V. Bujor concluzionează asupra imposibilității definirii exacte și concrete a acestui fenomen. Printre infracțiunile de mare violență, V. Bujor nominalizează, în particular omorul, violul, jaful și tâlhăria [18, 80 p.].

Luând în vedere teza că o asemenea tipologie a criminalității, precum este *criminalitatea de mare violență comisă în grup*, a fost tratată din punct de vedere criminologic, la nivel național, doar de către V. Bujor și Gh. Gladchi, am supus cercetării și alte lucrări elaborate și publicate de către acești autori (V. Bujor - *Cu privire la noțiunea de infracțiune săvârșită prin violență - 2001; Noțiunea de violență în dreptul penal și în criminologie - 1995; Cu privire la esența violenței - 2000; Gh. Gladchi - Criminologie generală* [46]; *Determinantele victimologice și mecanismul infracțiunilor de mare violență (omorul, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale, violul)* [47].

Cu toate că autorul V. Bujor opinează asupra faptului că noțiunea de *violență* operată în dreptul penal și cea din criminologie diferă, susținem, pe cale de efect, că o asemenea diferență nu ar trebui să existe. Cu toate acestea, suntem de acord că noțiunea generală a violenței urmează să fie configurată prin intermediul unor aspecte de ordin social, psihologic, juridic, criminologic etc. [18; 94].

În fapt, autorul V. Bujor pune accent mare pe noțiunea de violență din CP RM în sensul analizei semnificației criminalității de violență, în particular a criminalității de mare violență. Operând cu CP RM și CP al României, autorul indică la clasificarea violenței în baza mai multor criterii [18].

Gh. Gladchi consideră, pe bună dreptate, că la caracterizarea fenomenului infracțional sunt deosebit de esențiale astfel de circumstanțe care nu sunt cuprinse de componentele infracțiunilor concrete cum sunt *intensitatea criminalității, întinderea în spațiu a criminalității, dinamica criminalității, structura și caracteristica socială a criminalilor, raportul infracțiunilor săvârșite de o singură persoană și infracțiunile comise în grup, raportul între făptuitorii care au comis pentru prima dată infracțiuni și recidiviști* etc. [46, p. 128]. În fapt, se enunță că criminalitatea există în fiecare infracțiune concretă și se manifestă prin ansamblul acestora, iar ca indicator al impacienței sociale ea nu se limitează numai la trăsăturile caracteristice anumitor infracțiuni [46, p. 128]. Autorul Gh. Gladchi operează cu categoria criminologică de *infracțiuni de mare violență* sau *infracțiuni grave de violență contra persoanei*, incluzând în acest grup generic de infracțiuni omorul, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale și violul [47, p. 4]. În opinia noastră, totuși acest grup de infracțiuni poate fi extins și la alte categorii particulare.

V. Bujor se lansează în anul 1994 și cu un studiu expres dedicat acestui subiect - criminalitatea de violență comisă în grup (*Кримнологический анализ групповых форм насильственной преступности - 1994* [106]). După cum remarcă autorul, bazându-se pe rezultatele unor investigații sociologice, psihologiei generale și sociale, criminologice, au fost identificate criteriile de clasificare a criminalității de grup și au fost argumentați parametrii ei de bază, permițând a caracteriza în complex manifestările ei diferite. În acest anume ultim context, se identifică opt forme de manifestare a criminalității de grup la comiterea diferitor atentate violente [106, p. 77]. Or, totuși nu considerăm că diferite forme de manifestare a criminalității în grup la comiterea infracțiunilor violente ar valorifica conținutul noțiunii de *criminalitate de violență (criminalitatea de mare violență) comisă în grup*.

Pe lângă anumite aspecte cu efect general asupra analizei infracțiunilor de violență (care sunt mai puține la număr), literatura de specialitate pune în evidență un număr suficient de mare

de surse bibliografice elaborate în contextul unor efecte particulare ale aplicării violenței. În acest ultim sens, a fost analizată lucrarea autorilor V. Bujor și V. Șleahțișchi (*Omorul și vătămarea gravă a integrității corporale - 2003*).

Deși autorii citați atribuie infracțiunea de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei la categoria infracțiunilor de mare violență, în opinia noastră această infracțiune are o asemenea semnificație (sau cel puțin o poate avea) doar în baza unor forme de manifestare agravantă a infracțiunii (art. 151 alin. (4) CP RM). Lucrarea elaborată de V. Bujor și V. Șleahțișchi pune în evidență o analiză complexă cu caracter juridico-penal și criminologic a infracțiunilor menționate. În acest ultim sens, deși poziționează infracțiunile de omor intenționat și vătămare intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei la limita superioară a criminalității de violență, autorii V. Bujor și V. Șleahțișchi nu invocă atribuirea acestor infracțiuni la categoria generică de infracțiuni de mare violență.

V. Bujor, în coautorat cu I. Miron (*Violența sexuală: aspecte juridico-penale și criminologice - 2001* [18]), descriu și anumite forme de manifestare specifică a violenței nu numai sub aspectul consecințelor care intervin, ci și sub aspectul categoriilor de violență după obiect, în particular se relevă o atenție aparte acordată violenței sexuale. Or, legislația penală operează în cazul unor infracțiuni cu o asemenea formă de manifestare a violenței în trei cazuri (violență sexuală - art. 135/1 alin. (1) lit. e) CP RM; violență cu caracter sexual - art. 137 alin. (3) lit. c) CP RM; violență sexuală - art. 206 alin. (2) lit. a)-b) CP RM). Este important a menționa că, în toate aceste cazuri prevăzute, violența sexuală (violența cu caracter sexual) este indicată în cazul unor infracțiuni deosebit de grave, fapt care impune necesitatea atribuirii lor la categoria infracțiunilor de mare violență.

În opinia autorilor V. Bujor și I. Miron, caracteristicile esențiale ale violenței care permit conceperea fenomenului respectiv sunt:

- ca oricare fenomen social, violența se manifestă în raporturi sociale;
- ca fenomen social, actul de violență se distinge prin anumite caracteristici cantitative și calitative;
- sub aspect exterior, violența reprezintă influența unui subiect asupra altuia, un act de aplicare a forței, deși actul de violență nu se reduce numai la acțiuni, cum ar fi aplicarea forței sau amenințări cu o asemenea aplicare;
- a vorbi despre actul de violență se poate doar în cazul în care se face uz de forță nu numai contrar voinței și dorinței, ci și contrar prevederilor legii;
- violența, ca formă de coerciție, înseamnă cel mai înalt grad de intensitate în aplicare nu numai a forței materiale, ci și a altor măsuri de coerciție [18, p. 10-11].

În ipoteza trăsăturilor detaliate se face distincție între:

- *violența primitivă* (a cărei cauzalitate este considerată întâmplătoare, accidentală sau ocazională și se caracterizează prin reacții spontane (necontrolate) ori explozive ale unei persoane [18, p. 11]),

- *violența pasională* (caracteristică persoanelor introvertite, egocentrice, cu instabilitate emoțională și care au diminuate mecanismele de control [18, p. 11]),

- *violența utilitară* (generată de mobiluri care urmăresc profitul, interese materiale, bunuri, servicii [18, p. 11]),

- *violența pseudo justiciară* (înfăptuită, în general, pentru repararea prejudiciului cauzat și pentru pedepsirea făptuitorului unor infracțiuni grave [18, p. 12]),

- *violența simbolică* (generată de anumite coduri, mesaje și simboluri, care se constituie în factori declanșatori ai actelor de violență săvârșite de anumite persoane asupra altora [18, p. 12]),

- *violența rațională* (caracteristică crimei organizate și activităților desfășurate de organizațiile criminale, având ca finalitate obținerea de profituri ilicite [18, p. 12]).

Totuși, în viziunea noastră, legislația penală în vigoare oferă temei de a interpreta și alte situații, care nu sunt incidente variantelor prevăzute de violență. De exemplu, aplicarea violenței în cazul constrângerii la încheierea unei tranzacții, violența aplicată la trecerea frontierei de stat etc. În concluzie, considerăm că nu poate fi identificată o clasificare ideală și completă a tuturor formelor de manifestare obiectivă a violenței.

Autorii V. Bujor și I. Miron definesc infracțiunea săvârșită prin violență ca fiind *fapta socialmente periculoasă, comisă cu vinovăție, și care presupune, în mecanismul de desfășurare, folosirea constrângerii fizice sau morale, îndreptată împotriva persoanei, a cărei finalitate o constituie suprimarea vieții, provocarea unei suferințe fizice sau a unor consecințe mai grave (pierderea unui simț sau organ, infirmitatea, slujirea, avortul etc.) asociată, uneori, cu diminuarea patrimoniului ori cu lezarea demnității sau onoarei* [18, p. 14]. Nu susținem pe deplin această noțiune oferită (de altfel această noțiune o regăsim și în alte lucrări publicate și analizate ulterior). Or, consecințele violenței nu sunt detaliate toate în această definiție, fapt care (neindicarea acestor consecințe) îl considerăm justificat. Însă operarea cu o selectare parțială a acestor consecințe devine chiar o abordare selectivă, care nu oferă temei de a privi noțiunea oferită ca fiind una completă.

În opinia noastră, autorii V. Bujor și V. Șlehtițchi admit, uneori, confuzia între violența sexuală/ violența cu caracter sexual și infracțiunile sexuale manifestate prin violență fizică sau violență psihică. Or, prin atenția oferită art. 206 alin. (2) a) și b) CP RM se evidențiază faptul că

legiuitorului din RM conturează o distincție, cel puțin terminologică, între aceste categorii de violență. Considerăm că violența sexuală include în sine (sau poate include) violența fizică sau psihică, oricare violență sexuală prezumând o violență și fizică sau psihică. Nu oricare violență fizică sau psihică, însă, denotă o violență sexuală. În acest ultim sens, susținem anume opinia unor autori, care remarcă, pe bună dreptate, că subtilitățile comportamentului sexual violent sunt mai complexe [19, p. 159].

Un rol și un loc aparte în cadrul cercetărilor desfășurate în R.îl are lucrarea autorului D. Furtună (*Homo Aggressivus. De ce nu se opresc războaiele și violența - 2015* [45]).

Deși nu suntem de acord pe deplin, dar studiile sociologice anume susțin faptul că *relația dintre agresivitate, statut și acces la femei este valabilă și pentru societățile occidentale contemporane, în particular pentru bandele din cele mai diverse țări* [45, p. 129]. În context, se invocă studiul desfășurat în anul 2014 de către unii cercetători suedezi, care, testând corelația între comportamentul agresiv și criminal și succesul reproductiv, au ajuns la concluzia că infractorii condamnați aveau mai mulți copii decât persoanele obișnuite, necondamnate pentru vreo infracțiune [45, p. 129]. Se ajunge la concluzia logică promovată de autorul D. Furtună, precum că instinctul agresivității a evoluat în combinație și cu instinctul teritorial, și cu cel ierarhic, și cu cel sexual [45, p. 132].

În același curs de analize desfășurate, se consideră de către autorul D. Furtună că a deprinde violența, proprie în mod cert ființei omeniești, era cunoscută din cele mai vechi timpuri, fiind utilizată pentru pregătirea militară a băieților, impunându-li-se deprinderi războinice [45, p. 234]. De altfel, chiar și în societățile democratice contemporane din țările înalt dezvoltate se practică, susține autorul citat, pe timp de pace angajarea copiilor în activități care presupun un grad înalt de violență [45, p. 235].

În concluzie, D. Furtună menționează că problema violenței în lume ar putea fi parțial rezolvată doar atunci când omenirea va învăța să tolereze diferențele și va inventa o metodă de obținere a tuturor bunurilor necesare prin creație și cooperare, nu prin competiție, rivalitate, luptă și cucerire. Or, se invocă faptul că omenirea a atins un nivel de dezvoltare tehnologică atât de înaltă, încât, teoretic, de acum încolo se poate progresa pe baza doar a forței rațiunii și creativității. Cu toate acestea, este suficient ca violența să existe într-o singură regiune, ca ea să pună în pericol securitatea tuturor și să se răspândească pretutindeni [45, p. 585].

Suntem de acord cu opinia lansată de O. Rotari (*Criminologia. Ediție revăzută - 2011* [69]), care menționează că întrucât cauzalitatea unor categorii sau grupe de infracțiuni constituie încă o *terra incognita*, este nevoie de a multiplica eforturile și resursele pentru cercetarea cauzalității acestor grupe sau categorii de infracțiuni care n-au fost cercetate științific. În context,

metodele de cauzalitate privind infracțiunile deja abordate se cer a fi diversificate și se impun a fi elaborate noi modele, spre a completa imaginea determinismului socio-uman al criminalității prin integrarea unor modele teoretice privind etiologia și a altor categorii sau grupe de infracțiuni, eventual pe domenii de activități economico-sociale pe zone geografice [69, p. 491-492].

Suștinem pe deplin opinia enunțată de O. Rotari, precum că din cele demonstrate, atât cantitativ, cât și calitativ, criminalitatea nu poate fi explicată printr-o singură abordare științifică. La diferite etape de dezvoltare a științei criminologiei, acest fenomen cunoaște o dinamică continuă, determinată de un ansamblu de factori de natură diferită (economică, socială, politică etc.) [69, p. 492]. În acest cadru de analize criminologice, o nouă abordare științifică capătă, la etapa actuală de dezvoltare a societăților moderne, infracțiunile de violență comise în grup.

Un set de articole științifice de valoare în materia violenței criminale au fost elaborate de autorul R. Munteanu (*Tipologia violenței - 2007* [57]; *Aspecte teoretice ale criminalității violente - 2007* [55]; *Referințe istorice asupra crimelor și a infracțiunilor de violență - 2007* [56]).

În opinia autorului R. Munteanu, adoptarea unei tente de violență interumană generează aproape jumătate din totalul infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei [56, p. 77]. Fenomenul violenței poate fi exteriorizat prin mai multe forme, și anume fizică, psihică, socială. În opinia autorului citat, unul dintre cele mai complexe aspecte ale violenței este intenția, însă intenția de a aplica forța fizică nu semnifică neapărat și survenirea consecințelor violente din intenție [57, p. 82].

În această gamă de repere teoretice, R. Munteanu definește criminalitatea violentă ca fiind un fenomen social-juridic negativ, variabil din punct de vedere istoric, care este constituit din totalitatea infracțiunilor comise pe un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp, care se caracterizează prin indicatori cantitativi și calitativi [55, p. 81].

Astfel, violența ar prezuma orice act de constrângere fizică, directă sau indirectă, de o anumită finalitate, și este o acțiune umană ce presupune intensificarea brutalității, realizate cu ajutorul forței, aceasta fiind orientată împotriva unei persoane, situații, instituții, comunități sau împotriva oricărui alt obiect, acțiune în urma căreia obiectul poate fi distrus [55, p. 81].

Autorul citat operează și cu noțiunile de infracțiune săvârșită prin violență (*fapta socialmente periculoasă și care presupune folosirea constrângerii fizice sau psihice, îndreptată împotriva persoanei, a cărei finalitate o constituie suprimarea vieții, provocarea unor suferințe fizice sau a unor consecințe mai grave, asociată uneori cu diminuarea patrimoniului ori cu lezarea demnității sau onoarei*), infractor violent (*personalitatea celui ce a comis infracțiunea*

datorită unor trăsături psihologice ce-i sunt caracteristice, a viziunilor antisociale, persoana care a ales calea socialmente periculoasă de satisfacere a necesităților sale), agresivitate (o componentă esențială, normală a personalității, care poate fi determinată în momentul când scapă controlul asupra rațiunii), cruzime (procedee brutale, feroce, acte de violență, care, prelungite în timp, produc chinuri, suferințe fizice deosebit de mari și denotă sadism sau un mod barbar de comitere a infracțiunii) [55, p. 81].

Nu susținem pe deplin aceste noțiuni lansate de autor. Or, în opinia noastră, autorul oferă temei de a nu percepe pe deplin conținutul definițiilor redade, fiind detașate în mare măsură de la semnificația juridico-penală a infracțiunii. Chiar și în cazul definirii infracțiunii săvârșite prin violență, autorul oferă anumite interpretări extensive, care depășesc însuși conținutul real al infracțiunii. De asemenea, ținem să subliniem că în cazul unor noțiuni redade, autorul nu punctează pe anumite semne calitative, care ar determina delimitarea conceptuală a fenomenului de alte fenomene socialmente periculoase (în speță, infracțiunea violentă), iar definiția promovată oferă prilej suficient de a fi abordată și în raport cu alte genuri de criminalitate.

Este importantă și analiza unor corelații, precum este cea între frustrare și violență, pe care cu multiple amănunte o descrie autorul M. Șleahtițchi (*Prevenirea violenței. Cazul omului frustrat - 2003* [72]).

După cum remarcă autorul citat, oricum nu ar fi tratată valoarea binomului violență – frustrare, că este sau nu este o expunere pertinentă privind explozia de forță în societatea umană, va trebuie să se recunoască faptul că ceea ce redă condiția subiectului căruia i se refuză sau care își refuză satisfacerea unor cerințe pulsionale constituie *in re* o sursă importantă, sau chiar foarte importantă, de influențare a acțiunilor coercitive îndreptate spre obținerea controlului asupra altuia/altora [72, p. 20]. Și dacă polarizăm constatările și concluziile autorului M. Șleahtițchi la infracțiunile de mare violență comise în grup, atunci și în acest caz contează mult ca administrarea fenomenului să se facă în conformitate cu parametrii particulari ai contextului de intervenție, aceștia din urmă acoperind un anume tip de oameni (infractori care comit infracțiuni de mare violență în grup), o anumită conjunctură socială (ale căror grade de cultură generală, maturitate intelectuală și labilitate afectivă trebuie în prealabil stabilite) și un anume număr de agenți ai acțiunii formative [72, p. 20].

1.2. Cercetarea materialelor științifice publicate în alte state referitor la infracțiunile de mare violență săvârșite în grup

Violența și infracțiunile manifestate prin violență au fost un fenomen nou doar în debutul lor, evoluția, însă, fiind legată indisolubil de nivelul de dezvoltare a comunităților umane. După

cum consemnează autorul C. Pletea (*Violența îndreptată împotriva persoanei - 1999*), uzul de forță brutală cu scopul de a jefui, maltrata, silui etc., a fost considerată întotdeauna un flagel social, determinând reacții de reprimare sau de ținere sub control, dar și de cercetare sistematică a cauzalității care determină fenomenul în cauză [62, p. 12].

O cercetare fundamentală analizată sub aspectul subiectului tezei de doctorat a fost cea a autorului A. I. Alekseev (*Криминология - 2001* [97]). În opinia cercetătorului rus, criminalitatea se manifestă ca un fenomen social-juridic. Anume faptul că criminalitatea are caracter social este principială, în opinia autorului A. I. Alekseev. Or, ea se manifestă ca acte de comportament ale unei ființe sociale - *omul*. Pe această măsură, este socială nu numai criminalitatea, dar și sursele acesteia, precum și consecințele [97, p. 28-29].

După cum subliniază autorul A. I. Alekseev, criminalitatea, în ansamblu, factorii ei, personalitatea infractorului în aspect teoretico-științific constituie noțiuni generice (de grup), din conținutul cărora se desprinde un ansamblu de factori reali și persoane, deosebite după multiple temeuri și semne. Anume examinarea profundă a acestor realități, în particular diferențierea măsurilor de prevenire a infracțiunilor impun cu necesitate darea unei atenții sporite semnelor generice (de grup) care caracterizează, în fapt, părțile unui întreg (criminalitatea, complexul ei cauzal, ansamblul de persoane care le-au comis etc.) [97, p. 171].

Achiesăm pe deplin la opinia autorului A. I. Alekseev, precum că uzul de unele clasificări juridico-penale, de exemplu evidențierea categoriilor de infracțiuni în dependență de caracterul și gradul pericolului social al infracțiunii, nu este suficient pentru consumarea scopului general de prevenire a criminalității [97, p. 171]. În context, anume ***clasificarea criminologică a infracțiunilor este supusă intereselor de prevenire a ei***. Astfel, întregul (criminalitatea) este repartizată în părți (tipuri, grupuri) în baza diverselor temeuri și semne.

Într-un prim caz pot figura în calitate a unor asemenea semne particularitățile personalității infractorului, în al doilea caz, un indicator important este caracterul repetat al infracțiunilor, *caracterul de grup al infracționalității*, particularitățile obiectelor materiale ale atentării și sferile de activitate infracțională.

Este principial ca în cazul tuturor clasificărilor criminologice să se ia în vedere **specificul determinării acestor categorii generice de infracțiuni**, ceea ce favorizează activitatea de organizare și tactica desfășurării elementelor preventive [97, p. 172].

Cu adevărat, menționează autorul A. I. Alekseev, clasificările vizate ale infracționalității nu sunt unicele posibile, precum și nu include nici pe departe întreg sistemul de infracțiuni [97, p. 172]. În fapt, prin aceste clasificări se condiționează extinderea și consolidarea cunoștințelor privind infracționalitatea, dar și constituie *o bază solidă pentru aplicarea direcționată, selectivă a*

măsurilor de profilaxie criminologică. Despre utilitatea practică a acestor clasificări generice denotă și faptul că, referitor la unele grupuri generice de infracțiuni (criminalitatea organizată, criminalitatea economică etc.), în cadrul organelor de drept au fost create servicii și subdiviziuni specializate [97, p. 172].

Ne aliniem la opinia autorului A. I. Alekseev, precum că la analiza criminologică nu sunt importante toate aceste particularități identificate, dar legitățile, care sunt legate prioritar de caracterul determinării comportamentului infracțional și anume în această măsură predetermină, în activitatea practică, conținutul și formele măsurilor preventive de reacție împotriva criminalității [97, p. 173].

Ce presupune criminalitatea de violență? Acest tip de criminalitate, în context criminologic, cuprinde un cerc amplu de fapte de natură infracțională (infracțiuni). Un semn constitutiv al acestor infracțiuni particulare este violența aplicată față de victimă, concepută ca aplicarea ilegală a forței, constrângerii, adică comiterea acesteia fără voia celeilalte persoane, influențării asupra lui [97, p. 224].

În acest sens, legiuitorul din RM operează în mod expres cu termenul de violență (inclusiv în sens de violență fizică, fără a lua în calcul amenințarea cu aplicarea violenței fizice, adică violența psihică) în 54 de cazuri (ori forme tipice, ori forme agravante ale infracțiunii [88, p. 271]). Și, în aceste forme de manifestare obiectivă a infracțiunilor nu se prevăd formele speciale de aplicare a violenței (omor, vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei etc.). Spre deosebire de CP RM, legislația penală rusă, constată A. I. Alekseev, nu se detașează cantitativ prea departe, conturându-se numărul de 55 de norme care prevăd răspunderea penală pentru infracțiuni săvârșite prin violență [97, p. 224].

În context, autorul A. I. Alekseev atribuie la categoria infracțiunilor de violență faptele care atentează la diferite obiecte juridice, dar sunt corelate și dependente de o singură motivație (violentă sau agresiv-violentă). Și, cu adevărat, se are în vedere atât așa-numita violență „instrumentală” (de exemplu, violența orientată spre sustragere) și violența ca scop în sine (de exemplu, maltratarea persoanei) [97, p. 224].

Un loc aparte în cadrul acestui studiu i-a fost oferit lucrării elaborate de autorii români V. Uțică și B. Florescu (*Investigarea și cercetarea infracțiunilor de mare violență. Omucideri - 2003* [90]).

După cum remarcă autorii, faptele îndreptate împotriva omului sunt numeroase și variate. Distincția între infracțiunile comise împotriva drepturilor absolute privitoare la existența fizică și la principalele atribute ale ființei și personalității umane, pe de o parte, și faptele îndreptate împotriva altor drepturi și interese ale omului, pe de altă parte, a determinat clasificarea acestora

de către legiuitor în mai multe categorii. Infracțiunile contra persoanei sunt fapte îndreptate împotriva omului, a unor drepturi care sunt indisolubil legate de existența fizică și personalitatea lui, fără de care acesta nu ar putea fi conceput, respectiv dreptul la viață, la integritate corporală, dreptul la libertate, la demnitate. Ca drepturi esențiale ale persoanei, au un caracter absolut, sunt opozabile tuturor, în sensul că toți ceilalți membri ai societății sunt obligați de a nu face nimic de natură să aducă atingere dreptului titularului [90, p. 12].

În aserțiunea autorilor V. Uțică și B. Florescu, lovirea și vătămarea integrității corporale sau a sănătății reprezintă preambulul mării violențe [90, p. 17]. Nu susținem acest ultim punct de vedere, pentru că nu s-ar face nicio distincție conceptuală între marea violență și violența propriu-zisă, dacă începuturile conținutului de mare violență ar fi lovirea sau vătămarea integrității corporale sau a sănătății persoanei, în particular vătămarea ușoară.

Cercetări fundamentale în materia violenței criminale a desfășurat și autorul H. Diaconescu (*Violența - viciu al violenței juridice și efectele în dreptul civil și dreptul penal cu privire specială la sancțiunea juridică a acesteia - 2003* [40]).

Se susține că violența nu este un viciu al voinței prin ea însăși, ci prin efectul ei, temerea care împiedică determinarea și exprimarea liberă a voinței [40, p. 65]. În context, violența, viciu al voinței juridice, are două elemente componente (constitutive):

- un element exterior, obiectiv, care este dat și constă în amenințarea cu un rău;
- un al doilea element intern, subiectiv, de natură psihologică, care constă în insufierea unei temeri care determină pe cel împotriva căruia se exercită violența să încheie un act juridic pe care altfel nu l-ar fi încheiat [40, p. 65].

Și autorul L. Serdiuc definește noțiunea de violență (*О понятии насилия в уголовном праве - 2004* [167]), aceasta fiind abordată sub aspectul influenței exterioare, intenționate și ilegale din partea altor persoane, cu caracter fizic sau psihic asupra persoanei (grupului de persoane), realizată împotriva sau fără voința acesteia și capabilă de a cauza o traumă organică, fiziologică sau psihică, precum și a limita libertatea conștiinței și activității [167, p. 51]. În context, susține autorul citat, noțiunea juridică a violenței, după conținut, se limitează la semnele juridice invocate, iar realizarea se exteriorizează în mai multe forme de manifestare [167, p. 51].

O altă lucrare cercetată în acest context de valorificare a subiectului tezei de doctorat pe baza materialelor științifice publicate în alte state este cea a autorilor G. Z. Moisenko și S. S. Stepicev (*Разграничение понятий насилия при разбое и грабеже - 1969* [146]). În opinia autorilor citați, deseori practica judiciară se confruntă cu anumite probleme legate de definirea caracterului violenței în cazul așa-numitei „violențe nedeterminate” [146, p. 30]. Violența nedeterminată este caracterizată prin faptul că nici cuvintele, nici acțiunile infractorilor nu indică

concret la caracterul violenței, care este susceptibilă de a fi realizată, mai cu seamă în cazul unor sustrageri de bunuri din avutul proprietarului [146, p. 30-31].

Este important a sublinia, consemnează autorii G. Z. Moisenko și S. S. Stepicev, că, în situația infracțiunii de tâlhărie, de exemplu, însăși fapta, precum și personalitatea infractorului, în dependență de forma violenței, manifestă un grad diferit de pericol social. Adică pericolul social este direct proporțional cu consecințele prejudiciabile survenite ca urmare a actului violent sau însăși metoda de comitere a infracțiunii include în sine pericolul social respectiv pentru viața ori sănătatea persoanei [146, p. 33].

Și autorii V. N. Korobeinikov, N. F. Kuznețova, G. M. Minikovskii (*Криминология - 1988* [8]) identifică în calitate de element comun al tuturor infracțiunilor de violență, care, în fapt și conturează această clasificare criminologică a infracționalității, anume *violența* - mijloc de atingere a scopului infracțional, incluzând cauzarea daunelor fizice victimei [136, p. 287].

În calitate de infracțiuni de violență, autorii citați nominalizează omorul intenționat, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei, violul, care și formează un număr suficient de mare de infracțiuni în cadrul structurii de ansamblu a criminalității. Unul dintre elementele care ar garanta succesul în cadrul activității de profilaxie a criminalității violente o formează, în opinia autorilor V. N. Korobeinikov, N. F. Kuznețova, G. M. Minikovskii, caracterul deplin al descoperirii și inevitabilitatea unei pedepse echitabile aplicate față de persoanele care au comis asemenea infracțiuni. Caracterul latent invocă repetarea acestor infracțiuni de către aceleași persoane și implicarea în cadrul lor a altor persoane, care sunt convinse de lipsa sancționării penale a infractorilor care au comis anterior infracțiuni [136, p. 288, 304].

O lucrare importantă examinată în contextul tezei de doctorat a fost cea autorului N. Ivanțova (*Основные положения концепции общественно опасного насилия в уголовном праве - 2004* [124]).

În opinia autorului violența este definită ca fiind influența ilegală, intenționată, fizică sau psihică, orientată asupra altei persoane contra sau fără voința acesteia, cauzându-i o daună considerabilă sau creând pericolul cauzării ei [124, p. 26]. Cu toate acestea, este importantă constatarea autorului citat (de altfel pe care am făcut-o și noi, în baza legislației penale a RM), precum că legiuitorul face uz de diferite termene, pentru a indica la caracterul violent al faptei interzise de legea penală sub imperiul unei pasibilități de pedeapsă penală. Însă, diversitatea formulărilor normative indică, de multe ori, la interpretări neuniforme. Anume din acest ultim context, se impune o identificare uniformizată a noțiunii de violență, fapt care ar justifica o percepere uniformă a conținutului și o aplicare eficientă în practica judiciară. Operând cu o

clasificare a semnelor care unifică grupul de infracțiuni săvârșite prin violență, N. Ivanțova pune în evidență cinci semne de acest gen:

- *infracțiuni cu semnul violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe;*

- *infracțiuni cu semnul violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe;*

- *infracțiuni cu semnul violenței ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe;*

- *consecințele ca semn obligatoriu al infracțiunilor săvârșite prin violență;*

- *alte semne, care caracterizează infracțiunile săvârșite prin violență* [124, p. 26].

N. Ivanțova consideră că semnele legate de *violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe* și *violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe* și-au pierdut valoarea lor criminologică [124, p. 26]. Inițial, intervenite pentru a face delimitarea între jaf și tâlhărie, se consideră că ele oferă teme pentru confuzii în cazul violenței mari [124, p. 26].

Și autorul V. Kudreavțev (*Криминология - 2004* [140]) oferă un loc individual, în cadrul analizei criminologice, infracțiunilor de violență. Baza unificării acestor infracțiuni într-un singur grup criminologic generic, consideră autorul, este identificată prin intermediul unor asemenea criterii, precum modul de acțiune a infractorului (violența fizică asupra persoanei, tentativa de aplicare a acestei violențe), forma vinovăției (intenția) și obiectul de atentare (relațiile sociale, nucleul cărora îl formează statutul fizic al persoanei) [140, p. 395].

Infracțiunile săvârșite prin violență, după pericolul social și gravitatea consecințelor produse, depășesc alte comportamente infracționale. Suntem de acord cu autorul V. Kudreavțev, care menționează că existența și dezvoltarea violenței criminale sunt determinate în ansamblu de aceleași cauze și condiții, ca de altfel întreaga criminalitate. Cu toate acestea cercul și intensitatea unui ansamblu de fenomene și procese criminogene în acest sens comportă caracter specific, legate nemijlocit de stereotipurile comportamentale dezvoltate, reprezentarea violenței permise în societate etc. [140, p. 426].

În acest curs de analize, este important a menționa că dacă noțiunea violenței criminale ar fi sarcina dreptului penal pentru a o oferi, atunci uzul acesteia în criminologie, de asemenea, ar oferi teme suficient pentru anumite elemente de profilaxie juridico-penală a infracțiunilor săvârșite prin violență, în particular posibilitatea folosirii în lupta cu acestea a normelor juridico-penale individuale, precum și a unor instituții de drept penal. Este vorba, în primul rând, de instituțiile de drept penal general (legitima apărare, starea de extremă necesitate, reținerea

infractorului, precum și normele care stimulează renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii, căința activă etc.) [140, p. 442].

Sunt importante ofertele științifice promovate de către autorul N. Babii (*Теоретические основы криминализации и квалификации составных насильственных преступлений - 2005* [103]; *Почему более тяжкое насилие менее строго наказуемо? - 2004* [102]).

Astfel, în opinia autorului, consecința periculoasă niciodată nu poate fi inclusă în pericolul social care îi dă naștere. Adică, fiind în mod genetic corelate între ele, pericolul social și consecința periculoasă se exclud una pe cealaltă, existența unuia dintre aceste fenomene prezumând lipsa celuilalt. Corespunzător, corelația obiectivă între violența periculoasă și urmările acesteia constau în faptul că consecința nu se include și niciodată nu pot fi incluse în violența periculoasă; cu alte cuvinte, violența nu cuprinde și principial nu poate să cuprindă prin sine consecința periculoasă. În acest sens, acțiunea se consideră periculoasă doar în cazul în care consecința periculoasă nu a survenit, adică lipsa consecințelor periculoase constituie un semn obligatoriu al pericolozității sociale. Autorul N. Babii consideră că anume în așa mod este elucidat sensul juridico-penal al pericolului social [103, p. 50]. Nu suntem de acord cu această abordare, mai cu seamă punând în vedere semnificația detalierii conținutului prejudiciabilității, semn al infracțiunii prevăzut de CP RM, precum și a conținutului violenței în diferite ipostaze utilizate de către legiuitorul din țara noastră.

Un moment de reper în cercetările științifice desfășurate de către autorul N. Babii sunt cele legate de promovarea poziției de diferențiere a răspunderii penale în cazul violenței psihice și celei fizice, iar în cazul celei din urmă diferențierea să vizeze diferite consecințe periculoase survenite [103, p. 50]. În acest ultim context, autorul N. Babii enunță un nonsens evident (pe baza normativului penal al Republicii Belarus [75, p. 33]) în cazul în care violența sexuală, urmată de cauzarea imprudentă a vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății, se atribuie la categoria unor infracțiuni deosebit de grave, iar dacă în procesul de aplicare a violenței survin aceste vătămări grave ale integrității corporale sau a sănătății, atunci ambele infracțiuni sunt calificate ca fiind doar grave [102, p. 47].

În același sens, a fost examinată și lucrarea autorului C. Tănăsescu (*Criminologie - 2012* [73]).

Astfel, se susține faptul că, deși începutul activității agresionale în viața individuală rămâne un domeniu rezervat ipotezelor, refuzând să fie recunoscut din cauza libertății individuale, cât și a confuziei aprecierii sociale, agresiunea colectivă derivă din comportamentul indivizilor, susține C. Tănăsescu, neavând capacitatea de a rezolva problematica socială și de a stăvili prin forță *irascibilitatea grupată* [73, p. 165].

Și suntem pe deplin în acord cu opinia enunțată de autorul român, precum că deficiența privește atât aprecierea greșită a esenței și importanței comportamentului individual, cât și modalitatea necorespunzătoare de adoptare a legilor care determină apariția agresiunii colective ce duce la reducerea efectelor activității structurilor statale [73, p. 165]. Astfel, acțiunea exercitată de un grup de persoane într-o perioadă de timp dobândește sensuri și valori diferite, prin surprinderea unei victime sau a unei colectivități de victime, într-un plan social, ideologic, prin sintetizarea posibilității individului - agresor de a desfășura, în cazuri particulare, acțiuni de natură să anihileze apărarea victimei, să evalueze impactul de idei sau atitudini, finalizând conflictul în interesul propriului mobil [73, p. 201].

În activitatea agresională, intenționalitatea este conștientă și va dezvălui modul singular de operare, cât și zonele de acțiune ale grupului agresional. Acțiunea realizată de grupul primar sau grupul secundar este o acțiune produsă prin șoc, relațiile interindividuale directe sau mediate dintre agresori influențând comportamentul acestora, întrucât impun însușirea normelor grupului pe fondul comun de interese [73, p. 203].

Deși elaborată în coautorat, inclusiv de către savantul autohton V. Bujor, o lucrare importantă în materia tezei este și cea publicată în România - *Aspecte criminologice privind infracțiunile săvârșite cu violență (2003)* [19]. În opinia autorilor O. Pop și V. Bujor, violența este un indiciu al crizei personale a individului care nu mai găsește ieșiri logice dintr-un sistem; ea este și o consecință a crizei societății care nu mai oferă modele viabile membrilor săi, nu mai reușește să-și impună valorile și nu mai este în măsură să-și facă respectate normele [19, p. 1]. Se subliniază faptul că violența nu are ca unică determinare criza socială, cauzalitatea acesteia având un spectru larg, dar prin aceasta se relevă rolul important pe care dezechilibrele sociale îl joacă în producerea infracțiunilor cu violență [19, p. 2].

Autorii citați definesc infracțiunile de violență ca fiind ansamblul faptelor penale, considerate într-o perioadă de timp în cadrul teritoriului național, a căror săvârșire implică cel puțin un act de constrângere, o conduită abuzivă, agresivă a participanților (autori, instigatori sau complici) care provoacă victimei suferințe fizice sau psihice, vătămarea ori suprimarea unui drept sau libertăți inerente persoanei, inspirând teamă, frică sau oroare - acțiuni sau omisiuni străine spiritului tradițional non-violent al națiunii și profund dăunătoare desfășurării normale a relațiilor interumane dintr-o societate [19, p. 10]. Nu susținem această definiție criminologică, din motivul că ea nu se referă la întreg ansamblul de infracțiuni de violență prevăzute de CP RM.

Certe opinii de valoare științifice sunt enunțate și de V. Ivanov (*Преступное насилие - 2002* [121]).

În opinia autorului rus, violența constituie o formă periculoasă a activității infracționale, deoarece pune în pericol valori sociale importante ale omului - viața și sănătatea [121, p. 3]. În fapt, noțiunea infracțiunii săvârșită prin violență, redată anterior de către V. Bujor și I. Miron, se regăsește formulată sub același aspect și de către V. Ivanov. Mai mult ca atât, sunt redată în aceeași manieră și trăsăturile caracteristice infracțiunii săvârșite prin violență [18, p. 10-11; 120, p. 10-11]. V. Ivanov conturează semnele infracțiunii violente, acestea fiind:

- ilegalitatea și caracterul socialmente periculos;
- caracterul intenționat;
- influența asupra altei persoane;
- influența exercitată contrar voinței și dorinței persoanei;
- caracterul periculos pentru viață sau sănătate în momentul aplicării, privării de libertate;
- acțiunile capabile de a cauza daune de diferită natură sănătății sau moartea [121, p. 16].

Anume din aceste analize se face distincția, după gradul de pericol asupra vieții și sănătății, între *violența periculoasă pentru viață și sănătate* și *violența nepericuloasă pentru viață și sănătate* [121, p. 16].

Și autorul I. Petin propune analize suficient de argumentate științific în raport cu detailarea mecanismului de realizare a violenței criminale (*Mechanism of Criminal Violence - 2004* [193]).

Este adevărat că violența este un semn al componentelor multor infracțiuni și, de regulă, cu efect agravant. Anume acest ultim fapt denotă necesitatea și importanța perfecționării măsurilor de influență juridico-penală asupra infracțiunilor de violență [193, p. 10]. Este principială, susține I. Petin, studierea mecanismului de violență, a elementelor care o prefigurează și a corelațiilor dintre acestea, precum și manifestarea formelor de violență la diferite etape ale activității umane în societate [193, p. 21]. Or, comportamentul violent este caracterizat prin propria-i esență, care reflectă în unitate toate formele complexe și complicate ale existenței ei [193, p. 24].

În context, deoarece violența se comite de către persoană împotriva persoanei sau grupurilor de persoane, noțiunea de violență urmează să valorifice esența personalității, care, la rândul ei, nu este posibilă de a o explica fără o operare a bazei psihologice a acesteia [193, p. 25].

Autorul I. Petin extinde formele de violență fizică la mai multe categorii, comparativ cu autorii care s-au referit la acestea anterior, și anume:

- violența după gradul de pericol pentru viața altei persoane (*periculoasă* sau *nepericuloasă*);

- violența după gravitatea consecințelor produse sănătății persoanei (decesul persoanei, vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei; vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății persoanei; vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoanei; cauzarea unor suferințe fizice de altă natură [193, p. 33]);

- violența după forma de manifestare (provocarea unor dureri și deosebita cruzime [193, p. 38]);

- violența după rolul funcțional (după obiectul atentatului infracțional sau scopul comiterii infracțiunii [193, p. 39]);

- violența după forma vinovăției față de faptă și față de consecințele survenite [193, p. 29] (în cazul prezenței responsabilității, se poate vorbi doar despre intenție în raport cu violența, dar față de urmări acestea pot fi intenționate și imprudente [193, p. 40]).

O lucrare importantă pentru obținerea rezultatelor științifice în prezentul demers de cercetare a fost cea a autorului C. Pletea (*Violența îndreptată împotriva persoanei -1999* [62]).

Se consideră că violența este o acțiune umană ce presupune intensitate, brutalități, realizate cu ajutorul forței, aceasta fiind îndreptată împotriva unei persoane, situații, instituții, comunități sau a oricărui alt obiect, acțiune în urma căreia obiectul poate fi distrus [62, p. 12-13]. Violența antrenează anumite schimbări comportamentale în care pregătirea de luptă (riposta) ocupă un loc primordial. După cum remarcă autorul C. Pletea, dispoziția violentă are o anumită durată, ea nu este un simplu reflex care încetează de îndată ce stimulul care a generat-o a dispărut, fiind mai dificil de domolit decât de declanșat, mai ales în condițiile normale ale vieții în societate [62, p. 13].

De altfel, se menționează că în prezent violența este întâlnită sub forme extreme, ca de exemplu, terorismul și crima organizată. Privită violența ca un spectru larg de comportamente, cu o etiologie complexă, o abordare diferențiată, aceasta se manifestă sub forma unor *acte antisociale ce lezează viața, demnitatea, integritatea corporală și sănătatea persoanei, iar mijloacele de înfăptuire sunt constrângerea, abuzul, panica etc.* [62, p. 13].

Totuși, apogeul descrierii violenței se regăsește în evaluarea diferenței, stabilite în practica socială și juridică, între violența familială, intrafamilială și interfamilială [62, p. 26]. În dreptul penal, însă, remarcă autorul C. Pletea, violența este clasificată după sfera relațiilor sociale afectate. În context, nefiind explicată în legea penală, violența capătă, după cum menționează autorul citat, accepțiunea cea mai largă, fiind întâlnită în limbajul comun: *o manifestare a conduitei umane care presupune întrebuințarea forței brutale, constrângerea, încălcarea ordinii de drept* [62, p. 39].

Cu adevărat, CP al statelor cuprinde violența în textele incriminatoare sub forma actelor de constrângere fizică, directă ori indirectă, de o anumită intensitate și de constrângere morală care produc un anumit rezultat [62, p. 39]. Punând în prim plan dreptul penal român, C. Pletea susține că violența are o sferă mai largă de cuprindere, care se exprimă în două modalități: verbală sau fizică, îndreptată împotriva persoanei, avutului acesteia, împotriva autorității, societății în general, și o formă oarecum aparte a violenței - cea exercitată de funcționarii publici în îndeplinirea sarcinilor de serviciu [62, p. 39-40]. Până la final, autorul se lansează cu o noțiune a infracțiunii săvârșite prin violență, care coincide, ca conținut, cu cea redată anterior de autorii V. Bujor și I. Miron [18, p. 14; 62, p. 56]. Abordarea personală a autorului C. Pletea îi oferă prilej de a concluziona că categoria infracțiunilor săvârșite prin violență cuprinde omorul cu formele sale (calificat și deosebit de grav), inclusiv tentativa la asemenea fapte, pruncuciderea, lovirea și vătămarea corporală gravă, lovirea sau vătămarea cauzatoare de moarte, violul, tâlhăria și ultrajul, fapte care compun marea violență [62, p. 56-57].

În detailarea unor forme speciale ale criminalității violente se implică activ și autorul român E. Balica (*Criminalitatea violentă. Tendințe și factori de risc - 2008* [5]).

În opinia autorului citat, definirea violenței pare să fie un demers destul de dificil pentru cercetătorii interesați de această problematică. Literatura științifică, după cum se subliniază, abundă de studii și articole care tratează acest subiect, însă atunci când se încearcă o definire a violenței se recurge îndeosebi la exemplificarea actelor și situațiilor care ar trebui să fie incluse în sfera conceptului de violență și mai puțin o abordare integratoare a fenomenului violenței [5, p. 30]. Este cu adevărat așa, doar că, în viziunea noastră, abordările particulare (speciale) pot completa segmentul în general.

E. Balica face delimitare între:

- **violența anomică** (rezultat al celor două orientări: ideea violenței anomice și violenței strategice; în context se prefigurează *totalitarismul* caracterizat de *violența descentralizată*, *războiul* caracterizat de *violența organizată* [5, p. 30-31]),

- **violența conflictuală și violența predătoare** (deosebirea între ele fiind existența/inexistența între agresor și victimă a unor relații interpersonale anterior conflictului; violența predătoare se manifestă ca o agresiune unilaterală în care o persoană este agresată și alta este agresorul; în cazul violenței conflictuale (când se identifică anumite relații interpersonale între agresor și victimă) sunt greu de identificat victima și agresorul, întrucât cei doi își schimbă rolurile pe parcursul evoluției conflictului [5, p. 31-32]; în fapt criminologia face distincție, în acest ultim context, între gradul de vinovăție a victimei în cazul unei infracțiuni (*victimă tot atât de vinovată ca și infractorul* etc.),

- **violența fizică, psihologică și verbală** (violența fizică - toate atingerile fizice aduse corpului altei persoane; violența psihologică - toate acțiunile care aduc atingere sau care încearcă să aducă atingere integrității psihice sau mentale ale unei alte persoane; violența verbală - se exprimă prin intermediul debitului verbal, violenței percepute în voce, ton, criză, altfel spus, ține de modul de comunicare [5, p. 32-33]),

- **violența sexuală** (orice act sexual, tentative de a avea un act sexual, comentarii sau avansuri de natură sexuală, acte care vizează traficul sau alte acte îndreptate contra sexualității unei persoane prin utilizarea forței, comise de către o persoană independent de relația sa cu victima, în orice context, se înțelege, fără a se limita doar la casa și locul de muncă [5, p. 33-34]),

- **violența financiară** (definită în strânsă legătură cu delictele de spălare a banilor, fraudele fiscale, delictele legate de tranzacțiile bursiere, manipularea cardurilor bancare, operațiunile financiar-contabile fictive, mituirea sau finanțarea prin acțiuni ilegale a activității partidelor politice [5, p. 34]),

- **violența criminală** (actele interzise prin lege și pasibile de aplicarea unei sancțiuni penale, care presupun *uciderea sau rănirea intenționată a unei persoane, constrângerea prin forță sau intimidare, provocarea unei suferințe fizice contra voinței, expunerea deliberată la un pericol mare* [5, p. 35]).

Totuși, ca rezultat al investigațiilor științifice, nu ne aliniem pe deplin la aserțiunea autorului E. Balica, în particular cea referitoare la conținutul noțiunii de criminalitate violentă. În opinia autorului citat, în acest conținut se includ actele de violență săvârșite cu intenție care au ca urmare producerea unor prejudicii de natură fizică directă asupra victimelor, adică mai precis în sfera criminalității violente se includ actele de violență sancționate de legislație ca fiind infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului [5, p. 62].

Și autorul V. Malcova face multe tentative reușite în cercetarea științifică a problemei criminalității violente și prevenirii acesteia (*Криминология - 2004* [135]).

În opinia autorului, după gradul de pericol social și gravitatea consecințelor survenite, infracțiunile săvârșite prin violență în mare parte depășesc alte fenomene infracționale și cauzează o daună esențială societății [135, p. 233]. În context, o particularitate criminologică a infracțiunilor săvârșite prin violență devine, după cum se susține, o stabilitate anumită, însoțită de creșterea permanentă a acesteia [135, p. 234].

Alăturat acestei particularități enunțate este evidentă latentitatea, realitatea aplicării armei, deosebita obrăznicie, creșterea interesului material în cazul acestui gen de criminalitate. Un loc aparte în limitele criminalității violente o are o asemenea categorie, precum criminalitatea

teroristă [135, p. 235]. Susținem pe deplin opțiunea autorului de a analiza criminalitatea violentă separat de criminalitatea organizată [135, p. 232, 401].

Analiza criminologică a infracțiunilor comise prin violență este desfășurată amplu și de autorii V. Burlacov și N. Kronceva (*Криминология - 2002* [139]).

Cu siguranță, în literatura de specialitate se identifică diferite clasificări ale infracțiunilor, la baza cărora sunt puse semne de vârstă, sex etc. Însă una dintre cele mai răspândite clasificări este cea între infracțiuni de violență, infracțiuni de violență în scop material și infracțiuni patrimoniale. În grupul de infracțiuni de violență, susțin autorii V. Burlacov și N. Kronceva, intră o parte a atentatelor, în care violența fizică sau psihică asupra persoanei joacă rol de mod de atingere a scopului infracțional. În acest sens, se invocă faptul că specialiștii atribuie la categoria infracțiunilor de mare violență (iar autorii citați anterior susțin pe deplin acest punct de vedere) omorul intenționat, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, violul, huliganismul, acest lucru fiind argumentat prin ipoteza că ele cauzează daune unor valori sociale importante și posedă multiple particularități criminologice [139, p. 200].

Literatura de specialitate pune la îndemână și lucrări elaborate pe anumiți indicatori calitativi ai infracțiunilor de violență, care particularizează într-un mod sau altul și infracțiunile de mare violență comise în grup. În acest sens a fost studiată lucrarea autorului S. Abelițev (*Личность преступника и проблемы криминального насилия - 2000* [95]).

După cum susține autorul citat, violența, manifestată la comiterea infracțiunii, într-un mod evident caracterizează personalitatea infractorului. Ea (violența) reprezintă o calitate a persoanei, o particularitate indispensabilă a persoanelor care comit infracțiuni prin violență. După cum se remarcă, aceste infracțiuni sunt specifice, iar analiza lor este legată de particularitățile persoanelor care le comit [95, p. 5].

În acest context, violența criminală constituie un indicator al tendințelor negative din societate. Caracterul și limitele acestei violențe depind de particularitățile dezvoltării economice, sociale, culturale [95, p. 68]. Oricum, urmează să se identifice anumite limite ale violenței. Or, se consideră că criminalitatea și violența criminală legată de aceasta sunt fenomene constante (veșnice). Astfel, se poate și trebuie să nu se permită creșterea criminalității peste limitele, depășirea cărora determină un pericol social și o intensitate socială [95, p. 68-69].

S. Abelițev menționează că, în mod tradițional, știința criminologică definește infracțiunea săvârșită prin violență ca acea infracțiune însoțită de aplicarea violenței sau amenințarea aplicării ei. În această anume ipoteză, violența fizică este aplicarea forței fizice, iar violența psihică constituie amenințarea cu aplicarea forței fizice. Din această perspectivă se consemnează (și susținem pe deplin acest fapt), că identificarea noțiunii de violență este o

sarcină a dreptului penal, iar criminologia face uz de noțiunea juridico-penală respectivă. Cu adevărat, însă pentru o analiză comprehensivă a fenomenului de violență, sunt necesare nu numai datele practicii judiciare, dar și informația criminologică. Teoria dreptului penal a elaborat noțiunea de violență reieșind din destinația ei socială (asigurarea luptei juridico-penale cu infracțiunile săvârșite prin violență, soluționarea problemelor legate de calificarea juridică a acestor infracțiuni) [95, p. 83-84].

Autorul S. Abelițev susține faptul că violența urmează a fi tratată și ca o formă a constrângerii, însă ea nu poate fi redusă numai la constrângere. În opinia autorului citat, violența este capabilă de a îndeplini și funcția de presiune sau distrugere nemijlocită a obiectului violenței. În context, se menționează că una dintre formele cele mai periculoase ale violenței este omorul. Însă, în cadrul sistemului violenței urmează a se examina, în primul rând, infracțiunile legate de omor (răpirea persoanei, tâlhăria, șantajul, huliganismul, luarea de ostatici etc.), iar în al doilea rând, infracțiunile de violență individuale (vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, violul) [95, p. 85].

Pe fonul identificării limitelor infracționalității de mare violență săvârșită în grup din ansamblul de infracțiuni săvârșite prin violență, considerăm operantă opinia autorului S. Abelițev, precum că determinarea concretă și limitativă a infracțiunilor contra persoanei, dacă se ia în vedere consecințele acestor fapte infracționale, este cu neputință. Este cu adevărat faptul că nu se poate ocoli problema pericolului social al infracțiunii în sensul operat în legea penală [95, p. 87].

S. Hodgins și C.-G. Janson (*Criminality and violence among the mentally disordered - 2002* [190]) evaluează riscurile cu privire la persoanele cu dizabilități mintale, care, în aceeași situații, se comportă agresiv în comparație cu alții. În opinia autorilor enunțați, aceste anume cercetări sunt necesare în vederea determinării siguranței persoanelor pentru societate [190, p. 6-7].

Continuând același demers de analiză a gradului de cercetare a subiectului investigat prin prezenta teză de doctorat, orientăm atenția și spre lucrarea autorilor români A. Leș și R. Râșcanu (*În logica științelor criminale. Analize juridice și strategii de coping în materie penală. Valorificarea psihologiei criminologiei și criminologiei în actul de justiție - 2016* [52]).

Descriind fenomenul terorismului, care are valențe deosebit de evidente cu segmentul criminalității organizate în grup, criminalității de violență etc., autorii A. Leș și R. Râșcanu susțin că principala caracteristică a fenomenului terorist actual este anume tendința de promovare a unei terori totale, fără limite [52, p. 50].

Este interesant faptul, susțin cercetătorii români citați anterior, care ar fi diferența dintre un delincvent și un nondelincvent, sau între o persoană cu comportament delincvențial și o persoană cu comportament non delincvențial, știind faptul că, de exemplu, teroriștii în masă (cu mici excepții) sunt „sortați” din lume fără a avea boli psihice din perspectivă psihiatrică și psihopatologică [52, p. 52].

O lucrare semnificativă în materia criminalității și, mai cu seamă în domeniul psihologiei criminalității, este cea a autorului T. Butoi (*Psihologie judiciară. Abordări teoretice și practice - 2012* [21]).

În context, autorul român remarcă că *readucând realitatea demersului către adevăr, personalitatea umană implicată în drama judiciară cu toate atributele care o definesc: libertate, demnitate, inviolabilitate, vinovăție, responsabilitate, discernământ, voință, convingere intimă etc., psihologia judiciară impune o serie de exigențe fără îndeplinirea cărora actul de justiție rămâne un exercițiu steril, tehnicist, lipsit de credibilitate și forță, erodat continuu de propria-îneficiență și căzând în desuetudine* [21, p. 5].

În acest sens, lucrarea cercetată vine să completeze studiul psihologiei criminalului, care comite infracțiuni de violență în grup de persoane, în particular valențele definitorii ale binomului: violență (marea violență) - grup (n.a. - elemente desprinse din violența generală (violența criminală, marea violență criminală)) și grupul general, și particularizată prin sumarea acestor categorii, creându-se o a treia, diferențiată cantitativ și calitativ de primele două). În opinia autorului T. Butoi, agresivitatea apare atunci când individul este împiedicat să-și satisfacă dorințele și se manifestă printr-un comportament violent și distructiv. Cele mai cunoscute forme de agresivitate sunt autoagresivitatea și heteroagresivitatea [21, p. 76].

Susținem pe deplin aserțiunea autorului T. Butoi, precum că încercările de clasificare a infractorilor prezintă importanță din punct de vedere atât teoretic, cât și din punct de vedere practic. Teoretic, deoarece ajută la elaborarea unor modele explicative privind modul de structurare a personalității infractorilor și, totodată, la evidențierea unor aspecte privind formarea și evoluția unor asemenea structuri în timp (n.a. - în acest ultim aspect punem în evidență infracțiunile de mare violență comise în grup și personalitatea acestor infractori). Or, cunoașterea cât mai exactă a profilului personalității infractorului permite, în primul rând, organizarea unui program diferențiat de reeducare, recuperare și reinserție socială. În al doilea rând, cunoașterea acestui profil este profitabilă organelor judiciare în finalizarea intenției lor de stabilire a adevărului și de soluționare legală a cauzelor [21, p. 90].

Pentru a evalua în limite complete subiectul tezei de doctorat, și anume infracțiunile de mare violență comise în grup, a fost supus cercetării și cel de-al doilea indicator al acestora (reper de la care s-a detașat) – infracțiunile de grup.

În particular, au fost analizate opiniile științifice enunțate de autorii A. Alekseev, S. Gherasim, A. Suharev (*Криминологическая профилактика - 2001* [96]). Or, nu oricare formă de manifestare a infracțiunii de violență comportă caracter de grup, și invers, nu oricare infracțiune comisă în grup este de violență (mai cu seamă de mare violență). Oricum, pentru analiza complexă a fenomenului de criminalitate organizată săvârșită în grup, s-a evidențiat că criminalitatea de grup include în sine comiterea infracțiunilor intenționate de două sau mai multe persoane (prin participație penală) [96, p. 360].

Se constată de către autorii citați, cu referire la cercetările criminologice, precum că se desprinde din contextul criminalității de grup - criminalitatea organizată, prin care sunt cuprinse formele calificate ale activității infracționale în comun (participația) [96, p. 361]. În acest sens, deși suntem de acord pe deplin, se menționează că infracțiunile de violență, incluse în structura criminalității organizate, sunt într-un fel sau altul subordonate unor scopuri materiale [96, p. 363]. Însă este cazul a menționa că așa cum infracțiunile de violență pot fi incluse în limitele criminalității organizate, și infracțiunile de crimă organizată pot forma structura criminalității violente. Pe măsură ce are loc o intersecție a acestor genuri, iar violența este marcată la nivel superior (marea violență), putem invoca prezența unei criminalități de mare violență comisă în grup, dar sensul va fi restrâns. Această restrângere vizează faptul că criminalitatea organizată devine o formă de manifestare a criminalității de grup, dar nu unica identificată.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

1. Scopul tezei de doctorat constă în cercetarea criminologică a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup - ca un sistem sub generic de infracțiuni, raportate la categoriile generice de infracțiuni de violență și infracțiuni săvârșite în grup, antrenându-se posibilitatea desfășurării unei activități de prevenire și combatere eficientă a acestui grup sub generic de infracțiuni.

2. Obiectivele (sarcinile) lucrării sunt: studiul complex al cercetărilor criminologice în ceea ce vizează infracțiunile de violență (infracțiunile de mare violență) și infracțiunile de grup (infracțiunile de mare violență comise în grup), elaborate și publicate în RM și în alte state; analiza reglementărilor juridico-penale care pun în evidență instituția violenței penale și lansarea unor idei de unificare a acestui uz; analiza juridico-penală și criminologică a conceptului de

violență; cercetarea și conceptualizarea categoriei criminologice de infracțiune/infracționalitate de mare violență comisă în grup; identificarea structurii și dinamicii infracțiunilor violente în RM, făcându-se referire și la locul infracțiunilor de mare violență comise în grup în cadrul structurii de ansamblu a criminalității, precum și în cadrul structurii infracțiunilor de violență; cercetarea criminologică a infracțiunilor de violență săvârșite în grup, pornindu-se de la corelația între interconexiunile infracțiunilor de violență și infracțiunilor de grup; investigarea criminologică a factorilor infracțiunilor de mare violență comise în grup; identificarea unor elemente de prevenire și combatere a infracțiunilor de mare violență comise în grup; selectarea unor concluzii necesare pentru eficientizarea luptei contra infracțiunilor de mare violență comise în grup și promovarea unor recomandări în acest sens.

3. Problema științifică importantă soluționată rezidă în elaborarea conceptului criminologic al infracțiunilor de mare violență comise în grup, prin definirea și clasificarea acestora, identificarea trăsăturilor definitorii, fapt care contribuie la eficientizarea luptei cu un asemenea grup sub generic complex de infracțiuni, inclusiv pe cale juridico-penală.

4. Problematika violenței și a violenței mari are un caracter complex și multidimensional, necesitând o abordare integrată în vederea soluționării ei.

5. Este necesară și principială elaborarea unui sistem eficient de măsuri de prevenire și combatere a infracțiunilor de mare violență în diferitele conotații de manifestare a lor, în particular a infracțiunilor de mare violență comise în grup.

6. Pe măsură ce însuși noțiunea de violență nu are o abordare unilaterală în sens juridico-penal, studiile criminologice oferă diferite valențe acestor noțiuni, iar ca efect - fenomenul are o reprezentare diferită.

7. Deși nu toți autorii atestă existența unui asemenea grup generic de infracțiuni - *infracțiuni de mare violență comise în grup* - totuși nu poate fi exclusă prezența acesteia, luând în calcul indicatorii infracțiunilor care le particularizează grupul generic. În contextul stabilirii unor indicatori de ordin generic, a particularizării factorilor care le generează, activităților de prevenire și combatere a acestui gen de infracțiuni, importanța stabilirii și analizei acestora este definitivă și principială.

8. Nu considerăm că diferite forme de manifestare a infracțiunilor în grup la comiterea infracțiunilor violente ar valorifica conținutul noțiunii de *infracțiune de violență (infracțiune de mare violență) comisă în grup*.

9. Violența sexuală include în sine (sau poate include) violența fizică sau psihică. Oricare violență sexuală prezumă o violență și fizică sau psihică, însă nu oricare violență fizică sau psihică denotă o violență sexuală.

10. Infracțiunea de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei are semnificația infracțiunii de mare violență, dar aceasta este posibilă doar în baza unor forme agravante ale infracțiunii (art. 151 alin. (4) CP RM).

2. NOȚIUNEA, ESENȚA ȘI MANIFESTĂRILE VIOLENȚEI INFRAȚIONALE. CONCEPTUL INFRAȚIUNII DE MARE VIOLENȚĂ SĂVÂRȘITĂ ÎN GRUP

2.1. Noțiunea și esența violenței. Violența infracțională

La finele celui de-al doilea mileniu, omenirea a receptat pe deplin și a conștientizat necesitatea respectării drepturilor fundamentale ale Omului, fapt care a oferit viață mesajului din Declarația Universală a Drepturilor Omului, în special - *recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume, ignorarea și disprețuirea drepturilor Omului au condus la acte de barbarie care revoltă conștiința omenirii și că făurirea unei lumi în care ființele umane vor beneficia de libertatea cuvântului și a convingerilor, eliberate de teroare și de mizerie, a fost proclamată drept cea mai înaltă aspirație a omului ...* [38].

Anume această reorientare de atitudine exprimă o reconsiderare a rolului și locului Omului în sistemul structurilor politice, economice, sociale și culturale, o recunoaștere a dreptului acestuia la viață și libertate - drept natural și inalienabil.

Declarația Universală a Drepturilor Omului prevede, în art. 3, că *orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa*, iar în art. 4-5 că *nimeni nu va fi ținut în sclavie, nici robie, sclavia și traficul de ființe umane fiind interzise sub toate formele* [38].

În același sens, Convenția Europeană a Drepturilor Omului determină, prin art. 2, dreptul la viață, statuând că *dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege*, iar conform art. 5 al Convenției - *orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță* [31].

De asemenea, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice consacră dreptul la viață. Astfel, conform art. 6 alin. 1 al Pactului - *dreptul la viață este inerent persoanei umane. Acest drept trebuie ocrotit prin lege. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar. În același context, potrivit art. 7-8 ale Pactului, nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante; în special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice; nimeni nu va fi ținut în sclavie; sclavia și comerțul cu sclavi, sub toate formele, sunt interzise; nimeni nu va putea fi ținut în servitute; nimeni nu va putea fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie etc.* [61].

În conformitate cu Constituția Republicii Moldova (art. 24 alin. (1)(2)), *statul garantează fiecărui om dreptul la viață și la integritate fizică și psihică; nimeni nu va fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante* [32].

Cu adevărat, aceste valori sociale sunt supuse protecției juridice, fiind recunoscute drepturi absolute ale persoanei. Însă, apare o întrebare în acest sens, și anume *dacă afectarea acestor relații sociale este considerată de acum violentă, adică sunt susceptibile de a fi afectate doar prin violență?* Dacă da, atunci *care sunt limitele acestor valori sociale și relații sociale care pot face obiectul violenței?* Și, *doar în raport cu anumite valori sociale susceptibile de protecție juridică să se identifice noțiunea violenței, în particular conceptul de violență infracțională?*

Violență, ca și concept, subliniază autorul E. Balica, a început să se contureze către sfârșitul sec. XVIII, când au fost luate în considerație în special aspectele psihologice și morale ale violenței. Ulterior, începând cu sec. XX, devine un subiect frecvent abordat cel al aspectului politic al violenței [5, p. 25].

De altfel, F. Nitsche susținea că violența este **un fenomen** absolut necesar pentru societatea umană, atât în plan internațional, cât și în relațiile dintre persoane; însăși viața *în principalele sale manifestări acționează prin violență și nu poate fi concepută în afara acestui caracter* [154, p. 556].

Totuși, în viziunea noastră, această opinie științifică pare a fi puțin depășită, în special prin valorificarea unui ansamblu de posibilități de a evita aceste tendințe. Or, în perioada curentă, de dezvoltare a marilor tehnologii și civilizații, ducerea unui mod de viață însoțit de violență este poate prea primitiv, barbar, venind în contradicție absolută cu principiile de viață și tendințele unei societăți moderne.

Este adevărat că, pe măsura conturării unui mecanism eficient de reacție împotriva fenomenului violenței, este necesară și prioritară studierea elementelor care o prefigurează și a corelațiilor dintre acestea, precum și manifestarea formelor de violență la diferite etape ale activității umane în societate [193, p. 21]. În fapt, subliniază autorul I. Petin, comportamentul violent este caracterizat prin propria-i esență, care reflectă în unitate toate formele complexe și complicate ale existenței ei [193, p. 24].

În acest curs de analize științifice, constatăm că autorul D. Boloș definește violența ca **un fenomen**, și anume fenomen *care se manifestă prin acțiune fizică, cuvânt, stare emoțională și sufletească, umilință, cu scopul de a controla, maltrata sau de a sugera senzația de frică; este un comportament coercitiv, folosit de un individ, pentru a deține sau menține puterea și controlul asupra celorlalți* [11, p. 16].

Ca fenomen, violența este abordată și de V. Bujor, care subliniază faptul că, alături de încărcătura sa negativă, violența, ca fenomen social, trebuie privită și din punctul de vedere al funcției sale informaționale, de semnalizare despre contradicțiile și disfuncțiile din societatea

concretă. Violența se materializează prin acte săvârșite de indivizi concreți, ultimii fiind un produs al societății și o reflecție a modului de viață și a valorilor din societate [20, p. 13].

Cu adevărat, violența, pe parcursul evoluției umane, a fost considerată **o metodă de existență, supraviețuire și chiar perfecționare a omului**. Acest fapt rezultă din concepțiile și enunțurile teoretice detaliate de către Ch. Darwin. Însă, violența-metodă de supraviețuire putea fi admisă în cazul în care oamenii aplicau forța fizică sau armele primitive. Cu toate acestea, soluționarea limitelor de relații avea loc în perimetrul unui teritoriu și nu prezentau pericol pentru omenire în ansamblu [în 154, p. 91]. În context, H.-A. Iakobsen concluzionează asupra faptului că violența nu este o soluție temporară de a ieși din impas, dar reprezintă o condiție necesară pentru a exista în societate (această ipoteză rezultă și din teoria lui A. Diurkheim [citată după 125, p. 257]).

În literatura de specialitate se identifică un nivel înalt de abstractizare a conceptului de violență, mai cu seamă datorită faptului că se bazează pe scheme bine conturate în mentalul societal și care se aplică zi de zi unui spectru amplu de acțiuni individuale sau fenomene sociale eterogene. De altfel, autorii G. Ferreal și A. Neculau consideră că violența nu are un statut de concept unitar [43, p. 168]. Pe măsură ce se extinde acest concept, caracterul unitar al lui este mai mult distorsionat [147, p. 110]. Or, în perioada actuală se invocă ca fiind prezentă violența în artă, în limbaj, în sport. În aceste situații, conceptul de violență a ajuns să desemneze aproape orice ciocnire, tensiune, raport de forțe, orice inegalitate, ierarhie, consemnează autorul Chesnais [citată după 182, p. 8].

Psihiatria (inclusiv autorul C. Pletea) definește violența ca pe o **acțiune umană**, care presupune intensificarea brutalității, realizate cu ajutorul forței, aceasta fiind orientată împotriva unei persoane, situații, instituții, comunități sau împotriva oricărui alt obiect, acțiune în urma căreia obiectul poate fi distrus [49, p. 731; 62, p. 12-13].

Autorul ucrainean P. Nazarov subsumează violenței **acțiunea** *volitivă, social-periculoasă, ilegală, comisă cu vinovăție, însoțită de aplicarea forței fizice sau psihice, care atentează la relațiile sociale, care sunt apărute de lege și sunt indicate în Partea specială a Codului penal* [149, p. 91].

Și L. Serdiuc definește violența prin intermediul unei acțiuni, în particular **o acțiune intenționată și ilegală a anumitor persoane, orientată asupra unei alte persoane, contrar voinței acesteia din urmă și capabilă să-i provoace leziuni organice, fiziologice sau psihice și să-i limiteze libertatea voinței sau acțiunii acesteia** [166, p. 22].

Într-o altă abordare, C. Pletea definește violența ca un spectru larg de comportamente, cu o etiologie complexă, o abordare diferențiată, manifestându-se sub forma unor **acte antisociale**

care lezează viața, demnitatea, integritatea corporală și sănătatea persoanei, iar mijloacele de înfăptuire sunt constrângerea, abuzul, panica etc. [62, p. 13].

Autorii S. Rădulescu și D. Banciu limitează conținutul violenței la anumite acte, adică se conchide asupra faptului că violența reprezintă niște **acte antisociale** care lezează viața, demnitatea, integritatea corporală și sănătatea persoanei, iar mijloacele de realizare sunt constrângerea, abuzul, panica etc. [68, p. 89]

Dar care sunt aceste acte până la urmă? Analiza unor interpretări textual-juridice pune în vedere noțiunea violenței sub mai multe aspecte. În aspect amplu, violența reprezintă aplicarea ilegală a forței față de o persoană sau exercitarea unei influențe contrar voinței persoanei. În context, ea (violența) se manifestă sub două forme:

- *fizică* (cuprinde atât acțiunile care cauzează leziuni corporale, cât și acțiunile chimice, biologice, atomice, orientate spre distrugerea persoanei) și
- *psihică* [51, p. 245].

L. Serdiuc definește noțiunea de violență ca fiind abordată sub aspectul influenței exterioare, intenționate și ilegale, din partea altor persoane, cu caracter fizic sau psihic asupra persoanei (grupului de persoane), realizată împotriva sau fără voința acesteia și capabilă de a cauza o traumă organică, fiziologică sau psihică, precum și de a limita libertatea conștiinței și activității [167, p. 51].

Autorul S. Abelițev susține faptul că *violența urmează a fi tratată ca o formă a constrângerii, însă ea nu poate fi redusă numai la constrângere, violența fiind capabilă de a îndeplini și funcția de presiune sau distrugere nemijlocită a obiectului violenței* [95, p. 85].

O altă interpretare textuală evidențiază violența ca fiind **acea presiune fizică sau psihică** exercitată de către o persoană asupra alteia, care încalcă dreptul cetățenilor la inviolabilitatea personală, reglementată prin normele constituționale [169, p. 354].

N. Ivanțova formulează violența ca fiind *influența ilegală, intenționată, fizică sau psihică, orientată asupra altei persoane contra sau fără voința acesteia, cauzându-i o daună considerabilă sau creând pericolul cauzării ei* [124, p. 26].

Autorul A. I. Alekseev punctează pe noțiunea de violență ca fiind *o aplicare ilegală a forței, constrângerii, adică comiterea acesteia fără voia celeilalte persoane, influențării asupra lui* [97, p. 224].

Ătienn G. Krug, Linda L. Daliberg, Djeims A. Mersi, Ăntoni B. Ăvi, Rafaelo Lozano etc. definesc violența ca fiind **aplicarea intenționată a forței fizice sau puterii, reale sau sub formă de amenințări, orientată împotriva sa ori împotriva altei persoane sau unui grup de persoane,**

care are drept rezultat cauzarea de leziuni corporale, deces, traume psihologice, devieri de la dezvoltarea normală sau alte daune de acest gen [150, p. 5].

C. Pletea consideră că în dreptul penal violența este clasificată după sfera relațiilor sociale afectate, aceasta căpătând anume în acest domeniu accepțiunea cea mai largă, fiind întâlnită în limbajul comun ca *o manifestare a conduitei umane care presupune întrebuințarea forței brutale, constrângerea, violentarea, încălcarea ordinii de drept* [62, p. 39].

Autorul V. Bujor definește violența ca fiind *influența unui subiect de raport social (personalitate, grup social, clasă, stat) asupra altui subiect; adică un act de aplicare a forței, redus la constrângere, reprimare directă sau nimicire a obiectului de violență* [17, p. 7].

Profesorul francez J. M. Domenach, făcând o tentativă de a depăși limitele unor definiții oferite anterior în literatura de specialitate, propune conceptualizarea violenței ca o *utilizare a forței, în mod deschis sau ascuns, în scopul obținerii de la un individ sau de la un grup, a ceva la care aceștia nu vor să renunțe de bună voie* [189, p. 761].

R. Munteanu pune în evidență conținutul și natura violenței prin următoarea interpretare: *orice act de constrângere fizică, directă sau indirectă, de o anumită finalitate, și este o acțiune umană ce presupune intensificarea brutalității, realizate cu ajutorul forței, aceasta fiind orientată împotriva unei persoane, situații, instituții, comunității sau împotriva oricărui alt obiect, acțiune în urma căreia obiectul poate fi distrus* [55, p. 81].

V. Dali definește violența ca o *impunere, nedorință (...), o acțiune intimidantă, înjositoare, ilegală și samovolnică* [116, p. 468].

I. Mojarova consideră violența ca fiind *influența fizică sau psihică asupra omului, care încalcă dreptul acestuia la securitate și inviolabilitate* [147, p. 111].

E. Debarbieux oferă o definiție puțin detașată, ca conținut, de celelalte opinii anterior menționate. În acest aspect, *violența constituie o dezorganizare brutală sau continuă a unui sistem personal, colectiv sau social și care se traduce printr-o pierdere a integrității, ce poate fi fizică, materială sau psihică; această dezorganizare poate să opereze prin agresiune, prin utilizarea forței, conștient sau inconștient, însă poate exista și violența doar din punctul de vedere al victimei, fără ca agresorul să aibă intenția de a face rău* [188].

În acest context, referitor la conceptualizarea violenței și a conținutului acesteia, identificăm diferite situații vis-a-vis de corelarea între violență și agresiune, fapt care impune analiza acestei legături conceptuale. Agresiunea, care se manifestă prin agresivitate, reprezintă un motor energetic al comportamentului uman și poate îmbrăca atât o formă pozitivă, cât și una negativă. Analiza practicii obiective denotă faptul că comportamentul legat de soluționarea unor probleme importante, probleme de supraviețuire în cele mai dificile situații, se bazează anume pe

agresivitate. După cum subliniază autorii G. Ferreal și A. Neculau, uneori situațiile stresante, problematice pentru individ conduc la creșterea agresivității. Multiple situații frustrante, invocate adeseori drept cauze ale violenței domestice, nu sunt decât factori de majorare a agresivității individului [43, p. 141]. Autorul D. Furtună susține că instinctul agresivității a evoluat în combinație și cu instinctul teritorial, și cu cel ierarhic, și cu cel sexual [45, p. 132]. Cu adevărat, agresiunea este determinată de situații frustrante care nu pot fi depășite de către individ și se manifestă prin descărcări violente distructive, lovind în persoane și obiecte, găsind satisfacție în suferința celorlalți. Acest mod de gândire conturează agresiunea ca stare psihologică a individului care declanșează violența. În context, susținem că *agresiunea constituie o acțiune abuzivă care se manifestă prin violență*. Astfel, și interpretarea textuală conchide asupra agresiunii ca fiind un atac neprovocat împotriva unei persoane sau a unui stat [4, p. 21].

V. Bujor și I. Miron pun în evidență, în calitatea caracteristicilor esențiale ale violenței, următoarele semne:

- ca oricare fenomen social, violența se manifestă în raporturi sociale;
- ca fenomen social, actul de violență se distinge prin anumite caracteristici cantitative și calitative;
- sub aspect exterior, violența reprezintă influența unui subiect asupra altuia, un act de aplicare a forței, deși actul de violență nu se reduce numai la acțiuni, cum ar fi aplicarea forței sau amenințării cu o asemenea aplicare;
- a vorbi despre actul de violență se poate doar în cazul în care se face uz de forță nu numai contrar voinței și dorinței, ci și contrar prevederilor legii;
- violența, ca formă de coerciție, înseamnă cel mai înalt grad de intensitate în aplicare nu numai a forței materiale, ci și a altor măsuri de coerciție [18, p. 10-11].

În ipoteza tuturor tentativelor teoretice de delimitare între agresivitate și violență, o uniformizare a aserțiunilor științifice nu se reușește. Astfel, M. Floro pune la baza acestei deosebiri trei criterii, și anume: criteriul funcțional, topologic, etc. În seama acestor criterii se invocă:

- agresivitatea constituie un element potențial care permite gestionarea acțiunii; ea ține mai mult de gândire, analiză, iar violența este de ordinul acțiunii umane, o acțiune adaptată obiectivului care trebuie atins (**criteriul funcțional**);
- agresivitatea este, de regulă, internă, iar violența este externă (**criteriul topologic**);
- deși agresivitatea, percepută ca un element potențial care ar permite individului să depășească anumite probleme, poate fi acceptabilă, violența, în calitate unei acțiuni care ar produce durere, este inacceptabilă.

Pe acest fundal al analizelor sistematice, se identifică trei teorii care explică, în ansamblu, comportamentul agresiv:

T1. Agresivitatea este înnăscută (factor biologic, concept susținut de S. Freud și K. Lorenz). Or, consideră S. Freud, oamenii se nasc cu instinctul de a agresa și de a fi violenți

T2. Agresivitatea se manifestă ca răspuns la o anumită frustrare (factor psihologic). În context, se pleacă de la convingerea că agresivitatea este determinată anume de condițiile externe (cea mai cunoscută este teoria frustrare-agresiune formulată de J. Dollard, care a fost supusă ulterior unei revizuirii).

T3. Agresivitatea se nominalizează printr-un comportament social învățat (factor social). Poziția în cauză este legată, în special, de numele lui A. Bandura, care detailează *teoria învățării sociale a agresivității*. Această teorie prevede că comportamentul agresiv se învață prin mai multe modalități: direct prin recompensarea sau pedepsirea unor comportamente; prin observarea unor modele de conduită ale altora, în special a adulților.

Referitor la similitudinile identificate între violență și agresivitate, se constată că ambele fenomene invocă acțiuni orientate față de stat sau persoană și vizează drept scop supunerea față de o voință străină. Cu toate că doctrina, cât și practica utilizează, de regulă, termenul de *agresiune* în cazul în care se referă la atacul asupra unui stat, iar cel de violență când operează cu un atac asupra unei persoane, aceste concretizări nu prezumă faptul că între aceste două categorii juridice nu există identitate de sens, de rațiune. În opinia noastră, raportat la multiplele interpretări oferite anterior, aceste categorii pot fi utilizate consecutiv la descrierea comportamentului abuziv față de o persoană. Din acest ultim punct de vedere, se poate face susținerea poziției noastre și prin indicarea unor interpretări textuale, în special autorii A. Boroi, M. Gorunescu și M. Popescu detailează *agresiunea ca un comportament violent manifestat de o persoană față de altă/alte persoană/persoane* [16, p. 18], iar *violența ca un comportament agresiv care se poate manifesta la nivel fizic sau psihic și capătă cel mai adesea semnificație penală* [16, p. 414]. Deși nu suntem de acord pe deplin, dar studiile sociologice indică anume la faptul că relația dintre agresivitate, statut și acces la femei este valabilă și pentru societățile occidentale contemporane, în particular pentru bandele din cele mai diverse țări [45, p. 129].

Autorul V. Bujor opiniază asupra faptului că noțiunea de *violență* operată în dreptul penal și cea din criminologie diferă. În fapt, considerăm că o asemenea delimitare nu ar trebui atestată, chiar în ipoteza în care noțiunea generală a violenței se configurează prin intermediul unor aspecte de ordin social, psihologic, juridic, criminologic etc. [18; 94].

R. Munteanu operează și cu mai multe noțiuni legate de semnificația violenței, și anume agresivitate, cruzime etc. [55, p. 81]. În opinia noastră, autorul nu pune în evidență semne

calitative, care ar determina delimitarea conceptuală a fenomenului de alte fenomene socialmente periculoase (în speță, criminalitatea violentă). Totuși, considerăm că conținutul violenței abordate poate fi relativ constant, dictat de cadrul normativului penal, adoptat la o etapă sau alta de dezvoltare a societății. În acest anume context, susținem opinia autorului V. Kudreavțev, precum că noțiunea violenței criminale ar fi sarcina dreptului penal pentru a o oferi, iar uzul acesteia în criminologie, de asemenea, ar oferi temei suficient pentru anumite elemente de profilaxie juridico-penală a infracțiunilor săvârșite prin violență, în particular posibilitatea folosirii în lupta cu acestea a normelor juridico-penale individuale, precum și a unor instituții de drept penal [140, p. 442].

Or, prin acest conținut legiuitorul incriminează violența în mod penal doar de la o anumită limită. Totuși, definind violența, urmează, în aserțiunea noastră, de a se ține cont de abordările obiective ale fenomenului, precum și de cele subiective. Violența, ca fenomen, nu poate fi redusă la acțiunea de constrângere sau la atacul asupra unei persoane, nici la reprezentări ori norme propuse de un grup sau alt grup, societate și care sunt încălcate. Evident, după cum am semnalat anterior, aceste norme pot varia de la un grup la altul, de la o societate la alta. În acest caz violența se opune măsurii, controlului, ordinii. Considerăm că doar prin îmbinarea aspectelor obiective și celor subiective se poate nu numai defini fenomenul de violență infracțională, dar și enunța anumite căi de eradicare a ei. În baza acestor premise, violența poate fi abordată ca forța fizică îndreptată contra integrității fizice a persoanei umane (sau împotriva bunurilor), care ia naștere în cazul transgresiunilor sociale, dezordinii, insecurității și instabilității sociale. Trebuie să menționăm, însă, că formulările teoretice nu asigură și careva rezultate practice, atât timp cât lipsesc mecanisme eficiente de protecție a persoanei împotriva abuzurilor. Indiferent de domeniul care o cercetează, violența rămâne a fi o nesocotire a dreptului fundamental al Omului la viață și la integritate corporală.

Pe această ultimă notă, stabilim violența infracțională ca fiind:

- un fenomen socialmente periculos;
- o faptă prejudiciabilă, care prezumă aplicarea ilegală a forței,
- un sistem de acțiuni infracționale;
- un ansamblu de acte infracționale.

Referindu-se la caracterele definitorii ale violenței, care o conturează ca un concept distinct, V. Bujor nuanțează:

— violența

- fenomen social, care se manifestă în raporturile sociale (subiecți ai actului de violență pot fi indivizi izolați și grupuri sociale);

- fenomen social, făcându-se distincție între actul de violență după anumite caracteristici cantitative și calitative;
- influență a unui subiect asupra altuia, un act de aplicare a forței, deși actul de violență nu se reduce numai la asemenea acțiuni cum ar fi aplicarea forței sau amenințării cu o asemenea aplicare;
- act de violență prin care se face uz de forță nu numai contrar voinței și dorinței, ci și contrar prevederilor legii (în cazul respectiv, punctul de plecare este conceperea îngustă a *ilegalității* aplicării forței - ca încălcare a interdicției penale; pe această cale, violența nu poate fi legitimă, legitimă poate fi doar aplicarea forței) [20, p. 13].

În ipoteza tratării neunivoce, dar ample a fenomenului violenței, a examinării indicilor cantitativi care evidențiază infracțiunile manifestate prin violență, în ciuda alertei unor criminologi de situația în acest domeniu, totuși legislația penală nu valorifică o noțiune a violenței. În acest sens, este importantă constatarea autorului N. Ivanțova, precum că legiuitorul face uz de diferite termene, pentru a indica la caracterul violent al faptei interzise de legea penală sub imperiul unei pasibilități de pedeapsă penală. Însă, diversitatea formulărilor normative indică, de multe ori, la interpretări neuniforme. Anume din acest ultim context, se impune o identificare uniformizată a noțiunii de violență, fapt care ar justifica o percepere uniformă a conținutului și o aplicare eficientă în practica judiciară. Operând cu o clasificare a semnelor care unifică grupul de infracțiuni săvârșite prin violență, N. Ivanțova pune în evidență cinci semne de acest gen: *infracțiuni cu semnul violenței periculoase pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe; infracțiuni cu semnul violenței nepericuloase pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe; infracțiuni cu semnul violenței ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe; consecințele ca semn obligatoriu al infracțiunilor săvârșite prin violență; alte semne, care caracterizează infracțiunile săvârșite prin violență* [124, p. 26].

În acest sens, legiuitorul din RM operează în mod expres cu termenul de violență (inclusiv în sens de violență fizică, fără a lua în calcul amenințarea cu aplicarea violenței fizice, adică violența psihică) în 54 de cazuri (ori forme tipice, ori forme agravante ale infracțiunii). Și, în aceste forme de manifestare obiectivă a infracțiunilor nu se prevăd formele speciale de aplicare a violenței (omor, vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei etc.). Spre deosebire de CP RM, legislația penală rusă, constată A. I. Alekseev, nu se detașează cantitativ prea departe, conturându-se numărul de 55 de norme care prevăd răspunderea penală pentru infracțiuni săvârșite prin violență [97, p. 224]. Cu toate acestea, CP RM face referire la

termenul de *violent*, *violență* în diferite moduri, antrenând și diferite contexte normative. În acest sens, analiza legislației penale a RM determină faptul că aceasta face distincție între:

- a) **comportament violent** (art. 90 alin. (6) lit. c¹) CP RM),
- b) **violență** (art. 165 alin. (2) lit. f) CP RM, art. 166 alin. (2) lit. e) CP RM, art. 184 alin. (1) lit. c) CP RM, art. 184 alin. (2) lit. b) CP RM, art. 189 alin. (2) lit. c) CP RM, art. 189 alin. (3) lit. c) CP RM, art. 247 alin. (2) lit. b) CP RM, art. 280 alin. (2) lit. f) CP RM, art. 285 alin. (1) CP RM, art. 295 alin. (2) lit. c) CP RM, art. 295² alin. (2) lit. b) CP RM, art. 317 alin. (2) lit. c) CP RM, art. 321 CP RM, art. 339 alin. (2) lit. a) CP RM, art. 340 CP RM, art. 341 CP RM, art. 349 alin. (1¹) lit. a) CP RM, art. 349 alin. (2) lit. a) CP RM, art. 352 alin. (2) lit. d) CP RM, art. 352 alin. (3) lit. b) CP RM, art. 362 alin. (3) lit. a) CP RM, art. 365 alin. (1) CP RM, art. 377 alin. (1) CP RM),
- c) **violență, alternativă constrângerii sau amenințării cu violență** (art. 167 CP RM),
- d) **violență sau amenințare, ambele ca elemente ale constrângerii** (art. 137 alin. (1) lit. a) CP RM),
- e) **violență fizică și/sau psihică** (art. 165 alin. (1) lit. a) CP RM, art. 206 alin. (2) lit. a) CP RM),
- f) **violență sau amenințare cu aplicarea ei** (art. 179 alin. (2) CP RM, art. 180¹ alin. (3) lit. a) CP RM, art. 187 alin. (2) lit. e) CP RM, art. 188 alin. (1) CP RM, art. 192¹ alin. (2) lit. b) CP RM, art. 192¹ alin. (3) CP RM, art. 193 CP RM, art. 208 alin. (3) lit. a) CP RM, art. 209 alin. (2) lit. b) CP RM, art. 217⁴ alin. (2) lit. e) CP RM, art. 217⁴ alin. (3) lit. b) CP RM, art. 275 alin. (2) lit. b) CP RM, art. 287 alin. (1) CP RM, art. 289³ alin. (1) lit. a) CP RM, art. 295 alin. (4) CP RM),
- g) **amenințare cu violența** (art. 189 alin. (1) CP RM, art. 245⁹ alin. (2) CP RM, art. 245¹⁰ alin. (1) CP RM, art. 247 alin. (1) CP RM, art. 295 alin. (2) CP RM),
- h) **acțiune violentă** (art. 141 alin. (1)-(2) CP RM, art. 200¹ alin. (1) CP RM),
- i) **act/acte de violență** (art. 142 alin. (1) CP RM, art. 146 CP RM, art. 156 CP RM, art. 285 alin. (3) CP RM, art. 289¹ alin. (1) lit. a)-b) CP RM, art. 289² alin. (1) lit. a) CP RM, art. 289³ alin. (1) lit. b) CP RM, art. 369 alin. (1) CP RM, art. 388 alin. (2) CP RM),
- j) **atacuri violente** (art. 286 CP RM),
- k) **rezistentă violentă, nesupunere violentă** (art. 285 alin. (1) CP RM, art. 285 alin. (3) CP RM, art. 287 alin. (1) CP RM),
- l) **violență sexuală** (art. 135¹ alin. (1) lit. e) CP RM, art. 206 alin. (2) lit. b) CP RM),

m) **acțiune violentă cu caracter sexual** (art. 137 alin. (3) lit. c) CP RM).

În fapt, se constată că legislația penală nu este clară în descifrarea conținutului violenței, antrenând ipoteze diferite în cazul unor variate noțiuni utilizate. Astfel,

— nu se face specificarea faptului dacă întotdeauna termenul de violență prezumă și violența fizică, și violența psihică; or, interpretarea sistematică a normativului penal în vigoare ar dicta că aceasta nu prezumă violența psihică, deoarece, în context, se operează diferențiat, prin anumite norme penale, cu categoria de violență fizică sau psihică, precum și cu violența sau amenințarea aplicării ei;

— deși teoria penală face distincție între act și acțiune, nu este clar dacă legiuitorul a avut în vedere anume această delimitare între categoriile de act de violență și acțiune violentă;

— este imprevizibilă și neclară delimitarea între violență (care poate prezuma și violența fizică, și violența psihică), amenințarea cu aplicarea violenței, precum și constrângere, nefiind clar conținutul fiecărei categorii juridice dintre acestea;

— este mult mai neclară delimitarea între violență și amenințare, ca elemente ale constrângerii etc.

În acest sens enunțat, este necesară o uniformizare a legii penale prin utilizarea în context normativ, în mod prioritar, a categoriilor de violență fizică și/sau psihică. Pe această cale,

- art. 167 CP RM urmează a fi modificat, prin înlocuirea termenului de constrângere, care deja include în sine violența fizică sau psihică;

- art. 137 alin. (1) lit. a) CP RM se impune a fi modificat prin înlocuirea sintagmei „constrângerea, prin violență sau amenințare,” cu sintagma „violența fizică sau psihică”;

- reformularea art. 165 alin. (1) lit. a) CP, prin înlocuirea sintagmei „amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice” cu „violența psihică sau violența fizică”;

- înlocuirea sintagmei „violență sau amenințare cu aplicare ei” cu „violență fizică sau psihică” în cazul mai multor norme (art. 179 alin. (2) CP RM, art. 180¹ alin. (3) lit. a) CP RM, art. 187 alin. (2) lit. e) CP RM, art. 188 alin. (1) CP RM, art. 192¹ alin. (2) lit. b) CP RM, art. 192¹ alin. (3) CP RM, art. 193 CP RM, art. 208 alin. (3) lit. a) CP RM, art. 209 alin. (2) lit. b) CP RM, art. 217⁴ alin. (2) lit. e) CP RM, art. 217⁴ alin. (3) lit. b) CP RM, art. 275 alin. (2) lit. b) CP RM, art. 287 alin. (1) CP RM, art. 289³ alin. (1) lit. a) CP RM, art. 295 alin. (4) CP RM),

- modificarea în conținutul art. 245⁹. alin. (2) CP RM, art. 245¹⁰ alin. (1) CP RM, art. 247 alin. (1) CP RM, art. 295 alin. (2) CP RM a sintagmei „amenințarea cu violența” prin „violența psihică”.

2.2. Formele de manifestare a violenței infracționale

Sistematizând, sunt aspectul analizei, definițiile redată anterior, concluzionăm asupra faptului că poate fi identificată o distincție între:

- **violența infracțională (violența criminală);**
- **violența non-infracțională (motivațională).**

În opinia autorului francez J. C. Chesnais, violența se manifestă, la nivelul societății, prin trei tipuri:

- violența fizică (omorul, violul, loviturile și vătămrile corporale, tâlhăria),
- violența economică (pe care o indică și autorii R. B. Ivancenco și B. S. Soloviov [123, p. 3]) și
- violența morală (simbolică).

În context, se susține de către autorul francez (n.a. - fapt cu care suntem de acord), precum că numai violența fizică reprezintă violența infracțională [186, p. 32], doar cu precizarea că prin această violență fizică se prevede și violența fizică propriu-zisă, și violența psihică (în fapt anume acest fapt rezultă din opinia autorului citat).

În viziunea noastră, violența infracțională (criminală) poate fi definită ca fiind cea violență, care, odată aplicată, denotă existența unei infracțiuni și pasibilitatea de răspundere și pedeapsă penală pentru aceasta, indiferent de faptul este o violență-scop sau o violență instrumentală. În acest cadru de idei, S. Abelițev remarcă faptul că violența infracțională (criminală) constituie un indicator al tendințelor negative din societate. Caracterul și limitele acestei violențe depind de particularitățile dezvoltării economice, sociale, culturale [95, p. 68]. Oricum urmează să se identifice anumite limite ale violenței [95, p. 68-69].

De limitele violenței non-infracționale sunt cuprinse acele acte violente, care, prin natura și conținutul lor, exclud caracterul penal al faptei, precum și violența care nu este incidentă răspunderii penale (de exemplu, violența-scop, care a avut drept consecință vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoanei).

În acest prim sens de clasificare este necesară precizarea precum că, potrivit legislației penale a RM, chiar violența în sine (violența propriu-zisă) nu este supusă răspunderii penale în toate cazurile, făcându-se alegație la cauzarea unor vătămări ușoare ale integrității corporale sau a sănătății persoanei.

Autorul E. Balica face delimitare între [5, p. 29-35]

- **violența anomică** (rezultat al celor două orientări: ideea violenței anomice și violenței strategice; în context se prefigurează *totalitarismul* caracterizat de *violența descentralizată*, *războiul* caracterizat de *violența organizată*),

- **violența conflictuală și violența predătoare** (deosebirea între ele fiind existența/inexistența între agresor și victimă a unor relații interpersonale anterior conflictului),

- **violența fizică, psihologică și verbală,**

- **violența sexuală,**

- **violența financiară,**

- **violența criminală.**

Sub aspectul unor limite clasificatoare, Organizația Mondială a Sănătății clasifică violența în dependență de persoana care comite actul de violență și anume [152, p. 3]:

A. **Atentare la viața sau sănătatea personală** (suicidul și aplicarea diferitor mutilări aplicate sie în cazul persoanelor cu dereglări psihice sau adeptii diferitor secte).

B. **Violență interpersonală**, care se identifică prin mai multe forme de manifestare, în particular:

- **violență asupra partenerului de familie** (de regulă, între membrii familiei sau cuplului, violența asupra copiilor, soțului sau soției etc);

- **violență în comunitate** (acte de violență comise între persoane care nu sunt legate prin rudenie, precum și în cazul în care victima și infractorul se cunosc sau nu (viol, violența în stradă, violența în instituțiile militare, școală, penitenciar etc)).

C. **Violență colectivă**, care se divizează în:

- **violență socială** (acte de terorism, acte infracționale comise de grupurile criminale organizate ori organizațiile criminale);

- **violență politică** (războaie, conflicte armate, violența din partea statului etc);

- **violență economică** (atentate comise de către grupări criminale care au ca scop obținerea unui profit).

Luând în calcul că natura acestor forme de violență poate fi cea mai variată, se identifică și alte forme de violență, precum:

- **violența fizică;**

- **violența sexuală;**

- **violența psihologică** (în opinia autorilor R. B. Ivancenco și B. S. Soloviov, ciberbullingul („bullingul” se caracterizează prin acțiuni care discreditează persoana, manipulare cu alții, negativ reacționează la reacțiile victimei, se manifestă prin acțiuni intenționate asupra victimei) reprezintă o formă de manifestare anume a violenței psihologice, care constă în utilizarea Internetului pentru realizarea amenințărilor, influenței psihologice [123, p. 2]);

- **violența manifestată prin cauzarea de daune sau lipsirea de îngrijire.**

În opinia noastră, totuși, intervine necesitatea admiterii în acest context a unei clasificări generale a violenței, în dependență de mijloacele utilizate la comiterea infracțiunii, și anume delimitându-se între **violența fizică** și **violența psihică**. Acestea, la rândul lor, dependent de alte criterii, se clasifică în *violență domestică*, *violență sexuală*, *violență economică*, *violență morală*, *violență verbală* etc.

În sensul enunțat anterior, anume mijloacele utilizate (fizice sau psihice) fac delimitarea conceptuală între violența fizică și violența psihică, denumită în legea penală și prin sintagma *amenințarea cu aplicarea violenței fizice*. *Violența fizică* presupune, după cum menționează autorul L. Gauhman, exercitarea influenței asupra organismului uman contrar voinței persoanei [112, p. 75].

Nu suntem de acord cu faptul că violența fizică reprezintă acțiunea, semnele căreia coincid cu componența de infracțiune. Or, violența, pe măsura analizei formelor de manifestare (iar acestea, în opinia autorului L. Serdiuc, pot fi diverse, adică se susține că noțiunea juridică a violenței, după conținut, se limitează la semnele juridice invocate, iar realizarea se exteriorizează în mai multe forme de manifestare [167, p. 51]) normativă, se poate înfățișa și în rol de violență în sine (propriu-zisă), și ca violență instrumentală.

De asemenea, violența poate fi atât ca faptă, cât și ca metodă de manifestare a infracțiunii, dar, pe această cale, nu se identifică o coincidență între violența fizică și acțiunea care formează elementul material al infracțiunii (cel puțin în toate cazurile prevăzute de lege). Este cert că violența fizică poate fi valorificată prin mai multe forme faptice și care pot influența într-un mod sau altul conținutul componenței de infracțiune. Însă, în opinia noastră, legislația penală trebuie să ofere limite de diferențiere a răspunderii penale și/sau a pedepsei penale în cazul delimitării violenței fizice de violența psihică, prima fiind diferențiată spre limita gradului de pericol social mai avansat.

În acest sens, autorul N. Babii invocă necesitatea respectivă de diferențiere, subliniind faptul că diferențierea anume a violenței fizice trebuie să vizeze diferite consecințe periculoase survenite [103, p. 50].

Pe această cale, nu poate o formă de manifestare a violenței fizice, urmată de cauzarea imprudentă a unei consecințe prejudiciabile, să fie catalogată mai periculoasă decât cauzarea acestei vătămări din intenție în cursul aplicării violenței, dar calificate individual, nu ca infracțiune unică cu consecințe suplimentare [102, p. 47]. În particular, operăm cu delimitarea diferitor categorii de violență fizică după:

a. **Gradul de pericol social pentru viața altei persoane** (violență periculoasă și violență nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei). Este adevărat, remarcă S. Abelițev, că în

contextul interpretării noțiunii de violență nu se poate ocoli problema pericolului social al infracțiunii în sensul operat în legea penală [95, p. 87]. Oricum, facem remarca inițială precum că violența, în toate formele ei de manifestare, este periculoasă [100]. Această constatare determină achiesarea la opinia autorului rus V. Ivanov, care subliniază că violența constituie o formă periculoasă a activității infracționale, deoarece pune în pericol valori sociale importante ale omului (viața și sănătatea) [121, p. 3]. Pericolul social al violenței fizice pentru viață se determină în momentul comiterii actelor de violență și nu este legat anume de consecințele provocate drept urmare a acestor acte de violență. În opinia autorului N. Babii, consecința periculoasă în genere niciodată nu poate fi inclusă în pericolul social care îi dă naștere; adică pericolul social și consecința periculoasă se exclud una pe cealaltă; corelația obiectivă între violența periculoasă și urmările acesteia constau în faptul că consecința nu se include și niciodată nu poate fi inclusă în violența periculoasă. Astfel, acțiunea se consideră periculoasă doar în cazul în care consecința periculoasă nu a survenit, adică lipsa consecințelor periculoase constituie un semn obligatoriu al pericolozității sociale [103, p. 50]. Nu suntem de acord cu această abordare, mai cu seamă punând în vedere semnificația detalierii conținutului prejudiciabilității (semn al infracțiunii prevăzute de CP RM), precum și a conținutului violenței în diferite ipostaze utilizate de către legiuitorul din țara noastră.

Periculoasă pentru viața persoanei este violența fizică, care, menționează I. Petin, în condiții normale, ar determina moartea persoanei sau creează pericol pentru viața persoanei, deși poate să nu producă careva urmări [157, p. 29]. Drept periculoase pentru viață pot fi considerate atât vătămările corporale, cât și stările patologice, îmbolnăvirile etc. Violența nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei poate avea un nivel de pericol social diferit. Violența, care, la prima vedere, pare a fi nepericuloasă pentru viața și sănătatea persoanei, poate fi tratată ca fiind periculoasă, dacă a determinat pierderea auzului, vederii, graiului sau a unui alt organ vital important, pierderea capacității de muncă, întreruperea sarcinii, dereglări psihice etc. La etapa actuală, totuși susținem opinia autorului N. Ivanțova, care invocă faptul că semnele legate de *violența periculoasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe și violența nepericuloasă pentru viața sau sănătatea persoanei ori amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe* și-au pierdut valoarea lor criminologică [124, p. 26]. Or, deși inițial acestea au intervenit pentru a face delimitarea între jaf și tâlhărie, se consideră că ele oferă teme pentru confuzii în cazul violenței mari [124, p. 26].

b. **Nivelul gravității daunelor cauzate sănătății persoanei** (decesul persoanei [193, p. 33], vătămări grave ale integrității corporale sau a sănătății persoanei, vătămări medii ale

integrității corporale sau a sănătății persoanei, vătămări ușoare ale integrității corporale sau a sănătății persoanei).

c. **Forma de manifestare obiectivă** [193, p. 38] (violența fizică sau violența psihică, violența fizică sau violența sexuală). După cum subliniază autorul E. Balica, violența psihică include *toate acțiunile care aduc atingere sau care încearcă să aducă atingere integrității psihice sau mentale ale unei alte persoane: autoaprecierea, încrederea în sine, identitatea personală*. În această categorie sunt încadrate insultele, criticile nefondate, intimidările, amenințarea cu represalii sau viol, șantajul etc. [5, p. 32].

Cu toate acestea, în opinia noastră, violența psihică nu poate fi interpretată în mod extensiv, aceasta fiind redusă la amenințarea cu aplicarea violenței fizice. Considerăm că criticile nefondate, insultele, nu constituie și nu pot constitui forme de manifestare a violenței.

d. **Rolul funcțional** [193, p. 39] (violența propriu-zisă (violența în sine) și violența instrumentală);

e. **Forma vinovăției care cuprinde conținutul violenței** [193, p. 29, 40] (vinovăție intenționată, vinovăție imprudentă, infracțiune cu două forme de vinovăție).

Autorii G. Ferreal și A. Neculau consideră că din punct de vedere teoretic se impune diferențierea între două tipuri de violență:

✓ **violența reală**, adică orice acțiune orientată contra unei persoane sau a unui bun și care are ca efect cauzarea de daune fizice sau materiale;

✓ **violența imaginară**, care este strâns legată de mecanisme psihosociale, colective, și care, deși fără prejudicii materiale aparente, impune o ordine sau o dominație [43, p. 169].

În opinia autorilor V. Bujor și I. Miron, se face distincție între:

- *violența primitivă* (a cărei cauzalitate este considerată întâmplătoare, accidentală sau ocazională și se caracterizează prin reacții spontane (necontrolate) ori explozive ale unei persoane [18, p. 11]),

- *violența pasională* (caracteristică persoanelor introvertite, egocentrice, cu instabilitate emoțională și care au diminuate mecanismele de control [18, p. 11]),

- *violența utilitară* (generată de mobiluri care urmăresc profitul, interese materiale, bunuri, servicii [18, p. 11]),

- *violența pseudo justiciară* (înfăptuită, în general, pentru repararea prejudiciului cauzat și pentru pedepsirea făptuitorului unor infracțiuni grave [18, p. 12]),

- *violența simbolică* (generată de anumite coduri, mesaje și simboluri, care se constituie în factori declanșatori ai actelor de violență săvârșite de anumite persoane asupra altor [18, p. 12]),

- *violența rațională* (caracteristică crimei organizate și activităților desfășurate de organizațiile criminale, având ca finalitate obținerea de profituri ilicite [18, p. 12]).

În literatura de specialitate se face distincție și între multe alte categorii de violență, inclusiv având la bază *motivul utilizării violenței la comiterea faptei ilegale*. În acest sens, se delimitează:

- ✓ **violența în sine (propriu-zisă)** de
- ✓ **violența instrumentală** [97, p. 224].

Din punct de vedere al conținutului juridico-penal al infracțiunilor manifestate prin asemenea forme ale violenței, putem constata un diferit grad de prejudiciabilitate al acestora.

Astfel, în cazul unei violențe instrumentale, infracțiunea este mult mai gravă decât însuși violența propriu-zisă aplicată și calificată ca infracțiune separată. De exemplu, este mult mai prejudiciabilă și mai aspru pedepsită infracțiunea de tâlhărie (în rolul violenței instrumentale intervenind vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății persoanei) decât infracțiunea de vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății persoanei (aceasta fiind în rol de infracțiune manifestată prin violență propriu-zisă).

Cu adevărat, în dependență de motivele care l-au determinat pe subiect să aibă un anumit comportament, aprecierea faptelor sale poate fi absolut diferită, adică motivul caracterizează latura subiectivă a infracțiunii [99, p. 77]. Fără cunoașterea motivelor (după cum consemnează autorul I. A. Petin - motivul care există în conștiința și chiar subconștiința persoanei [157, p. 171]), nu se poate vorbi despre corectarea persoanei, precum și despre prevenția generală și specială.

Anume făcându-se referire la anumite motive ale infracțiunii (deși motivația este unică - violentă sau agresiv-violentă, subliniază A. I. Alekseev [97, p. 224]), în particular prin delimitarea motivelor materiale (de cupiditate) și motivelor de răzbunare, literatura de specialitate face distincție, după cum am consemnat anterior, între violența în sine și violența instrumentală. Cu toate acestea, în opinia noastră, cel mai bine reflectă acest criteriu clasificator, anume caracterul obiectiv și locul violenței în cadrul mecanismului actului infracțional, dar nu motivele infracționale. Or, este evident, că în cazul infracțiunilor patrimoniale și a infracțiunilor contra persoanei, o legătură reală poate fi bazată și pe semne subiective, însă certitudinea unei evidente delimitări pe aceste premise subiective în toate situațiile pare a fi iluzorie. Cu toate acestea, în cazul ambelor forme de manifestare a violenței, subiectul își satisface anumite necesități materiale, politice, fiziologice, emoționale etc. Anume sub aspectul motivelor infracționale, inserăm **violența în sine (violența propriu-zisă)** ca fiind situația în care violența

reprezintă elementul motivării, dar nu pur și simplu un mijloc de atingere a scopului. În acest caz, interesele materiale pot constitui doar efecte secundare ale acțiunii din răzbunare. La fel, violența în sine (propriu-zisă) este și în cazul comiterii actelor de violență din gelozie. Deseori motivele infracțiunii comportă un caracter ascuns (neevident) și nu sunt conștientizate nici chiar de către infractor. **Violența instrumentală** are loc în timpul soluționării unor probleme cotidiene, când, subliniază autorul V. I. Ivanov, prin aplicarea ei, se încearcă returnarea unei datorii, jaful unor persoane etc. [121, p. 7]. Violența instrumentală include acele fapte la comiterea cărora este urmărit un scop concret: material, politic, economic, social sau de alt gen, iar violența este utilizată pentru atingerea acestora. De regulă, făptuitorul, inițial, nici nu presupune aplicarea violenței, ea apare pe parcurs, în calitate de instrument pentru atingerea scopului propus.

În literatura de specialitate din RM, precum și în cea românească nu se oferă o atenție corespunzătoare acestei clasificări, fapt care antrenează, de multe ori, o pasibilitate de pedeapsă mai aspră în cazul violenței în sine (propriu-zise) comparativ cu violența instrumentală, ambele vizând aceleași urmări prejudiciabile. În fapt, violența în sine, uneori, poate să nu fie pasibilă de răspundere penală decât angajată în limitele unei violențe instrumentale. În context, violența fizică, urmată de vătămarea corporală ușoară a integrității corporale sau a sănătății, nu este supusă răspunderii penale dacă intervine în rol exclusiv de violență în sine (propriu-zisă). Pe această cale, este ușor de a cataloga violența în sine ca fiind **simplă** sau **marea violență**. Or, însăși violența completează conținutul unei infracțiuni și, în dependență de categoria de infracțiune, a cărui grad și caracter prejudiciabil devine prezumat de către legiuitor, este identificată violența simplă și marea violență.

Deci, din punct de vedere al pericolului social și al urmărilor prejudiciabile survenite, se face deosebirea între:

✓ **violență simplă** și

✓ **marea violență**.

În context, nu au importanță motivele violenței aplicate, dacă este o violență în sine (propriu-zisă) sau o violență instrumentală, în cazul în care violența în sine sau ca mijloc oferă temei de a identifica, în limitele acestei violențe, o infracțiune deosebit de gravă sau excepțional de gravă, această categorie devenind incidentă mării violențe. În alte cazuri se identifică o violență simplă.

Totuși, în viziunea noastră, legislația penală în vigoare oferă temei de a interpreta și alte situații, care nu sunt incidente variantelor prevăzute de violență. De exemplu, aplicarea violenței

în cazul constrângerii la încheierea unei tranzacții, violența aplicată la trecerea frontierei de stat etc.

G. Z. Moisenko și S. S. Stepicev evidențiază categoria de „violență nedeterminată” [146, p. 30], caracterizată prin faptul că nici cuvintele, nici acțiunile infractorilor nu indică concret la caracterul violenței, care este susceptibilă de a fi realizată, mai cu seamă în cazul unor sustrageri de bunuri din avutul proprietarului [146, p. 30-31]. În concluzie, considerăm că nu poate fi identificată o clasificare ideală și completă a tuturor formelor de manifestare obiectivă a violenței.

În ipoteza celor consemnate anterior, constatăm faptul cert că violența în lumea contemporană devine o metodă tradițională de soluționare a unor conflicte, inclusiv conflicte politice, interetnice, interregionale etc. Profesorul francez N. Rulan sublinia că *violența apare în rezolvarea conflictelor sociale interne atât de des, încât ne putem întreba, dacă nu este o parte componentă a vieții sociale* [în 114, p. 155]. Or, cu adevărat, în lume este iminentă frica de teroare, a renăscut metoda de luare a ostaticilor și răpiri a ființelor umane. În acest mod, legiuitorii statelor contemporane tind, în orice fel, să modeleze un sistem eficient de mijloace de ordin penal, care să fie capabil de a combate fenomenul și actele infracționale de violență. La baza elaborării și adoptării acestor mijloace juridico-penale se invocă anumite categorii esențiale, care urmează a fi luate în vedere pentru caracteristica de ansamblu a violenței și a actelor violente, în particular:

Violența - un act ilegal, violența - fenomen ilegal

În mare parte, actele de violență sunt supuse răspunderii penale, deși se atestă și anumite acte care cad sub incidența răspunderii contravenționale (de exemplu, violența în sine, manifestată prin vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoanei). În opinia noastră, totuși, urmează de a se conceptualiza aplicarea violenței fizice și psihice, ca fiind supuse răspunderii penale întotdeauna, fără vreo careva excepție. Cu toate acestea, caracterul ilegal al violenței rezultă din semnul ilegalității, specific infracțiunii sau contravenției.

Violența se manifestă prin grad și nivel de pericolul social

Or, anume acest fapt este pus la baza regulii de bază, precum că violența urmează să se regăsească în limitele normativului penal. O analiză corespunzătoare a gradului de prejudiciabilitate în cazul faptelor ilegale manifestate prin violență ar deduce anume necesitatea catalogării violenței propriu-zise manifestate prin vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoane la categoria unor fapte infracționale. De asemenea, este important a sublinia că infracțiunea care include o violență în sine (violență propriu-zisă) este, după gradul prejudiciabil al acesteia, mai puțin gravă decât infracțiunea instrumentală cu o manifestare a violenței de

aceeași natură ca și în cazul violenței propriu-zise anterior invocate. Violența antrenează schimbări comportamentale în care pregătirea de luptă ocupă un loc primordial. După cum remarcă autorul C. Pletea, dispoziția violentă are o anumită durată, ea nu este un simplu reflex care încetează de îndată ce stimulul care a generat-o a dispărut, fiind mai dificil de domolit decât de declanșat, mai ales în condițiile normale ale vieții în societate [62, p. 13].

Subiecții violenței: subiectul activ (persoana care exercită violența) și subiectul pasiv (persoana asupra căreia se aplică violența)

Este importantă această legătură, inclusiv pentru formularea conținutului infracțiunii și clarificarea relațiilor sociale incidente obiectului juridic al acesteia. Astfel, în calitate de subiect activ poate fi persoana fizică, privită individual, ca titular de drepturi și obligații. Violența poate fi comisă de o singură persoană, precum și de către mai multe persoane, prin participație (simplă sau complexă).

Subiectul pasiv poate fi persoana fizică individuală sau un grup de persoane (colectivitate).

Violența urmează a fi orientată neapărat asupra anumitor persoane. În acest sens, este important de a consemna că în activitatea agresională, relațiile interindividuale directe sau mediate dintre agresori influențează comportamentul acestora, întrucât impun însușirea normelor grupului pe fondul comun de interese [73, p. 203]. De asemenea, susține I. Petin, deoarece violența se comite de către persoană împotriva persoanei sau grupurilor de persoane, noțiunea de violență urmează să valorifice esența personalității, care, la rândul ei, nu este posibilă de a o explica fără o operare a bazei psihologice a acesteia [193, p. 25]. Adică, după cum remarcă autorul S. Abelițev, analiza infracțiunilor manifestate prin violență este legată anume de particularitățile persoanelor care le comit [95, p. 5].

Cauzarea unei anumite daune prin actul de violență

În context, prin acțiunea de violență, de fiecare dată, se produce o daună victimei, aceasta având caracter fizic sau moral, în cazul violenței propriu-zise (violența în sine) sau și altor daune, pe lângă acestea, în situația aplicării unei violențe instrumentale.

Din punct de vedere criminologic, violența urmează a fi definită ca un fenomen socialmente periculos, care antrenează aplicarea forței fizice sau a celei psihice, pentru a se admite atingerea unor scopuri în interesele persoanelor violente. În cadrul mecanismului actului infracțional, violența urmează a fi interpretată ca un act comisiv, care poate lua forma unei fapte prejudiciabile, a unei metode de manifestare a infracțiunii și își poate identifica specificul în mod particular în consecințele violente produse.

În viziunea noastră, violența poate fi direcționată doar spre persoană, nu spre bunuri etc., și sub aspect marginal, violența urmează să contureze aplicarea violenței fizice sau psihice.

În acest sens, achiesăm la opinia autorilor V. N. Korobeinikov, N. F. Kuznețova și G. M. Minikovskii, care definesc infracțiunile de violență prin atentatele infracționale care au în calitate de element comun violența, incluzând cauzarea anume a daunelor fizice victimei [136, p. 287].

În asemenea mod procedează și autorul V. Ivanov, invocând faptul că violența constituie o formă periculoasă a activității infracționale, deoarece pune în pericol *valori sociale importante ale omului (viața și sănătatea)* [121, p. 3]. În acest ultim context, nu ne aliniem la aserțiunea autorului E. Balica, în particular că în sfera criminalității violente se includ actele de violență sancționate de legislație ca fiind infracțiuni contra persoanei și infracțiuni contra patrimoniului [5, p. 62].

Uneori, legiuitorul, în legea penală, poate face apel doar la prevederea în calitate de semn obiectiv a violenței fizice sau a celei psihice. Dar, o uniformizare a legislației penale ar pune cu strictețe o singură regulă (care la moment nu se respectă): dacă se invocă doar violența, să se prezume atât violența fizică, cât și violența psihică. De asemenea, admiterea uniformizării legii penale ar impune operarea exclusivă doar cu sintagma „violența psihică”, în locul inclusiv a *amenințării cu violența fizică*.

Constrângerea poate fi, în aserțiunea noastră, de asemenea o violență, dar, în același timp, poate depăși limitele violenței invocate de către noi. Cu siguranță, însă, în cazul în care legiuitorul are în vedere prin constrângere doar violența, nu este necesar și corect să se facă distincție între constrângere și violență.

Important este de a identifica faptul că violența nu este un viciu al voinței prin ea însăși, ci anume prin efectul ei, temerea care împiedică determinarea și exprimarea liberă a voinței, după cum subliniază H. Diaconescu [40, p. 65]. Pe acest fundal, violența devine conceptualizată prin intermediul elementului obiectiv (exterior - amenințarea cu un rău) și celui subiectiv (intern (psihologic) - insuflarea unei temeri care determină pe cel împotriva căruia se exercită violența să încheie un act juridic pe care altfel nu l-ar fi încheiat) [40, p. 65].

În fine, violența poate fi apreciată sub aspect subiectiv doar prin vinovăție intenționată, dar urmările violente survenite în alte cazuri pot fi apreciate și de pe poziția unei legături subiective imprudente. În context, susținem opinia autorului R. Munteanu, care subliniază faptul că violența poate fi exteriorizată prin mai multe forme (fizică, psihică, socială), iar unul dintre cele mai complexe aspecte ale violenței este intenția, însă intenția de a aplica forța fizică nu semnifică neapărat și survenirea consecințelor violente din intenție [57, p. 82].

2.3. Infracțiunea/infracționalitatea de mare violență săvârșită în grup: concept și caracterizare. Locul infracțiunii de mare violență săvârșită în grup în structura infracțiunilor de violență și a celor de grup

Evoluția societăților contemporane pune la vedere noi modalități de manifestare a criminalității, care angajează o anumită răspândire, o anumită tipicitate, un anumit gen, anumite categorii de subiecți implicați în aceste acte infracționale. Pe măsură ce intervin noi forme de manifestare obiectivă a criminalității, mijloacele de prevenire și reacție socială urmează să fie eficientizate. Or, eficiența acestora din urmă depinde în cea mai mare măsură de cunoașterea celor dintâi.

Este evident că apariția violenței și a infracțiunilor manifestate prin violență a fost un fenomen nou doar în debutul lor, evoluția, însă, fiind legată indisolubil de nivelul de dezvoltare a comunităților umane. În context, autorul C. Pletea subliniază faptul că uzul de forța brutală cu scopul de a jefui, maltrata, silui etc., a fost considerată întotdeauna un flagel social, determinând reacții de reprimare sau de ținere sub control, dar și de cercetare sistematică a cauzalității care determină fenomenul în cauză [62, p. 12].

La moment, constatăm faptul că statistica polițienească denotă o răspândire atât la nivelul țării noastre, cât și la nivel internațional, a infracțiunilor și a infracționalității de mare violență comise în grup. În viziunea noastră, factorii care generează creșterea semnificativă a nivelului de violență și a infracțiunilor de violență, în particular a infracțiunilor de mare violență comise în grup, au o explicație diferită și diferențiată de la o societate la alta, sursele acestora, totuși, având relevanță în domeniul politicului, economicului, juridicului etc.

Ce presupune infracționalitatea (criminalitatea)? Literatura de specialitate în mod clar face distincție între noțiunea cantitativă și cea calitativă a criminalității.

Astfel, autorul I. Ciobanu definește criminalitatea ca un ansamblu de infracțiuni săvârșite într-o perioadă determinată, în cadrul unui teritoriu național-statal [26, p. 16], iar Gh. Gladchi o caracterizează ca o formă specifică a comportamentului antisocial, care încalcă funcționarea normală a organismului social, precum și ca un indicator al impacienței sociale [46, p. 128].

În opinia autorului rus A. I. Alekseev, criminalitatea se manifestă ca un fenomen social-juridic; în context este socială nu numai criminalitatea, dar și sursele acesteia, precum și consecințele [97, p. 28-29].

Punându-se în evidență, în aserțiunea autorului I. Ciobanu, M. Bîrgău și I. Bîrgău, anumite trăsături de ordin fenomenologic (*generale și individuale* [26, p. 17-18; 8, p. 7]), se poate contura semnificația și posibilitatea existențială a criminalității de mare violență comisă în grup anume în interiorul unor elemente fenomenologice particulare (individuale). Cu adevărat, operând cu o

legătură admisă între fenomenul criminalității în ansamblu, criminalitatea de mare violență și o infracțiune de violență în particular, stabilim că nu oricare infracțiune de violență valorifică existența criminalității de mare violență, iar oricare gen de criminalitate de mare violență se include în limitele criminalității în ansamblu.

În acest sens, autorul O. Bejan anume acest fapt îl conchide, invocând că în aceste situații identificate se pleacă de la particularul-unic (trăsături fără analog, proprii unei singure infracțiuni) și se ajunge la generalul-total (trăsături comune, proprii tuturor infracțiunilor). Evident, susținem opinia precum că între ele există însușiri proprii unui număr mai mare sau mai mic de infracțiuni, al căror grad de generalitate - particularitate este relativ, fiind definit prin comparație, în funcție de frecvența cu care se regăsesc la infracțiuni, spre deosebire de extreme, purtătoarele unui caracter absolut [9, p. 124].

Pe această cale, anume însușirile generice definesc tipul de criminalitate (în particular, infracțiunile de mare violență săvârșite în grup), iar însușirile generale ale infracțiunilor formează criminalitatea [9, p. 124]. În acest fel, achiesăm pe deplin la opinia autorului A. I. Alekseev, precum că uzul de unele clasificări juridico-penale, de exemplu evidențierea categoriilor de infracțiuni în dependență de caracterul și gradul pericolului social al infracțiunii, nu este suficient pentru consumarea scopului general de prevenire a criminalității [97, p. 171].

În context, anume *clasificarea criminologică a infracțiunilor este supusă intereselor de prevenire a ei*. Astfel, întregul (criminalitatea) este repartizată în părți (tipuri, grupuri) în baza diverselor temeuri și semne.

În opinia noastră, reperul existenței unui asemenea grup generic de infracțiuni (*infracțiuni de mare violență comise în grup*) se bazează nu numai pe faptul răspândirii și tipicității caracterului infracțional al acestuia la un anumit moment al evoluției societății, dar și pe faptul că activitatea direcționată a autorităților abilitate cu lupta contra acestui fenomen socialmente periculos devine mult mai eficientă anume în asemenea cazuri.

Cu alte cuvinte, în ritmul identificării unor particularități generice, a particularizării factorilor care le condiționează, activităților de prevenire și combatere a acestui gen de criminalitate (infracțiuni de mare violență comise în grup), considerăm că importanța stabilirii și analizei acestui gen de infracționalitate (precum și a altora de asemenea gen) este principială. Această din urmă deducție este valorificată și prin intermediul contextului abordat de către autorul V. Bujor, precum că este prioritară diferențierea pericolului social *al criminalității la general și al criminalității de violență în special*, precum și necesitatea de prevenire și combatere a acestora, de asemenea, de la general la particular. Astfel, dacă polarizăm constatările făcute de autorul M. Șleahțișchi la infracțiunile de mare violență comise în grup, atunci este principial și

definitoriu faptul ca administrarea fenomenului să se facă în conformitate cu parametrii particulari ai contextului de intervenție [72, p. 20].

Autorii V. Burlakov și N. Kronceva menționează că una dintre cele mai răspândite clasificări a infracționalității este cea între infracțiuni de violență (în care violența fizică sau psihică asupra persoanei joacă rol de mod de atingere a scopului infracțional), infracțiuni de violență în scop material și infracțiuni patrimoniale [139, p. 200].

Este evident că dificilă este nominalizarea științifică a unui fenomen infracțional, dacă nu se cunoaște substanța și conținutul elementului care particularizează acest gen de infracționalitate. În acest context, în literatura de specialitate nu este lansat un concept unic referitor la fenomenul de *violență* la general, dar și, în mod particular, referitor la *violența infracțională (criminală)*.

Or, în opinia noastră, categoria de violență urmează să fie atribuită exclusiv implicațiilor normativului penal. Astfel, absența unei conceptualizări unice a violenței [185, p. 80] a dictat și incoerențe și abordări diferite raportate la noțiunea categoriei și limitelor infracțiunilor de violență. În această gamă de incertitudini de ordin teoretico-științific este lipsă conceptualizarea infracțiunilor și a infracționalității de mare violență comise în grup.

Autorii V. Bujor și I. Miron definesc infracțiunea săvârșită prin violență ca fiind *fapta socialmente periculoasă, comisă cu vinovăție, și care presupune, în mecanismul de desfășurare, folosirea constrângerii fizice sau morale, îndreptată împotriva persoanei, a cărei finalitate o constituie suprimarea vieții, provocarea unei suferințe fizice sau a unor consecințe mai grave (pierderea unui simț sau organ, infirmitatea, slujirea, avortul etc.) asociată, uneori, cu diminuarea patrimoniului ori cu lezarea demnității sau onoarei* [18, p. 14].

Nu susținem pe deplin această noțiune oferită. Operarea cu o alegere parțială a consecințelor devine chiar o abordare selectivă, care nu oferă temei de a privi noțiunea oferită ca fiind una completă.

O altă opinie lansată de către autorii V. Bujor și O. Pop este cea prin care se enunță că infracțiunile de violență sunt acel ansamblu de fapte penale, considerate într-o perioadă de timp în cadrul teritoriului național, a căror săvârșire implică cel puțin un act de constrângere, o conduită abuzivă, agresivă a participanților (autori, instigatori sau complici), care provoacă victimei suferințe fizice sau psihice, vătămarea ori suprimarea unui drept sau libertăți inerente persoanei, inspirând teamă, frică sau oroare - acțiuni sau omisiuni străine spiritului tradițional non-violent al națiunii și profund dăunătoare desfășurării normale a relațiilor interumane dintr-o societate [19, p. 10]. Nu susținem nici această definiție criminologică, ea nereferindu-se la întreg ansamblul de infracțiuni de violență prevăzute de CP RM.

R. Munteanu definește criminalitatea violentă ca fiind un fenomen social-juridic negativ, variabil din punct de vedere istoric, care este constituit din totalitatea infracțiunilor comise pe un anumit teritoriu, într-o perioadă determinată de timp, care se caracterizează prin indicatori cantitativi și calitativi [55, p. 81].

Autorul rus A. I. Alekseev definește criminalitatea de violență ca fiind acel tip de criminalitate, care cuprinde un cerc amplu de fapte de natură infracțională (infracțiuni). Un semn constitutiv al acestor infracțiuni particulare este violența aplicată față de victimă [97, p. 224]. Cu adevărat, remarcă autorul A. Corbin, la categoria infracțiunilor de violență se atribuie acele fapte, la comiterea cărora a fost aplicată violența. Pe această cale, violența infracțională reprezintă modul de comitere a infracțiunii și trăsătura principală a infracțiunilor de violență. Or, violența infracțională este strâns legată de infracțiunea de violență, iar după noi această legătură trebuie să fie stabilă și fără o deviere spre altă încălcare a legii. În context, susține autorul citat, infracțiunea de violență reprezintă o faptă socialmente periculoasă, interzisă de legislația penală sub sancțiunea pedepsei, comisă cu vinovăție de către o persoană, utilizând violența în scopul atingerii rezultatului infracțional [187, p. 56].

V. N. Korobeinikov, N. F. Kuznețova și G. M. Minikovskii definesc infracțiunile de violență prin acele atentate infracționale, care au în calitate de element comun violența, ce intervine drept mijloc de atingere a scopului infracțional, incluzând cauzarea daunelor fizice victimei [136, p. 287].

S. Abelițev menționează că, în mod tradițional, știința criminologică definește infracțiunea săvârșită prin violență ca acea infracțiune însoțită de aplicarea violenței sau amenințarea aplicării ei [95, p. 83-84].

V. Burlakov și N. Kronceva consideră că în cadrul grupului de infracțiuni săvârșite prin violență intră o parte a atentatelor, în care violența fizică sau psihică asupra persoanei joacă rol de mod de atingere a scopului infracțional. În acest sens, se invocă faptul că specialiștii atribuie la categoria infracțiunilor de mare violență omorul intenționat, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, violul, huliganismul, acest lucru fiind argumentat prin ipoteza că ele cauzează daune unor valori sociale importante și posedă multiple particularități criminologice [139, p. 200].

Autorul C. Pletea susține opinia precum că *infracțiunile săvârșite prin întrebuițarea forței fizice, combinată cu unele instrumente, arme sau mijloace de natură a provoca suferințe fizice sau psihice de moment sau pentru o perioadă îndelungată ori moartea persoanei sunt denumite, în mod generic, infracțiuni comise prin violență* [62, p. 55].

În același context, se menționează că infracțiunea săvârșită prin violență este fapta socialmente periculoasă comisă cu vinovăție, care presupune, în mecanismul de desfășurare, folosirea constrângerii fizice sau morale îndreptată împotriva persoanei, a cărei finalitate o constituie suprimarea vieții, provocarea unor suferințe fizice sau a unor consecințe mai grave (pierderea unui simț sau organ, infirmitatea, slăbirea, avortul etc.), asociată, uneori, cu diminuarea patrimoniului ori cu lezarea demnității sau onoarei [62, p. 56].

L. D. Gauhman definește infracțiunile de violență ca fiind infracțiunile comise cu intenție, care atentează la persoane, aplicând violența sau tentativa ori amenințarea cu aplicarea violenței, indiferent de faptul dacă aceste acțiuni reprezintă elementul constructiv al componenței de infracțiune sau nu [113, p. 42].

Specialistul O. V. Starkov conturează infracțiunile de violență ca fiind orice fapte ilegale, socialmente periculoase, comise cu cauzarea daunelor fizice, a traumei sufletești sau limitarea libertății de voință și generate de motivație criminală agresivă [168, p. 35].

D. Malcov definește criminalitatea violentă ca fiind totalitatea infracțiunilor comise cu aplicarea forței fizice sau amenințarea aplicării acesteia, având ca scop nemijlocit atentarea la viața persoanei sau cauzarea daunelor sănătății, integrității fizice, libertății sexuale a acesteia, precum și totalitatea persoanelor ce comit infracțiuni de violență într-o anumită perioadă, pe un anumit teritoriu [145, p. 232].

M. Bîrgău punctează pe faptul că prin criminalitate violentă se înțeleg acțiunile intenționate, penal sancționabile, care atentează asupra valorilor fizice (viață, sănătate) ale persoanei și se comit contrar voinței persoanei prin violență fizică sau psihică [7, p. 264].

J. Proulx, M. Cusson și M. Ouimet includ în sfera conceptului infracțiunii de violență infracțională

- omorul,

- agresiunile sexuale (atât agresiunile de mică gravitate, cât și cele care produc moartea victimei),

- tâlhăria,

- lovirile și violențele (loviri simple, mutilări, agresiuni armate) [194, p. 3].

Studiul comparativ realizat de către autorii G. Barclay și C. Tavares asupra diverselor tipuri de infracțiuni înregistrate de statisticile oficiale ale unor state utilizează o definiție a criminalității violente, care include:

- violența împotriva persoanei,

- tâlhăria și

- agresiunile sexuale [184].

Întrucât analiza respectivă a luat în considerare datele statistice din mai multe state, autorii citați au fost nevoiți să facă precizări suplimentare privind sfera criminalității violente în funcție de specificul fiecărei țări. Au fost, astfel, identificate definiții mai restrânse ale criminalității violente, dar și unele mai cuprinzătoare, care includ și alte tipuri de infracțiuni decât cele *clasice*.

Criminologul Gh. Gladchi atribuie la categoria infracțiunilor de mare violență (infracțiuni grave de violență contra persoanei) omorul, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale, violul [47, p. 4].

În Italia, criminalitatea violentă cuprinde, alături de omor, lovituri, agresiuni sexuale, tâlhărie și infracțiunile de răpire și extorcare [5, p. 60].

Statisticile oficiale din Federația Rusă includ în categoria pusă în discuție violența împotriva persoanei, vătămările grave și agresiunile sexuale, iar sfera criminalității violente este și mai extinsă în Australia, cuprinzând omorul, tentativa de omor, agresiunile sexuale, uciderea din culpă, răpirile, tâlhăriile, șantajul și vătămările [5, p. 60].

Noțiunile oferite criminalității violente au menirea de a include în cadrul acestei categorii de violență o varietate mare de acte de violență, unele dintre acestea fiind acte de violență de natură fizică, psihologică sau emoțională. Reține atenția faptul că există definiții ale infracțiunilor violente care limitează conținutul acestora la actele de violență intenționate, de natură fizică, comise asupra unor persoane, dar există și definiții mai cuprinzătoare ale infracțiunilor violente, care reușesc să concentreze, pe lângă actele de violență contra persoanei (omor, viol, tâlhărie, vătămare corporală), actele de violență asupra minorilor, violența conjugală și actele comise de grupuri infracționale organizate, precum atacurile teroriste. Asume această ultimă ipoteză este susținută și de către Institutul Național de Criminologie din România, care invocă faptul că drept infracțiuni de violență contra persoanei, cel mai frecvent raportate poliției, sunt următoarele:

- tâlhăria;
- violul;
- vătămarea corporală gravă;
- omorul [3].

M. Levi și M. Maguire au făcut o tentativă reușită de a lărgi sfera infracțiunilor violente și să includă și alte tipuri de infracțiuni care produc vătămarea unei persoane. Astfel, alături de infracțiunile prevăzute de Actul privind infracțiunile contra Persoanei din 1861 (omorul, vătămarea corporală gravă, vătămarea corporală, lovirea și alte violențe care presupun acțiunea unei forțe asupra organismului cu sau fără intenție), autorii citați au propus și alte forme de violență [192, p. 795].

Depășind limitele definițiilor care iau în considerație doar faptele care produc prejudicii de natură fizică asupra persoanei vătămate, M. Levi și M. Maguire consideră că în sfera violenței infracționale (criminale) intră:

- atacurile teroriste cu bombă,
- agresiunile dintre bandele de cartier,
- agresiunile acestora asupra rezidenților sau trecătorilor,
- conflictele dintre indivizi care-și petrec timpul prin cluburi,
- violența (omorul, violul, violența conjugală, agresiunile asupra minorilor),
- tâlhăria de stradă,
- intimidarea în funcție de sex și rasă exprimată la nivel general și specific.

La actele de violență menționate anterior, criminologii M. Levi și M. Maguire adaugă și alte forme de violență, în particular:

- vătămarea corporală,
- omorurile și vătămarile produse ca urmare a unor accidente rutiere,
- omorurile și vătămarile incluse în categoria crimelor, generate de lipsa condițiilor de muncă menite să asigure protecția muncii (accidentele din mine sau de pe platformele maritime, contaminarea cu microorganisme) [citată după 5, p. 61].

V. V. Luneev subliniază că principala trăsătură caracteristică a acestei categorii de infracțiuni este violența fizică sau psihică asupra victimei sau pericolul aplicării acesteia. Rezultatul acțiunilor violente poate fi cauzarea morții, a leziunilor corporale sau a daunelor psihice, care, în dependență de multiple trăsături juridice, pot fi calificate diferit [144, p. 6].

V. Ivanov conturează anumite semne ale infracțiunii violente, acestea fiind:

- ilegalitatea și caracterul socialmente periculos;
- caracterul intenționat;
- influența asupra altei persoane;
- influența exercitată contrar voinței și dorinței persoanei;
- caracterul periculos pentru viață sau sănătate în momentul aplicării, privării de libertate;
- acțiunile capabile de a cauza daune de diferită natură sănătății sau moartea [121, p. 16].

De asemenea, o particularitate criminologică a infracțiunilor săvârșite prin violență devine stabilitatea însoțită de creșterea permanentă a acesteia [135, p. 234], latentitatea, realitatea aplicării armei, deosebita obrăznicie etc. [135, p. 235].

În ipoteza celor semnalate anterior, conchidem că conceptul infracțiunii de violență și-a găsit anumite elemente de precizare în teoria criminologică, dar legislația penală a statelor

contemporane nu a făcut referire la această categorie juridică sub aspect de concept, deși ea rezultă din incriminările conținute în toate aceste texte de lege.

Cu alte cuvinte, nu și-a găsit suport noțiunea infracțiunii de violență în legislațiile penale, indiferent de sistemul social, caracteristica tuturor acestora constituind fermitatea legii în cazul săvârșirii unor fapte al căror scop este suprimarea vieții persoanei, provocarea de suferințe fizice sau psihice, insulte, amenințări etc. O analiză comparativă a legislațiilor penale denotă că infracțiunea de violență nu este reglementată în Spania, Japonia, Franța, Federația Rusă [172; 173; 174]. Cu toate acestea, Codul de legi al SUA pune în evidență noțiunea *infracțiunii de violență*, care presupune:

a) *atentatul, care are ca element aplicarea, tentativa de aplicare sau amenințarea cu aplicarea forței fizice față de o persoană sau față de patrimoniul altei persoane sau*

b) *orice atentat, care reprezintă o infracțiune și, după caracter, conține în sine pericolul precum că, pe parcursul comiterii atentatului față de o persoană sau patrimoniul altuia, ar putea fi aplicată forța* [175, p. 71; 121, p. 44].

În opinia noastră, infracțiunea de violență constituie *fapta socialmente periculoasă, orientată asupra uneia sau mai multor persoane și care are drept element obligatoriu (alternativ sau facultativ), aplicarea forței fizice sau amenințarea cu aplicarea acesteia (constrângerea psihică)*. Or, lipsa unui concept clar al infracțiunilor de violență denotă și lipsa unei posibilități clare de atribuire a unor sau a altor infracțiuni la această categorie juridică.

În fapt, într-o abordare științifică, V. V. Ivanova susține faptul că la categoria generică de infracțiuni de violență pot fi atribuite doar infracțiunile comise cu intenție contra vieții, sănătății, tortura, violul [121, p. 59].

Profesorul V. N. Kudreavțev formulează ideea precum că infracțiunile de violență sunt infracțiunile contra persoanei, precum și huliganismul, jaful, tâlhăria [142, p. 107].

L. D. Gauhman conchide că infracțiunile de violență sunt considerate toate faptele penale comise cu violență fizică sau constrângere psihică sub formă de amenințare cu violența [112, p. 3].

Operând cu cele cercetate de către știința criminologică, în particular apelând la opiniile științifice ale autorului român T. Amza, infracțiunile de violență reprezintă ansamblul faptelor penale, a căror săvârșire implică cel puțin un act de constrângere, o conduită abuzivă, agresivă a participanților, care provoacă victimei suferințe fizice, psihice, vătămarea ori suprimarea unui drept sau libertăți inerente persoanei, inspirând teamă, frică sau oroare [2, p. 97].

Evident că, la baza clasificărilor enunțate, cercetătorii au utilizat anumite criterii, acestea fiind în fapt foarte complexe și diverse.

Autorul V. Bujor, însă, analizează criteriile de delimitare a infracțiunilor de violență în raport cu alte categorii de infracțiuni, susținând că la categoria infracțiunilor de violență urmează să atribuim doar faptele penale care:

a) cauzează daune persoanei, drepturilor și libertăților subiective ale acestuia, dar nu numai statutului fizic al acesteia;

b) aceste fapte se comit în domeniul relațiilor interpersonale neinstituționale, în procesul comunicării neformale și pentru soluționarea unor probleme de ordin personal;

c) lipsa nemijlocită a legăturilor cu realizarea rolurilor în organizațiile sociale [106, p. 20].

Autorul C. Pletea evidențiază, în calitate de trăsături caracteristice conceptului de infracțiuni săvârșite prin violență, următoarele:

— faptele care alcătuiesc arhitectura conceptului vizează valori sociale deosebite: viața și libertatea persoanei, integritatea corporală sau sănătatea, libertatea individuală și, pe cale de excepție, patrimoniul acesteia;

— faptele acestea presupun aproape întotdeauna contactul nemijlocit dintre autorul infracțiunii și persoana vătămată;

— faptele săvârșite sunt infracțiuni de rezultat, urmările produse fiind cuantificate în amenințări, insulte, diminuarea patrimoniului, vătămări ale integrității corporale sau sănătății și, într-o formă mai gravă, suprimarea vieții [62, p. 57; 76, p. 11].

Evaluarea tuturor caracteristicilor anterior consemnate au determinat lansarea unui sistem de trăsături care particularizează, în opinia noastră, infracțiunile de violență, și anume:

- *faptele de violență prezintă diferit grad prejudiciabil, în cea mai mare parte acestea înscriindu-se în limitele unei infracțiuni (cu toate că susținem opinia conturării unei legături permanente între violență și infracțiune);*

- *cu toate că caracterul violenței poate fi doar intenționat, urmările produse, ca rezultat al violenței aplicate, pot fi atât intenționate, cât și imprudente;*

- *infracțiunile de violență au căpătat limite foarte extinse, un lucru cert fiind faptul că infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei întotdeauna comportă un caracter violent în sine, iar celelalte infracțiuni sunt analizate, în mare parte, de pe poziția unei violențe instrumentale; cu toate acestea considerăm că infracțiunile manifestate prin violență în sine nu trebuie să se regăsească în alte capitole ale CP RM, decât în cele dedicate infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei;*

- *prin aceste infracțiuni se cauzează daune vieții sau sănătății persoanei, ori se creează pericolul unei asemenea cauzări.*

Sub aspectul unor particularități de catalogare concretă a infracțiunilor la categoria celor de violență, stabilim că opiniile expuse în literatura de specialitate, de asemenea, sunt foarte complexe și diferite. Astfel, C. Pletea atribuie la categoria infracțiunilor de violență următoarele fapte:

- omorul cu formele sale (calificat și deosebit de grav), inclusiv tentativa la asemenea fapte,
- pruncuciderea,
- lovirea și vătămarea corporală gravă,
- lovirea sau vătămarea cauzatoare de moarte,
- violul,
- tâlhăria și ultrajul,
- faptele ce compun marea violență [62, p. 56].

M. Bîrgău consideră drept infracțiuni violente:

- omorul intenționat,
- vătămarea intenționată a integrității corporale sau a sănătății,
- huliganismul îmbinat cu violența,
- violul,
- determinarea la sinucidere,
- amenințarea cu omorul ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății,
- maltratarea intenționată sau
- alte acte de violență [7, p. 264].

S. M. Inșakov atribuie infracțiunilor de violență: omorul, cauzarea leziunilor corporale, violul, acțiunile violente cu caracter sexual, loviturile, tortura, luarea de ostatici, răpirea de persoane, privațiunea ilegală de libertate, terorismul, aplicarea violenței față de reprezentatul puterii de stat [126, p. 60].

Operând cu cele consemnate, susținătorii opiniei conform căreia violența nu este doar un mijloc de atingere a scopului, ci și elementul motivației (în particular autorul Iu. M. Antonean), nu atribuie la categoria infracțiunilor de violență jaful, tâlhăria, luarea de ostatici, terorismul și alte fapte care includ violența instrumentală, utilizată cu scopul excepțional de atingere a scopului propus [99, p. 54].

Profesorul francez Ph. Monfils consemnează faptul că, în funcție de anumite criterii (pe care le vom enunța ulterior), violența infracțională este constituită din următoarele infracțiuni:

- omorul (tentativa de omor),
- lovirile și vătămrile,
- infracțiunile sexuale (violul și atentatele la pudoare),

- furtul calificat (cu mână armată și cu violență) [185, p. 62].

Criminologii canadieni J. Proulx, M. Cusson și M. Ouimet includ în sfera violenței infracționale toate actele interzise prin lege și pasibile de aplicarea unei sancțiuni penale, care presupun:

- uciderea sau rănirea intenționată a unei persoane,
- constrângerea prin forță sau intimidare,
- provocarea unei suferințe fizice contra voinței,
- expunerea deliberată la un pericol mare [194, p. 2].

Autorul A. Naumov clasifică infracțiunile de violență în mai multe categorii, neluând în vedere modul după cum sunt plasate acestea în CP. Astfel, la **prima categorie** sunt atribuite *infracțiunile contra persoanei*: infracțiuni orientate împotriva vieții și sănătății persoanei (omorul, determinarea la sinucidere, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale, constrângerea persoanei pentru transplantul de organe), *infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei* (răpirea persoanei, privațiunea ilegală de libertate); *infracțiuni privind viața sexuală* (violul, actele violente cu caracter sexual); *infracțiuni contra drepturilor politice, de muncă și altor drepturi constituționale ale cetățenilor* (violarea de domiciliu, împiedicarea exercitării libere a dreptului electoral sau a activității organelor electorale); *infracțiuni contra familiei și minorilor* (atragera minorilor la activitate criminală sau determinarea lor la săvârșirea unor fapte imorale) [121, p. 64].

La cea de-a **doua categorie** de infracțiuni de violență autorul citat atribuie *infracțiunile contra autorităților publice și a securității de stat* (amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care și îndeplinește datoria obștească, uzurparea puterii de stat, rebeliunea armată, chemările publice la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale); *infracțiunile săvârșite de persoane cu funcție de răspundere* (abuzul de putere sau abuzul de serviciu); *infracțiunile contra justiției* (reținerea sau arestarea ilegală, constrângerea de a face declarații).

O a **treia categorie** de infracțiuni de violență include *infracțiunile contra securității publice și a ordinii publice* (terorismul, luarea de ostatici, huliganismul, dezordinile în masă, pirateria); *infracțiunile contra sănătății persoanelor și valorilor morale* (sustragerea sau extorcarea substanțelor narcotice și psihotrope, atragera persoanei în activități de practicare a prostituției) [121, p. 65].

A **patra categorie** se referă la infracțiunile din domeniul economic: *infracțiuni contra patrimoniului* (jaful, tâlhăria, șantajul); *infracțiuni economice* (limitarea concurenței libere,

concuranța neloială, constrângerea de a încheia o tranzacție sau de a refuza încheierea ei, contrabanda).

Cea de-a **cincea categorie** include *infracțiunile contra păcii și securității omenirii*: propaganda războiului [101, p. 213], aplicarea mijloacelor și metodelor interzise de ducere a războiului, atacul asupra persoanei care beneficiază de protecție internațională.

În a **șasea categorie** sunt incluse *infracțiunile militare*: neexecutarea intenționată a ordinului șefului, acte de violență săvârșite asupra militarului etc. [121, p. 65].

Autorul rus O. Starkov clasifică infracțiunile de violență în patru categorii:

- infracțiuni însoțite de cauzarea daunelor fizice (omorul, violul, huliganismul);
- infracțiuni care cauzează traume psihice (amenințarea cu moartea, calomnia, constrângerea la acțiuni cu caracter sexual etc.);
- infracțiuni care țin nemijlocit de limitarea libertății persoanei (privațiunea ilegală de libertate, răpirea persoanei, luarea de ostatici, internarea ilegală într-o instituție psihiatrică);
- infracțiuni însoțite de violență îndreptată împotriva patrimoniului persoanei (jaful, vandalismul, încălcarea ordinii publice însoțită de distrugerea bunurilor patrimoniale, terorismul, dezordinile în masă etc.) [168, p. 51].

Criminologul V. Bujor susține clasificarea infracțiunilor de violență după asemenea criterii, precum obiectul atentatului, mecanismul acțiunii asupra obiectului, motivația care a stat la bază, componența participanților, sex și vârstă, nivel de intensitate a acțiunii etc. [106, p. 21].

În viziunea noastră, totuși urmează de a se face delimitarea infracțiunilor de violență după mai multe criterii, acestea fiind:

- gradul de pericol social al infracțiunilor de violență (infracțiuni de violență simple și infracțiuni de mare violență);
- obiectul de atentare (infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei, în care se operează cu violența în sine (violența propriu-zisă) și alte infracțiuni, care pune în evidență aplicarea unei violențe instrumentale);
- numărul subiecților (infracțiuni de violență individuală și infracțiuni de violență în grup);
- locul violenței în cadrul actului infracțional (infracțiuni de violență - în calitate de scop în sine și infracțiuni de violență în calitate de instrument).

În opinia noastră, infracțiunile de violență pot fi analizate și raportate la un anumit cadru generic doar în baza unor interpretări corespunzătoare a legii penale în vigoare. Numărul acestor infracțiuni este mare, dar este strict conturat nivelul infracțiunilor de violență care au vizată violența propriu-zisă (în sine), acestea fiind infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei.

Pe măsura diferențierii infracțiunilor de mare violență de infracțiunile de violență propriu-zisă, s-a operat cu noțiunea de mare violență (infracțiuni de mare violență) și violență simplă (infracțiuni cu violență simplă: alte categorii de infracțiuni violente, care nu sunt atribuite la categoria infracțiunilor deosebit de grave și sau excepțional de grave și nu se caracterizează prin violență fizică, ci doar prin violență psihică).

Deci, referitor la delimitarea conceptuală între infracțiunile de violență simplă și infracțiunile de mare violență, considerăm că infracțiunile de mare violență prezintă un grad de prejudiciabilitate mult mai sporit decât infracțiunile cu violență simplă. De multe ori, literatura de specialitate, făcând referire la infracțiunile de mare violență, face uz de termenul generic de infracțiuni de violență, fără o catalogare a delimitării acestora după gradul de pericol social al infracțiunii.

Alți autori, însă, utilizează, în același context, și noțiunea de *infracțiune de violență* și cea de *infracțiune de mare violență*. Astfel, criminologul V. Bujor, punctând pe pericolul social al infracțiunii de violență, utilizează termenul de *mare violență*.

Un același mod de abordare științifică este identificat și în concepțiile științifice ale autorilor A. I. Dolgova [118, p. 443; 119], V. N. Burlakov [108, p. 200].

În context, analiza trece ușor de la o categorie la alta, fără a se promova anumite precizări delimitative.

Cu adevărat, art. 16 CP RM face delimitare între diferite categorii de infracțiuni, însă:

- în primul rând, nu este vorba doar despre infracțiuni de violență,
- în al doilea rând, nu se identifică locul infracțiunilor de mare violență, iar
- în al treilea rând, nu se poate contura corelarea între infracțiunile de mare violență comise

în grup cu clasificarea generală a infracțiunilor în CP RM. În opinia noastră, grupul generic de infracțiuni de mare violență comise în grup urmează să pornească inclusiv de la clasificarea infracțiunilor în art. 16 CP RM, care pune în evidență caracterul și gradul de pericol social prezumat al infracțiunii.

După cum am anunțat anterior, infracțiunile de violență pot fi identificate în cazul atentării la cele mai diverse relații sociale protejate de legea penală. În context, stabilim că doctrina dreptului penal invocă faptul că obiectul juridic al infracțiunii îl formează relațiile sociale ocrotite prin normele dreptului penal [6, p. 144]. În calitate de obiect juridic al infracțiunii se înțeleg acele relații sociale asupra cărora este orientat actul de conduită și care sunt vătămate sau sunt puse în pericol social [53, p. 78].

Referitor la obiectul juridic special al infracțiunilor de violență, precum și a celor de mare violență, stabilim, în rolul acestora, cumulul de relații sociale privitoare la viața și sănătatea

persoanei, acesta fiind în mod obligatoriu în calitate de obiect special de bază (în cazul violenței în sine) ori în calitate de obiect special facultativ (vis-a-vis de violența instrumentală).

Cu adevărat, viața și sănătatea persoanei constituie valorile sociale care desemnează atributele principale ale acesteia. Viața persoanei reprezintă existența socială a ei, adică realizarea posibilității de a participa la relațiile sociale, de a-și exercita drepturile și interesele și de a-și executa obligațiile. Infracțiunile de violență în ansamblu, în particular infracțiunile de mare violență, au prevăzut un obiect material, reprezentat de corpul persoanei, care, dependent de relațiile sociale protejate și care formează categoria obiectului juridic special, pot valorifica existența unui obiect material, în calitate de semn constitutiv (esențial) sau semn agravant al infracțiunii.

Sub aspectul laturii obiective a infracțiunii de violență, acestea se manifestă prin forme active ale comportamentului infracțional. În context, este important a delimita comportamentul violent și urmarea violentă, ca categorii definitorii ale infracțiunii de violență simplă și ale infracțiunii de mare violență.

Or, în opinia noastră, în cazul infracțiunii de violență simplă se poate admite stabilirea atât a violenței fizice, cât și a violenței psihice. În situația infracțiunii de mare violență poate fi constată doar prezența unei violențe fizice. Aplicarea violenței psihice în cazul unei infracțiuni determină neîncadrarea acesteia în limitele infracțiunii de mare violență.

Un moment important în acest sens este faptul că la calificarea infracțiunii, violența poate să rezulte din mai multe semne juridice utilizate în context normativ:

- **metoda (modul de comitere) infracțiunii** (cu deosebită cruzime, prin schingiuire, prin tratament inuman sau degradant, însoțit de torturarea victimei etc.);

- **mijloacele de realizare a infracțiunii** (prin mijloace periculoase pentru viața și sănătatea mai multor persoane, cu folosirea unor instrumente speciale de tortură, săvârșit prin drogarea sau otrăvirea prealabilă intenționată a victimei, prin aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de arme etc.);

- **alte circumstanțe obiective** (însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venerică, cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății etc.).

Deci, elementul material al infracțiunilor de mare violență (ca de altfel și a celor de violență în ansamblu) poate fi constituit din mai multe acțiuni, în special lovire, împușcare, tăiere, strangulare, otrăvire, diferite acțiuni care duc la vătămarea gravă a integrității corporale (surzire, orbire, imposibilitatea de a se deplasa etc.), acțiuni forțate exercitate asupra persoanei pentru a realiza actul sexual (legarea mâinilor, gurii, deținerea forțată într-o încăpere încuiată) etc.

În speță, într-un exemplu din practica judiciară a Curții Supreme de Justiție a RM se constată că C.N., la 10 decembrie 2010, ora 02:00, prin înțelegere prealabilă, împreună cu C.M. și S.A., fiind **în stare de ebrietate alcoolică**, aflându-se în apropierea casei lui R.A., ca urmare a unor relații ostile apărute spontan între ei și C.A., având **scopul omorului intenționat al ultimului**, manifestând o **deosebită cruzime**, i-au aplicat **multiple lovituri cu pumnii și picioarele încălțate în diferite părți ale corpului, preponderent în cap și regiunea toracică**, pricinuindu-i suferințe deosebite și cauzându-i vătămări corporale grave periculoase pentru viață, în urma cărora a survenit decesul victimei [34].

În fapt, este vorba despre o infracțiune de mare violență comisă în grup, chiar dacă rezultatul dorit nu a survenit la etapa realizării imediate a elementului material, ci doar după o perioadă de timp. Chiar și fapta infracțională lăsată la faza de tentativă, dar calificată juridic ca fiind o infracțiune de mare violență va fi abordată tot în același sens [84, p. 337-338].

Infracțiunile de violență propriu-zisă, care se caracterizează prin vinovăție intenționată în raport cu urmările produse, conțin, în fapt, și o identificare a conținutului comportamentului violent. În cazul în care nu sunt produse anumite consecințe, categoria infracțiunii de violență poate fi valorificată prin intermediul doar a violenței psihice, infracțiunea căpătând rol incriminator doar în contextul vinovăției intenționate. Alta este situația referitoare la urmările prejudiciabile produse din imprudență, când comportamentul poate fi lipsit de vădita manifestare a violenței, neantrenând posibilitatea examinării acestei violențe prin intermediul formelor de vinovăție. Însă, este cert faptul că, dacă pericolul social prezumat al infracțiunii care produce o urmare fizică din imprudență (cu toate că infracțiunea se consideră a fi intenționată) este de nivelul unei infracțiuni deosebit de grave sau excepționale de grave, aceasta va fi catalogată ca fiind o infracțiune de mare violență.

Evident că anume după pericolul social și gravitatea consecințelor produse, infracțiunile săvârșite prin violență depășesc alte comportamente infracționale [140, p. 426], iar infracțiunile de mare violență particularizează limitele superioare ale infracțiunilor de violență. Adică, menționează V. Malkova, după gradul de pericol social și gravitatea consecințelor survenite, infracțiunile săvârșite prin violență, în mare parte, depășesc alte fenomene infracționale și cauzează o daună esențială societății [135, p. 233].

Același lucru este consemnat și de către autorul V. N. Kudreavțev, care subliniază că criminalitatea violentă, după nivelul pericolului social și gravitatea consecințelor cauzate, depășește multe alte fenomene criminale. Ea cauzează societății daune considerabile, iar uneori chiar ireversibile [131, p. 396].

Cu adevărat, în multe cazuri gradul prejudiciabil al infracțiunii poate fi dependent și este dependent de nivelul de lansare a urmărilor prejudiciabile survenite ca rezultat al violenței aplicate. În context, autorii G. Z. Moisenko și S. S. Stepicev detailează faptul că, în situația unor infracțiuni de violență (în particular infracțiunea de tâlhărie), însăși fapta, precum și personalitatea infractorului, în dependență de forma violenței, manifestă un grad diferit de pericol social, iar acesta din urmă este direct proporțional cu consecințele prejudiciabile survenite ca urmare a actului violent sau însăși metoda de comitere a infracțiunii include în sine pericolul social respectiv pentru viața ori sănătatea persoanei [146, p. 33].

2.4. Infracțiunea de mare violență săvârșită în grup în cadrul structurii sistemului infracțional violent și de grup

Nu oricare formă de manifestare a criminalității de violență comportă un caracter de grup și invers, nu oricare infracțiune comisă în grup este de violență (mai cu seamă de mare violență). Criminalitatea de grup include în sine comiterea infracțiunilor intenționate de două sau mai multe persoane (prin participare penală) [82, p. 136-137; 96, p. 360].

În aserțiunea autorilor A. Alekseev, S. Gherasim și A. Suharev, din contextul criminalității de grup se desprinde criminalitatea organizată, prin care sunt cuprinse formele calificate ale activității infracționale în comun (participației) [96, p. 361].

În acest sens (suntem de acord pe deplin), se menționează că infracțiunile de violență, incluse în structura criminalității organizate, sunt într-un fel sau altul subordonate unor scopuri materiale [96, p. 363].

Însă este cazul a menționa că așa cum infracțiunile de violență pot fi incluse în limitele criminalității organizate, așa și infracțiunile de crimă organizată pot forma structura criminalității violente. Pe măsură ce are loc o intersecție a acestor genuri, iar violența este marcată la nivel superior (marea violență), se poate invoca prezența unei criminalități de mare violență comisă în grup, dar sensul va fi restrâns. Această restrângere vizează faptul că criminalitatea organizată devine o formă de manifestare a criminalității de grup, dar nu unica formă identificată.

Cu toate acestea nu considerăm că diferite forme de manifestare a criminalității în grup la comiterea infracțiunilor violente ar valorifica conținutul noțiunii de *criminalitate de violență (criminalitatea de mare violență) comisă în grup* [106, p. 77].

În opinia noastră, operând cu ansamblul de noțiuni redată anterior, precum și cu conceptul juridico-penal al violenței, infracționalitatea de mare violență poate fi conturată conceptual doar

prin intermediul infracțiunilor care se manifestă prin violență reală (fizică), dar nu prin violență psihică (amenințarea cu aplicarea violenței fizice).

În acest ultim context, devine plauzibilă opinia lansată de către unii autori (deși mai veche, dar oricum științific fundamentată), precum că prevederea referitoare la cumularea violenței fizice și psihice, în limitele aceluiași grad de pericol social al infracțiunii, denotă ineficiența delimitării clare între aceste două categorii de violență. Mai cu seamă se operează, în aceste limite de pericol social, cu imposibilitatea, în unele cazuri, de aplicare calitativă a mecanismelor de depenalizare (liberarea de răspundere penală etc.).

Reieșind din faptul, conchid autorii G. Z. Moisenko și S. S. Stepicev, precum că amenințarea cu violență (violența psihică) manifestă un grad redus de prejudiciabilitate comparativ cu violența fizică (reală), este necesară delimitarea acestor categorii de violențe în cadrul acestor infracțiuni, făcându-se distincția între infracțiunile cu componente tipice și infracțiunile cu componente cu circumstanțe agravante [146, p. 35].

Anume în acest ultim context am operat, în conținutul tezei de doctorat, doar cu anumiți indicatori care ar cataloga violența fizică (și numai violența fizică) în limitele unei infraționalități de mare violență, toate acestea dacă această infraționalitate este și de grup.

Autorul A. I. Alekseev identifică, de asemenea, un grup special al infracțiunilor de violență, căruia ar trebui să i se ofere o atenție particularizată și principială, însă opiniază asupra faptului că acesta trebuie să fie bazat pe gradul sporit de pericol social, alternativ caracterului de răspândire a acestor infracțiuni de violență, prin această calitate având o influență importantă la conturarea nivelului real și înregistrat al criminalității [97, p. 224].

În opinia noastră, categoria de infracțiuni de mare violență nu poate fi completată cu infracțiuni de violență de o răspândire mai mare, deoarece această răspândire mai evidentă nu majorează nivelul calitativ al violenței, ci doar nivelul cantitativ al acesteia.

De asemenea, după cum am menționat anterior, în limitele nivelului cantitativ al utilizării termenului de violență în CP RM, nu s-a indicat la anumite forme speciale de violență, deși se atestă precum că anume această parte principială a infraționalității ocupă și cel mai mare loc cantitativ. Cu adevărat, din numărul de ansamblu al infracțiunilor prevăzute de legea penală cu caracter de violență, un rol aparte îl comportă, în proces de analiză criminologică a criminalității, infracțiunile de violență care se manifestă printr-un grad de pericol social sporit. În acest ultim context, am învedera soluția desprinderii, din conținutul cantitativ al infracțiunilor de violență, a categoriei de infracțiuni de mare violență, care, în opinia noastră, cuprinde acele infracțiuni de violență, particularizate prin intermediul unor:

- infracțiuni deosebit de grave

- infracțiuni excepțional de grave.

Această concepție poate fi susținută și prin definirea violenței infracționale lansate de către autorii americani J. F. Anderson, N. Mangels și A. Langsam. Astfel, conform aserțiunii acestor autori, violența infracțională reprezintă acțiunea persoanei orientată spre săvârșirea **infracțiunii deosebit de periculoase**, care necesită *aplicarea forței fizice* [183, p. 264]. În același curs de analize științifice, menționăm că autorul francez Ph. Bonfils propune, pentru stabilirea gravității faptelor, luarea în considerație a următoarelor elemente:

- amploarea atingerilor aduse integrității fizice,
- pericolul social,
- violența mijloacelor,
- intenționalitatea,
- vulnerabilitatea victimei [185, p. 62].

Analiza CP RM, în raport cu utilizarea exclusivă a unor noțiuni care pun în evidență violența fizică, valorifică posibilitatea atribuirii la categoria infracțiunilor de mare violență, pe baza criteriului infracțiunilor deosebit de grave, următoarele incriminări (în raport cu utilizarea categoriei juridice a violenței se identifică 11 modalități normative în varianta tipică și/sau agravantă a infracțiunii):

- violență (art. 275 alin. (2) lit. b) CP RM; art. 339 alin. (2) lit. a) CP RM; art. 340 CP RM);
- violență periculoasă pentru viață (art. 165 alin. (2) lit. f) CP RM; art. 217/4 alin. (3) lit. b) CP RM; art. 295/2 alin. (2) lit. b) CP RM);
- violență fizică și/sau psihică, violență sexuală (art. 206 alin. (2) lit. a)-b) CP RM);
- violență sexuală (art. 135/1 alin. (1) lit. e) CP RM);
- violență cu caracter sexual (art. 137 alin. (3) lit. c) CP RM);
- acte de violență (art. 388 alin. (2) CP RM).

Este important de a menționa faptul că infracțiunile de mare violență, identificate în cazul infracțiunilor excepțional de grave, pot fi deduse doar din caracterul și limitele urmării prejudiciabile cu caracter fizic produse, adică exclusiv în dependență de rezultatul violenței aplicate, nu însă prin categoria juridică a violenței propriu-zise.

Devine iminentă precizarea faptului că legiuitorul face uz diferit de noțiunea de violență raportată la categoria de constrângere și, pe această cale, creează anumite incoerențe teoretice de atribuire a unei sau a altei infracțiuni la categoria infracțiunii de violență pe baza elementului constrângerii. Astfel, din ansamblul de infracțiuni, care evidențiază constrângerea ca element material sau mod de acțiune, această constrângere, în unele cazuri:

- a) include violența fizică și violența psihică;
- b) are în vedere în mod exclusiv violența fizică sau psihică;
- c) are în vedere doar violența psihică;
- d) pune în evidență doar violența fizică.

În fapt, aceste situații prevăzute de CP RM sunt:

- art 135¹ alin. (1) lit. e) CP RM - ... constrângerea la prostituție;
- art. 137 alin. (1) lit. a) CP RM - constrângerea, prin violență sau amenințare...;
- art. 137 alin. (1) lit. b) CP RM - constrângerea cetățenilor părții inamice să ia parte la operațiunile militare ...;
- art. 137 alin. (3) lit. c) CP RM - constrângerea la prostituție;
- art. 158 alin. (3) lit. b) CP RM - constrângere fizică sau psihică;
- art. 167 CP RM - prin utilizarea ... constrângerii, violenței sau amenințării cu violență;
- art. 168 alin. (1) CP RM - prin constrângere ...;
- art. 171 alin. (1) CP RM - ... prin constrângere fizică sau psihică;
- art. 172 alin. (1) CP RM - ... prin constrângere fizică sau psihică;
- art. 173 CP RM - ... prin amenințare, constrângere, șantaj;
- art. 184 alin. (1) CP RM - ... prin constrângerea lor la participare;
- art. 185¹ alin. (1) lit. g) CP RM - ... constrângerea la copaternitate;
- art. 185¹ alin. (3) lit. c) CP RM - ... prin constrângere fizică sau psihică;
- art. 185² alin. (1) CP RM - ... constrângerea la coautorat;
- art. 185² alin. (7) lit. d) CP RM - ... prin constrângere fizică sau psihică;
- art. 205 alin. (3) CP RM - ... sub orice formă a constrângerii;
- art. 245⁹ alin. (2) CP RM - ... prin constrângerea unui asociat...;
- art. 247 alin. (1) CP RM - ... constrângerea de a încheia o tranzacție...;
- art. 247 alin. (2) lit. b) CP RM - ... *constrângerea* cu aplicarea violenței, cu nimicirea sau cu deteriorarea bunurilor;
- art. 272 alin. (1) CP RM - ... constrângerea lucrătorului;
- art. 309 CP RM - ... constrângerea persoanei;
- art. 314 alin. (1) - ... prin constrângere;
- art. 365 alin. (1) CP RM - constrângerea lor la încălcarea... .

Este de menționat că situațiile prevăzute anterior pun în evidență infraționalitatea de violență în ansamblu, iar infracțiunile de mare violență se reduc la următoarele variante:

- art 135¹ alin. (1) CP RM;

- art. 137 alin. (3) CP RM;
- art. 158 alin. (3) CP RM.

Prin intermediul urmărilor prejudiciabile, infracțiunile de mare violență pot fi identificate în următoarele cazuri:

- art. 135 CP RM;
- art. 135¹ alin. (1) CP RM;
- art. 135¹ alin. (2) CP RM;
- art. 137 alin. (3) CP RM;
- art. 137 alin. (4) CP RM;
- art. 137³ alin. (3) CP RM;
- art. 137³ alin. (4) CP RM;
- art. 137³ alin. (5) CP RM;
- art. 137⁴ CP RM;
- art. 140¹ alin. (2) CP RM;
- art. 142 alin. (3) CP RM;
- art. 145 alin. (1) CP RM;
- art. 145 alin. (2) CP RM;
- art. 151 alin. (4) CP RM;
- art. 158 alin. (3) CP RM;
- art. 158 alin. (4) CP RM;
- art. 164 alin. (3) CP RM;
- art. 165 alin. (2) CP RM;
- art. 165 alin. (3) CP RM;
- art. 166¹ alin. (4) CP RM;
- art. 168 alin. (3) CP RM;
- art. 171 alin. (3) CP RM;
- art. 172 alin. (3) CP RM;
- art. 187 alin. (5) CP RM (doar prin art. 187 alin. (2) lit. e) CP RM);
- art. 188 alin. (4) CP RM;
- art. 188 alin. (5) CP RM;
- art. 189 alin. (4) CP RM (prin anumite modalități normative);
- art. 189 alin. (5) CP RM (prin anumite modalități normative);
- art. 189 alin. (6) CP RM (prin anumite modalități normative);

- art. 201¹ alin. (4) CP RM;
- art. 206 alin. (3) CP RM;
- art. 217⁴ alin. (3) CP RM;
- art. 275 alin. (2) CP RM;
- art. 275 alin. (3) CP RM;
- art. 278 alin. (2) CP RM;
- art. 278 alin. (3) CP RM;
- art. 278 alin. (4) CP RM;
- art. 278¹ alin. (2) CP RM;
- art. 278¹ alin. (3) CP RM;
- art. 278¹ alin. (4) CP RM;
- art. 280 alin. (3) CP RM;
- art. 283 CP RM;
- art. 289¹ alin. (2) CP RM;
- art. 289¹ alin. (3) CP RM;
- art. 289² alin. (2) CP RM;
- art. 289² alin. (3) CP RM;
- art. 289³ alin. (2) CP RM;
- art. 289³ alin. (3) CP RM;
- art. 295¹ alin. (2) CP RM;
- art. 295² alin. (2) CP RM;
- art. 295² alin. (3) CP RM;
- art. 339 alin. (1) CP RM;
- art. 339 alin. (2) CP RM;
- art. 342 CP RM;
- art. 343 CP RM;
- art. 365 alin. (2) CP RM;
- art. 388 alin. (2) CP RM;
- art. 388 alin. (3) CP RM.

În concluzie, pe baza tuturor categoriilor juridice operate de către legiuitor (violență, constrângere, urmări prejudiciabile cu caracter fizic), luând în considerație elementele definiției ale infracțiunii de mare violență formulate anterior, stabilim următoarele infracțiuni de mare

violență: art. 135, art. 135¹ alin. (1), art. 135¹ alin. (2), art. 137 alin. (3), art. 137 alin. (4), art. 137³ alin. (3), art. 137³ alin. (4), art. 137³ alin. (5), art. 137⁴, art. 140¹ alin. (2), art. 142 alin. (3), art. 145 alin. (1), art. 145 alin. (2), art. 151 alin. (4), art. 158 alin. (3), art. 158 alin. (4), art. 164 alin. (3), art. 165 alin. (2), art. 165 alin. (3), art. 166¹ alin. (4), art. 168 alin. (3), art. 171 alin. (3), art. 172 alin. (3), art. 187 alin. (5) (doar prin art. 187 alin. (2) lit. e) CP RM), art. 188 alin. (4), art. 188 alin. (5), art. 189 alin. (4) (prin anumite modalități normative), art. 189 alin. (5) (prin anumite modalități normative), art. 189 alin. (6) (prin anumite modalități normative), art. 201¹ alin. (4), art. 206 alin. (2), art. 206 alin. (3), art. 217⁴ alin. (3), art. 275 alin. (2), art. 275 alin. (3), art. 278 alin. (2), art. 278 alin. (3), art. 278 alin. (4), art. 278¹ alin. (2), art. 278¹ alin. (3), art. 278¹ alin. (4), art. 280 alin. (3), art. 283, art. 289¹ alin. (2), art. 289¹ alin. (3), art. 289² alin. (2), art. 289² alin. (3), art. 289³ alin. (2), art. 289³ alin. (3), art. 295¹ alin. (2), art. 295² alin. (2), art. 295² alin. (3), art. 339 alin. (1), art. 339 alin. (2), art. 340, art. 342, art. 343, art. 365 alin. (2), art. 388 alin. (2), art. 388 alin. (3) CP RM.

Referitor la violența propriu-zisă, care nu este conturată exclusiv prin intermediul unor consecințe strict determinate de lege, se poate stabili:

A. Infracțiuni grave:

- violență (art. 137 alin. (1) lit. a) CP RM; art. 142 alin. (1) CP RM; art. 167 CP RM; art. 208 alin. (3) lit. a) CP RM; art. 209 alin. (2) lit. b) CP RM; art. 285 alin. (1) CP RM; art. 317 alin. (2) lit. c) CP RM; art. 322 alin. (3) lit. a) CP RM);

- amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice nepericuloase pentru viața și sănătatea persoanei (art. 165 alin. (1) CP RM);

- violență periculoasă pentru viață (art. 166 alin. (2) lit. e) CP RM; art. 188 alin. (1) CP RM; art. 188 alin. (3) lit. c) CP RM; art. 192/1 alin. (3) CP RM; art. 280 alin. (2) lit. f) CP RM; art. 295 alin. (4) CP RM; art. 349 alin. (2) lit. a) CP RM; art. 352 alin. (3) lit. b) CP RM);

- violență nepericuloasă - art. 187 alin. (2) lit. e) CP RM; art. 189 alin. (2) lit. c) CP RM; art. 217/4 alin. (2) lit. e) CP RM; art. 245/10 alin. (1) CP RM; art. 295 alin. (3) lit. c) CP RM);

- atacuri violente (art. 286 CP RM);

- act de violență (art. 289/1 alin. (1) lit. a)-b) CP RM; art. 289/2 alin. (1) lit. a) CP RM);

- violență/act de violență (art. 289/3 alin. (1) lit. a)-b) CP RM).

B. Infracțiuni mai puțin grave:

- violență (art. 179 alin. (2) CP RM; art. 287 alin. (1) CP RM; art. 321 CP RM; art. 341 alin. (1) CP RM; art. 365 alin. (1) CP RM);

- violență periculoasă (art. 184 alin. (2) lit. b) CP RM);

- violență nepericuloasă (art. 192/1 alin. (2) lit. b) CP RM; art. 349 alin. (1/1) CP RM; art. 352 alin. (2) lit. d) CP RM);

- acțiuni violente (art. 201/1 alin. (1) lit. a) CP RM);

- acte de violență (art. 369 alin. (1) CP RM).

C. Infrațiuni ușoare:

- violență (art. 180/1 alin. (3) lit. a) CP RM; art. 193 CP RM; art. 247 alin. (2) lit. b) CP RM; art. 377 alin. (1) CP RM);

- violență nepericuloasă (art. 184 alin. (1) lit. a) CP RM);

- acte de violență (art. 285 alin. (3) CP RM).

Considerăm că infracțiunile de mare violență evidențiază inclusiv un element calitativ de identificare a acestui gen de infracțiuni în limitele infraționalității violente în ansamblu.

O evidență strictă a infracțiunilor de violență nu există în indicatorii statistici relevați la nivel de țară. După cum am menționat anterior, o delimitare ideală între categoriile infracțiunilor de violență și alte categorii generice de infracțiuni nu poate fi conturată, fapt care pune în vedere realitatea identificării infracțiunilor de violență ca fiind atribuite la categoria infraționalității organizate, la categoria infraționalității în grup, la categoria infraționalității economice, la categoria infraționalității patrimoniale etc. Deci, legitatea existenței criminalității de violență este evidentă pe măsura analizei stării, nivelului și a altor caracteristici criminologice, în primul rând, a omorurilor intenționate, care atentează la cea mai de preț valoare socială susceptibilă de protecție juridico-penală.

Infrațiunile de violență, atât după geneza lor, cât și conform conținutului, se manifestă întotdeauna prin anumite conflicte, deseori foarte dure și care obțin diferite forme de manifestare (de la un conflict subit până la acțiuni teroriste bine organizate). Anume în perioada actuală, când conflictele au devenit mai frecvente, infraționalitatea de violență a devenit și ea mai evidentă. Cu toate că conflictele vechi au fost completate cu noi conflicte, mai cu seamă bazate pe repere de ordin material, economic.

În accepțiunea autorului A. I. Alekseev, pe care o susținem pe deplin, este important ca la etapa actuală de dezvoltare a societății să fie reconceptualizat, evident cu luarea în considerație a unor noi realități sociale, economice și de altă natură, sistemul profilaxiei sociale a infraționalității de violență. Autorul consideră că este importantă identificarea unor forme optime de stimulare, recompensare și dezvoltare a activismului civic de către stat, activism bazat pe tendința persoanelor de a se organiza, de a se unifica în scop de autoprotecție, precum și protejarea copiilor săi, rudelor etc. contra unor atentate infraționale [97, p. 225, 234, 238].

În cazul unor infracțiuni de violență se pot stabili anumite infracțiuni de grup. Este cert că asemenea infracțiuni de grup pot fi invocate și în lipsa infracționalității de violență, precum și, dacă este cazul, se pot reține infracțiuni de grup care nu au nimic comun cu infracționalitatea de violență.

În temeiul unor limite de coincidență, se atestă un gen particular de infracționalitate - ***infracțiunile de violență comise în grup***, iar în limitele acesteia - ***infracțiunile de mare violență comise în grup***. În fapt, infracțiunea de grup atestă comiterea infracțiunii de două sau mai multe persoane, prin aceasta, ca și în cazul infracțiunilor de violență, se indică la un grad de pericol social sporit al infracțiunilor de asemenea gen. În cadrul infracționalității de grup se prefigurează criminalitatea organizată, care se identifică prin anumiți indicatori mult mai particularizați decât însăși criminalitatea de grup.

În opinia noastră, aceste grupuri pot fi extinse și la alte categorii de infracțiuni, important este ca sistemul omogen (generic, de grup) al acestor infracțiuni să vizeze nu numai anumite particularități de drept penal (cum sunt prevăzute în textul legii penale), dar și anumite forme, modalități de manifestare faptică a acestor categorii de infracțiuni, precum și anumite elemente definitorii (specifice) ale prevenirii și combaterii acestui gen de infracțiuni. Cu adevărat, însă, între genurile descrise de infracțiuni nu există anumite limite ideale, ele putând fi incidente mai multor grupuri, parțial să coincidă (Anexa 1.1.).

Astfel, de exemplu, criminalitatea organizată poate să coincidă cu criminalitatea de grup, criminalitatea violentă să coincidă cu criminalitatea de grup etc. În contextul nostru, se stabilește o corelație, pe care am identificat-o în baza mai multor indicatori (juridico-penali și criminologici), care urmează a fi elucidați în conținutul tezei de doctorat.

În viziunea noastră, indicatorii de clasificare a infracțiunilor de mare violență trebuie să fie de natură clară și să rezulte inclusiv din reglementarea juridico-penală adoptată. Or, anume CP RM face clasificarea infracțiunilor în dependență de gradul și caracterul prejudiciabilității faptei infracționale. În măsura lansării unui spectru de fapte penale de mare violență din cumulul de infracțiuni de violență, anume gradul prejudiciabil al infracțiunii trebuie să intervină în calitate de indicator definitoriu pentru această ultimă identificare.

Și acest ultim fapt devine argumentat în cazul invocării unor indicatori de grup ai criminalității de mare violență. Acești indicatori devin detaliați anume în raport cu categoria generică de violență, care urmează a fi particularizată. În contextul cercetărilor lansate de către noi prin conținutul acestei teze de doctorat, stabilim o legătură corelativă între o infracțiune individuală, un grup generic de infracțiuni (criminalitatea de mare violență săvârșită în grup) și criminalitatea în ansamblu (Anexa 1.2.).

Cu toate că în literatura de specialitate se opinează asupra faptului că noțiunea de *violență* operată în dreptul penal și cea din criminologie diferă [147, p. 110], susținem, pe cale de efect, că o asemenea diferență nu ar trebui să existe. Or, criminologia are ca obiect crima ca fenomen social, iar elementele acestei criminalități o formează crima ca fenomen individual. În acest caz, violența este un semn care caracterizează crima ca act individual, iar pe această cale violența devine și un indicator al atribuirii infracțiunii la o anumită categorie generică, care nu poate admite teza delimitării noțiunii de violență din dreptul penal de cea din criminologie. Cu toate acestea, suntem de acord că noțiunea generală a violenței urmează să fie configurată prin intermediul unor aspecte de ordin social, psihologic, juridic, criminologic etc. [18; 94].

În fapt, autorul V. Bujor pune accent mare pe noțiunea de violență din CP RM în sensul analizei semnificației criminalității de violență, în particular a criminalității de mare violență. Operând cu CP RM și CP al României, autorul indică la clasificarea violenței în baza mai multor criterii [18].

În acest context, prin **infracțiune de mare violență** se înțelege *fapta prejudiciabilă, reglementată de legea penală, comisă cu intenție, manifestată doar prin violență fizică (propriu-zisă sau instrumentală) și care este atribuită de către legiuitor, potrivit caracterului și gradului prejudiciabil, la categoria infracțiunilor deosebit de grave sau excepțional de grave.*

Infracțiunea de mare violență comisă în grup se referă la infracțiunile de mare violență, comise prin oricare formă de participare penală.

2.5. Concluzii la Capitolul 2

1. Violența criminală (infracțională) poate fi definită ca fiind acea violență, care, odată aplicată, denotă existența unei infracțiuni și pasibilitatea de răspundere și pedeapsă penală pentru aceasta, indiferent de faptul dacă este o violență-scop sau o violență instrumentală.

2. De limitele violenței neinfracționale sunt cuprinse acele acte violente, care, prin natura și conținutul lor, exclud caracterul penal al faptei, precum și violența care nu este incidentă răspunderii penale (de exemplu, violența-scop, care a avut drept consecință vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoanei).

3. Potrivit legislației penale a RM, violența în sine (violența propriu-zisă) nu este supusă răspunderii penale în toate cazurile (se invocă cauzarea unor vătămări ușoare ale integrității corporale sau a sănătății persoanei).

4. Anume mijloacele utilizate (fizice sau psihice) fac delimitarea conceptuală între violența fizică și violența psihică, denumită în legea penală și prin sintagma *amenințarea cu aplicarea violenței fizice*.

5. Pericolul social al violenței fizice pentru viață se determină în momentul comiterii actelor de violență și nu este legat anume de urmările provocate drept urmare a acestor acte de violență.

6. Violența psihică nu poate fi interpretată în mod extensiv, aceasta fiind redusă la amenințarea cu aplicarea violenței fizice. Considerăm că criticile nefondate, insultele, nu constituie și nu pot constitui forme de manifestare a violenței.

7. Este prioritară distincția criminologică între **violența în sine (propriu-zisă)** și **violența instrumentală**. În cazul unei violențe instrumentale, infracțiunea este mult mai gravă decât însuși violența propriu-zisă aplicată și calificată ca infracțiune separată. Lipsa unei atenții corespunzătoare acestei clasificări antrenează, de multe ori, o pasibilitate de pedeapsă mai aspră în cazul violenței în sine (propriu-zise) comparativ cu violența instrumentală, ambele vizând aceleași urmări prejudiciabile.

8. În cazul violenței în sine, însăși violența completează conținutul unei infracțiuni și, în dependență de categoria de infracțiune, a cărui grad și caracter prejudiciabil devine prezumat de către legiuitor, este identificată violența simplă și marea violență.

9. Din punct de vedere criminologic violența urmează a fi definită ca un fenomen socialmente periculos care antrenează aplicarea forței fizice sau a celei psihice pentru a se admite atingerea unor scopuri în interesele persoanelor violente.

10. Violența poate fi direcționată doar spre persoană, nu spre bunuri etc., și sub aspect marginal violența urmează să contureze aplicarea violenței fizice sau psihice.

11. Uneori legiuitorul poate face apel doar la prevederea în calitate de semn obiectiv a violenței fizice sau a celei psihice. Dar, o uniformizare a legislației penale ar impune cu strictețe o singură regulă (care la moment nu se respectă): dacă se invocă doar violența, să se prezume atât violența fizică, cât și violența psihică.

12. Admiterea uniformizării legii penale ar impune operarea exclusivă doar cu sintagma „violența psihică”, în locul inclusiv a *amenințării cu violența fizică*.

13. Constrângerea poate fi, de asemenea, o violență, dar, în același timp, poate depăși limitele violenței invocate de către noi. În cazul în care legiuitorul are în vedere prin constrângere doar violența, nu este necesar și corect să se facă distincție între constrângere și violență.

14. Infracțiunea de violență constituie *fapta socialmente periculoasă, orientată asupra uneia sau mai multor persoane și care are drept element obligatoriu (alternativ sau facultativ) aplicarea forței fizice sau amenințarea cu aplicarea acesteia (constrângere psihică)*. Or, lipsa

unui concept clar al infracțiunilor de violență denotă și lipsa unei posibilități clare de atribuire a unor sau altor infracțiuni la această categorie juridică.

15. Evaluarea tuturor caracteristicilor definitorii au determinat lansarea unui sistem de trăsături care particularizează infracțiunile de violență, și anume: *faptele de violență prezintă diferit grad prejudiciabil, în cea mai mare parte acestea înscriindu-se în limitele unei infracțiuni (cu toate că susținem opinia conturării unei legături permanente între violență și infracțiune); cu toate că caracterul violenței poate fi doar intenționat, urmările produse ca rezultat al violenței aplicate pot fi atât intenționate, cât și imprudente; infracțiunile de violență au căpătat limite foarte extinse, un lucru cert fiind faptul că infracțiunile contra vieții și sănătății persoanei întotdeauna comportă un caracter violent în sine, iar celelalte infracțiuni sunt analizate de pe poziția unei violențe instrumentale, în mare parte; cu toate acestea considerăm că infracțiunile manifestate prin violență în sine nu trebuie să se regăsească în alte capitole ale CP RM decât în cele dedicate infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei; prin aceste infracțiuni se cauzează daune vieții sau sănătății persoanei, ori se creează pericolul unei asemenea cauzări.*

16. Urmează a se face delimitarea infracțiunilor de violență după mai multe criterii, acestea fiind: gradul de pericol social al infracțiunilor de violență: infracțiuni de violență simple și infracțiuni de mare violență; obiectul de atentare (infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei, în care se operează cu violența în sine (violența propriu-zisă) și alte infracțiuni, care pune în evidență aplicarea unei violențe instrumentale); numărul subiecților (infracțiuni de violență individuale și infracțiuni de violență în grup); locul violenței în cadrul actului infracțional (infracțiuni de violență în calitate de scop în sine și infracțiuni de violență în calitate de instrument).

17. La calificarea infracțiunii, violența poate să rezulte din mai multe semne juridice utilizate în context normativ: *metoda (modul de comitere) a infracțiunii* (cu deosebită cruzime, prin schingiuire, prin tratament inuman sau degradant, însoțit de torturarea victimei etc.); *mijloacele de realizare a infracțiunii* (prin mijloace periculoase pentru viața și sănătatea mai multor persoane, cu folosirea unor instrumente speciale de tortură, săvârșit prin drogarea sau otrăvirea prealabilă intenționată a victimei, prin aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de arme etc.); *alte circumstanțe obiective* (însoțit de contaminarea intenționată cu o boală venerică, cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății etc.).

18. Infracționalitatea de mare violență poate fi conturată conceptual doar prin intermediul infracțiunilor care se manifestă prin violență reală (fizică), dar nu prin violență psihică (amenințarea cu aplicarea violenței fizice).

19. Infracțiunile de mare violență cuprind acele infracțiuni de violență, particularizate prin intermediul unor infracțiuni deosebit de grave și infracțiuni excepțional de grave.

20. Analiza CP RM, în raport cu utilizarea exclusivă a unor noțiuni care pun în evidență violența fizică, valorifică posibilitatea atribuirii la categoria infracțiunilor de mare violență, pe baza criteriului infracțiunilor deosebit de grave, următoarele incriminări (în raport cu utilizarea categoriei juridice a violenței se identifică 11 modalități normative în variantă tipică și/sau agravantă a infracțiunii): art. 135/1 alin. (1) lit. e) CP RM; art. 137 alin. (3) lit. c) CP RM; art. 165 alin. (2) lit. f) CP RM; art. 206 alin. (2) lit. a)-b) CP RM; art. 217/4 alin. (3) lit. b) CP RM; art. 275 alin. (2) lit. b) CP RM; art. 295/2 alin. (2) lit. b) CP RM; art. 339 alin. (2) lit. a) CP RM; art. 340 CP RM; art. 388 alin. (2) CP RM.

21. Din ansamblul de infracțiuni, care evidențiază constrângerea ca element material sau mod de acțiune, această constrângere, în unele cazuri: a) include violența fizică și violența psihică; b) are în vedere în mod exclusiv violența fizică sau psihică; c) are în vedere doar violența psihică; d) pune în evidență doar violența fizică.

3. INFRAȚIUNILE DE MARE VIOLENȚĂ SĂVÂRȘITE ÎN GRUP: ELEMENTE CRIMINOLOGICE CANTITATIVE ȘI CALITATIVE

3.1. Infrațiunea de grup și violența (marea violență) infracțională

Știința criminologică, pentru a eficientiza elementele de prevenire și combatere a fenomenului infracțional în ansamblu, precum și a unor genuri tipice de manifestare a acesteia, a considerat necesară recunoașterea unui pericol aparte infracțiunilor de grup și, pe cale de consecință, a diferențiat, la o primă etapă, faptele comise în grup de cele săvârșite fără o organizare prealabilă. Or, menționează autorul F. Cășuneanu, legislațiile naționale au procedat încă din sec. XIX la condamnarea faptelor de asociere în vederea comiterii infracțiunii [24, p. 309].

Ca și în cazul criminalității violente, analizate în ansamblu, criminalitatea în grup urmează a fi foarte clar și limitativ definită. Principalul mod de definire, care ar favoriza atingerea acestui obiectiv, este de a defini criminalitatea în grup prin cel mai apropiat gen și specie. Această operațiune logică presupune că este necesar, în primul rând, de a aduce conceptul de criminalitate de grup în cadrul unei noțiuni mai largi, cum ar fi criminalitatea în general și de a analiza semnele generice ale criminalității, în raport cu una dintre categoriile acesteia – criminalitatea în grup. În al doilea rând, trebuie să nuanțăm faptul care sunt trăsăturile specifice criminalității în grup, care-i permite o individualizare specifică.

Criminalitatea de grup este asociată, deseori, cu criminalitatea organizată. Nu susținem acest punct de vedere, invocând asupra faptului că criminalitatea de grup este un domeniu al crimei organizate. Criminalitatea organizată se manifestă ca gen, iar criminalitatea de grup - în calitate de specie. De asemenea, criminalitatea de grup este asociată frecvent cu unele categorii de infracțiuni, care sunt comise de către grupuri criminale organizate, în speță tâlhărie, banditism, contrabandă, spălare a banilor etc., cu toate că aceste grupuri criminale organizate pot comite orice fapt infracțional.

O analiză cantitativă la nivelul Uniunii Europene a pus în vedere faptul că pe acest teritoriu există circa 3600 de grupuri infracționale organizate (această constatare a fost făcută în anul 2013). Cu toate acestea, stabilim că literatura de specialitate din spațiul european nu face uz de noțiunea de *criminalitate de grup*. În context, se fac referiri la *criminalitatea organizată*, aceasta din urmă incluzând și cel mai mic grup infracțional (constituit din doar două persoane), și cele mai complexe asociații criminale. Cu adevărat, contextul de *criminalitate de grup* intervine mai mult utilizat în spațiul ex-URSS.

Criminalitatea de grup, în rol de obiect de cercetare criminologică și care se manifestă ca un fenomen antisocial, este determinată de o intercalare complexă a unor legități diferite, și anume:

- legități de existență a criminalității ca fenomen social,
- legități de cooperare (activitate infrațională comună),
- legități de existență a unor grupuri sociale mici ca fenomen psiho-social.

Admiterea și cunoașterea acestor legități consemnate, precum și a condițiilor favorabile care să determine realizarea lor, constituie premisa unui eventual succes în cadrul luptei contra tuturor formelor de manifestare a criminalității de grup. Anume interpretările relevante din sociologie, psihologie generală și socială, ar trebui, în opinia noastră, să servească drept temelie pentru evidențierea și cercetarea diferitor forme ale grupurilor care se manifestă în limitele criminalității de ansamblu. Acestea ar favoriza constatarea:

- cauzelor și condițiilor de asociere în grupuri criminale organizate,
- condițiilor, factorilor și circumstanțelor care contribuie la reușita activității grupului criminal organizat;
- mecanismului de activitate în comun a diferitor persoane în scop infrațional;
- factorilor combinativi și disjunctivi;
- proceselor care au loc în perioada proiectării și structurării grupului criminal organizat;
- dezvoltării normelor de grup;
- mecanismului de tranziție de la o formațiune amorfă la grup criminal organizat și organizație criminală, adică la un grup cu un nivel mai înalt de dezvoltare;
- liderismului și tipurilor sale în diverse grupuri criminale organizate;
- formelor activității criminale în grup, clasificării și prevalenței lor,
- corelației diferitor forme ale atentatelor infraționale manifestate în grup cu alte genuri de criminalitate etc.

Pentru început, criminalitatea de grup se manifestă ca o îmbinare a două fenomene:

- *criminalitatea în ansamblu* și
- *existența unui grup*, adică comiterea infrațiunilor de către un grup de persoane.

Invocând criminalitatea de grup, se are în vedere totalitatea infrațiunilor, comise într-o anumită perioadă de timp, pe un anumit teritoriu, de către grupuri de persoane.

Potrivit dicționarului criminologic, prin *criminalitate în grup* se înțelege acțiunea, la comiterea căreia participă cel puțin două persoane. Spectrul larg de manifestare al unui sau altui comportament al participanților grupului se determină prin numărul infractorilor, rolul fiecărui

participant în cadrul grupului infracțional, structura acestui grup infracțional, precum și genul și gravitatea infracțiunii comise de către grupul criminal organizat [134, p. 53].

În context, criminalitatea de grup poate fi definită ca un *fenomen socialmente periculos, cu aspect juridico-penal, care există într-o perioadă concretă de timp, pe un anumit teritoriu și constă din infracțiuni comise în grup, acestea constituind activitatea criminală comună a persoanelor care fac parte din acest grup infracțional*. Este evident faptul că problematica criminalității de grup nu este doar cea a infracțiunilor de grup, dar și a grupurilor criminale organizate. Pe cale de efect, este imposibil de a evalua complex criminalitatea de grup, fără a se examina grupul criminal organizat. În continuare, acest grup criminal organizat nu poate fi în mod adecvat perceput fără o analiză a elementelor invocate de sociologie, psihologie, care fundamentează temeiul cunoașterii acestor elemente conceptuale.

Activitatea infracțională comună sau compatibilitatea acțiunilor infracționale constituie doar un caz special, iar sintagmele utilizate în literatura de specialitate de *infracțiune în comun, infracțiune în grup, participație, comiterea infracțiunii de mai multe persoane, comiterea infracțiunii de un grup de persoane care acționează împreună, atentat criminal în grup etc.*, indică, de fapt, în viziunea noastră, același fenomen. Aceste lucruri rezultă inclusiv din analiza trăsăturilor conceptuale ale participației, ale infracțiunii de grup, ale grupului criminal organizat, precum și din analiza noțiunii social-psihologice a grupului mic, cu semnele acțiunii în comun enumerate în literatura socio-psihologică [107, p. 4].

Grupul infracțional este, în primul rând, un grup social. Din aceste rațiuni definitorii cu caracter psihosocial, grupul poate fi definit ca fiind *o totalitate de indivizi care se acceptă ca membri ai unei categorii sociale, împărtășesc consecințele afective ale autodeterminării sale și aprecierile colective ale grupului și apartenenței sale la el* [70, p. 185].

Autorul R. Brown consideră că *un grup există atunci când două sau mai multe persoane se definesc ele însele ca membri ai acestui grup și când existența lui este recunoscută de o terță persoană* [citat după 67, p. 320].

În conformitate cu teoria psihologică a acțiunii, anume activitatea, tipul și forma specifică reprezintă factorul de bază al integrării, precum și principala trăsătură a oricărui grup social, subliniază V. Bujor și V. Guțuleac [107, p. 5].

T. Șebutani achiesează la opinia precum că grupul social trebuie analizat ca fiind compus din persoane care acționează împreună ca o unitate, precizând că *prin astfel de înțelegere pot fi descoperite multe tipuri de comunități umane, situate într-un rând, de la mulțimea adunată întâmplător pe stradă până la o corporațiune mare și bine organizată* [177]. Deosebit de important este faptul că aceste uniuni de persoane sunt caracterizate, în timp și spațiu, prin

aspirații comune, anume acest din urmă lucru făcând un grup social ca fiind ceva mai mult decât o simplă unitate de indivizi. În context, grupul ar putea fi privit ca orice adunare de persoane, care sunt incluși într-o activitate coerentă și coordonată, într-o activitate conștient sau inconștient subordonată unor obiective comune, atingerea cărora va aduce participanților un anumit tip de satisfacție.

Autorul N. Shou, bazându-se, în cadrul cercetării grupului, pe interacțiunea dintre membrii grupului, îl definește ca fiind *două sau mai multe persoane care interacționează între ele, astfel încât fiecare persoană influențează și este influențată de oricare altă persoană* [196, p. 10].

V. Bujor și V. Guțuleac conturează conceptul de grup ca *o comunitate de oameni care interacționează în numele scopului conștientizat, comunitate, care, obiectiv, servește ca subiect al acțiunii, adică o astfel de formațiune, care calitativ diferă de simpla totalitate a indivizilor ce constituie grupul* [107, p. 7].

Grupul criminal are, însă, anumite trăsături specifice, care-l deosebesc de grupurile sociale obișnuite. În literatura de specialitate grupul criminal este definit în mod diferit. Astfel, psihologul S. Rusnac definește grupul criminal ca fiind *un ansamblu de indivizi incluși într-o activitate care vine în dezacord cu normativitatea socială și juridică, uniți într-o structură ierarhică care prevede divizarea rolurilor și a funcțiilor, asigurând respectarea valorilor și a normelor intra grupale cu caracter antisocial* [70, p. 186].

A. V. Șesler consideră *grupul criminal ca fiind o comunitate socială reală, care are anumite caracteristici cantitative și calitative, fiind pronunțat elementul generic – activitatea criminală comună a membrilor săi* [178, p. 53]. Deci, un grup este considerat criminal dacă persoanele care fac parte din acesta realizează o activitate comună, care are caracter antisocial, prejudiciabil.

În opinia autorului V. I. Râbakov, noțiunea de grup criminal este utilizată pentru a desemna *gruparea persoanelor cu scopul de a comite o crimă, adică pentru a desemna cazurile de complicitate penală* [164, p. 17].

A. F. Ananiin consideră că grupul criminal este *o uniune a două sau mai multor persoane, care influențează nemijlocit obiectul care se află sub protecția juridico-penală, în mod intenționat, împreună și în mod coordonat unul cu altul, care îndeplinesc în tot sau în parte latura obiectivă a unei infracțiuni intenționate* [98, p. 10]. În fapt, autorul reduce noțiunea de grup la categoria de participație simplă, opinie pe care nu o susținem pe deplin. În opinia noastră infracțiunea de grup poate fi o manifestare a oricăreia dintre formele prevăzute ale participației penale.

Autorii ruși U. S. Djekebaev, L. M. Veisberg, R. N. Sudakova, susținând că între noțiunea de grup criminal în dreptul penal și cea din criminologie există delimitare conceptuală, propun definirea grupului criminal ca fiind *un grup „mic”, relativ închis, caracterizat prin activitatea comună, care nu se limitează la comiterea unei singure infracțiuni* [117, p. 6].

V. G. Lukașevici conchide asupra faptului că grupul criminal este *un mic grup neformal, ce unește persoane pe baza comiterii faptelor ilegale, socialmente periculoase, care tind spre atingerea unui scop comun, organizat într-un anumit fel și care formează un subiect unic de activitate* [143, p. 11]. În opinia noastră, această definiție exprimă mai deplin esența unui astfel de fenomen ca grupul criminal.

V. Bâcov definește grupul criminal ca fiind *o asociere antisocială a persoanelor, pe baza activității criminale comune, care reprezintă în sine un mic grup neformal, organizat într-un anumit fel ca un subiect unic de activitate* [109, p. 6-18].

Autorul M. Bîrgău consideră grupul criminal drept *o comunitate ilegală de oameni, cu o orientare antisocială, care desfășoară separat o activitate criminală* [7, p. 586].

În opinia noastră, generalizând concepțiile autorilor criminologi expuse anterior, *grupul criminal reprezintă o uniune de două sau mai multe persoane, asociate organizat sau arbitrar, în vederea comiterii unei infracțiuni planificate sau spontane și care, în timpul actului criminal, urmăresc același scop.*

Pe această cale, se pot evidenția principalele trăsături ale grupului criminal:

- a) o uniune a două sau mai multe persoane;
- b) caracter antisocial;
- c) se bazează pe activitatea comună a membrilor grupului;
- d) membrii grupului au un scop comun bine determinat;
- e) este constituit pentru comiterea faptelor penale care poartă un caracter intenționat de

fiecare dată.

Activitatea criminală comună, ca semn distinct al grupului criminal, permite evidențierea particularităților pericolului social al acesteia. El constă în faptul că infracțiunile comise de grupurile criminale prezintă un pericol social mult mai sporit decât infracțiunile comise de către indivizi separat. Această circumstanță este determinată de faptul că:

- este mai înaltă capacitatea de a combate consecințele socio-negative ale infracțiunii;
- sunt repartizate rolurile, iar acest fapt ușurează comiterea infracțiunilor și atingerea rezultatului scontat;
- urmele infracțiunii sunt șterse mai operativ.

Interpretarea aspectului obiectiv al criminalității de grup permite determinarea elementelor sale, iar prin structura acestora și o nouă integritate, o proprietate esențială, care, sub formă de pericol social, nu se reduce doar la pericolul elementelor sale componente. Primul element al criminalității, ca sistem, este infracțiunea, care, în unele cazuri, reprezintă doar o parte a activității infracționale, deoarece este compusă din mai multe infracțiuni. Însăși infracțiunea este inseparabilă de sursa de activitate subiectivă, adică de persoana care a comis infracțiunea, ceea ce reprezintă al doilea element al criminalității de grup.

O particularitate a criminalității de grup este activitatea criminală comună, care unește câteva persoane într-o grupare criminală, aceasta reprezintă sprijinul colectiv ale acestor activități și servește drept al treilea element al criminalității de grup.

Structura elementelor criminalității de grup trebuie să reflecte legătura dintre acestea. Cele mai importante dintre ele sunt, subliniază autorul A. V. Șesler, relațiile de integrare [178, p.24]. Legătura de integrare dintre infracțiuni, persoanele care le comit și grupul criminal este faptul că acestea fac parte din sfera criminală.

Recunoașterea legală a pericolului social al grupului criminal oferă acestui gen de criminalitate caracter juridico-penal. Rolul integral în cadrul elementelor sistemului îl are infracțiunea. Acest fapt, menționează autorul V. D. Filimonov, se explică prin faptul că:

- infracțiunea se include în sistemul integraționist – activitatea criminală;
- fără comiterea infracțiunii nu există infractor și nici grupare criminală; or, până la comiterea infracțiunii de către membrii unui grup, aceste manifestări se prezintă într-o altă calitate socială, neavând caracter criminal;
- anume în baza infracțiunii sau totalității acestora, care formează activitatea criminală, câteva persoane se unesc în grupări criminale; persoanele integrate reprezintă subiecții acestei comunități, iar activitatea comună este elementul calitativ;
- pericolul social al infracțiunii comise reprezintă criteriul obiectiv principal, care determină pericolul social al subiectului – o persoană sau un grup de persoane [179, p. 30].

Toate aceste elemente sunt interdependente, deoarece în lipsa unuia dintre ele nu este posibilă existența celorlaltor și, în final, a fenomenului de *criminalitate de grup*. De asemenea, însă, nu putem susține că prezența unuia dintre elementele sistemului neglijează rolul celorlalte elemente necesare pentru sistem în ansamblul lor. Este clar că crima, ca element de integrare, depinde de alte elemente ale sistemului (persoane fizice și grupuri criminale), pentru că fără existența lor nu este posibilă infracțiunea de fapt. În plus, proprietățile grupurilor criminale și a persoanelor fizice care comit infracțiuni în grup pot influența, într-o anumită măsură, gradul pericolului social al tentivelor în grup.

Toate elementele criminalității de grup, ca sistem, au proprietăți caracteristice de integrare a elementului lor (infrațiunea), iar particularitatea acesteia este pericolul social. Pericolul social al criminalității de grup este determinat de grupurile criminale, a căror pericol, la rândul lor, este stabilit prin două aspecte: *realizat* și *potențial*. Din punct de vedere juridico-penal aspectul *realizat* al pericolului social al grupului criminal este determinat de uniunea de persoane care comit împreună o infrațiune cu cauzarea de daune și care au o importanță juridico-penală. Aspectul *potențial* constă în precedentul existenței unui astfel de subiect compus, conchide autorul A. V. Șesler [178, p. 31].

Gradul de pericol social al criminalității de grup este mult mai sporit în comparație cu nivelul pericolului social al criminalității comise de persoane individuale. Această circumstanță este condiționată de faptul că componentele pericolului social al criminalității în grup cresc pe măsură ce aceasta este comisă de mai multe persoane, care se pot organiza prin împărțirea rolurilor și comit infrațiuni grave sau deosebit de grave, pot mai operativ înlătura urmele infrațiunii, pot comite o infrațiune de o complexitate mărită (organizată), grupul criminal întărindu-și poziția [74, p. 246]. Pericolul social al criminalității de grup (caracteristică esențială) constă în prevenirea criminologică și juridico-penală a acesteia. Până a fi considerate criminale de către societate, anumite activități ale grupului sunt supuse doar prevenției criminologice, ca aparențe de *fon* care însoțesc criminalitatea. După recunoașterea acestor activități drept infracționale, acțiunile de prevenire sunt realizate nu doar prin mijloace criminologice, dar și juridico-penale și alte forme de prevenție juridică. În acest caz, criminologic ele nu mai sunt tratate ca aparențe de *fon*, dar *infracționale*.

Trăsăturile inerente oricărei acțiuni comune (inclusiv penale) sunt, în opinia autorilor V. Bujor și V. Guțuleac [107, p. 4], următoarele:

a) acțiunea este realizată nu de către o singură persoană, ci de mai multe; de aici rezultă și coprezența în timp și în spațiu a participanților, care creează posibilității de contact între ei, inclusiv de schimb de activități, schimb de informații și percepții reciproce;

b) existența unui obiectiv comun (anticiparea rezultatului activității comune), care corespunde intereselor comune și conduce la realizarea necesităților fiecăruia dintre cei incluși în activitatea comună a indivizilor, adică rezultatul obținut este fructul eforturilor depuse de către persoanele care acționează împreună; rezultatul nu este doar unul pentru toți, dar și dorit de toți indivizii care acționează împreună, care fac tot ce depinde de ei pentru a obține exact acest rezultat;

c) existența conducerii organizației;

d) separarea procesului activității comune între părți, condiționată de natura obiectivelor, mijloacelor și condițiilor de realizare, componența autorilor, care implică interdependența indivizilor; cu toate acestea, activitatea comună poate fi organizată diferit: • fiecare participant își

îndeplinește partea sa din activitate, independent de ceilalți; • sarcina comună se îndeplinește consecvent, de fiecare participant; • are loc interacțiunea simultană a fiecărui participant cu toți ceilalți;

e) apariția, în procesul activității în comun, a relațiilor interpersonale, care se formează în funcție de interacțiunea obiectivelor stabilite și rolurile fiecăruia; sistemul integru al activității indivizilor ce interacționează servește ca un mod de realizare a activității comune, iar însuși grupul apare ca o entitate a unui anumit gen de activitate;

f) o caracteristică importantă a acțiunii comune este acordul persoanelor de a acționa împreună (într-un act criminal anume acesta determină vinovăția comună a lor); acordul poate fi exprimat direct, prin intermediul negocierilor, atât în momentul comiterii acțiunii, cât și înainte de comiterea ei, sau poate fi exprimat doar în activități care ar servi drept dovadă a consimțământului persoanei de a participa într-o activitate comună.

Activitatea comună este caracterizată în literatura de specialitate ca activitate de grup. Această aserțiune este susținută de către autorii V. Bujor, V. Guțuleac [107, p. 4], precum și de către unii autori străini. În fapt, se menționează că anume activitatea comună unește câteva persoane într-un grup, determină nivelul de dezvoltare a grupului și caracteristicile sale principale.

În context, autorul K. K. Platonov conchide că activitatea comună este efectuată de două sau mai multe persoane, bazată pe interacțiunea și interdependența lor în procesul de realizare a obiectivului lor comun [160, p.86]. Din acest motiv anume se consideră că activitatea în comun este caracterizată de un obiectiv comun, căruia îi sunt supuse scopurile personale ale acțiunilor fiecărui membru al grupului care desfășoară activități comune.

Autorul A. V. Petrovski consideră activitatea comună ca fiind o activitate care poate să medieze relațiile interpersonale în grup [158, p. 55].

T. Șebutani caracterizează activitatea comună ca pe o activitatea succesivă și coordonată, adică activitatea care conștient sau inconștient se supune unui scop comun, atingerea căruia va aduce participanților un fel de satisfacție. Pentru o acțiune comună este caracteristică diviziunea muncii, adică a funcțiilor, prin realizarea cărora fiecare membru contribuie la materializarea scopului final [177, p. 34].

Din moment ce două sau mai multe persoane s-au asociat într-un anumit grup, este evident faptul că acestea au anumite scopuri comune bine determinate. Ele, de cele mai dese ori, se referă la obținerea unor foloase, bunuri, bani, reglări de conturi, răzbunare sau satisfacere a poftelor sexuale. Or, niciodată nu va fi vorba despre un grup criminal, dacă o persoană dorește să comită o infracțiune, iar cealaltă este împreună cu el, urmărindu-se scopul de a-i împiedica

comiterea acesteia. În unele cazuri, indivizii, stabilind scopul pe care trebuie să-l atingă la comiterea infracțiunii, nu sunt siguri ce beneficii vor avea, însă scopul bine determinat constă în faptul că fiecare este sigur că dorește să comită această faptă infracțională.

Formarea grupului infracțional. Modalitatea de formare a grupului poate fi diferită, fie că este vorba despre persoane care se cunosc sau activează într-un anumit domeniu împreună și au găsit posibilități de comitere a infracțiunilor anume din acest considerent (sunt legați prin activitatea comună). În ritmul analizei infracțiunilor de violență, specifică devine modalitatea prin care se unesc persoanele care au antecedente penale, iar activitatea comună vizează comiterea de omoruri, în special omoruri la comandă, tâlhării, șantaj etc.

La fel se pot asocia în grupuri persoanele fără adăpost, care se unesc prin interesul lor comun și anume acela de a supraviețui prin metoda criminalului. De regulă, aceștia fac parte din grupuri mici, dar care sunt specializate în comiterea de infracțiuni, care au drept scop să le asigure existența (atacuri în stradă în timpul nopții, tâlhării etc.). În grupuri se pot asocia și persoane care doresc să-și demonstreze superioritatea sau să însufle frică celor din jur prin calitatea sa de membru al acestui grup. La această categorie se referă persoanele care suferă de diferite complexe, precum și tinerii care doresc să se afirme în acest mod.

Grupul criminal poate să mai apară și după o perioadă de timp în rândul unor persoane care se cunosc, conviețuiesc împreună sau se intersectează în anumite privințe, au încredere unii în ceilalți și, cu timpul, această încredere favorizează comiterea anumitor fapte ilegale care devin obișnuite, adică o formă neorganizată a activității devine, la un moment dat, organizată.

Și încă o modalitate de formare a grupului criminal este prin constrângere, când anumite persoane sunt impuse să facă parte din acest grup, fiind dependente de anumite persoane. La fel se întâmplă în cazul minorilor, când sunt impuși să comită anumite fapte criminale, în cazul persoanelor cu dizabilități, persoanelor care sunt supuse șantajului.

Dinamica grupului. O altă etapă prin care trece un grup este stabilizarea acestuia. Din moment ce persoanele se unesc în grup, fiecare are propria opinie, nemulțumire, dorință de a prevala asupra celorlalți și, din aceste considerente, intervin situații de conflict. În cazul când grupul trece și supraviețuiește acestor situații de conflict, el devine mai stabil, mai rigid și mai greu de combătut. Oamenii se unesc în atare grup pentru a face posibil procesul de comunicare între ei, a elabora sentimentul de a-și dezvolta și întări abilitățile. Dinamica grupului reprezintă totalitatea proceselor și fenomenelor intragrupale, psihosociale, care caracterizează întreg ciclul de viață al unui grup mic și etapele sale (constituirea, funcționarea, dezvoltarea, stagnarea, regresul, desființarea). La procesul dinamicii de grup se referă toate procesele de captare și furnizare a schimbărilor psihologice care au loc în grup în timpul existenței sale:

- de orientare și de conducere,
- de adoptare a deciziilor de grup,
- constituirea bazei normative – elaborarea viziunilor grupului, a regulilor și valorilor;
- formarea structurii de funcționare a grupului,
- coeziunea,
- conflictul,
- presiunea de grup,
- alte mijloace de reglementare a comportamentului individual [107, p. 63].

Numai atunci când grupul trece printr-un ansamblu de situații de conflict și dezvoltare între membrii săi, ansamblu de criterii general - culturale de evaluare a realității, structura grupului se stabilizează definitiv.

Componența grupului este reprezentată de membrii acestuia. În literatura de specialitate se mai discută asupra numărului optim de membri din cadrul unui grup criminal. Conform normelor legislative, numărul minim al grupului este de două persoane și astfel de grupuri se mai numesc *diade*. Pe de altă parte, unii autori consideră că două persoane nu reprezintă un grup, pentru aceasta este necesară prezența a cel puțin trei persoane (*triadă*) sau patru persoane (*tetradă*) [178, p. 84].

Totuși, în cazul anumitor forme ale grupului criminal (grupul criminal organizat, asociația criminală) există un număr mai mare de membri, iar în cazul participației complexe este clar că trebuie să existe cel puțin doi participanți: autor și încă un participant (organizator, instigator sau complice). În opinia noastră, nu este pertinentă stabilirea numărului optim de membri în cadrul unui grup criminal. Or, acesta depinde de activitatea grupului, specificul activității criminale, teritoriul în care acționează, relațiile dintre membrii grupului etc.

În cazul unui grup format din mai puțini membri, legătura dintre aceștia este una mai strânsă și acceptarea de noi membri este mai dificilă, deoarece membrii existenți deja se cunosc reciproc, nu se confruntă cu probleme în comunicare. Legătura emoțională este una foarte strânsă dintre aceste persoane, care, de regulă, nu sunt legate doar prin activitatea criminală pe care o desfășoară, ci și prin relații personale (amicale, rudenie, căsătorie, prietenie etc.).

În grupurile criminale numeroase, membrii, uneori, nici nu se cunosc personal, fluxul de membri fiind accentuat, iar legăturile emoționale dintre membri aproape că nu există. Pe de altă parte, în cadrul grupurilor mai numeroase este ușor de organizat comiterea infracțiunii, deoarece rolurile sunt împărțite între membrii săi, mai ușor sunt înlocuiți membrii cu alții noi, iar presiunea de grup asupra individului și impunerea ideologiei grupului este mai puternică. Deci, opțiunea unor autori (A. N. Prigojii) care consideră că numărul optim al grupului este de 5-7

persoane [161, p. 121] nu este o regulă în criminologie, deoarece acest aspect este legat de fiecare caz luat individual.

Normele de grup. Odată ce un grup este format, pentru supraviețuirea acestuia se constituie reguli proprii de comportament. Astfel apar normele de grup. În unele cazuri, poate apărea o neconcordanță între așteptările, pe care le are grupul referitor la oricare dintre membrii ei, și comportamentul real, modul real de realizare a rolului fiecăruia.

Pentru ca sistemul așteptărilor să fie explicat, determinat, în grup există formațiuni extrem de importante (normele de grup și sancțiunile de grup). Într-adevăr, cu cât mai mult există grupul, cu cât mai stabile sunt contactele membrilor ei, cu atât mai coordonate sunt acțiunile acestora. În astfel de grupuri, inevitabil, o gamă largă de situații se șablonează, tot mai ramificat devine sistemul normelor de grup. Odată cu apariția normelor de grup sunt elaborate și modelele de comportament în cadrul grupului recunoscute de toți membrii, menționează autorii A. I. Dolgova, H. I. Kerner [134, p. 54].

Toate normele de grup sunt norme sociale, adică, conchid autorii V. Bujor și V. Guțuleac, reprezintă *stabilirea de modele, etaloane ale comportamentului necesar, din punct de vedere al societății în general, grupurilor sociale și a membrilor acestora* [107, p. 19]. Cu alte cuvinte, normele de grup sunt anumite reguli, elaborate de grup și la care trebuie să se conformeze comportamentul tuturor membrilor săi, pentru a fi posibilă activitatea lor comună. Normele îndeplinesc în așa mod funcția regulatorie față de această activitate.

Normele diferă de la un grup la altul și acestea depind de valorile care stau la baza grupului respectiv. Valorile grupului pot fi organizarea grupului, neadmiterea scurgerii de informație din cadrul grupului, păstrarea relațiilor cu persoane din organele de drept sau, dimpotrivă, fiind exclusă orice legătură cu aceștia, restricții privind calitatea victimelor. Deci, membrii grupului sunt obligați să respecte valorile și normele grupului din care fac parte, iar în cazul în care nu se supun acestora, vor fi sancționați conform sancțiunilor de grup. Subordonarea standardelor de grup nu este întotdeauna benevolă.

Desigur, grupul tinde ca sistemul valorilor și normelor sociale dominante în cadrul acesteia (sistemul relațiilor) să nu se ruineze. Din aceste rațiuni, grupul solicită de la fiecare membru îndeplinirea rolului eventual, acea conduită, care ar corespunde standardului de grup, utilizând în acest scop un astfel de mecanism ca sancțiunea de grup. Sancțiunile au drept scop realizarea obiectivelor grupului, menținerea componenței grupului cât mai mult timp, disciplinarea membrilor grupului.

O legătură directă cu respectarea normelor de grup o are *conformismul*, care reprezintă acceptarea regulilor stabilite în cadrul grupului, dar și a comportamentului adecvat grupului din

care face parte. Conformismul se manifestă, de regulă, în situații de conflict care au loc în cadrul grupului, când persoana se conformează deciziei majorității. Gradul de conformitate și orientare a persoanei în comportament depinde de natura valorilor, la care este orientat subiectul sau grupul. Cu cât mai atractiv pentru persoană este grupul, cu cât mai mult apreciază afilierea la acesta, cu atât mai conform este comportamentul său.

Liderul și liderismul. Un rol important în organizarea și formarea grupului, un catalizator al proceselor interne este liderul. Pentru o înțelegere mai deplină a fenomenului grupului mic este necesar să analizăm problema liderismului în acest anume grup. Liderismul este prezent în cadrul grupului la orice etapă de dezvoltare (constituire, dezvoltare sau lichidare). El asigură buna funcționare și existență a grupului, fiind elementul de consolidare a membrilor în cadrul grupului.

În literatura psiho-sociologică se menționează că liderismul reprezintă în sine *un proces de organizare și gestionare a unui grup mic, care determină atingerea scopurilor de grup*. Liderismul apare spontan și reprezintă rezultatul unor factori de ordin obiectiv și subiectiv. Factorii obiectivi sunt determinați de necesitățile, scopurile și mediul psiho-social al grupului și se exprimă în recunoașterea unei anumite persoane în calitate de lider. Factorii subiectivi se reduc la calitățile individuale de lider ale membrului unui grup. Liderul trebuie să se evidențieze prin anumite calități intelectuale, voliționale, organizatorice, condiție fizică, să participe activ la activitatea grupului, în majoritatea cazurilor fiind persoane cu antecedente penale.

Noțiunea de *lider*, în sens criminologic, pe deplin include conceptul *organizator*. Desigur, înainte de a deveni organizator al infracțiunii în sens juridico-penal, persoana trebuie să fie lider în grup, să asigure subordonarea anumitor membri ai grupului și disponibilitatea lor spre o susținere activă a acțiunilor sale.

Liderul conduce grupul, stimulează realizarea obiectivelor de grup, organizează, planifică și gestionează activitatea grupului, manifestând un nivel mai înalt, decât ceilalți membri ai grupului, de participare și influență, adică nivel de activitate. O persoană, care posedă premisele necesare pentru deținerea rolului de lider, poate realiza acest potențial numai cu condiția că în componența acestuia nu există alte persoane, care i-ar fi depășit capacitatea lui de a realiza obiectivele grupului. De aceea, persoana, care participă într-un anumit grup ca un supus, poate deveni, în altul, un lider [107, p. 27].

Liderismul, ca și alți parametri obligatorii ai grupului criminal, majorează pericolul social al acestuia. Or, consolidarea abilităților negative ale membrilor grupului criminal dobândește un caracter concentrat și ordonat, iar activitatea liderului pentru dezvoltarea relațiilor intragrupale intensifică precedentul existenței sale. Lupta din interiorul grupului pentru liderism este o altă

problemă de interes pentru practicieni. Ea (lupta pentru conducere), care este, uneori, foarte acută, are ca bază faptul că liderul grupului criminal ocupă o poziție privilegiată și are beneficii semnificative, spre deosebire de membrii simpli. Aceasta include în sine atribuirea unei părți mai mari din veniturile criminale, eliberarea de la anumite activități mai complicate, utilizarea în scopuri personale a dependenței anumitor membri ai grupului etc. [107, p. 30] Deci, personalitatea liderului poate reflecta multe caracteristici ale grupului, importante pentru activitatea practică a organelor de ocrotire a normelor de drept, prevenirea și contracararea activităților în grup.

În literatura criminalistică și criminologică, dar și în dreptul penal, sunt cunoscute mai multe abordări privind clasificarea grupurilor criminale. În dreptul penal, în calitate de forme principale ale participației, sunt recunoscute:

A. *Participația simplă*. Infracțiunea se consideră săvârșită cu participație simplă dacă la săvârșirea ei au participat în comun, în calitate de coautori, două sau mai multe persoane, fiecare realizând latura obiectivă a infracțiunii. Autor este persoana care săvârșește în mod nemijlocit fapta prevăzută de legea penală. Coautori sunt persoanele care au cooperat, în baza unei legături subiective cu acte de executare (nemijlocit), la comiterea în comun a aceleiași fapte prevăzute de legea penală. Există coautorat și în cazul în care mai mulți infractori lovesc victima cu intenția de a o ucide, cu toate că s-ar putea ca niciuna din lovituri să nu fie mortală, însă, împreună luate, ca urmare a împleririi lor, acestea au cauzat moartea [28].

B. *Participația complexă*. Infracțiunea se consideră săvârșită cu participație complexă dacă la săvârșirea ei participanții au contribuit în calitate de autor, organizator, instigator sau complice. Latura obiectivă a infracțiunii cu participație complexă poate fi realizată: a) de un singur autor; b) de doi sau mai mulți autori. Pentru existența participației nu are relevanță felul contribuției făptuitorilor și nici calitatea în care au acționat aceștia. Există participație penală atât în cazul în care toți făptuitorii au cooperat în aceeași formă la săvârșirea infracțiunii (coautori), cât și atunci când contribuțiile lor iau forme diferite (organizatori, instigatori, complici). Condiția participației complexe se realizează în cazul în care cooperează intenționat cel puțin două persoane la săvârșirea unei infracțiuni, una dintre ele fiind autor, iar celelalte având diferite roluri (instigator, organizator, complice) [28].

C. *Grupul criminal organizat* este o reuniune stabilă de persoane, care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni [28]. Organizația Națiunilor Unite, prin adoptarea Convenției ONU împotriva criminalității transnaționale organizate din 15 noiembrie 2000, a definit grupul infracțional organizat ca fiind *grupul structurat alcătuit din trei sau mai multe persoane, care există de o anumită perioadă și acționează în înțelegere, în scopul*

săvârșirii uneia sau mai multor infracțiuni grave, pentru a obține direct ori indirect, un avantaj financiar sau un alt avantaj material [30].

Această formă de participare se deosebește de altele, descrise anterior, după criteriul ei de stabilitate. Stabilitatea grupului criminal organizat este indicată de durata existenței acestui grup în timp. Durata poate consta din timpul care s-a scurs de la formarea grupului până la săvârșirea primei infracțiuni din numărul celor planificate de către membrii grupului criminal organizat. Ea poate consta, de asemenea, din durata de timp, în care membrii grupului criminal organizat au săvârșit infracțiuni. Pe lângă criteriul de timp, gradul înalt de coordonare și stabilitate a legăturilor dintre membrii grupului criminal organizat poate fi concretizat de existența unui plan bine determinat de activitate infracțională, cu desemnarea rolurilor și funcțiilor membrilor grupului criminal organizat, a unor acte și operațiuni concrete.

D. *Organizația (asociația) criminală* se consideră reuniunea de grupuri criminale organizate într-o comunitate stabilă, a cărei activitate se întemeiază pe diviziune între membrii organizației și structurile ei, a funcțiilor de administrare, asigurare și executare a intențiilor criminale ale organizației în scopul de a influența activitatea economică și de altă natură a persoanelor fizice și juridice sau de a o controla, în alte forme, în vederea obținerii de avantaje și realizării de interese economice, financiare sau politice.

Uniunea Europeană, fiind la fel amenințată și îngrijorată de pericolul organizațiilor criminale organizate, a adoptat, la 21 decembrie 1998, Acțiunea comună 98/733/JAI referitor la incriminarea participării la o organizație criminală în statele membre ale Uniunii Europene, precum și decizia-cadru a Consiliului din 24 octombrie 2008 privind lupta împotriva crimei organizate. În cadrul acestei acțiuni, Consiliul a definit organizația criminală ca fiind *o asociere structurată a mai mult de două persoane, stabilită în timp, care acționează concentrat în vederea comiterii de infracțiuni pasibile de o pedeapsă privativă de libertate sau de aplicarea unei măsuri de siguranță privative de libertate de maximum patru ani, sau de o pedeapsă mai severă, indiferent dacă aceste infracțiuni reprezintă un scop în sine sau un mijloc de obținere a unor avantaje material și după caz, de influențare ilegală a funcționării autorităților publice [1].*

Definiția dată de Consiliu are în vedere trei coordonate:

- **coordonata cantitativă** (asociere structurată, de mai mult de două persoane; așadar, nu orice asociere poate constitui o organizație criminală);
- **coordonata temporară** (asociație stabilită în timp; simpla asociere sporadică, fără consistență în timp, nu are caracterul unei organizații criminale);
- **coordonata teleologică** (asociere constituită în scopul comiterii de infracțiuni pasibile de o pedeapsă privativă de libertate sau de aplicarea unei măsuri de siguranță privative de libertate

de maximum patru ani sau de o pedeapsă mai severă; în fine, asocierea trebuie să aibă ca scop comiterea infracțiunii de o anumită gravitate) [citat după 25, p. 195].

Din conținutul definiției operate anterior, rezultă că se are în vedere o organizație unică sau un grup criminal organizat în sensul legislației din RM, în timp ce legislația penală a RM definește organizația criminală drept o asociație de grupuri criminale.

Legiuitorul rus clasifică, analogic situației din RM, grupurile criminale în conformitate cu CP FR, care, în art. 35, recunoaște patru forme ale grupului criminal:

- un grup de persoane,
- grupul de persoane cu înțelegere prealabilă,
- grupul organizat,
- asociația criminală [174].

În context, participația simplă poate fi asociată cu grupul de persoane; participația complexă – cu grupul de persoane cu înțelegere prealabilă, grupul criminal organizat – cu grupul organizat, iar organizația criminală – cu asociația criminală.

În opinia noastră, totuși, criminologia analizează mai complex esența acestor grupuri criminale, dar și clasificarea lor. De exemplu, noțiunea de *grup criminal organizat* din dreptul penal poate include noțiunile de *bandă criminală*, *grup criminal*, noțiunea de *participație complexă* poate include *pluralitatea de infractori* etc. Anume din aceste considerente va fi analizată, în continuare, clasificarea grupurilor criminale în criminologie.

La începutul anilor 40 ai secolului trecut, autorul A. N. Trainin a elaborat un sistem al formelor de complicitate, care consta din patru membri. La baza acestei clasificări erau stipulate asemenea criterii, cum ar fi natura și gradul de coerență subiectivă al complicilor.

A. N. Trainin a repartizat complicitatea în:

- a) complicitate simplă,
- b) o înțelegere prealabilă de calificare a complicilor,
- c) un tip special de complicitate (complicitate la o asociație criminală),
- d) un grup organizat [170, p. 79].

Ulterior, spre sfârșitul anilor 50 ai secolului trecut, P. I. Grișaev și G. A. Krișher, pe baza gradului de coerență a acțiunilor complicilor, au evidențiat, de rând cu aceste forme de participare, și tipurile participației:

- *participație simplă* (acțiunile tuturor persoanelor sunt omogene și sunt exprimate în participarea nemijlocită la realizarea componentei infracțiunii);

- *participație compusă* (cu distribuirea de roluri între persoane, în rezultatul căreia fiecare dintre ei îndeplinește acțiuni diferite după caracter) [114, p. 63].

În aceeași perioadă, A. A. Piontkovskii, pe baza gradului de coeziune a participanților, a identificat astfel de forme de complicitate, cum ar fi:

- participația, fără înțelegere prealabilă;
- participația cu înțelegere prealabilă, care poate fi:
  - 1) simpla complicitate cu înțelegere prealabilă,
  - 2) un grup organizat,
  - 3) o organizație criminală sau bandă [159, p. 563].

R. R. Galiakbarov susține că *diviziunea participației pe tipuri (forme) după gradul de coeziune, coorganizare a participanților, nu poate fi realizată separat de indicatorii obiectivi (natura comportamentului)*. Dimpotrivă, în proiectarea formelor de complicitate după natura participării, comportamentul complicilor implică evidența atributelor necesare, fără de care ea însăși lipsește. În funcție de combinația indicatorilor obiectivi și subiectivi, R. R. Galiakbarov clasifică complicitatea în trei forme:

- a) participație complexă
- b) infracțiune comisă în grup (participarea comună, vinovăție comună),
- c) complicitate de tip special (accesoriul necesar) [111, p. 27].

Autorul criminologic M. Bîrgău oferă o clasificare a grupurilor criminale în contextul crimei organizate, în funcție de nivelul de stabilitate, profesionalism, situația juridică în cadrul structurilor legale ale societății etc. Astfel, se admit următoarele formațiuni criminale organizate:

- grup organizat simplu (2-4 persoane, fără o structură complexă, lideri și subordonare),
- grup structural organizat (5-10 persoane, cu o stabilitate mai mare, un conducător, caracter permanent),
- grupare criminală organizată (10 sau chiar sute de membri, organizare, disciplină, ierarhizare și subordonare),
- bandă criminală (grup armat, nivel înalt de organizare și subordonare nemijlocită căpeteniei),
- uniune mafiotă (o structură criminală, care după gradul de organizare și caracterul activității depășește hotarele propriei formațiuni [7, p. 200].

V. Bujor și V. Guțuleac clasifică grupurile criminale în dependență de nivelul de dezvoltare a acestora, deosebind următoarele forme:

- pluralitatea de infractori,
- grupul difuz,
- grupul criminal,
- banda criminală,
- organizația criminală,
- asociația criminală [107, p. 27].

În literatura de specialitate pot fi întâlnite și alte criterii de clasificare, de exemplu, în funcție de natura relației obiective dintre parteneri, gradul de coeziune, stabilitatea grupului criminal etc. Oricum, cele consemnate anterior antrenează opinia precum că semnele utilizate pentru a distinge formele de complicitate, precum și de clasificare a criminalității de grup, de cele mai dese ori depind de opiniile subiective ale autorilor clasificării, în timp ce semnele (criteriile) ar trebui să fie concret și clar definite. Prin urmare, este necesar de a identifica criteriile obiective de clasificare, care ar depinde, în principal, de natura obiectului de studiu (criminalitatea de grup). În opinia noastră, pot fi enunțate următoarele criterii de clasificare a grupului criminal:

- a) componența infracțiunilor, care determină răspunderea coparticipanților;
- b) natura și gradul relațiilor subiective al complicilor;
- c) gradul de coerență a acțiunilor complicilor;
- d) gradul de coeziune a participanților;
- e) gradul de combinare a indicatorilor obiectivi și subiectivi;
- f) nivelul de dezvoltare a grupului.

Observăm că, uneori, aceste criterii se suprapun, astfel încât, urmărind diferite criterii, autorii înaintează categorii asemănătoare ale grupurilor criminale. Oricum, legătura subiectivă a grupării se bazează pe structura emoțională, cunoașterea membrilor între ei, conștientizarea realizării comune a unei fapte infracționale, care vizează realizarea unui scop comun. Acțiunile criminale sunt coordonate direct la etapa săvârșirii unei infracțiuni. În timpul crimei, în cadrul unor forme de manifestare a participației, mai ales în cazul celei fără înțelegere prealabilă, se funcționează fără un plan, în dependență de situație, sub influența emoțiilor și impulsurilor pe termen scurt. Drept exemplu vom prezenta materialele unei cauze din practica judiciară: *P.D., la 29 iunie 2010, aflându-se împreună cu M.I., A.A. și M.S., în localul barului ÎI „C.R.”, fără a-și împărți rolurile între ei, cu toții fiind în stare de ebrietate alcoolică, au ieșit din bar și i-au atacat pe frații S.V și S.N., aplicându-le lovituri cu pumnii peste cap, doborându-i la pământ. În timp ce erau loviți, lui S.V. i-au fost sustrate bunuri materiale în valoare de 28 399 lei, iar lui S.N. - în valoare de 54 600 de lei, fiindu-le cauzate ambilor o daună materială în proporții mari.*

În rezultatul acțiunilor lui P.D., M.S., M.I. și A.A., lui S.V. i-au fost cauzate vătămări corporale, fără cauzarea prejudiciului sănătății, iar lui S.N. - vătămări corporale ușoare.

Aceste grupuri sunt caracteristice mai mult tinerilor, care preferă sau obișnuiesc să-și petreacă timpul liber împreună în cluburi de noapte, diverse localuri, centre de agrement. Deseori, unii tineri se încadrează în astfel de grupuri pentru a scăpa de anumite complexe, de a se autoafirma sau pentru *a fi ca toți*. În cadrul acestor grupuri aceștia încearcă să se afirme în rândul semenilor săi.

În cadrul grupului criminal organizat, însă, drept motiv pentru săvârșirea unei infracțiuni deseori reprezintă o situație favorabilă. Înțelegerea dintre membri are loc până la comiterea infracțiunii și are drept scop comiterea unei sau mai multor infracțiuni [107, p. 34]. În cadrul unor astfel de grupuri persoanele pot avea vârste diferite, pot fi persoane care ocupă anumite funcții sau care desfășoară o anumită activitate, persoane cu studii superioare, cu sau fără antecedente penale, cu sau fără legături de rudenie etc. Persoanele care fac parte din acest grup au o înțelegere prealabilă cu privire la comiterea anumitor fapte vădit ilegale. Deci, grupul criminal este, practic, cea mai simplă formă de participare cu înțelegere prealabilă.

În vederea susținerii acestei ipoteze putem prezenta detalii ale unei cauze examinate [36]:

- T.A., C.V., G.I. și J.A., în luna aprilie 2011, având intenția de a comite atacul asupra unei persoane, în scopul sustragerii bunurilor în proporții deosebit de mari, l-au urmărit pe V.E, stabilind că el este director al casei de schimb valutar SRL „A.S.”,
- Tot T.A. și C.V., acționând împreună și prin înțelegere prealabilă cu B.V., la 04 mai 2011, au întocmit un plan criminal privind sustragerea, prin atac tâlhăresc, a bunurilor altei persoane. Pe la ora 05:30, C.V. și B.V. au intrat în magazin, unde B.V. a scos de sub centură un pistol de model necunoscut, cu care era din timp înarmat și pe care l-a îndreptat spre vânzătoarea C.O., a tras manșonul închizător, întrebând-o unde sunt banii, iar C.V., în acest timp, din aparatul de casă, deschis a sustras bani în sumă de 1588 lei, după care cu automobilul lui T.A. au părăsit locul comiterii infracțiunii,
- T.A., C.V. și B.V., la 09 mai 2011, acționând împreună și prin înțelegere prealabilă, au întocmit un plan criminal privind sustragerea prin atac tâlhăresc a bunurilor altei persoane și, întru realizarea intențiilor criminale, l-au rugat pe P.R., ca, în calitate de taxist, să-i transporte până în or. Ungheni. Aproximativ la orele 03:00, după ce au observat că nu sunt clienți la aparatele de joc, T.A. a rămas afară la pândă, iar C.V. și B.V. au intrat în salon. B.V. a scos de sub centură un pistol de model

nestabil, cu care era înarmat și pe care l-a îndreptat spre operatoarea C.A. și a tras mașonul închizător, lovind-o cu pumnul în regiunea capului, în rezultatul căruia aceasta a căzut jos. Apoi, împreună cu C.V., i-au aplicat lovituri cu pumnii și picioarele în diferite regiuni ale corpului. C.V. a încercat să-i lege mâinile lui C.A., iar B.V. a sustras din aparatul de casă suma de 6340 lei, care aparținea SRL „P.M.”, iar din geanta lui C.A. telefonul mobil,

- T.A., C.V., G.I. și B.V., la 11 mai 2011, acționând împreună și prin înțelegere prealabilă, au întocmit un plan criminal privind sustragerea prin atac a bunurilor altei persoane. La ora 23:00, cu automobilul condus de P.R., s-au deplasat spre depozitul nr.15 din str. Petricani, mun.Chișinău, care aparținea agentului economic SRL „A.P.”, unde P.R. a rămas să aștepte, iar T.A., C.V., G.I. și B.V. au pătruns în depozitul SRL „A.P.”. B.V. a scos de sub centură un pistol de model nestabil, pe care l-a îndreptat spre operatoarea P.N., a tras mașonul închizător, a apucat-o de după gât și a doborât-o la podea cu fața în jos, după care au început să caute mijloace bănești prin sertare.

Deci, din exemplul anunțat anterior se poate observa că persoanele respective constituiau un grup criminal, care era specializat în comiterea unui anumit gen de infracțiuni (tâlhărie), este prezentă înțelegerea prealabilă și repartizarea rolurilor, deși nu se observă prezența unor caracteristici de ordin organizatoric, cum ar fi norme de grup sau lideri.

Cea de-a treia formă este *banda criminală*. Fără a trece la analiza acestei forme, din start se sugerează că este o formă mai periculoasă, mai organizată, mai orientată spre comiterea faptelor penale. Caracteristic acestei forme este că grupurile respective fie că sunt special formate pentru comiterea uneia sau mai multor infracțiuni, adică organizatorul (inițiatorul) crimei ia măsuri speciale pentru a crea un astfel de grup, fie că s-au organizat nu imediat, dar după comiterea mai multor infracțiuni, pentru care membrii lor nu au fost atrași la răspundere penală.

Intenția participanților este orientată spre comiterea uneia sau mai multor infracțiuni concrete, de aici și rezultă pregătirea preliminară pentru comiterea infracțiunii, planificarea actelor criminale cu înștiințarea și discutarea acestora de către toți membrii grupului. Banda criminală este deja o comunitate de indivizi apropiați, uniți pentru comiterea uneia sau mai multor infracțiuni, caracterizată printr-o disciplină strictă și planificarea acțiunilor criminale [107, p. 35].

În cadrul bandelor criminale relativ stabile, există și o ierarhie clar pronunțată. Componenta unor astfel de grupuri, subliniază autorul A. I. Gurov, ajunge să numere până la câteva zeci de persoane [115, p. 297].

M. Bîrgău insistă asupra faptului că drept semn caracteristic bandei este posesiunea obligatorie a armelor de foc și atacurile deschise ale acesteia [7, p. 569].

V. V. Romanov, indicând la banda criminală, menționează că aceasta este obligatoriu înarmată [162, p. 293]. Banda este considerată înarmată dacă cel puțin o persoană din bandă este înarmată.

V. S. Ovcinskii conchide că banda criminală se deosebește prin caracterul organizatoric foarte înalt, subordonare ierarhică strictă, subordonare necondiționată capului bandei [156, p. 55]. Acest din urmă autor susține, de asemenea, că banditismul reprezintă cea mai concentrată manifestare a crimei organizate, în speță se invocă faptul că *în bandă este un lider, un cercetaș, o ierarhie a relațiilor, o supunere strictă și sancțiuni dure în caz de insubordonare, dar mai ales pentru refuzul de a continua activitatea criminală.*

De asemenea caracteristic bandei, achiesând la opțiunile științifice ale autorului rus V. V. Romanov, stabilim [162, p. 295]:

- **stabilitatea**, care se manifestă prin caracter permanent, închis, viziuni comune, legătură reciprocă strânsă dintre membrii grupului, coordonare a acțiunilor, stabilitate a formelor și metodelor de activitate, durată de activitate etc.;
- **caracterul violent** și de constrângere față de persoanele care tind să iasă din componența grupului, care neglijează viziunile grupului, care refuză să îndeplinească ordinele liderului grupului etc.;
- **responsabilitatea reciprocă** și se referă la susținerea reciprocă a membrilor săi pentru a opune rezistență organelor de drept, care se manifestă prin darea aceluiași depoziții, memorizarea anumitor *evenimente*, care, de fapt, nu sunt reale, dar au drept scop inducerea în eroare a organelor de drept de către mai mulți membri concomitent.

Organizația criminală este forma grupului criminal care o întâlnim practic în toate clasificările doctrinare, dar și în reglementările legislative. V. Bujor și V. Guțuleac definesc organizația criminală ca fiind *o uniune stabilă de persoane care au intenția de a se angaja în activități criminale (intenția de a comite atât infracțiuni concrete, cât și tipuri nedeterminate de crime)*. Crimele comise de către organizațiile criminale diferă prin îndrăzneală și cruzime. Deseori, anume aceste organizații criminale comit infracțiunile “la comandă”. Cea mai mare parte a unor astfel de infracțiuni constituie omorul rudelor și cunoștințelor din răzbunare, gelozie, cu scopul de a obține moștenirea, proprietatea etc. Cu toate acestea, se observă și tendința de *înlăturare* la comandă și a altor categorii de persoane [107, p. 37].

M. Bîrgău susține că organizația criminală este o asociație de persoane, al cărui grad de organizare și caracter de activitate prezintă elemente de criminalitate organizată în formă de mafie [7, p. 569].

V. D. Malkov definește organizația criminală drept *formațiunea stabilă cu caracter permanent, care dispune de o structură ierarhică ramificată, ce include uniuni de infractori relativ autonome și diferențiate după rolul funcțional, activitatea cărora este coordonată și orientată de un organ administrative unic. scopul acestora este comiterea infracțiunilor grave și deosebit de grave* [145, p. 404].

Criminologul A. I. Dolgova consideră organizația criminală ca fiind *o simbioză (asociere) de bande criminale, alte forme ale grupurilor criminale, organizații comerciale, instituții, întreprinderi, având o conducere comună. Conducătorul organizației criminale realizează administrarea generală a organizației, dar este oarecum neutru față de fiecare element în parte, realizându-și scopurile prin intermediul subalternilor săi, care conduc structuri separate* [119, p. 598].

V. Bujor și V. Guțuleac definesc organizația criminală ca pe *o uniune de persoane (până la 30-40 persoane), adică un grup criminal mai numeros* [107, p. 40], în timp ce alți autori consideră că este o asociere de grupuri criminale, bande etc. O altă categorie de autori merg pe ideea reglementată în Codul penal și invocă, în același context, organizația (**organizăție** - instituție socială care reunește oameni cu preocupări și uneori cu concepții comune, constituită pe baza unui regulament, a unui statut etc. în vederea depunerii unei activități organizate și realizării unor scopuri comune [39]) sau asociația criminală (A. Mondohonov [148, p. 7]). Autorul citat face delimitare între grupul organizat și asociația (organizația) criminală.

Direcțiile de activitate tipice cu caracter violent pentru aceste organizații sunt: activitatea criminal-comercială; racketul, care are un caracter camuflat (primirea unui profit din activitatea agentului economic), organizarea prostituției, comercializarea drogurilor, armelor etc.; răpirea de persoane cu scopul de a primi răscumpărare; omor la comandă, tâlhării; organizarea și realizarea măsurilor de rezistență față de organele de drept sau concurenții comerciali prin relații de corupție; colectarea sumelor de bani pentru un fond comun numit "obșceak" atât de la criminali profesioniști, cât și de la comercianți sau persoane simple etc. [163, p. 600].

O altă formă a criminalității de grup este *asociația criminală (asociăție* - grupare de persoane creată pentru a atinge un scop comun și organizată pe baza unui statut; grupare a indivizilor unei singure specii sau ai unor specii diferite [39]). Asociația criminală este o uniune stabilă de grupuri criminale. Această formă dispune de toate semnele grupului criminal, larg pronunțate. Prezența unui număr de caracteristici suplimentare și, mai presus de toate, înlocuirea

relațiilor interpersonale cu cele informaționale, un număr mai mare de membri, prezența în structura grupului a mai multor blocuri independente etc., vorbesc despre o astfel de formă a atentatelor criminale, care se deosebește de toate celelalte anterior [107, p. 43].

V. V. Romanov susține că asociațiile criminale (organizațiile criminale) sunt un gen de uniuni a grupurilor criminale, create cu scopul de a comite infracțiuni grave sau deosebit de grave [162, p. 297]. V. D. Malkov definește această formă de activitate infracțională drept cea mai periculoasă formă a formațiunilor criminale, care include un ansamblu de grupări criminale solide sau uniunile acestora, caracterizată printr-un sistem administrativ etapizat, un nivel de conspirație înalt, fiind protejată cu ajutorul relațiilor de corupție [145, p. 404].

Prezintă interes opinia lui V. S. Rezinkin, care consideră asociația criminală drept *o uniune a liderilor organizațiilor criminale și lideri ai mediului criminal, creată cu scopul coordonării și organizării activității criminale, soluționarea problemelor criminale cu caracter interregional și interstateal, acordarea ajutorului pentru adaptarea structurilor criminale la condițiile actuale din țară și din lume* [163, p. 607].

V. S. Rezinkin susține că o categorie a asociației criminale este cea a *hoșilor în lege*. La fel consideră și M. Bîrgău. Aceștia reprezintă o castă de infractori-lideri profesionali, posedă toți indicii unei organizații criminale, dar, în același timp, se deosebește de ea. M. Bîrgău consideră că acesta este cea mai stabilă și flexibilă organizație criminală [7, p. 569].

Prin *hoș în lege* se înțelege un infractor profesionist, recunoscut de lumea criminală drept lider, un ideolog activ al modului criminal de viață, care are experiență în opunerea de rezistență structurilor statale, reprezintă o persoană cu autoritate criminală, care se conduce, în activitatea sa, de careva reguli nescrise și care se află în vârful piramidei criminale, pentru a dirija și a conduce anumite activități ilegale. De fapt, noțiunea de *hoș în lege* și-a făcut apariția în cadrul sistemului criminal al ex-URSS. În anul 1993, în RM apare primul *hoș în lege*. Pe arena lumii criminale din RM a apărut Gîlcă Petru, alias „Micu”, judecat în 1979 pentru furt, în 1986 pentru huliganism. În 1990 s-a eliberat din locurile de detenție. În cadrul unei întruniri, autoritatea criminală din RM Gîlcă (Popovici) Petru, alias „Micu”, a fost coronat ca *hoș în lege*. Anume de la acel moment își ia startul istoria criminalității organizate moldovenești contemporane. Fiind împuternicit de hoșii Federației Ruse, „Micu” adună în jurul său o grupare criminală bine organizată, care, în anii 1995-1997, număra aproximativ 2000 de persoane.

Asemenea formațiunilor criminale din ex-URSS și Federația Rusă, aceștia au introdus în RM tradițiile criminale și noțiunile de „obșceac”, „polojeneț”, „smotreășcii”, „crâșa” etc. Totodată, au început să-și întărească pozițiile sale, numind în fiecare raion câte un așa-numit „polojeneț”, („supraveghetor”), luând sub control tenebru întreaga țară.

Deoarece crima organizată reprezenta o nouă formă de evoluție a criminalității, iar organele de drept nu erau gata să reacționeze adecvat, în următorii ani, pe teritoriul țării, mai apar *hoși în lege*:

- „Șchet” - Grigoriev Veaceslav, coronat în 1995,
- „Jeca” – Grișcenco Eugeniu, coronat în 1998 ,
- „Malhaz” – Djaparidze Malhaz, care vine în RMa din or. Odessa, fiind originar din Georgia,
- „Machena” – Moscalciuc Vladimir, coronat în 2001,
- ”Patron” – Gușan Ion, coronat în 2001.

Apariția mai multor *hoși în lege* în RM a fost motivată de dezvoltarea relațiilor noi de piață, formarea noilor întreprinderi cu activitate atât legală, cât și ilegală. Mulți dintre antreprenori promovau persoane din rândurile criminale să primească statut de *hoș în lege*, deoarece anume aceste persoane, în anii-90, hotărau întrebări care nu puteau fi soluționate pe cale legală de către organele de stat. Exemple elocvente sunt:

- promovarea, prin reprezentanții diasporei evreiești din RM, a *hoșului în lege* Grigoriev Veaceslav, alias „Șchet”, ca acesta să le apere interesele în lumea criminală, în afacerile lor legale, cât și ilegale;

- promovarea *hoșului în lege* Moscalciuc Vladimir, alias „Machena”, care a fost susținut și promovat de către autoritatea criminală „Bulgaru” (Caramalac Grigore), căruia urma să-i apere interesele în lumea criminală.

Pe parcursul evoluției, liderii grupărilor criminale se asociau între ei și tradițiile criminale conturându-se prin complexe interese financiare. Unii dintre *hoșii în lege*, având o susținere mai majoră a *hoșilor în lege* din Moskova, au promovat, la rândul lor, alți *hoși în lege*, pentru a avea adepți și a-și echilibra interesele în lumea criminală. Astfel, în anul 2001, a apărut Gușan Ivan ca *hoș în lege*, de facto fiind creația *hoșului în lege* „Micu”.

După apariția acestora, RM a fost împărțită de către *hoșii în lege* după sferele de influență pe care le aveau, iar câteodată și după principiul teritorial. Astfel, grupările nominalizate anterior, fiind bine consolidate la mijlocul anilor ‘90, trec prin perioada cea mai *fructuoasă* a lor, fapt elucidat prin numărul sporit al infracțiunilor înregistrate pe teritoriul RM. Ca urmare a unei analize a structurii grupărilor criminale care activau pe teritoriul RM, s-au stabilit următoarele:

1. CCO (comunitatea criminală organizată), condusă de „Micu”, preponderent era formată din persoane de naționalitate moldoveni, proveniți din localitățile rurale, iar o parte din ei erau sportivi de performanță. Infracțiunile în care erau implicați membrii acestei grupări erau

tălhăriile, omorurile, inclusiv și la comandă, șantajurile etc. Localitățile influențate de membrii acestei grupări erau Chișinău, Călărași, Strășeni, Căușeni, Orhei, Hâncești, Cantemir, Cahul, Leova etc.

2. CCO, condusă de „Șchet”, era formată în mare măsură din evrei și ruși după naționalitate. De fapt, Șchet a fost promovat ca *hoț în lege* de către evreii de influență din RM pentru a le apăra interesele economice în lumea criminală. Infrațiunile săvârșite de membrii acestei grupări erau legate de șantaj, omoruri la comandă etc. Localitățile influențate de membrii acestei grupări erau Bălți, Edineț, Glodeni, Tiraspol, Bender etc.

3. CCO, condusă de „Jeca”, era formată preponderent din locuitori ai mun. Chișinău, dar gruparea în cauză s-a destrămat din motiv că, în februarie 2000, „Jeca” a fost asasinat la comanda lui „Micu”.

4. CCO, condusă de „Malhaz”, era formată din rândul persoanelor de naționalitate georgieni, romi, găgăuzi etc. Comparativ cu celelalte grupări „Malhaz”, în activitatea sa se conducea cu strictețe de regulile nescrise ale lumii interlope și acesta era motivul principal că era susținut de către alți *hoți în lege* din CSI.

5. CCO, condusă de „Machena”, era formată din persoane anterior condamnate, în special originari din raioanele de sud ale RM. La coronarea lui „Machena” a contribuit esențial „Bulgaru” (Caramalac Grigore), care, la acel moment, avea interese sporite în RM și avea nevoie de reprezentantul său autoritar în rândurile lumii interlope.

6. CCO, condusă de „Patron”, a apărut la inițiativa lui „Micu”, cu contribuirea sporită a autorității criminale „Siomaciu” (Marian Simion), pentru a balansa forțele. De fapt membrii acestei grupări, deseori, migrau la Micu și vice-versa, adepții lui Micu aderau la CCO „Patron”.

Parcurgând perioada cea mai fructuoasă, grupările criminale din RM încep a se ciocni între ele pe marginea neînțelegerilor apărute în urma reglărilor de conturi, împărțirii teritoriilor și sferelor de influență. În 1999, la Moskova, are loc o întrunire a autorităților criminale din țările CSI. Întrunirea a fost organizată la inițiativa lui „Jeca” și autorității criminale „Bulgaru” (Caramalac Grigore). Ei au ridicat problema precum că „Micu” este implicat în săvârșirea multor omoruri la comandă, iar comportamentul lui nu este adecvat unui *hoț în lege*, adică a comis așa-numitul „bespredel”. Acest eveniment a generat un conflict deschis în rândurile lumii criminale din RM, care a fost urmat de omorurile *hoțului în lege* „Jeca” și a autorității criminale „Zeleonâi”, care i-a refuzat în susținere lui „Micu”.

Omorul lui „Zelionâi” a generat mari nemulțumiri în lumea interlopă. Rotari Valerian, alias „Zelionâi”, era una dintre cele mai vestite persoane de naționalitate moldovean cu autoritate criminală și, de fapt, a stat la temelia formării lumii criminale din RM după anii '90. El avea

legături criminale pe tot teritoriul ex-URSS, deoarece, în anii sovietici, și-a ispășit pedeapsa în diferite regiuni ale ex-URSS. Acesta se cunoștea la direct cu toți hoții în lege din Federația Rusă. Se presupune că la începutul anilor '90 lui i s-a propus la Moskova de a fi coronat ca *hoț în lege*, dar acesta a refuzat benevol, dând prioritate afacerilor financiare și business-ului. Datorită acestor fapte, autoritatea *hoșului în lege* „Micu” a început să scadă datorită presiunilor celorlalți *hoși în lege* și autorități criminale, care îl bănuiau pe acesta de organizarea omorului lui „Jeca” și „Zeleonai”.

În scopul balansării forțelor, soluționării conflictelor apărute și reuniunea formațiunilor criminale „Malhaz” îl susține la coronare pe „Machena”. Din partea cealaltă, „Micu” îl înaintează la coronare pe „Patron”. În 2004 „Malhaz”, „Machena” și „Șchet” obțin acordul hoșilor autoritari din Federația Rusă de a-i retrage lui „Micu” statutul de *hoț în lege*, hotărâre menținută până în prezent.

Pe baza acestor analize de ordin factologic, teoria criminologică face delimitare între două categorii de asociații criminale (*permanente și temporare*). Cele cu caracter permanent mai sunt clasificate în *carteluri și syndicate* [163, p. 607].

Cartelul este o asociație a câtorva organizații criminale, care se unesc pe principii benevole, prin încheierea unui contract. În aceste condiții organizațiile criminale își păstrează independența, dar în activitatea criminală le sunt impuse anumite limite, sunt stabilite măsurile la care ei participă împreună cu ceilalți membri ai cartelului și când acționează de sine stătător.

Sindicatul include organizații criminale, care desfășoară activități criminale comune interregionale și internaționale. Acestea, la fel sunt relativ independente, dar, în exercitarea acțiunilor criminale, sunt obligate să respecte cu strictețe regulile impuse și să se supună administrației centrale.

Asociațiile criminale cu caracter temporar sunt constituite de către liderii formațiunilor criminale care coordonează centrele de elaborare și soluționare a sarcinilor concrete în scopuri criminale. Acestea au caracter periodic se referă la întâlnirile dintre liderii grupurilor criminale și membrii activi ai acestora, în cadrul cărora este determinată politica și acțiunile comune pentru soluționarea problemelor cu caracter regional sau interregional.

Normele de conduită, disciplina, sunt susținute în mod riguros. Structura complexului asociației este compusă din blocuri individuale și unități care au în frunte liderii lor. Există o ierarhie strictă și între “blocuri”. Membrii obișnuiți nu-i cunosc personal pe toți membrii asociației, ei comunică doar cu liderii și membrii blocului său. În cadrul acestei asociații poate fi observat și un sistem caracteristic de limbaj și concepte. Prezența unei baze financiare, numită “obșceak”, servește ca un sistem de asigurare pentru asociația criminală. Prin aceste mijloace

financiare se înțelege un fond ilegal și material al liderilor asociației alcătuit din contribuții de la criminali și alte persoane care servesc pentru creșterea activității criminale, sprijinirea asociațiilor care se află în închisoare, precum și legalizarea lor.

În asociația criminală, mai mult ca în cadrul organizației criminale, funcționează sistemul de asigurare a securității, în activitatea criminală sunt implicați funcționari de stat și colaboratori ai organelor de drept. Activitatea asociațiilor criminale este una extrem de periculoasă pentru societate. Totuși, considerăm că pe teritoriul RM nu funcționează astfel de asociații, întrucât organizațiile criminale din RM se supun sau fac parte din asociații care activează în afara țării. Astfel, *hoții în lege* care activau pe teritoriul RM erau “încoronați” la Moskova sau în alte regiuni din ex-URSS și, în prezent, aceștia se supun și colaborează cu lumea criminală din spațiul CSI, România și din alte state din spațiul european.

La moment, în RM sunt cunoscuți cinci *hoți în lege*:

„**Micu**”, căruia, conform deciziei CSJ din 28.03.2013, i-a fost stabilită pedeapsa pentru comiterea infracțiunilor în conformitate cu art. 189 alin (5), art. 352 alin. (3), art. 39 alin. (3) CP RM la 13 ani de închisoare;

„**Machena**”, în luna iulie 2012 a fost emisă sentință de condamnare în privința la 11 membri ai organizației, inclusiv hoțul ”Machena”, fiind condamnați la închisoare pe un termen de la 12 la 20 ani pentru fiecare. Nemijlocit Moscalciuc Vladimir a fost condamnat la 19 ani. Sentința respectivă a fost atacată la Curtea Supremă de Justiție, dar care a lăsat în vigoare decizia primei instanțe.

„**Patron**”, una din primele organizațiile criminale, care și-a schimbat în întregime spațiul de activitate, a fost cea condusă de *hoțul în lege* Patron (Gușan Ivan Alexandru). La moment acesta se află în România, de unde, prin intermediul „supraveghetorilor”, coordonează activitatea organizației sale criminale, a cărei activitate s-a extins mai mult în țările Uniunii Europene, în particular Italia, Franța, Irlanda, Spania, Portugalia etc. Această formă de construcție a organizațiilor criminale este una dintre cele mai periculoase, fiindcă are o organizare foarte bună, repartizarea rolurilor după scară ierarhică și în baza autorității criminale a subiecților, au reguli bine stabilite privind conduita, repartizarea banilor etc. Pericolul social survine și din faptul că acestea sunt organizații criminale transnaționale, liderii cărora se numesc și se controlează din Federația Rusă, dar fiind prezente mai multe grupuri etnice cum ar fi gruzinii, rușii, ucrainenii, cecenii, moldovenii etc.

„**Chिताeț**”, în anul 2012, în Grecia, la o reuniune de hoți, i-a fost atribuit statutul de *hoț în lege* lui Ceban Sergiu, alias „Chिताeț”, originar din mun. Chișinău. Acțiunile acestuia au fost documentate în cadrul unei cauze penale pornite în baza art. 284 alin.(1) și art. 189 alin. (2) CP

RM, fiind suspectat în complicitate la conducerea unei organizații criminale. La 08.02.2013, în or. Ancona (Italia), ca rezultat al unei colaborări eficiente între poliția din RM, Procuratura Generală, Interpol și Carabinierii din Italia, Ceban Serghei a fost reținut.

„**Turoc**”, în iunie 2013, în or. Moskova, i-a fost atribuit statutul de *hoț în lege* lui Torcunov Andrei. În legătură cu faptul că acesta este la domiciliu permanent în or. Moskova, despre aceste fapte au fost informate subdiviziunile operative de acolo. În rezultatul unui schimb eficient de informații cu organele de drept din Federația Rusă, Torcunov Andrei a fost reținut pentru complicitate la trafic de droguri.

Totodată, există un șir de alte organizații criminale care activează atât pe teritoriul RM, cât și înafara acestuia. Drept exemplu avem cazul grupului criminal format din 11 persoane, care furau automobile din România și le vindeau în RM. Acesta a fost destructurată de polițiștii din Iași (România), în colaborare cu polițiștii de frontieră din RM.

Un alt caz este cel al grupării criminale conduse de Borman, cu numele adevărat Oleg Pruteanu, originar din Telenești, condamnat anterior în Portugalia pentru banditism. Gruparea Borman este coordonată de hoțul în lege, moldoveanul Ivan Gușan, cunoscut ca “Patron”, și care locuiește în România. Potrivit unor informații apărute pe internet, Gușan este protejatul lui “Micu”, cu numele adevărat Petru Popovici-Gâlcă (prima “autoritate” din Moldova), încoronat ca *hoț în lege*. În septembrie 2013 această grupare a fost reținută pentru că ar fi maltratat și răpit un bărbat. Doi ani în urmă, Oleg Pruteanu a creat o grupare criminală, care numără acum peste 30 de membri activi și care dețin arme înregistrate în mod legal, dar și ilegal.

Aceeași grupare criminală a fost implicată în cazul omorului lui Alexei Veretca, alias Krasavcik, care a fost împușcat în aprilie 2012, într-un local de la periferia orașului Orhei.

Sursele oficiale menționează că gruparea Borman a devenit, în ultima perioadă, tot mai agresivă, comițând crime grave și deosebit de grave (sechestrare de oameni, trafic de droguri și de arme, atacuri tâlhărești, contrabandă cu țigări, contrabandă cu mașini furate, dar și extorcare de bani). Gruparea are legături cu autorități și grupări criminale de peste hotare, din Ucraina, Rusia, România, Portugalia, Franța, iar o parte din aceste infracțiuni sunt comise în privința cetățenilor RM, care activează peste hotare.

Grupul difuz caracterizează acele situații, în care infracțiunile sunt comise de mai multe persoane, dar aceasta este unica similitudine care înrudește această formă cu celelalte descrise mai sus. Acest grup include persoanele care, întâmplător, s-au asociat pentru a comite o infracțiune (în timp ce consumau băuturi alcoolice cu persoane cunoscute întâmplător, în timpul unei certe în timpul liber). Acest comportament penal nu este o activitate în sens strict, ci mai degrabă o reacție la stimul, adică comportament reflexiv, care implică mai multe persoane care

erau prezente întâmplător în acel moment și în acel loc, în același timp; pretext pentru a comite infracțiunea servește însăși comportamentul victimei sau necesitatea de a face rost de bani pentru continuarea petrecerii etc. În aceste cazuri, atitudinile și orientările negative ale acestor persoane sunt atât de asemănătoare, încât reacția lor, identică la anumite situații, permite să presupunem că aceste persoane vor fi complice la crimă [107]. Crima este comisă fără acordul prealabil. Acțiunile sunt coordonate nemijlocit înainte sau la momentul comiterii crimei (dar pot și să nu fie coordonate în general). Nu există solidaritate sau coeziune a acestor persoane. De regulă, astfel de grupuri difuze se dizolvă după comiterea crimei. Crimele sunt comise în sfera cotidiană și de agrement, având un caracter situativ.

Un număr mare de infracțiuni sunt comise de grupuri difuze în mediul marginal (în rândul vagabonzilor, alcoolizilor, narcomanilor, persoanelor cu antecedente penale etc.). Astfel de crime sunt comise din motive huliganice, pe bază de răzbunare, certuri, reglări de conturi etc. În aceste condiții apare problema delimitării grupului difuz de pluralitatea de infractori, care sunt foarte asemănătoare. Totuși, diferența esențială ar fi faptul că în cazul pluralității de infractori este vorba de persoane care se cunosc, își petrec timpul împreună, iar uneori chiar se înțeleg cu privire la comiterea anumitor infracțiuni pentru a-și apăra sau susține unul din membrii săi. Adică, nu este vorba despre o înțelegere prealabilă neapărat, o împărțire a rolurilor etc. Poate fi o înțelegere cu privire la o discuție comună cu o persoană care a agresat un membru al companiei, iar, în rezultatul discuției, evenimentele au evoluat în așa mod, încât s-a ajuns la altercații sau provocarea leziunilor corporale. În cazul grupului difuz totul se întâmplă spontan, după situație, acesta nefiind organizat special în scopuri criminale. Mai mult decât atât, în genere nu dispune de careva organizare, fiind vorba despre complicitate simplă, în cazul comiterii unor infracțiuni. De exemplu, două familii și-au dat întâlnire într-un restaurant. Între timp, o persoană, în stare de ebrietate, aruncă vorbe necenzurate în adresa acestora. În rezultat, în urma unui schimb de replici, bărbații s-au luat la bătaie. Adică, spre deosebire de compania de infractori, grupul difuz este alcătuit din persoane care s-au întâlnit ocazional.

Un alt fenomen, care are esența și legile sale de existență, dar, prin manifestările sale exterioare, este foarte asemănător cu activitatea de grup, este fenomenul de “gloată”. Asupra acestui fenomen, sub aspect criminologic, pentru prima dată în RM a atras atenția V. Bujor [106]. Gloată este definită ca un *grup nestructurat de oameni, care nu au scopuri și obiective clare, dar sunt interdependente prin similitudinea stării emoționale și obiectul comun de atenție*. Adunându-se pentru un anumit scop, ulterior acest grup de persoane își schimbă orientările și chiar acțiunile. Acest fapt este determinat de împrejurări, fiecare persoană individual nu ar fi reacționat în acest mod, dar, fiind conștienți de faptul că sunt mai mulți, ei prind curaj, își

imaginează că sunt o forță și astfel ajung chiar să comită infracțiuni. Orice replică sau răspuns care-i nemulțumește îi poate provoca la acțiuni violente. Drept exemplu se pot invoca acțiunile care au avut loc la 7 aprilie 2009, când cei adunați în piață pentru un anumit scop (să-și exprime dezacordul față de rezultatul alegerilor) au ajuns să comită dezordini în masă, provocarea leziunilor corporale grave, distrugerea patrimoniului etc. Operând cu opinia autorilor V. Bujor și V. Guțuleac se identifică patru tipuri principale de mulțimi [107, p. 40]:

1) *gloata ocazională* legată prin curiozitatea față de incidentul neprevăzut;

2) *gloata convențională*, care este legată prin interesul față de o manifestare în masă anunțată preventiv și gata, de multe ori doar temporar, să respecte normele de comportament destul de difuze;

3) *gloata expresivă*, care-și exprimă împreună atitudinea generală față de un eveniment (bucurie, entuziasm, furie, protest etc), forma sa extremă, mulțimea extatică, ajungând la un extaz general, cum ar fi în cadrul anumitor ritualuri religioase, carnavaluri, concertele rock etc;

4) *gloata în funcțiune* -

inclusiv subcategorii:

a) *gloata agresivă*, unită printr-o ură oarbă față de un obiect (bătaia oponentilor religioși, politici etc.);

b) *gloata de panică*, care fug spontan de o sursă reală sau imaginară de pericol;

c) *gloata care intră în conflicte dezordonate*, directe pentru posesia oricăror valori (bani, locuri în transport etc.);

d) *gloata rebelă*, care este bazată pe indignare totală justă față de acțiunile autorităților, aceasta constituie adesea baza mișcărilor revoluționare și organizarea acesteia de la o acțiune spontană în masă la un act deliberat de luptă politică.

Lipsa unor obiective clare, lipsa structurii sau structura difuză, generează practic cea mai importantă caracteristică a gloatei - transformarea ușoară a sa de la o specie (subspecie) la cealaltă. Aceste transformări sunt adesea spontane, dar cunoașterea legităților și mecanismelor permit manipularea în mod intenționat a comportamentului mulțimii în scopuri de aventură sau conștient preîntâmpinarea și încetarea acțiunilor sale periculoase. În acest caz, rolul important îi revine celui care preia controlul asupra mulțimii.

V. Bujor consideră că mulțimea, ca un fenomen deosebit, neavând parametrii grupurilor evidențiați în cadrul clasificării anterioare, poate fi atribuită la activitatea comună, de grup, iar crimele comise de el la crime comise în grup. Crimele comise în grup (împreună) și grupurile criminale nu este una și aceeași, V. Bujor atribuie gloata nu la grupul criminal, ci la criminalitatea în grup. În fapt, susținem opinia lansată că gloata nu poate fi atribuită la vreo

categorie a grupurilor criminale, ci ca formă a participației simple, deoarece în cadrul acestui grup nu există o înțelegere prealabilă, nu există o structură, un scop criminal prestabilit, nu are caracter stabil, membri permanenți, gloata nu evoluează pentru a se transforma într-o altă formă a grupului criminal etc. Ar putea exista un lider al gloatei, el, însă, are rolul de a orienta gloata spre realizarea scopului inițial, care nu este unul criminal (scandarea de lozinci, realizarea unui flashmob, participarea la o demonstrație etc.) și, deseori, în cadrul gloatei există provocatori.

În concluzie, considerăm că analiza grupului criminal are o importanță majoră în doctrina juridică la general și, în special, în cea penală și criminologică, deoarece, doar cunoscând formele acestuia, structura, manifestările, genurile de activitate etc., se poate de realizat cu succes prevenirea și contracararea acestor forme de activitate.

3.2. Particularități criminologice cantitative referitoare la anumite categorii de infracțiuni de mare violență săvârșite în grup

Problema infracțiunilor de mare violență comise în grup este una foarte importantă pentru instituțiile dreptului penal și ale criminologiei. Cu toate acestea, în literatura de specialitate, acest gen de infracțiuni nu sunt analizate în mod separat. În continuare, vom analiza cantitativ anumite elemente principale ale infracționalității de mare violență comisă în grup.

În context, în primele 10 luni ale anului 2013, pe teritoriul RM au fost comise 29132 de infracțiuni, dintre care 659 au fost comise în grup (2,26%), 207 (0,71%) fiind comise în municipiul Chișinău. Urmărind cursul infracțiunilor de mare violență comise în grup, în această perioadă de raportare, s-a observat că pe parcursul anului 2012 pe teritoriul RM au fost comise 223 de omoruri (0,76%), dintre care 14 (6,27% din totalul infracțiunilor de omor comise) fiind comise de două și mai multe persoane, 360 de infracțiuni de viol (1,24%) – 14 comise de un grup de persoane (3,89% din totalul infracțiunilor de viol), 325 de infracțiuni privind vătămarea intenționată gravă a integrității corporale (1,12%) – 6 infracțiuni săvârșite de un grup de persoane (1,87% din totalul infracțiunilor de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei), 167 de tâlhării (0,57%) – 33 de tâlhării în grup (19,76%) [22]. În context, stabilim că infracțiunile de omor sunt întotdeauna infracțiuni de mare violență, inclusiv, în cazul în care sunt în grup, tâlhăriile comise în grup determină catalogarea acestora ca fiind de mare violență, anume datorită caracterului de grup, vătămarile corporale grave ale integrității corporale sau a sănătății denotă caracter de mare violență doar în cazul în care a survenit din imprudență decesul victimei, iar violul, care a determinat doar la anumite consecințe strict determinate (vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei, soldată cu decesul persoanei), poate condiționa atribuirea ei la categoria infracțiunilor de mare violență. În același

context putem prezenta și datele din anul 2003, pentru comparație: pe teritoriul RM au fost comise 356 de omoruri, dintre care 37 de omoruri fiind săvârșite în grup (10,39%), 320 infracțiuni de viol - 19 infracțiuni de viol fiind în grup (5,94%), 417 infracțiuni privind vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei – 4 infracțiuni de acest gen comise de un grup de persoane (0,96%), 273 tâlhării – 76 dintre aceste infracțiuni de tâlhărie fiind în grup (27,84%) [22].

În baza celor consemnate, se observă clar că de la un deceniu la altul lucrurile nu se schimbă esențial, deși de la an la an există o mică deviere în plus sau în minus. Totuși, de exemplu, infracțiunea de viol, în anul 2012, a atins apogeul pentru perioada 2003-2012, când a înregistrat cel mai mare număr de infracțiuni – 360, iar vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei a constituit 416 infracțiuni în 2010, dintre care 5 infracțiuni de acest gen comise în grup (1.2%).

O latură componentă de manifestare a infracțiunilor comise în grup o reprezintă criminalitatea organizată. Indicii statistici polițieniști demonstrează că, pe parcursul anului 2003, grupurile organizate au comis circa 69 infracțiuni pe teritoriul țării, în 2006 – 115 (+66,67%), iar în 2012 – 97 (+40,58% față de 2003 și -18% față de anul 2006). Crimei organizate i-a fost caracteristică violența aplicată. Pentru o mai bună analiză a celor consemnate au fost prezentate rezultatele studiului cantitativ în mod grafic (Anexa 2.1. - Anexa 2.2.).

În ritmul analizei generale a infracționalității înregistrate în RM, se stabilește următorul tablou cantitativ:

2004 - 28846 infracțiuni (100% - baza fixă);
2005 - 27395 infracțiuni (94,97%);
2006 - 24767 infracțiuni (85,86%);
2007 - 24362 infracțiuni (84,46%);
2009 - 25655 infracțiuni (88,94%);
2010 - 33402 infracțiuni (115,79%);
2011 - 35124 infracțiuni (121,76%);
2012 - 36615 infracțiuni (126,93%);
2013 - 38157 infracțiuni (132,28%);
2014 - 41786 infracțiuni (144,86%);
2015 - 39782 infracțiuni (137,91%);
2016 - 41921 infracțiuni (145,33%).

Este evident că nivelul infracționalității înregistrate în anul 2016 a cunoscut cel mai înalt, în ultimii 13 ani de zile (ani care au fost analizați din punct de vedere statistic), iar de la 2011

ulterior a cunoscut (cu mici excepții - anul 2015, raportat doar la anul 2014, nu și la celelalte perioade, față de care este în creștere), un trend de creștere permanentă (Anexa 1.1.).

În contextul infracțiunilor de ansamblu înregistrate a fost identificat următorul tablou cantitativ al infracțiunilor excepțional de grave (care, după specificul lor, pot constitui infracționalitatea de mare violență comisă în grup):

2006 - 170 infracțiuni excepțional de grave (100%);
2007 - 157 infracțiuni excepțional de grave (92,35%);
2009 - 145 infracțiuni excepțional de grave (85,29%);
2010 - 172 infracțiuni excepțional de grave (101,18%);
2011 - 130 infracțiuni excepțional de grave (76,47%);
2012 - 169 infracțiuni excepțional de grave (99,41%);
2013 - 163 infracțiuni excepțional de grave (95,88%);
2014 - 154 infracțiuni excepțional de grave (90,59%);
2015 - 195 infracțiuni excepțional de grave (114,71%);
2016 - 194 infracțiuni excepțional de grave (114,12%) [65].

Ritmul de creștere a infracțiunilor de mare violență comise în grup rezultă inclusiv din creșterea numărului de infracțiuni excepțional de grave înregistrat în ultimii ani. Și acest curs de majorare a fost evident consemnat în anul 2015 și anul 2016, care a înregistrat cel mai mare număr în ultimii 11 ani supuși cercetărilor cantitative.

Se conturează și un tablou cantitativ evident, raportat la infracțiunile de mare violență comise în grup, pe baza infracțiunilor deosebit de grave înregistrate. Astfel, analiza statistică denotă următorii indici:

2006 - 2065 infracțiuni deosebit de grave (100%);
2007 - 1802 infracțiuni deosebit de grave (92,35%);
2009 - 1029 infracțiuni deosebit de grave (49,83%);
2010 - 878 infracțiuni deosebit de grave (42,52%);
2011 - 873 infracțiuni deosebit de grave (42,28%);
2012 - 1035 infracțiuni deosebit de grave (50,12%);
2013 - 1109 infracțiuni deosebit de grave (53,7%);
2014 - 1222 infracțiuni deosebit de grave (59,18%);
2015 - 1193 infracțiuni deosebit de grave (57,77%);
2016 - 1204 infracțiuni deosebit de grave (58,31%) [65].

Pe măsura creșterii numărului de infracțiuni deosebit de grave și excepțional de grave în ultimii ani se atestă un ritm de creștere stabilă a infracțiunilor comise de grupuri criminale organizate, în particular se atestă următoarea dinamică cantitativă:

2003 - 100%,
2004 - 115,9%,
2005 - 138%,
2006 - 155,7%,
2007 - 183,5%,
2009 - 211,8%,
2010 - 277,9%,
2011 - 249,3%,
2012 - 287,9%,
2013 - 266,25%,
2014 - 289,22%,
2015 - 270,37%,
2016 - 251,52% [65].

În cursul analizei acestor indicatori statistici se relevă faptul că din 2009 și până în 2016, practic, infracționalitatea comisă de grupurile criminale organizate a ținut nivelul de peste 200%, comparativ cu anul 2003 (cercetarea dinamică în raport cu baza fixă 100%).

În același context, se afirmă de către autorități precum că datele statistice (*Raportul Procuraturii RM de activitate în anul 2016*) indică asupra majorării alarmante a infracțiunilor violente, invocând în acest sens la creșterea alarmantă a omuciderilor, vătămări intenționate ale integrității fizice, violențelor în familie, cazurilor de huliganism, violențelor în privința colaboratorilor poliției etc. [65] În speță, un exemplu elocvent care se referă la gravitatea infracțiunilor de mare violență comise în grup, este dosarul examinat de Colegiul penal al CSJ. În context, s-a stabilit că la 20.08.2011, în jurul orelor 05:30 – 06:30, I.G., fiind în stare de ebrietate alcoolică, de comun acord și împreună cu alte persoane nestabilite de organul de urmărire penală, având scopul de a-l omorî pe B.M. și sustragerea bunurilor din avutul proprietarului, au pătruns în curtea casei acestuia, iar ulterior și în casa amplasată pe adresa indicată unde în acel moment se afla stăpânul B.M. I.G și complicii săi, continuându-și acțiunile criminale conform planului, acționând cu o **deosebită cruzime, folosind o mașină de găurit cu burghiu**, i-au aplicat lui B.M **mai multe lovituri în regiunea capului, după care, strangulându-l cu mâna de gât l-au sugrumat, cauzându-i suferințe fizice deosebite și provocându-i, astfel, ultimului vătămări corporale grave periculoase pentru viață**, în urma

căroră partea vătămată B.M. a decedat la fața locului în rezultatul asfixiei mecanice instalată prin sugrumare [37]. Conchidem că o astfel de faptă este una de mare violență prin însăși acțiunile comise, iar realizarea acestora este favorizată de implicarea mai multor persoane la comiterea lor, adică participarea a două sau mai multe persoane.

După cum am enunțat anterior, infracțiunea de omor este o infracțiune de mare violență, iar comiterea ei în grup denotă o particularitate necesară de atribuire la infracțiunea de mare violență comisă în grup. Or, certitudinea este că aceasta întotdeauna este de mare violență și se manifestă prin violență propriu-zisă (violența în sine). Spre deosebire de infracțiunea de omor, infracțiunea de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei este de mare violență doar în cazul unei circumstanțe deosebit de agravante, adică comiterea infracțiunii care a avut ca urmare decesul persoanei. În fapt, în cazul celei din urmă infracțiuni, aceasta poate fi atribuită la categoria infracțiunii de mare violență doar dacă este prevăzută în modalitatea deosebit de agravantă și are un semn specific (este comisă de un grup de persoane). Acest curs analitic, asemenea infracțiunii de vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei, poate fi raportat și la infracțiunea de trafic de organe, țesuturi și celule umane (art. 158 alin. (3) CP RM; art. 158 alin. (4) CP RM). În fapt, se constată prezența a trei infracțiuni de mare violență, care pot fi comise în grup și reflectă o violență propriu-zisă (violența în sine), celelalte infracțiuni analizate anterior consemnând existența unei violențe instrumentale.

Omorul intenționat prevede, în calitate de circumstanță agravantă, *omorul săvârșit de două sau mai multe persoane* (art. 145 alin. (2) lit. i) CP RM). În acest context, se cer luate în considerație faptele la care: a) au participat două sau mai multe persoane, dintre care cel puțin două trebuie să întrunească semnele subiectului infracțiunii; b) ele s-au înțeles să comită un omor împreună până a începe desfășurarea actului sau chiar în același moment, dar nu mai târziu de consumarea omorului; c) au participat nemijlocit la realizarea laturii obiective a omorului două sau mai multe persoane, dintre care cel puțin doi participanți ai infracțiunii au acționat în calitate de coautori. Dacă la săvârșirea omorului participă și alte persoane în calitate de organizatori, instigatori sau complici, acțiunile lor trebuie calificate conform rolului avut, cu invocarea art. 42 CP RM, pe lângă infracțiunea de omor. De exemplu, dacă o persoană (instigatorul) a determinat o altă persoană să săvârșească un omor, acțiunile acestuia trebuie calificate potrivit art. 42 și art. 145 alin. (1) CP RM (iar autorului - art. 145 alin. (1) CP RM). În cazul în care instigatorul a implicat două persoane la săvârșirea infracțiunii de omor, acțiunile lui trebuie calificate potrivit art. 42 și art. 145 alin. (2) lit. i) CP RM, iar acțiunile coautorilor potrivit art. 145 alin. (2) lit. i) CP RM [29, p. 22].

Deci, săvârșirea omorului de două sau mai multe persoane presupune trei ipoteze alternative:

1) săvârșirea omorului de doi sau mai mulți coautori;

2) săvârșirea omorului de către o persoană, care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu una sau mai multe persoane, care nu întrunesc aceste semne (de exemplu, nu au atins vârsta răspunderii penale, sunt iresponsabile etc.);

3) săvârșirea omorului de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care nu întrunește aceste semne (de exemplu, nu a atins vârsta răspunderii penale, este iresponsabilă etc.) [48].

În primul rând, omorul se consideră săvârșit de două sau mai multe persoane atât în cazul în care la comiterea faptei au participat în comun doi sau mai mulți coautori, în lipsa unei înțelegeri prealabile între ei, cât și în cazul în care la comiterea faptei au luat parte doi sau mai mulți coautori care s-au înțeles în prealabil despre săvârșirea în comun a omorului. Înțelegerea prealabilă referitoare la săvârșirea omorului poate îmbrăca următoarele forme:

1) **verbală**, atunci când acordul se încheie prin viu grai;

2) **nonverbală**, presupunând fie consemnarea acordului în scris, fie confirmarea încheierii acestuia pe calea unor acțiuni concludente (privirea aprobatoare, semnul confirmativ cu capul, mișcarea aprobativă a mâinii etc.).

Nu este exclusă îmbinarea celor două forme (verbală și nonverbală). La fel, nu se exclude (mai cu seamă, în situația în care înțelegerea prealabilă adoptă o formă verbală sau scrisă) ca înțelegerea prealabilă să aibă fie un caracter *direct* (adică să fie încheiată nemijlocit între făptuitori), fie un caracter *indirect* (adică să presupună prezența unor mijlocitori) [48]. Lipsa sau prezența înțelegerii prealabile dintre făptuitori nu poate influența calificarea celor săvârșite în baza art. 145 alin. (2) lit. i) CP RM, dar poate fi luată în considerație la individualizarea pedepsei.

În cazul ambelor varietăți ale coautoratului la infracțiunea de omor, coautoratul la infracțiunea de omor în prezența înțelegerii prealabile între făptuitori și coautoratul la infracțiunea de omor în lipsa înțelegerii prealabile între făptuitori, este posibilă manifestarea fie a intenției directe, fie a intenției indirecte. De regulă, coautoratul la infracțiunea de omor în prezența înțelegerii prealabile între făptuitori presupune manifestarea unei intenții directe. Cu toate acestea, nu se exclude manifestarea unei intenții indirecte (de exemplu, atunci când făptuitorii, înțelegându-se „să-i aplice o corecție” victimei, o supun bătăii; în acest caz, producerea morții victimei nu este dorită, fiind doar admisă conștient).

Nu există coautorat în cazul în care fiecare făptuitor acționează independent și în momente diferite, lovind, din răzbunare, mortal, victima. Simpla prezență fizică a unei persoane alături de făptuitor, la locul și în momentul săvârșirii de către acesta a omorului, nu constituie coautorat, dar ar putea constitui complicitate la infracțiunea de omor sub formă de sprijin moral acordat agresorilor. Complice moral se consideră și cel care dă sfaturi autorului cum să lipsească victima de viață ori cel care strigă către autori, în timp ce aceștia lovesc victima cu parii, că victima trebuie omorâtă [48].

Pe de altă parte, în cazul în care două sau mai multe persoane, acționând cu intenția de a omorî persoana, aplică fiecare numeroase lovituri victimei și chiar dacă numai una din aceste lovituri s-a dovedit a fi mortală, toate aceste persoane trebuie considerate coautori la infracțiunea de omor. Dar nu pentru că este imposibil a stabili cine din ele a aplicat lovitura mortală, ci pentru că coautorul voiește să participe la săvârșirea faptei în mod direct, material, pe când complicele participă indirect, secundar, voiește să participe ajutând pe altul. Prin fiecare lovitură pe care coautorii o aplică, ei doresc, implicit, ca una dintre ele să devină lovitură mortală.

În cazul infracțiunii prevăzute la art. 145 alin. (2) lit. i) CP RM, făptuitorii pot realiza simultan și integral latura obiectivă a infracțiunii de omor. Dar, la fel de posibil este ca făptuitorii să o realizeze succesiv și parțial (de exemplu, unul dintre făptuitori omoară prima victimă, iar al doilea făptuitor omoară cea de-a doua victimă; împreună, cei doi făptuitori săvârșesc omorul asupra a două persoane). Important este ca acești făptuitori să ia parte la săvârșirea, chiar și parțială, a infracțiunii de omor.

Art. 145 alin. (2) lit. p) CP RM prevede drept circumstanță agravantă și comiterea infracțiunii de omor la comandă. În acest caz, de fiecare dată participă cel puțin două persoane: autorul omorului și persoana care a comandat omorul și care apare drept organizator, instigator sau complice al infracțiunii, dar mai pot fi implicate și alte persoane ca coparticipanți ai infracțiunii. Omorul săvârșit la comandă presupune, de regulă, uciderea unei persoane în scop de profit, adică pentru o anumită plată, remunerație, despăgubire. Dar pot exista și alte motive, din solidaritate cu persoana care a comandat omorul sau din motive de luptă cu eterodoxii etc.

De asemenea, este posibilă prezența unor intermediari între persoana care comandă omorul și persoana care execută comanda de omor. Contribuția acestor persoane (care se exprimă în căutarea/racolarea persoanei care execută comanda de omor, în transmiterea informației necesare despre victimă, a armei, a remunerației etc. către persoana care execută comanda de omor etc.) trebuie privită drept complicitate la infracțiunea prevăzută de art. 145 alin. (2) lit. p) CP RM (în situația când intermediarul acționează la inițiativa autorului infracțiunii) sau drept complicitate la organizarea sau la instigarea infracțiunii prevăzute la art. 145 alin.(2) lit. p) CP RM (în situația

când intermediarul acționează la inițiativa organizatorului sau instigatorului infracțiunii) [48]. Dacă persoana, care execută comanda de omor, nu este pasibilă de răspundere penală, atunci cel care i-a dat comanda, având rolul faptic de organizator sau de instigator, va fi considerat juridic autor al infracțiunii.

Dacă celui care comandă omorul nu i-a reușit să-l determine pe potențialul autor să execute comanda ori când ultimul exercită atribuțiile investigatorului sub acoperire, fapta primului trebuie calificată ca pregătire pentru organizarea sau instigarea omorului la comandă. Aceeași soluție de calificare se impune în ipoteza renunțării de bună voie a autorului la săvârșirea omorului la comandă [48].

Persoana care a comandat omorul, a instigat făptuitorul pentru a-l comite sau care a contribuit la săvârșirea infracțiunii prin sfaturi, indicații, prestare de informații, acordare de mijloace etc., trebuie trasă la răspundere penală potrivit art. 42 și art. 145 alin. (2) lit. p) CP RM. Există, în fapt, grupări criminale specializate în comiterea infracțiunii de omor la comandă.

Aceste abateri și dereglări sunt, în primul rând, consecințe ale diferitelor traume, ale neînțelegerilor și lipsei de atenție în familie, ale experienței sexuale negative, ale abuzului de alcool.

Factori ce favorizează manifestările patologice găsim și în neajunsurile vizând asistența medicală, psihologică și cea psihiatrică a persoanelor cu diferite anomalii. Cunoașterea lor ar permite prognozarea comportamentului sexual agresiv.

Nu toate infracțiunile care atentează la viața sexuală cu violență au la bază o motivație sexuală și o dorință de a satisface pofta sexuală. Adesea drept imbold poate servi intenția de autoafirmare, de răzbunare sau este un act de curiozitate, sau o copierea comportamentului cuiva.

Frecvent, declanșator al agresivității sexuale servește consumul de alcool sau de substanțe narcotice, când interesul față de obiectul sexual practic lipsește, persistă o indiferență totală față de suferințele și frământările victimei.

Făptuitorul, deseori, alege violența pentru a-și satisface pofta sexuală, deoarece partenerul obișnuit nu este alături sau nu se găsește un alt partener sexual fără aplicarea violenței. O categorie distinctă dintre cei care au săvârșit atentate la libertatea și inviolabilitatea sexuală o prezintă minorii.

Motivele sexuale și gelozia ocupă un loc important în declanșarea unor acțiuni criminale; făptuitorul, neputând să-și domine instinctele, trece la săvârșirea infracțiunii printr-o refulare oribilă. Aceste fapte se deosebesc radical de celelalte prin tabloul lezional situat, de regulă, în regiunea organelor genitale, mergând până la eviscerarea lor, și în zonele feței, unde se produc mutilări ale fizionomiei. Această motivație, de regulă, este însoțită de omoruri prin cruzime.

Prin prisma indicatorilor de natură sociologică constatăm că majoritatea infractorilor se situează pe o poziție marginală, au o educație deficitară, o stare de ocupabilitate departe de stabilitate, într-un context socio-cultural de graniță (rurală și urbană), din care lipsesc componentele esențiale de la nivelurile superioare ale scării valorice și pendulează între normalitate și anormalitate morală și socio-culturală, în absența, după cum menționează V. Bujor și I. Miron, unor criterii și repere sigure de conduită [18, p. 10]. Analizând practica judiciară la acest capitol, am constatat că, de cele mai dese ori, infractorii sunt persoane fără studii medii. De exemplu, în unul din cazuri, la comiterea infracțiunii au participat patru tineri, cu vârste între 19 și 25 ani, dar care aveau între 2 și 6 clase finisate. Aceștia erau originari din mediul rural, dar au venit la oraș să se distreze, deoarece lucrau aici. Drept victime au servit două minore, care la fel nu au finisat școala și aveau un statut social similar. În unele cazuri, pedeapsa care li s-a stabilit era mai mare decât clasele pe care le aveau [41].

Caracteristica psihologică a majorității participanților la comiterea infracțiunilor în grup este încrederea în siguranța activității sale criminale, faptul că nu va fi sancționat, deoarece „liderul” grupării are relații și posibilități nelimitate pentru a-și proteja subalternii. Caracteristica psihologică a tinerilor ce fac parte din grup rezidă în faptul că aceștia manifestă străduință pentru a însuși normele de comportament în grup, încrederea în nesancționarea lor, pregătire necondiționată de a-și îndeplini funcțiile sale cu cruzime, care, deseori, se transformă în aplicarea exagerată a armelor și a forței ce depășește limitele necesarului. De regulă, persoanele care fac parte din aceste grupuri criminale sunt determinate de lipsa de perspective în viața normală, înstrăinarea și furia în relațiile cu cei din jur, răzbunarea pentru pierderea statutului social, caracteristică membrilor grupurilor criminale (persoane fără un loc de muncă, militari demobilizați, foști sportivi etc.) [136, p. 302].

Infracțiunile în grup se comit de către alcoolici, narcomani, prostituate, care fie comit singuri infracțiuni de violență, fie sunt atrași de către grupurile organizate, pentru a sustrage atenția organelor de drept.

În opinia autorilor O. Pop și V. Bujor, violența este un indiciu al crizei personale a individului, care nu mai găsește ieșiri logice dintr-un sistem; ea este și o consecință a crizei societății care nu mai oferă modele viabile membrilor săi, nu mai reușește să-și impună valorile și nu mai este în măsură să-și facă respectate normele [19, p. 1]. Se subliniază faptul că violența nu are ca unică determinare criza socială, cauzalitatea acesteia având un spectru larg, dar prin aceasta se relevă rolul important pe care dezechilibrele sociale îl joacă în producerea infracțiunilor cu violență [19, p. 2].

În context, după cum remarcă O. Bejan și V. Bujor, mecanismul comportamentului criminal este determinat și de anumite situații, care favorizează acest comportament. Aceste împrejurări sunt numite în criminologie *situații criminogene* [10, p. 138]. Astfel, în unele situații anume aceste împrejurări determină persoana să comită, împreună cu alte persoane, o faptă ilicită însoțită de violență fizică, iar această violență fizică să fie catalogată ca fiind o infracțiune deosebit de gravă sau excepțional de gravă, adică încadrându-se în limitele unei infracțiuni de mare violență comisă în grup.

Din cele consemnate anterior rezultă importanța cunoașterii mecanismului comportamentului criminalului violent, în particular a criminalului care comite infracțiuni de mare violență în grup, aceasta fiind orientată spre:

- identificarea modului în care factorii sociali (obiectivi) se răsfrâng în conștientul (și inconștientul) individului și îl determină să adopte un comportament criminal deosebit de violent în grup;

- invocă la care nivel și ce modificări suportă acțiunea factorilor obiectivi în procesul de interiorizare, sub influența factorilor subiectivi (interni);

- relevă procesele interioare psihice care preced și însoțesc săvârșirea unei infracțiuni de mare violență în grup, având impact causal sau condițional;

- consemnează cauza internă a conduitei infracționale.

Evident, după cum subliniază autorii O. Bejan și V. Bujor, cunoașterea mecanismului comportamentului infracțional are și însemnătate practică, în special:

- oferă posibilitatea relevării factorilor sociali generali (locali sau naționali, în funcție de caracterul acestora) prin analiza unor cazuri concrete de comportament infracțional, și toate acestea în vederea elaborării unor măsuri de prevenție cu efect general (la nivel local sau național);

- propune cadrul metodologic de abordare a cazurilor concrete de comportament infracțional, servind ca premisă la valorificarea:

- (a) desfășurării acțiunii de prevenire sau de contracarare a unor infracțiuni la diverse etape de manifestare a comportamentului criminal;

- (b) stabilirii factorilor obiectivi nemijlociți (specificali cazului concret abordat), care au provocat conduita infracțională a grupului de indivizi - în vederea excluderii sau, cel puțin, a reducerii riscului de recidivă [10, p.141].

Factorul, subliniază autorii români C. Păun și Gh. Nistoreanu, este fenomenul care precedă și determină sau generează un alt fenomen, numit efect [59, p. 178]. Factorul acționează în circumstanțe care favorizează sau frânează producerea efectului. Aceste circumstanțe (condiții) ,

constată un alt autor român (S. Bogdan), reprezintă împrejurările care, deși lipsite de eficiență cauzală propriu-zisă, influențează, prin prezența lor, cauza, favorizând-o, potențând-o sau frânând-o până la stadiul producerii efectului [14, p. 107].

În contextul sistemelor sociale, starea și dinamica unui fenomen sunt marcate atât de necesitate, cât și de întâmplare. În condiții concrete de viață, în corelarea dintre necesitate și întâmplare, ponderea poate aparține fie necesității, fie întâmplării. Studiul individului uman relevă faptul că acțiunile sale sunt rezultatul impactului dintre infrastructura sa bio-psihologică și condiționările specifice mediului din care face parte [120]. Faptele antisociale nu fac excepție de la această regulă. Analiza sistematică a criminalității presupune desprinderea de cazul individual și identificarea proceselor și conjuncturilor, care, prin impactul lor social și prin repetabilitatea statistică pe perioade mari de timp, se constituie în cauze și condiții atât necesare, cât și suficiente producerii actului infracțional. La acest nivel al analizei este necesar să menționăm că distincția dintre cauze și condiții se reduce sensibil, ele aflându-se, menționează autorii C. Păun și Gh. Nistoreanu, în raport de ambivalență și probabilitate [59, p. 180]. Din aceste considerente, în continuare vor fi numiți factori sociali ai violenței criminale, în particular ai mării violențe criminale și a infracțiunilor de mare violență comise în grup.

Factorii sociali generatori ai mării violențe manifestate în grup au o mare pondere. Mediul în care persoana își desfășoară cea mai mare parte a timpului influențează esențial dezvoltarea, conduita, modul de viață etc. Astfel, de mediul în care trăiește și se dezvoltă persoana depinde dacă va fi sau nu o persoană violentă, indiferent sub ce formă. Pe măsura analizei mecanismului infracțiunilor de mare violență comise în grup, importanța definitorie obțin nu numai factorii sociali, ci și factorii psihologici, criminologici, juridici, economici etc.

3.3. Factorii principali ai infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup

3.3.1. Factori bio-sociali și culturali

Studiind factorii socio-culturali care generează criminalitatea de mare violență comisă în grup, punctăm pe necesitatea determinării anume a acelor, care interesează în mod special corelația cu rolul predominant în socializarea pozitivă sau negativă a indivizilor și care, finalmente, îi conduc la săvârșirea infracțiunilor de mare violență în grup [83, p. 242].

În context, intervine necesitatea identificării unor medii generatoare de violență. În primul rând, punem în evidență o primă ambianță factorială, și anume familia.

Anume violența în familie se manifestă ca o prima ambianță în care persoana cunoaște violența. Nu este obligatoriu ca să cunoască anume violența mare, deși situația oferă posibilitatea cunoașterii și a acesteia. Educația și implicarea de tip familial a acesteia în geneza devianței a

fost afirmată de Cesare Lombroso în lucrarea *Omul delincvent*. Cercetări mai noi privind rolul familiei în etiologia devianței au identificat o diversitate de factori cauzali, cum ar fi socializarea, climatul afectiv, coeziunea familială, statutul economic și cultural etc.

În acest mediu, copilul simte agresiunea fizică (bătaia), dar adesea și agresiunea verbală. Pe acest fundal, un factor al infracțiunilor de mare violență comise în grup poate fi atât violența fizică, cât și cea psihică. Cu adevărat, la etapa actuală de dezvoltare a RM, când problemele sociale cresc permanent și stabil, părinții trăind o stare permanentă de stres, neajunsuri, limitări, probleme, adeseori operează la elementul violenței. Într-un trecut nu prea îndepărtat (de fapt neexclus pe deplin și la moment), această metodă era abordată drept o modalitate de educație foarte efektivă a copiilor și pentru faptele rele ori pentru neascultare copiii erau pedepsiți prin bătaie. Astfel, Ray V. Torres, reprezentantul UNICEF în Moldova, a menționat că violența fizică, psihică, verbală și chiar sexuală sunt fenomene care afectează mai mulți copii din RM. Or, se constată că cea mai răspândită formă de violență asupra copiilor este bătaia, care este aplicată de către părinți drept metodă de disciplinare [195].

La fel de influentă este și relația dintre părinți în familie. De altfel, s-a constatat că băieții care asistă la maltratarea mamelor de către partenerii lor recurg, când se maturizează, mult mai des decât alți băieți la violență, atunci când au de rezolvat anumite probleme. Fetele, la rândul lor, se implică mai frecvent în relații în care partenerii se dedau la abuzuri. Prin urmare, violența are tendința de a se transmite de la o generație la alta. Ancheta socială efectuată de A. Bandura și H. R. Walters confirmă faptul că adolescenții agresivi provin, de regulă, din familii în care părinții înșiși sunt agresivi și metodele disciplinare sunt neadecvate, fiind deseori brutale.

Un alt loc care ar evidenția potențialul influențării și creării unei ambianțe pozitive de conturare a unui comportament infracțional violent ulterior este cel al instituțiilor educative. Violența în instituțiile educative (grădinița, școală) devine prea des o ambianță a violenței. Anume aici își au începutul viitoarele grupări infracționale, care încep cu niște fapte neînsemnate, comise din curiozitate (furt de buzunar, înjosirea unor colegi, protejarea unor colegi mai mici de către cei din clasele mai mari etc.) și, dacă nu sunt depistate și stopate la momentul potrivit, vor avea un rezultat tragic atât pentru făptuitori, cât și pentru societatea în ansamblu. Aceste fenomene au loc, de regulă, în școli cu reputație proastă, unde, atât contingentul didactic, cât și cel studios, lasă de dorit. În fapt, nu sunt lăsate anumite excepții și la nivelul unor instituții preșcolare și școlare prestigioase. Violența, pe măsură ce constituie un fenomen social, poate fi întâlnită oriunde și oricând.

În fapt, mass-media, cercetările și statisticile oficiale raportează o creștere spectaculoasă a fenomenului, mai cu seamă în ultimele trei decenii, în mai multe țări ale lumii, astfel încât

escaladarea violenței în școală a devenit cea mai vizibilă evoluție din câmpul educației formale. Dacă, în fazele de început ale educației școlare, predomină violența profesorului asupra elevilor, democratizarea educației a antrenat o deplasare a violenței către elevi, canalizând-o dinspre elevi spre profesori.

Violența școlară este, de cele mai multe ori, nefatală, dar poate cauza serioase prejudicii dezvoltării persoanei [50]. În fapt, constatăm că violența la nivel de școală constituie un factor important pentru marea violență comisă în grup, deși la acest nivel ea este mult mai puțin conturată. Specialiștii din Marea Britanie au ajuns la concluzia că în fiecare an zece elevi au tentative de suicid determinate de actele de violență de la școală. Același studiu arată că 80% din victimele violențelor consideră violența verbală mai stresantă decât atacurile fizice, iar 30% din victime afirmă că agresiunile le afectează capacitatea de a se concentra asupra sarcinilor școlare [44].

Violența în mijloacele mass-media. Un factor cultural care influențează într-o mare măsură asupra conduitei indivizilor îl constituie și mijloacele de informare în masă, care, prin modul lor de a reflecta fenomenul violenței în societate, în general, și în familie, în special, deseori provoacă răspunsul la următoarea întrebare: *au dreptate jurnaliștii atunci când își concentrează atenția asupra celor mai teribile cazuri de agresiune, reflectând, de altfel, doar însuși faptul omorului, torturării sau violului, evitând nu doar să stabilească cauzele acestuia, dar și să descrie fugar evenimentele care le-au anticipat? Și atunci oare o descriere permanentă a diferitelor istorii cu final tragic nu creează impresia că infracțiunea de omor rămâne a fi unica modalitate de soluționare a conflictelor (care din punctul de vedere al agresorului nu este cea mai îngrozitoare și periculoasă, deoarece despre consecințele care au survenit pentru infractor, deseori nu-și mai amintește nimeni)?* [83, p. 242-243]

Odată cu dezvoltarea televiziunii, în statele anglo-saxone, impactul violenței asupra comportamentului, mai ales al copiilor și tinerilor, a ocupat o poziție importantă printre studiile axate pe comunicare. În Franța, unde televiziunea s-a aflat multă vreme sub tutela statului, problema nu a fost ridicată până în 1984, când aceasta a devenit și privată.

În ceea ce privește spațiul ex-sovietic, violența televizată a ajuns să fie ținta opiniei publice. Tot mai puțină lume citește cărți, privește spectacole; majoritatea s-au împrietenit și nu-și pot imagina viața fără televiziune. Ea constituie un progres tehnico-științific al omenirii, dar este condamnatul fapt că lucrează împotriva ei. După cum 90% din informație omul o percepe cu ajutorul ochilor, se poate imagina influența scenelor de violență și groază asupra comportamentului uman. În special sunt afectați tinerii care încearcă să traducă în viață emoțiile

trăite la televizor. Mai mult decât atât, filmele de violență și groază au o mare pondere în televiziune, practic fiecare canal de televiziune pe zi prezintă cel puțin un astfel de film.

Observațiile și cercetările au demonstrat, că atât copiii, cât și cei maturi, indiferent de proveniența socială și caracterul lor, devin mai agresivi sub influența valului de criminalitate reflectat prin mijloacele de informare în masă. Descrierea violenței într-un context social sporește percepția fenomenului agresiunii împotriva femeilor la bărbați, ca un fenomen admisibil, și înrădăcinează în conștiința lor mitul conform căruia femeia, în subconștientul ei, dorește să fie violată sau că femeile însăși provoacă situațiile, când apare un pericol real de a fi violată, subliniază M. N. Hegai [180, p. 6].

Majoritatea subiectelor abordate în presă sau la televiziune creează o imagine a agresorului, care, în momentul săvârșirii infracțiunii, era sub influența unor factori diverși, cum ar fi stresul psihologic, beția provocată de alcool sau droguri, abținerea sexuală sau *conduita indecentă* a victimei.

Aceste afirmații, însă, nu trebuie interpretate în sensul că presa sau televiziunea n-ar trebui, în general, să abordeze subiectul violenței. Dimpotrivă, corespondenții ar putea exercita o influență semnificativă asupra transformării atitudinii societății față de violența exercitată. Dacă publicațiile vor avea drept scop doar oglindirea unor evenimente cu caracter de senzație pentru a-și spori numărul cititorilor, atunci problema agresiunii se va agrava din ce în ce mai mult.

Comisia Națională împotriva violenței în programele televiziunii din Statele Unite ale Americii afirmă că până la 18 ani copiii americani văd 32 000 de crime și 40 000 de încercări de crimă, fiind martorii a 5-6 acte de violență pe oră receptate prin televiziune.

Conform unui studiu realizat în 1999, în Statele Unite ale Americii, cercetătorii au ajuns la concluzia că minorii și tinerii expuși masiv la programe violente sunt cei mai înclinați la comportamente violente, la teama și insecuritate sau la desensibilizare.

Potrivit unor cercetări efectuate de Consiliul Național al Audiovizualului din România, 57% din video-clipurile publicitare pentru lansarea de albume de muzică conțineau violență. În programele televiziunilor din România primul loc este deținut de violență fizică, urmată de cea verbală.

Violența în stradă. Nu pot fi neglijate ambianțele generatoare de violență fizică și de limbaj precum „strada”, „cartierul” sau „blocul de locuit”. Acolo violența se întâlnește și la alte vârste decât copilăria (tineri, adulți, bătrâni etc.), adăugându-se cârciuma, discotecile.

Violența în armată și penitenciare reprezintă un alt factor generator de violență, care, deseori, prin ordinea și atmosfera creată nu doar promovează condițiile violenței, dar reprezintă un mediu unde violența persistă și se dezvoltă. Ne referim la renumita „dedovșcină”, existentă în

unitățile militare, dar și penitenciarele care sunt acoperite de violență și au la activ numeroase victime.

Locul de muncă al persoanei. Deseori și aici persoana simte atitudinea nepăsătoare sau batjocuritoare a conducerii, poate fi presată psihologic fie din partea colegilor de breaslă, fie din partea administrației. Drept imbold generator de violență poate fi genul activității desfășurat și împuternicirile ce-i revin angajatorului, încât să-și permită în exercitarea funcțiilor sale folosirea violenței.

3.3.2. Factori economici

Situația economică a unui stat sau a unei zone mai restrânse determină anumite comportamente umane, inclusiv comportamentul violent. Fără a se nega un raport de cauzalitate între starea economică și criminalitate, studiile efectuate evidențiază că fenomenul violenței este atât de complex, încât poate fi generat atât de prosperitate, cât și de sărăcie. Printre principalii factori economici generatori de violență se menționează șomajul, industrializarea, nivelul de trai, crizele economice etc. [83, p. 243]

Astfel, creșterea numărului celor rămași fără locuri de muncă explică existența unui anumit procent în creșterea numărului infractorilor care săvârșesc infracțiuni cu violență, iar, pe această cale, a infracțiunilor de mare violență comise în grup. Influența se exercită nu numai prin scăderea bruscă și excesivă a nivelului de trai, ci și prin instabilitatea emotivă pe care o ocazionaază. Șomajul afectează echilibrul interior al individului, punându-l în imposibilitatea de a-și mai putea realiza, prin mijloace legale, aspirațiile sale. Șomajul atinge grav structura familială la baza ei. Autoritatea părintelui este profund diminuată, rolul său de susținător al familiei fiind alterat. Deranjarea rolurilor familiale, menționează pe bună dreptate autorii C. Păun și Gh. Nistoreanu, poate produce stări de confuzie, de dezechilibru interior, anxietate, alcoolism, dorința de revanșă împotriva societății [59, p. 184]. Studiul cantitativ invocă creșterea semnificativă a infracțiunilor de mare violență comise în grup, în particular în forma unor tâlhării circumstanțiale.

Industrializarea, prin ea însăși, constituie un factor de progres economic și social, oferind locuri de muncă, posibilități superioare de instruire și specializare, bunuri de larg consum, de calitate tot mai bună și, implicit, creșterea nivelului de trai al oamenilor. Statistic s-a constatat, însă, un fenomen surprinzător: progresul social-economic a fost însoțit de creșterea criminalității. Pentru a se corela acest fenomen de industrializare s-a admis că aceasta ar produce unele efecte secundare, în particular:

- creșterea masivă a mobilității orizontale a unei întregi populații rurale, care se deplasează spre zonele industrializate, în speranța unui trai mai bun și mai ales a unei îmbogățiri rapide;

înlocuirea mediului social, specific localităților rurale, în care individul era cunoscut și apreciat la valoarea sa, iar sistemul relațional era foarte strâns, cu un mediu impersonal, cel urban, în care individul a devenit un necunoscut oarecare, este de natură să producă efecte negative asupra acestei categorii de oameni, provocând grave mutații în structura lor de personalitate, în special atunci când *transplantul* s-a soldat cu un eșec;

- industrializarea, prin mașinismul său, mai ales prin munca pe bandă, produce o specializare cu efecte de înstrăinare, omul neavând posibilitate să-și manifeste spiritul creator;

- ritmul industrializării constituie și el un factor criminogen, ca urmare a imposibilității asigurării unor condiții sociale minime pentru populația atrasă în acest sector.

Nivelul de trai. Noile condiții economice favorizează, într-o anumită măsură, adoptarea unor comportamente antisociale, mai cu seamă cu o evidentă manifestare a violenței. Creșterea alarmantă a șomajului, alături de incertitudinea mijloacelor de existență, determină disperarea unor defavorizați ai soartei din rândul cărora se recrutează viitorii infractori. Este de consemnat faptul că, până la momentul în care criminologul E. Sutherland a evocat criminalitatea „gulerelor albe”, doar sărăcia era privită ca factor criminogen. Cu toate acestea, sărăcia nu are doar dimensiune economică obiectivă, ci și o dimensiune spirituală.

Dimensiunea obiectivă se raportează la un nivel mediu de a trăi într-o societate sau epocă precizată, iar cea subiectivă se referă la percepția individuală, la evaluarea personală pe care individul o face statutului său economic, situației financiare într-un mediu social și în epoca în care trăiește. În funcție de necesitățile sale, aspirațiile sale, el își consideră nivelul de trai satisfăcător ori de-a dreptul nesatisfăcător. În speță, același salariu poate fi considerat foarte bun de către unele persoane, în timp ce altele îl pot considera foarte mic.

Pe lângă sărăcia, la limitele sale, care-l împinge în inexorabil pe individ la comiterea de infracțiuni violente, se adaugă dorința de îmbobățire sau de un trai mai bun, care împinge spre delicvență un mare număr de persoane. Alături de șomaj, susțin autorii V. Bujor și O. Pop, sunt implicați în scăderea nivelului de trai și alți factori, precum angajarea pe timp limitat, angajarea sezonieră, șomajul parțial și, mai ales, inflația care bulversează echilibrul economic familial, spulberând într-un timp scurt economiile făcute pe timp îndelungat [19, p. 53].

Unele deficiențe în procesul de integrare la locul de muncă se manifestă prin părăsirea acestuia, schimbarea lui frecventă, imposibilitatea de adaptare la unele norme de disciplină impuse, nerealizarea sarcinilor de producție devin semnificative, mai ales pentru autorii infracțiunilor de mare violență comise în grup.

Crizele economice. Scăderea nivelului de trai al păturilor sociale defavorizate accentuează, în timpul crizelor economice ce afectează producția, nivelul salariilor și rata șomajului. În lipsa

unei protecții sociale corespunzătoare, persoanele afectate pot fi considerate la limita riscului comiterii faptelor antisociale, în particula a unor infracțiuni de mare violență în grup.

Studiile efectuate au constatat o corelație evidentă între crizele economice și criminalitatea de mare violență comisă în grup până la marea criză din anul 1929. Evoluțiile ulterioare ale țărilor occidentale au condus la o anumită diminuare a rolului acestor factori criminogeni.

Prin comparație, țările din Europa Centrală și de Est, care parcurg actualmente tranziția către economia de piață, se află într-o stare de severă recesiune economică, având drept principale caracteristici reducerea capacității de producție și a productivității, pierderea pieței externe de desfacere a mărfurilor, blocaj financiar, șomaj și inflație galopantă [59, p. 185]. Creșterea explozivă a criminalității de mare violență comisă în grup, în aceste țări, poate fi explicată, în mare măsură, prin impactul acestor factori criminogeni.

Pe lângă factorii generatori de violență, în fiecare caz concret, violatorul are și un anumit motiv privind comiterea actului violent. M. Bîrgău invocă, în calitate de determinante ale comportamentului criminal violent, următoarele: influența negativă a micromediului, beția, relațiile interumane ostile, situațiile conflictuale între infractor și victimă, criminalizarea persoanei, controlul insuficient asupra condamnaților în locurile de detenție, lacunele în realizarea profilaxiei infracțiunilor violente, deficiențele în domeniul descoperirii infracțiunilor violente [7, p. 269].

În concluzie, putem menționa că criminalitatea de mare violență comisă în grup reprezintă un fenomen socialmente periculos al tuturor timpurilor. Trăind în epoca globalizării, a internetului și a tehnologiilor performante, nu rămâne loc pentru respectarea valorilor morale ale societății, iar lupta cu acest viciu al societății este una anevoioasă (condamnarea socială nefiind eficientă).

3.4. Elemente de prevenire și combatere a infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup

Pentru organizarea eficientă a profilaxiei individuale și generale a atentatelor contra libertății și inviolabilității sexuale a persoanei se cere o analiză complexă a tuturor împrejurărilor săvârșirii infracțiunii, inclusiv comportarea victimei, caracteristicile psihologice ale făptuitorului, condițiile de socializare și de trai.

Dacă profilaxia generală include măsurile, metodele și procedeele de relevare, de înlăturare și de neutralizare a factorilor criminogeni, atunci prevenirea individuală prevede atât includerea persoanelor predispuse de a săvârși acte de violență sexuală, cât și a persoanelor cu vulnerabilitate victimală sporită. Aceasta ne-ar permite, în primul caz, de a lua măsuri care ar

împiedica realizarea potențialului de violență, iar, în celălalt caz, de a lua măsuri orientate spre minimizarea riscului de a deveni victimă a agresiunii sexuale.

3.4.1. Semnificația măsurilor criminologice de prevenție

Criminalitatea mondială, caracterizată prin coexistența formelor clasice de inadaptare economică și culturală, a celor hiperadaptate ale criminalității de mare violență comise în grup și prin apariția unor forme noi, de la o etapă la alta, preocupă tot mai mult forurile statale și suprastatale, instituțiile specializate, oamenii de știință [85, p. 294; 59, p. 247].

În contextul marilor schimbări sociale și politice contemporane, al dezechilibrelor cu cauzalitate multiplă și al proceselor tensionate determinate de acestea, prevenirea și combaterea criminalității de mare violență comisă în grup nu poate fi evitată, indiferent câte dificultăți și inconveniente nu ar prezenta.

Recrudescența criminalității de grup, pe de o parte, iar pe de altă parte a criminalității violente, este o realitate îngrijorătoare (nemaipunctând pe realitatea existenței pericolului iminent al criminalității de mare violență comisă în grup), fiind o consecință a dificultăților complexe pe care le antrenează tranziția la economia de piață, dar și a dificultăților de adaptare la o societate civilă, în care structurile și mecanismele controlului social, specifice statului de drept, nu sunt în totalitate constituite și nici nu funcționează la parametrii doriți [58, p. 63].

Identificând și studiind cauzele criminalității, stabilind starea și dinamica acesteia, anticipând schimbările cantitative și calitative pe termen mediu și lung, criminologia își propune să evalueze măsurile care se impun și să elaboreze programe convingătoare de prevenire a criminalității de mare violență comisă în grup, de resocializare și reinserție socială a infractorilor deosebit de periculoși.

Prin conceptul de prevenire se înțelege luarea unor măsuri care să conducă la împiedicarea comiterii de crime [63, p. 186]. Prevenirea presupune, în primul rând, preîntâmpinarea săvârșirii pentru prima dată a acelor acțiuni ori inacțiuni umane pe care societatea le consideră dăunătoare pentru valorile sale, pentru evoluția sa normală către progres, motiv pentru care aceste comportamente au fost sancționate de legea penală.

În sens strict, prevenirea vizează în special acele comportamente, care prezintă un grad de pericol social suficient de mare (în speță infracționalitatea de mare violență comisă în grup), ca să necesite o reacție prin mijloace de drept penal împotriva făptuitorilor.

În sens larg, prevenirea se orientează împotriva tuturor comportamentelor deviate, care, prin acumularea și fructificarea unor procese socio-umane specifice, pot conduce la săvârșirea de

fapte antisociale sancționate de legea penală. Trebuie să menționăm că, în această viziune, conceptul de comportament deviant are o sferă de cuprindere mai largă decât acela de infracțiune. Punctul de vedere juridico-penal trebuie, deci, completat cu punctul de vedere psiho-social, deoarece acesta permite atât o înțelegere mai profundă a delincvenței penale și a profilaxiei acesteia, cât și o abordare post-penală adecvată facilitării reinserției sociale a celor care se fac vinovați de încălcarea legii.

Astfel, deși criminologia operează cu conceptul de infractor în sensul legii penale, obiectivul prevenirii este constituit dintr-un ansamblu de factori care determină sau favorizează săvârșirea faptei ilicite. Acești factori (care au fost analizați anterior) precedă încălcarea legii penale. Orice altă abordare ar fi nerealistă, întrucât ar semăna iluzia că prevenirea criminalității ar fi posibilă și fără să se acționeze asupra cauzelor criminalității [58, p. 63].

Generalizând, apreciem că prevenirea criminalității de mare violență comisă în grup desemnează un proces social permanent, care presupune aplicarea unui ansamblu de măsuri cu caracter social, cultural, economic, politic, identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor fenomenului infracțional de această natură. Astfel, deosebim prevenție generală și specială; primară, secundară și terțială etc.

Prevenirea infracțiunilor de mare violență comise în grup, la fel ca și a altor infracțiuni, se bazează pe tezele pozitive social-generale de ordin economic, cultural-educational, juridic și organizațional, care permit opunerea rezistenței factorilor criminogeni. În acest plan, M. Bîrgău conchide că măsurile cu o rezultativitate sporită constituie [7, p. 273]:

- lichidarea, reducerea sau neutralizarea factorilor care condiționează scăderea nivelului de trai al cetățenilor și apariția situațiilor critice în societate; este vorba, în special, despre protecția socială a păturilor vulnerabile ale societății, deoarece senzația de respingere a lor de către societate îi instigă să recurgă la alte metode de realizare a necesităților lor, cel mai frecvent criminale;

- măsuri organizațional-administrative, orientate spre lichidarea erorilor de calcul în dirijarea sferelor economice, politice și sociale, precum și a activității de protecție a normelor de drept, deoarece aceste erori constituie factori criminogeni; în aceeași categorie intră măsurile de optimizare a reglării proceselor de urbanizare și migrare, de angajare în câmpul muncii, de adaptare socială; în sfera de protecție a normelor de drept este vorba despre stimularea descoperirii depline a infracțiunilor, de evitare a rupturii între tendințele criminalității și practica de alegere a măsurilor de prevenire și de aplicare a sentințelor;

- lichidarea sau limitarea acțiunii factorilor criminogeni, prin conceperea la membrii societății a unei atitudini morale bazate pe valorile general-umane, care ar forma o opinie socială

intolerantă față de infracțiuni și delikte, prin sporirea culturii generale, de trai și juridice a cetățenilor; o atenție deosebită o necesită persoanele tinere, care, neavând o viziune asupra vieții clar formată și experiență de viață suficientă, fiind martori ai unor schimbări radicale de valori social-umane, sunt predispuși spre influențe negative, spre imitarea modului ilegal de comportament;

- stabilirea controlului asupra activității mass-media, în special asupra televiziunii, care propagă, uneori, modul infracțional de viață, contrar obligațiilor internațional-juridice ale RM. Este de menționat faptul că în anul 1935, în ex-URSS, a fost stabilită interdicția de editare a cărților și de montare a filmelor care propagă „eroismul” infractorilor. Niciunul din principiile democratice, pe care insistăm atât de mult, nu pot îndreptăți neamestecul statului în activitatea de depravare a persoanelor tinere desfășurată de mass-media.

Măsurile enunțate anterior au scopuri mult mai mari decât lupta cu criminalitatea de mare violență comisă în grup. Totodată, acestea au și un aspect criminologic important, constituind baza profilaxiei speciale a infracțiunilor, deoarece, soluționând probleme de dezvoltare socială, opun rezistență factorilor criminogeni.

Autorul E. S. Jigarev subliniază că prin profilaxia specială sau special-criminologică se înțelege activitatea, destinată nemijlocit pentru înlăturarea cauzelor și condițiilor care favorizează comiterea infracțiunilor [127, p. 96]. Această activitate este realizată de către organe și autorități speciale, care desfășoară lupta cu criminalitatea, iar măsurile profilactice trebuie elaborate și realizate față de diferite categorii de infracțiuni și tipuri de comportament criminal, față de diferite grupuri sociale, caracterizate prin indicatori criminologici specifici [106, p. 35] (în acest context, este relevant sistemul de indicatori specific infracționalității de mare violență comise în grup).

Măsuri profilactice speciale se elaborează în mod individual pentru astfel de infracțiuni ca infracțiuni de mare violență, infracțiuni cupidante, infracțiuni de grup, infracțiuni de mare violență comise în grup etc. În literatura de specialitate sunt analizate mai multe categorii a acestor măsuri, însă esența sau ideea generală a acestora este identică.

Metodele special-criminologice de prevenire a infracțiunilor de mare violență comise în grup includ:

○ *Eficientizarea luptei curente și continue cu alcoolismul și narcomania.* Acestea constituie astăzi forme de comportament deviant răspândite în masă, care aduc prejudicii considerabile familiei, producției și societății în integritate. Fenomenele în cauză sunt catalizatori ai infracțiunilor de mare violență comise în grup, intensificându-le cruzimea și nemotivarea. Alcoolismul și narcomania sunt strâns legate, pe de o parte, cu criminalitatea violentă, iar, pe de

altă parte, cu criminalitatea de grup, în acest ultim context reunindu-se persoanele instabile în grupuri cu orientare antisocială. În afară de aceasta, persoanele în stare de ebrietate devin frecvent victime ale infracțiunii [7, p. 275]. Pe de altă parte, o categorie de persoane predispuse spre comiterea infracțiunilor de mare violență sunt persoanele care consumă substanțe narcotice, astfel lupta cu acest tip de infracțiuni constituie, de fapt, o măsură de profilaxie a infracțiunilor de violență comise în grup.

○ *Reacționarea oportună la infracțiunile comise în temeiul conflictelor de familie sau domiciliu.* Conform indicilor statistici, la moment peste 60% din infracțiunile împotriva personalității sunt comise la domiciliu. Acest fapt este cauzat, în primul rând, de schimbările negative din multe familii, de dezacordul dintre timpul liber sporit al cetățenilor și modul de utilizare a lui nerezonabilă. Mult mai criminogene sunt familiile în care domină conflictele, beția și modul parazitărilor de viață [7, p. 275].

Factorul social este unul la fel de important în privința manifestării violente grave în grup. Criminologul american M. Greene a demonstrat că sărăcia influențează puternic asupra predispoziției spre violență și, mai ales, spre violența de grup. Conform studiilor desfășurate, în sectoare centrale ale orașelor americane, unde locuiau pături sărace, 23% de locuitori au fost martori ai omorurilor, la 40% dintre ei anual victime ale violenței deveneau membrii familiilor, prietenii, colegii sau vecinii. Toate acestea le provoacă oamenilor porniri agresive corespunzătoare [191, p. 106]. Deci, cu cât persoana este mai „flămândă”, mai nemulțumită de viață, mai neasigurată, cu atât este mai predispusă spre comiterea faptelor violente. Deseori conflictele în familie apar pe fonul sărăciei, beției, stării psihice tensionate din cauza neîncrederii în ziua de mâine, lipsa locurilor de muncă etc. Un alt factor care condiționează comiterea faptelor de violență, în special în familie, în ultima perioadă, este procesul sporit de emigrare, în urma căruia sunt dezbinată familiile, iar drept rezultat, pe fonul geloziei, se comit fapte de violență. În speță, invocăm *cazul fetei de doar 7 ani din satul Leca, raionul Cantemir, care, în anul 2013, a fost omorâtă de tatăl său vitreg, aplicându-i lovituri cu toporul, în timp ce vorbea la calculator, cu mama sa plecată în Italia. Un alt bărbat de 34 ani, din raionul Râșcani, și-a omorât soția cu un cuțit pentru că femeia vroia să plece la muncă în Federația Rusă. În raionul Basarabeasca, un bărbat de 42 ani din satul Sadaclia și-a înjunghiat fiul de 19 ani cu un cuțit după ce ar fi consumat alcool și s-au luat la ceartă. Tragedia a avut loc sub privirile celor patru frați mai mici ai victimei.* La fel fenomenul migrației își anunță efectul și în privința comiterii faptelor de mare violență de către generația tânără, care, deseori, sunt crescuți și educați de către bunele, vecini sau frați mai mari, care nu au nicio autoritate în fața lor, în timp ce părinții sunt plecați la muncă peste hotare, iar autoritățile publice nu-și onorează obligațiunile în privința

acestor categorii de cetățeni.

○ *Prevenirea influenței criminogene a recidiviștilor și a infractorilor profesionali* include:

- reducerea răspândirii tradițiilor și obiceiurilor violente, în particular în mediul tinerilor și a minorilor;

- suprimarea influenței autorităților criminale în mediul criminal și de domiciliu;

- aplicarea normelor juridico-penale „de prevenire dublă”;

- asigurarea influenței profilactice prin intermediul sancționării grave a infractorilor profesionali.

În cadrul acestor măsuri profilactice, rolul principal revine organelor de drept, care trebuie să țină evidența persoanelor recidiviste, să aplice măsuri profilactice cu caracter individual, discuții profilactice, să fie luați la evidență, să fie ajutați să se reabiliteze social (angajarea în câmpul muncii, încadrarea în familie, oferirea unor cursuri de formare profesională, oferirea consultațiilor psihologice, acordarea ajutorului social etc).

Profilaxia criminalității recidiviste și profesionale poate fi realizată numai printr-un complex de măsuri și prin implicarea autorităților publice specializate din diferite domenii, care ar putea oferi rezultate pozitive. Astfel, din numărul total de infracțiuni de mare violență comise în grup în anul 2013, 5% de infracțiuni de omor au fost comise de persoane cu antecedente penale, viol – 4%, tâlhărie – 8%, viol – 18%. Acest indicator cantitativ este îngrijorător datorită faptului că este în creștere față de anul 2004, când constituia 29%, în 2010 – 31%, iar în 2013 tocmai 35%. Totodată se constată faptul că de cele mai frecvente ori persoanele cu antecedente penale comit infracțiuni de viol, iar în ultima perioadă crește și numărul infracțiuni de tâlhărie comise cu participarea persoanelor recidiviste. Aceste date statistice denotă faptul că instituția pedepsei penale nu-și atinge scopul de corectare și reeducare a condamnaților, iar organele de drept nu realizează la nivelul așteptărilor măsurile de profilaxie a criminalității recidiviste.

○ *Ameliorarea calității activității profilactice în mediul marginal.* Este de menționat faptul că pătura marginalilor, adică a persoanelor care și-au pierdut rădăcinile naționale, obiceiurile și tradițiile, constituie un factor criminogen, un anumit catalizator al infracționalității violente, în special printre minori și tineret. În particular, aceștia devin periculoși deoarece, de regulă, se unesc în grupuri, care inițial au anumite interese comune (filme, jocuri pe internet, jocuri sportive (în special lupte), alcool, droguri etc.), iar ulterior se transformă în interese criminale însoțite de violență. În acest sens, față de asemenea grupuri trebuie aplicate măsuri de prevenire și contracarare a activității lor violente. În fapt, este necesară identificarea acestor „grupuri precriminale” la o etapă cât mai timpurie, reorientarea membrilor acestui grup, prin

implicarea diferitor actori sociali (familie, colegi, școală, administrație publică, organe de drept etc.).

Totodată, este cunoscut faptul că în sec. XXI minorii și tinerii sunt obsedați de Internet și rețele de socializare, nu dispun de abilități de comunicare, acceptând mai ușor soluționarea conflictelor prin violență, se implică foarte puțin în viața socială și culturală. Cei din mediul rural au posibilități foarte reduse de a-și dezvolta abilitățile și de a-și petrece timpul liber calitativ, calitatea studiilor lasă de dorit, iar toți acești factori favorizează orientarea acestei categorii sociale spre violență și comportament amoral, ilegal de grup. Astfel, sunt potrivite măsurile cultural-educative, care ar putea fi organizate în școli, în cadrul direcțiilor culturale, sportive, pentru a oferi posibilitate tinerilor să fie implicați în afara orelor de școală. În special, această problemă se observă în mediul rural, unde nu există alte posibilități de a petrece timpul liber, decât pe rețele de socializare, în baruri, discoteci, care apar cu regularitate în aceste localități. Mai mult decât atât, existența unei secții sportive, de dans, de pictură, teatru etc. este un lux în majoritatea localităților din țara noastră, iar acest fapt influențează direct ponderea criminalității la nivel de țară.

Prin studiul realizat a fost identificată ponderea infracțiunilor de mare violență, inclusiv comise în grup, în rândurile minorilor. Astfel, în luna februarie 2015, în penitenciarul pentru minori din satul Goieni, se dețineau 32 de minori. Dintre aceștia 18 au fost condamnați pentru infracțiuni de mare violență: omor – 5, viol – 4, acțiuni violente cu caracter sexual – 8, tâlhărie – 3.

Totodată, 8 minori au fost implicați la comiterea infracțiunilor de două sau mai multe persoane, dintre care art. 188 alin. (2) lit. e CP RM - 2, art. 145 alin. (2) lit. i), j) – 5, art. 171 alin. (2) lit. b), c) CP RM (aceasta din urmă nefiind de mare violență, ci o infracțiune de violență comisă în grup) – 3. Doi din acești minori sunt condamnați pentru tâlhărie și omor, iar 4 dintre ei pentru fapte comise cu deosebită cruzime. Din numărul total indicat, 3 persoane sunt condamnate pentru comiterea infracțiunii de tâlhărie cu aplicarea armei. Totuși, de regulă, minorii sunt condamnați pentru infracțiuni violente cu caracter sexual, în baza art.172 alin. (3) lit. a) CP RM (fiind catalogată ca fiind o infracțiune de mare violență).

Analizând caracterul sancțiunilor aplicate acestor minori, am constatat că, în total, pentru 18 minori s-a aplicat o pedeapsă privativă de libertate de 43 ani și două luni, în medie fiecăruia aplicându-i-se câte 6 ani, totuși pedeapsa maximă constituie 9 ani privațiune de libertate, iar minimă – 3 ani și 5 luni. Vârsta acestor tineri este între 16 și 19 ani (19 ani – 6 condamnați, 18 ani – 9, 17 ani – 1, 16 ani – 2).

Indicând la factorii acestui comportament, evident facem alegație la mediul familial de

unde au venit. Deci, 13 minori sunt din familii social-vulnerabile, incomplete, pe alocuri cu părinți alcoolici sau lăsați în grija rudelor, iar 5 minori provin din familii favorabile, complete. Toate aceste informații determină o alarmare în privința educării și a modului de viață al tinerei generații, necesitatea elaborării și transpunerii în viață a unor măsuri eficiente de profilaxie a acestei categorii de infractori.

Fac referire la programul de stat al SUA pentru profilaxia violenței, care, pe lângă alte măsuri, a inclus, în primul rând, problema de însănătoșire a societății americane, în speță [125, p.259]:

- orientarea programelor de studii a elevilor spre dezvoltarea abilităților care ar favoriza abținerea de la violență;
- asigurarea cooperării organizațiilor de tineret cu organizații ale adulților în prevenirea violenței de grup;
- formarea sistemului de implicare treptată a tinerilor în câmpul muncii;
- crearea condițiilor pentru odihnă activă a copiilor și tinerilor;
- recomandarea surselor de informare în masă să revadă programul emisiunilor, astfel încât să reducă reclama și emisiunile ce conțin violență, în particular violența de grup etc.

Asemenea măsuri trebuie, în viziunea noastră, aplicate și în sistemul de educare a copiilor și tinerilor din RM.

○ *Sporirea eficacității diagnosticării anomaliilor psihice și a trăsăturilor accentuate de comportament ale persoanelor cu comportament deviant și ale acelor trecute în evidența profilactică a organelor afacerilor interne.* Este important să fie optimizată activitatea centrelor de reabilitare medico-socială a minorilor, de competența cărora este tratarea delincvențelor de alcoolism, narcomanie și anomalii psihice [7, p. 275].

În acest context, poate fi menționat cazul care s-a produs în raionul Drochia, satul Hăsnășeni, în seara de 13 ianuarie 2015, *când o fetiță de 7 ani a fost omorâtă. Aceasta ar fi fost mai întâi violată, înjunghiată de mai multe ori în gât și aruncată de vie în fântână. Vinovatul este un bărbat în vârstă de 27 ani, care are probleme psihice. Deși sătenii spun că această persoană nu este la prima abatere, autoritățile nu au întreprins măsuri pentru a izola persoana respectivă în vederea tratării acestuia.*

Crearea unui sistem de ajutor psihologic și psihiatric la nivel de stat, care ar putea identifica și diagnostica devianțele în dezvoltarea psihologică a persoanei, este capabil să influențeze pozitiv profilaxia infracțiunilor de mare violență, în particular a celor de mare

violență comise în grup. Acestea pot fi organizate sub formă de call-center, unde persoanele care se confruntă cu anumite probleme sau conflicte ar putea solicita un sfat, prin angajarea specialiștilor calificați în cadrul instituțiilor de învățământ, întreprinderilor și organizațiilor, care ar putea discuta sau consulta elevii, salariații ce se confruntă cu situații critice. La fel, ar fi o soluție și organizarea centrelor consultative, din care să facă parte psihologi, sociologi, juriști, care ar acorda consultații cuplurilor familiale, părinților și copiilor, persoanelor angajate etc., în privința diverselor probleme care ar anticipa un posibil act de violență, inclusiv în grup. Astfel, aceștia ar putea să-i consulte pe probleme de divorț, partajare a averii, relații de muncă și pe alte probleme conflictuale cu care se confruntă. Evident că acest serviciu ar trebui oferit gratuit, iar implementarea lui este stopată de problema finanțării, una foarte actuală într-o țară în curs de dezvoltare cum este RM.

Elaborarea unei baze normative care ar asigura controlul comportamental al categoriilor de persoane ce se includ în această zonă de risc și a activității profilactice a acestora constituie o măsură destul de eficientă în lupta cu infracțiunile de mare violență comise în grup. La această categorie se referă persoanele fără un loc de muncă, persoanele care fac abuz de băuturi alcoolice, persoanele cu antecedente penale, persoanele fără adăpost, minorii și tinerii în vârstă de până la 25 ani etc. Chiar și așa este necesar ca persoanele să se adreseze la aceste centre, să fie conștienți că pot anticipa violența, să existe o conștiință și o cultură în acest sens, dar faptul în cauză trebuie cultivat în societate, în speță printr-un amplu complex de măsuri.

○ *Organizarea măsurilor de combatere și profilaxie a producerii, păstrării și purtării armelor, substanțelor explozibile, muniții etc.* Deși legislația în vigoare reglementează controlul asupra armelor și a munițiilor [51], totuși, în realitate, persoanele dețin, fără autorizare, arme, muniții, substanțe explozibile etc. Persoanele în cauză le dețin cu diferite scopuri, dar, de regulă, scopurile sunt criminale. De cele mai dese ori armele sunt utilizate de către grupurile criminale la comiterea infracțiunilor de violență, dar și de către infractori individual, în special la comiterea infracțiunilor din răzbunare, omor la comandă. Anume din aceste ultime considerente este necesară nu doar înăsprirea condițiilor de obținere a permisului de port-armă, dar și a controlului și a supravegherii persoanelor care dispun de un astfel de permis și, în special, identificarea persoanelor care dețin arme și muniții în mod ilegal. Or, analiza datelor statistice oferă o simplă demonstrație: în anul 2013, din numărul total de infracțiuni de omor, 11% au fost comise cu ajutorul armelor de foc, în 45% din cazuri de cauzare a leziunilor corporale grave, la fel a fost aplicată arma de foc, la comiterea tâlhăriilor, în circa 19% din cazuri s-a aplicat arma. Deși numărul cazurilor de aplicare a armei de foc la comiterea infracțiunilor de mare violență este într-o mica descreștere (în 2004 – 79% la omor, leziuni corporale grave și tâlhărie, în 2009 –

88%, 2013 – 75%), totuși situația este una îngrijorătoare.

Aceste cazuri și numărul mare de arme de pe teritoriul republicii impun reglementarea și instituirea unui regim riguros al circulației armelor și munițiilor cu destinație civilă. Este alarmantă tendința de a utiliza armele contrar destinației lor speciale, care nu este clar determinată prin reglementările prevăzute expres de lege. De exemplu, pe teritoriul republicii se permite vânatoarea numai cu arme cu țeava lisă, însă, în multe cazuri, se vânează și cu arme combinate, care au țeavă lisă și țeavă ghintuită; în asemenea cazuri este practic imposibil să se demonstreze dacă s-a tras și din țeava suplimentară ghintuită.

Paza câmpurilor agricole se efectuează și ea cu arma lungă cu țeava lisă, iar această activitate poate fi calificată și ca braconaj. Este îngrijorător faptul că autoapărarea, prin folosirea cartușelor cu alice, este de zeci de ori mai periculoasă pentru viața și integritatea corporală a omului decât folosirea cartușelor cu glonț. Și mai grav este faptul că pentru autoapărare se folosesc alice confecționate din plumb, fără înveliș dur, plumbul fiind un metal toxic, iar folosirea lui împotriva omului fiind interzisă de legislația internațională. Totuși, în pofida măsurilor întreprinse de forțele polițienești, persoanele certate cu legea dețin ilegal un număr suficient de mare de arme și muniții [54].

7. *Amplificarea luptei cu criminalitatea organizată.* Tendințele negative ale acestui tip de criminalitate sunt în interdependență cu asemenea procese din societate cum ar fi șomajul, pierderea garanției de angajare în câmpul muncii a absolvenților instituțiilor de învățământ, deformarea morală, adică este vorba de aceiași factori care determină creșterea criminalității în ansamblu. Criminalitatea organizată implică participarea mai multor persoane, adică comiterea infracțiunilor de mare violență în grup, iar, în asemenea mod, se majorează pericolul social al faptei comise și posibilitatea ascunderii, în anumite cazuri, a urmelor infracțiunii. Drept exemplu pot servi omorul la comandă, violul agravant, tâlhăria etc. Evident, din punct de vedere criminologic este necesară studierea fenomenului de criminalitate organizată, dar, în calitate de măsuri profilactice, este necesar aportul organelor de drept în vederea prevenirii și combaterii acestui fenomen socialmente periculos.

○ *Asigurarea protecției corespunzătoare a ordinii publice.* În contextul acestui scop, organele de protecție a normelor de drept trebuie să-și concentreze eforturile asupra următoarelor aspecte:

- a) generalizarea și analiza datelor privind starea criminologica în locurile publice;
- b) stabilirea unui control asupra obiectelor cu criminogenitate sporită, utilizând posibilitățile societății, studierea cercului de persoane care se adună la aceste obiecte, identificarea printre aceștia a persoanelor cu antecedente penale sau șomeri, alcoolici;

c) sporirea calității activității inspectorilor de patrulare; în acest sens, trebuie analizată sistematic amplasarea forțelor pe teritoriu, ținându-se cont de mediul operativ, asigurarea interacțiunii ei eficiente cu alte subdiviziuni ale organelor afacerilor interne, precum și cu societatea;

d) drept măsură eficientă de profilaxie juridică a violenței criminale de grup este și implicarea populației în conlucrarea cu organele de drept referitor la denunțarea cazurilor de violență; pentru aceasta, însă, organele de drept trebuie să asigure protecția și confidențialitatea acestor persoane, deoarece, deseori, terțele persoane au frică de violator, iar din această cauză nu denunță astfel de cazuri;

e) o altă metodă inspirată din experiența SUA ar fi organizarea grupurilor de voluntari, care ar ajuta organelor de asigurare a ordinii publice la depistarea cazurilor de violență, întrucât, deseori, numărul acestor colaboratori este insuficient pentru a acoperi întreg teritoriul. Aceste grupuri pot fi constituite din voluntari, studenți, care să beneficieze de anumite privilegii sau avantaje, cum ar fi organizarea diferitor serate, oferirea biletelor la cinema, acordarea premiilor bănești, diplome, bilet de voluntar, iar pentru studenții de la drept această activitate ar putea fi calificată, de exemplu, drept o stagiere. Un alt exemplu elocvent este cel practicat în Republica Sud-Africană, unde șomerii sunt implicați în activități de patrulare pentru o remunerare relativă, ceea ce oferă, pe de o parte, posibilitatea asigurării unui câștig, iar, pe de altă parte, li se propune un rol anticriminal, unuia dintre cele mai criminogene grupuri sociale [125, p. 252].

○ *Influența profilactică oportună asupra persoanelor cu un grad sporit de victimitate.* Analiza rolului victimei în mecanismul infracțiunilor de mare violență comise în grup constituie o verigă importantă în lichidarea factorilor care contribuie la săvârșirea acestor infracțiuni. Profilaxia victimologică a infracțiunilor în cauză necesită o abordare diferențiată, adică trebuie să țină cont de particularitățile diverselor contingente de persoane, care riscă să devină victime ale atentatelor violente de grup. Acest fapt va spori eficiența prevenirii infracțiunilor de mare violență comise în grup [7, p. 276].

Măsurile de profilaxie victimologică trebuie, desigur, să se bazeze pe identificarea potențialelor victime și prevenirea comportamentului lor imprevizibil, riscant, desfrânat, provocator. În acest caz, indicăm la minori, copiii fără grijă părintească, bătrâni, fete și femei care sunt întreținute în cadrul instituțiilor de psihiatrie (Cazul Spitalului de Psihiatrie din or. Bălți, unde, pe parcursul mai multor ani, un grup de persoane din cadrul personalului medical, profitând de starea de neputință de a-și exprima liber voința, au violat și au supus violențelor fetele și femeile care erau plasate la tratament) [94]. Astfel, în ceea ce vizează infracțiunile manifestate prin violență sexuală, este necesar de desfășurat măsuri pentru perfecționarea

educației sexuale a generațiilor, care trebuie să aibă loc inclusiv în cadrul familiei.

În același context, invocăm și posibilitatea eventuală de comitere a unor infracțiuni contra patrimoniului, însoțite de acțiuni violente, violența având caracter instrumental. De exemplu, *grupurile criminale, prin înșelăciune, determină persoane să încheie un contract de vânzare-cumpărare sau donație a imobilului, iar, drept urmare, proprietarul este omorât.* În aceste cazuri, în calitate de potențiale victime intervin persoanele în vârstă, persoanele singuratice, bolnave, narcomanii, alcoolicii etc. Aceste persoane trebuie să fie în vizorul organelor de drept, fiind anunțată referitor la riscul iminent și direcția asistență socială.

Deseori, în calitate de potențiale victime sunt și persoanele implicate în activitatea antreprenorială, politicieni, persoane de succes. Aceste categorii de persoane sunt posibile victime ale infracțiunii de omor la comandă, tentativă de omor și cauzarea leziunilor corporale grave etc. În acest aspect pot fi întreprinse următoarele măsuri:

— elaborarea și repartizarea în anumite zone, raioane, cercuri, a pliantelor de avertizare și informare a persoanelor în legătură cu actele frecvente de violență, precum și măsuri de apărare sau eventuale posibilități de a solicita ajutor;

— informarea persoanelor, prin intermediul surselor mass-media, referitor la comiterea infracțiunilor de violență, comportamentul specific al agresorilor, precum și enunțarea algoritmului de acțiune în diferite situații de acest gen;

— desfășurarea unor discuții profilactice cu copiii și elevii din instituțiile preșcolare și școlare, iar în caz de necesitate și cu educatorii, părinții;

— informarea persoanelor despre importanța măsurilor sporite de siguranță (pază, supraveghere video, uși sau lacăte mai sigure, tactici de autoapărare, abținerea de la ieșirea în anumite locuri în orele târzii etc.);

— luarea sub control sporit de către organele de drept a anumitor teritorii, persoane, localități.

Pe lângă aceste măsuri de prevenire și profilaxie cu caracter general, este necesară și profilaxia individuală a persoanelor predispuse spre comiterea infracțiunilor de mare violență în grup, cum ar fi psihopați, narcomani, alcoolici, persoane care fac parte din grupuri cu un comportament antisocial, familii vulnerabile, prostituate, cerșetori, persoane fără adăpost etc.

Deci, profilaxia criminalității de mare violență comisă în grup, cu toate formele sale de manifestare, poate fi realizată prin măsuri de amploare realizate în plan socio-economic, politic și ideologic. În special, se impun măsuri de convingere, educație, instruire de a opri răspândirea violenței, necesitatea soluționării conflictelor prin metode civilizate (în special în rândul tinerilor), fructificarea fundamentelor familiei, ridicarea nivelului de cultură privind relațiile

dintre persoane.

Activitatea de luptă contra criminalității în ansamblu presupune o activitate susținută științific, deoarece fenomenul infracțional atât de complex nu poate fi contracarat, anihilat, decât prin asemenea demersuri. Astfel, combaterea criminalității de mare violență comisă în grup presupune o operă de profilaxie criminală, care să se materializeze într-o activitate de decimare, reducere a cauzelor majore de factură criminogenă, folosindu-se mijloace diferențiate, în funcție de natura cauzelor care au determinat săvârșirea acestor genuri de infracțiuni [63, p. 187].

Deci, un rol important în prevenirea și combaterea criminalității de mare violență comisă în grup aparține cercetărilor criminologice și realizării pronosticurilor privind evoluția infracțiunilor în cauză. Acest fapt permite studierea cauzelor criminalității, determinantelor acestora, persoanelor din grupul de risc și alte aspecte, care ar permite realizarea exactă a măsurilor de profilaxie în domeniul vizat. Și aceste măsuri sunt realizate în toate statele dezvoltate, care dispun de Centre de studiere criminologică, departamente specializate, instituții care pegătesc specialiști în domeniul respectiv etc.

RM se află printre puținele state din spațiul european în care nu există un Institut de Criminologie. Acest aspect are repercusiuni asupra muncii de cercetare criminologică, resimțite în lipsa unei concepții unitare în care să se desfășoare, iar rezultatele în plan profilactic sunt conjuncturale, fără acuratețe și eficiență. Pe parcurs au fost mai multe inițiative în acest sens, dar, până în prezent, nu au găsit audiența necesară. În contextul reformelor care au loc în justiția din RM urmează să fie conștientizată importanța creării acestei instituții. Or, în opinia noastră, acest din urmă lucru este inevitabil, deoarece instituțiile statului de drept sunt lipsite de informațiile necesare prevenirii faptelor antisociale. Considerăm că este o eroare ca activitatea de prevenire a criminalității să fie lăsată doar pe seama organelor de interne și procuraturii. Niciodată, prin folosirea unor forțe reduse, nu s-au obținut rezultate mari în acest context, cu atât mai mult în ceea ce privește prevenirea fenomenului infracțional.

Crearea unui astfel de centru în RM (după modelul Institutului Național de Criminologie din România, Institutului Național de Criminologie din Budapesta, Institutului Național de Criminologie și Prevenție Socială din Praga, Centrului Internațional de Criminologie Comparată din Canada, Societății Internaționale de Criminologie, Societății Europene de Criminologie etc.) ar contribui esențial la prevenirea și profilaxia criminalității la general și a celei de violență în grup, în mod special. Cu toate că RM tinde spre integrarea în Uniunea Europeană, are încă multe probleme moștenite de la ex-URSS (cultură, educație, sistem de drept etc.), care sunt îmbinate cu problemele de ordin economic și social al populației, iar acest lucru determină ca criminalitatea să fie specifică în acest spațiu. Pe acest fon de interpretări, ea urmează să fie studiată, acordându-

se un suport esențial organelor de drept în combaterea și prevenirea lor. Acest fapt ar eficientiza lupta cu criminalitatea de violență manifestată în grup, deoarece s-ar cunoaște adresa concretă în această luptă (potențialele victime, potențialii criminali, factorii condiționali etc.), iar astfel ar fi sporită încrederea populației în organele de drept, s-ar asigura securitatea populației și economisite mijloacele financiare în lupta cu criminalitatea în ansamblu, în particular a infraționalității de mare violență comisă în grup [85, p. 297].

3.4.2. Repere teoretice privind combaterea infracțiunilor de mare violență săvârșite în grup

Pe lângă măsurile criminologice de prevenire a criminalității de mare violență săvârșite în grup, un rol important revine măsurilor juridico-penale de combatere a acestora. În special, acestea se referă la posibilitatea utilizării unor norme și instituții penal-juridice de orientare profilactică nemijlocită în lupta cu acest gen de infracțiuni.

În limitele acestora se includ, în primul rând, normele Părții generale ale CP RM, care reglementează instituția legitimei apărări, reținerii infractorului, stării de extremă necesitate, precum și normele care stimulează renunțarea benevolă la comiterea infracțiunii, căința activă. Conținutul și importanța acestor instituții penale trebuie explicate cetățenilor în procesul realizării propagării dreptului.

Un rol profilactic important revine și normelor Părții speciale a CP RM, care au caracter dublu de prevenție. Aceste norme se referă la răspunderea penală pentru fapte infracționale, care creează condiții și împrejurări nemijlocite pentru comiterea unor alte infracțiuni, mult mai grave (păstrarea ilegală a armelor, crearea sau conducerea unei organizații criminale, instigarea minorilor la comiterea infracțiunilor, neimplicarea organelor de drept în soluționarea unor conflicte de familie etc.). Deci, prevenția dublă consistă, pe de o parte, față de infracțiunile de mare violență comise în grup, care au fost deja săvârșite, iar, odată cu aceasta, și prevenirea unor eventuale infracțiuni, care ar fi fost comise dacă nu ar fi fost combătute cele dintâi.

Din aceste considerente este importantă depistarea și investigarea la timp a infracțiunilor, această obligație revinând organelor de investigație. De asemenea, și instituțiilor medicale, în conformitate cu normele în vigoare, le revine rolul de a anunța organele de drept în privința tuturor cazurilor parvenite cu urmări de mare violență.

Măsurile speciale de investigație, subliniază S. I. Abelițev, au un rol important în ceea ce privește împiedicarea săvârșirii acțiunilor criminale de către eventualii infractori [95, p. 188]. Rolul principal în acest caz revine organelor operative, care urmează să acumuleze informația despre persoanele cu activitate criminală, în timpul măsurilor speciale de investigație (foști

deținuți, alcoolici, narcomani, membri ai grupurilor cu orientare antisocială, persoanele care au legătură cu membrii grupurilor criminale etc.). Totalitatea informațiilor obținute reprezintă temei pentru necesitatea instituirii urmăririi asupra acestor persoane, în scopul prevenirii și combaterii la timp a pregătirii infracțiunilor de mare violență comise în grup.

Deci, este iminentă elaborarea unui sistem eficient de colectare a informațiilor cu privire la criminalitatea violentă săvârșită în grup și situația acesteia, realizarea permanentă a activității analitice privind sistematizarea și generalizarea informației despre comiterea infracțiunilor de acest gen. Cunoașterea nivelului, structurii, dinamicii criminalității de mare violență comisă în grup, răspândirii diferitor forme și grupuri ale acesteia în teritoriu, evidența permanentă a schimbărilor calitative ale criminalității violente de grup, studierea factorilor care favorizează comiterea infracțiunilor de mare violență în grup constituie prima condiție a organizării eficiente a luptei cu acest fenomen socialmente periculos. De aceea, este important ca subdiviziunile analitice ale organelor de interne să comunice permanent în legătură cu manifestarea acestui gen de criminalitate [106, p. 42], care, în viziunea noastră, este cel mai periculos fenomen infracțional.

Metodele speciale de investigație utilizate, însă, sunt diferite. Este necesară acțiunea profilactică, prin intermediul colaboratorilor confidențiali, asupra membrilor grupărilor criminale, asupra persoanelor cunoscute drept conflictuale în familie și societate, protejarea operativă a obiectelor care urmează să fie supuse atacurilor violente (tâlhăria), protecția persoanelor care urmează a fi atacate etc. [132, p. 444] Profilaxia operativă este actuală, în special în rândul persoanelor cu antecedente penale pentru infracțiuni de mare violență comise în grup. Aplicarea față de aceștia a măsurilor tradiționale de profilaxie individuală (convingere, educare) nu sunt efective. În condițiile situației criminogene actuale sunt necesare măsuri mult mai aspre.

Cauzele creșterii actelor de mare violență în grup sunt explicate diferențiat de la o țară la alta, căutându-se sursele acestora în diferite zone ale politicului, economicului, juridicului sau în conflictele de natură etnică ori religioasă etc. Și la noi în țară, din studiile și analizele efectuate de către instituțiile statului de drept, rezultă o serie de aspecte privind cauzalitatea actelor de mare violență comise în grup. O concluzie importantă care se desprinde din context este cea că agresivitatea este o trăsătură de caracter individual, manifestată prin disponibilitatea permanentă la acțiuni sau reacții violente, intense și disproporționate, cu efecte perturbatoare și vătămătoare asupra relațiilor interumane. În conformitate cu prevederile CP RM, violența are o sferă mai largă de cuprindere, incluzându-se în limitele constrângerii, având caracter de violență fizică și/sau psihică, fiind în afara constrângerii și prezumând doar violența fizică, adică anumite

urmări fizice. Este cazul a sublinia că în multe state, împotriva actelor de mare violență comise în grup, s-a evidențiat necesitatea elaborării unor acte normative care să asigure ordinea în societate, să aducă la realitate pe infractori, să-i ajute să se corecteze. Or, după cum sublinia Aristotel, *o lege bună trebuie să-și aducă contribuția la statornicirea unui climat de legalitate, să însemne o ordine bună*. De asemenea, C. Beccaria scria *faceți ca legile să fie clare, simple și, totodată, forța națiunii să fie concentrată pentru a le apăra*. Față de creșterea continuă a infraționalității de mare violență comisă în grup, în multe state ale lumii, sarcinile multiple ale funcției poliției devin tot mai ponderate, poliția, ca instituție a statului de drept, trebuie să lupte cu rafinamentul tot mai perfecționat al infractorilor de toate categoriile. Pentru realizarea acestei sarcini, poliția, prin structurile sale de criminalistică, își perfecționează în mod continuu metodologiile de investigare, face uz de mijloace și metode științifice necesare descoperirii, fixării, interpretării și examinării urmelor și mijloacelor materiale de probă pentru identificarea persoanelor care le-au creat. Cu ajutorul acestora se poate stabili raportul de cauzalitate între actul de mare violență și persoana/persoanele care l-a/au comis. În prezent, identificarea persoanelor implicate în faptele cu violență este fundamentată științific, criminaliștii utilizând cele mai noi mijloace tehnice care oferă posibilitatea de a stabili adevărul. Investigarea criminalistică a infracțiunilor comise cu mare violență prezintă un cumul de particularități, începând chiar cu cercetarea la fața locului.

Pe lângă faptul că este necesară implicarea organelor speciale în prevenirea și combaterea criminalității de mare violență comisă în grup, totuși mai sunt necesare și cunoștințe speciale în domeniu. Psihologia criminalilor violenți, a criminalilor care activează în grup, a tinerilor violenți, este diferită de cea a altor categorii de infractori, la fel ca și metodele cu care trebuie să se intervină sunt speciale, dacă facem o raportare la alte categorii de infracțiuni (infracțiuni economice, infracțiuni ecologice, infracțiuni în domeniul informaticii etc.). De aici rezultă și necesitatea pregătirii cadrelor pentru organele de drept, care ar poseda cunoștințe profunde de ordin social, psihologic [106, p. 41], referitoare la persoanele ce comit infracțiuni de mare violență, în special în grup, deținerea cunoștințelor cu privire la clasificarea grupurilor criminale, delimitarea unui grup criminal de unul ocazional, gloată, posibilitatea de a comunica cu agresorul, în special în timpul acțiunii sale etc.

Sporirea eficienței măsurilor de profilaxie în mare parte depinde de perfecționarea reglementărilor juridice, asigurarea personal – organizațională și a resurselor necesare. O măsură juridico-penală aparte se referă la necesitatea perfecționării legislației în domeniu, astfel încât să se asigure prevenirea și combaterea imediată a criminalității de mare violență comisă în grup. În acest sens, este necesară actualizarea periodică a legislației la situația criminogenă din țară, astfel

încât aceasta să facă față noilor manifestări ale criminalității violente de grup. De exemplu, se poate invoca asupra înăspririi condițiilor pentru acordarea dreptului de port-armă a cetățenilor, evidența și controlul riguros al acestora, asigurarea perfectării legale a actelor care dovedesc capacitatea persoanelor de a avea drept de port-armă etc. Or, numărul infracțiunilor comise cu ajutorul armelor de foc a crescut [60].

Referitor la violența în familie, constatăm că, deși au fost elaborate acte normative care reglementează și apără victimele violenței în familie, totuși, numărul infracțiunilor respective este în creștere. Acest fapt se datorează nu lipsei reglementărilor în domeniu, ci incapacității organelor de drept de a proteja aceste victime, de a lua măsurile necesare în raport cu persoanele violente, de a califica corect acțiunilor acestora în cadrul familiei etc. Responsabilitatea de informare a agresorului despre ordonanța de protecție și de aplicare a acesteia revine inspectorului de sector în conlucrare cu asistentul social. În special, în localitățile rurale, aceștia se cunosc personal cu agresorul, fiind chiar în relații bune sau de rudenie și nu aplică prevederile legislației în practică, iar ca rezultat intervin cazuri de suicid în familie, omor, viol etc. Deci, măsurile de prevenire a infracțiunilor de mare violență comise în grup urmează să fie orientate spre [106, p. 43]:

- ◆ identificarea așa-ziselor „grupuri precriminale” și a potențialilor infractori violenți, pentru a exclude dezvoltarea acestora și realizarea unor eventuale acte violente ale acestora;
- ◆ descoperirea grupurilor criminale la etape timpurii de formare a acestora, în vederea lichidării și reorientării lor;
- ◆ identificarea grupurilor criminale deja formate și contracararea activității acestora la etapele pregătirii sau tentativei;
- ◆ descoperirea grupurilor criminale organizate și camuflate, documentarea și lichidarea acestora;
- ◆ identificarea și înlăturarea condițiilor, cauzelor și împrejurărilor care favorizează organizarea grupurilor criminale și comiterea de către acestea a infracțiunilor de violență.

Un alt moment important se referă la pronunțarea sentințelor judiciare echitabile și temeinice pentru infracțiunile de mare violență comise în grup. Drept condiții necesare pentru aceasta servesc normele dreptului penal argumentate criminologic, precum și evidența obligatorie a motivelor și scopului părților în timpul respectării principiilor penale și procesual-penale. Totodată, executarea pedepselor penale trebuie realizată în baza principiilor pedagogiei și psihologiei corective. În acest sens, este foarte important ca colaboratorii organelor de drept să

acționeze în conformitate cu statutele și regulamentele profesionale, făcând abstracție de faptul că se confruntă cu persoane implicate în infracțiuni de mare violență comise în grup.

Pe de altă parte, deși la moment CP RM reglementează scopul pedepsei penale ca fiind cel al restabilirii echității sociale, corectării condamnatului, precum și prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni (prevenția generală și prevenția specială), totuși, de cele mai multe ori, persoanele condamnate se întorc în societate mult mai violente, mult mai agresive, răzbunătoare, cu un bagaj bogat de cunoștințe în domeniul comiterii infracțiunilor etc. Acest fapt se datorează, în mare parte, condițiilor de deținere în penitenciare, dar și acțiunilor la care a fost supus în toată această perioadă. Nu este un secret că, deseori, în penitenciarele din spațiul ex-socialist, condamnații sunt maltratați fie de către personalul penitenciarelor, fie de către colegii de celulă. Aceștia acumulează cunoștințe de ordin criminal de la colegii de penitenciar, în timpul discuțiilor, schimbului de păreri etc. Acest fapt se întâmplă deoarece condamnații nu sunt ocupați, nu doresc să se implice în activități, nu sunt create condiții pentru dezvoltarea personală și profesională în penitenciar. De exemplu, cineva ar putea obține o profesie în perioada deținerii în penitenciar, ar putea elabora o lucrare, învăța o limbă străină etc., ca fiind eliberat să fie de folos societății și pentru a se integra mai ușor. Ar fi binevenită oferirea posibilității condamnaților de a frecventa cursuri de consiliere psihologică, morală, pentru a-și corecta orientarea violentă cu care se confruntă, pentru că, deseori, aceasta apare în urma unor împrejurări, iar dacă persoana nu conștientizează, nu se tratează de acest viciu, corectarea lui în penitenciar nu-și va atinge scopul. Este actuală oferirea posibilității benevole de a solicita astfel de consiliere. Deci, rolul organelor de drept este de a realiza scopul pedepsei penale, adică corectarea condamnatului și prevenirea comiterii de noi infracțiuni.

În acest context, pentru o mai bună atingere a rezultatelor necesare în vederea prevenirii și combaterii infracțiunilor de mare violență comise în grup, este necesară îmbinarea măsurilor criminologice cu cele juridico-penale, realizându-se o abordare complexă în lupta cu acest fenomen dificil. Printre măsurile complexe pot fi menționate:

- consecutivitatea și neîntreruperea profilaxiei generale și individuale sub diferite aspecte (social, cultural, juridic, criminologic etc.), care să asigure prevenirea și contracararea acestor infracțiuni;
- utilizarea măsurilor aplicate deja în practică și care au oferit rezultate în contracararea acestui fenomen, întrucât pierderea timpului pentru experimente, în acest caz, va fi necorespunzătoare pentru întreaga societate;
- utilizarea măsurilor special-criminologice de către organele de drept în cadrul activităților de combaterea a infracțiunilor de violență comise în grup;

- asigurarea unui nivel înalt de profesionalism și cunoștințe în domeniu a cadrelor implicate în această activitate;
- determinarea exactă a obiectului profilaxiei pentru atingerea certă a rezultatului care se impune;
- participarea comună la procesul de profilaxie a tuturor subiecților contracrării infracțiunilor de mare violență comise în grup, care presupune eventualitatea coordonării acțiunilor (implicarea profesorilor, organelor administrației publice locale, direcției asistență socială, direcției privind protecția minorilor, administrației instituțiilor superioare de învățământ, administrației și personalului instituțiilor penitenciare, organelor de urmărire penală, inspectorului de sector, organelor judecătorești etc.), care ar permite determinarea rolului fiecăruia în cadrul acestui proces și ar asigura rezultatul necesar;
- studierea cauzelor și circumstanțelor obiective și subiective, care prezumă apariția proceselor negative ce determină dezvoltarea fenomenului în cauză, precum și determinarea împrejurărilor concrete în care este necesară inițierea activității profilactice;
- asigurarea informațională, juridică și organizațională a măsurilor de profilaxie;
- coordonarea acțiunilor organelor de drept implicate privind măsurile desfășurate în cadrul acestui proces, pentru a nu se dubla implicația acestora;
- crearea condițiilor favorabile pentru analiza cauzelor acestor infracțiuni, fapt care ar determina asigurarea măsurilor de prognozare și planificare a profilaxiei.

În concluzie, doar prin cooperarea și colaborarea organelor competente ale statului, dar și cu implicarea cetățenilor de rând, ar putea fi obținut succesul prevenirii și combaterii infracționalității de violență comisă în grup.

3.5. Concluzii la Capitolul 3

1. Grupul criminal reprezintă o uniune de două sau mai multe persoane, asociate organizat sau arbitrar, în vederea comiterii unei infracțiuni planificate sau spontane și care, în timpul actului criminal, urmăresc același scop.

2. Teoria criminologică face delimitare între două categorii de asociații criminale: *permanente* și *temporare*. Cele cu caracter permanent mai sunt clasificate în *carteluri* și *sindicate*

3. Grupul difuz include persoanele care, întâmplător, s-au asociat pentru a comite o infracțiune.

4. Infracțiunile de omor sunt întotdeauna infracțiuni de mare violență, inclusiv în cazul în care sunt în grup.

5. Tâlhăriile comise în grup determină catalogarea acestora ca fiind de mare violență, anume datorită caracterului de grup.

6. Vătămările corporale grave ale integrității corporale sau a sănătății denotă caracter de mare violență doar în cazul în care a survenit din imprudență decesul victimei.

7. Violul care a determinat doar anumite consecințe strict determinate (vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei, soldată cu decesul persoanei) poate condiționa atribuirea ei la categoria infracțiunilor de mare violență.

8. Ritmul de creștere a infracțiunilor de mare violență comise în grup rezultă inclusiv din creșterea numărului de infracțiuni excepțional de grave înregistrat în ultimii ani. Și acest curs de majorare a fost evident consemnat în anul 2015 și în anul 2016, care a înregistrat cel mai mare număr în ultimii 11 ani supuși cercetărilor cantitative.

9. Din anul 2009 și până în anul 2016, practic, infracționalitatea comisă de grupurile criminale organizate a ținut nivelul de peste 200% comparativ cu anul 2003 (cercetarea dinamică în raport cu baza fixă 100%).

10. Factorii care generează creșterea semnificativă a nivelului de violență și a infracționalității de violență, în particular a infracționalității de mare violență comisă în grup, au o explicație diferită și diferențiată de la o societate la alta, sursele acestora având relevanță în domeniul politicului, economicului, juridicului etc.

11. Pe măsura analizei mecanismului infracțiunilor de mare violență comise în grup, importanță definitorie obțin nu numai factorii sociali, ci și factorii psihologici, criminologici, juridici, economici etc.

12. Situația economică a unui stat sau a unei zone mai restrânse determină anumite comportamente umane, inclusiv comportamentul violent. Fără a se nega un raport de cauzalitate între starea economică și criminalitate, studiile efectuate evidențiază că fenomenul violenței este atât de complex, încât poate fi generat atât de prosperitate, cât și de sărăcie.

13. Pentru organizarea eficientă a profilaxiei individuale și generale a atentatelor contra libertății și inviolabilității sexuale a persoanei se cere o analiză complexă a tuturor împrejurărilor săvârșirii infracțiunii, inclusiv comportamentul victimei, caracteristicile psihologice ale făptuitorului, condițiile de socializare și de trai.

14. Prevenirea criminalității de mare violență comisă în grup desemnează un proces social permanent, care presupune aplicarea unui ansamblu de măsuri cu caracter social, cultural,

economic, politic, identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor fenomenului infracțional de această natură.

15. Crearea unui sistem de ajutor psihologic și psihiatric la nivel de stat, care ar putea identifica și diagnostica devianțele în dezvoltarea psihologică a persoanei, este capabil să influențeze pozitiv profilaxia infracțiunilor de mare violență, în particular a celor de mare violență comise în grup.

16. Elaborarea unei baze normative care ar asigura controlul comportamental al categoriilor de persoane ce se includ în această zonă de risc și a activității profilactice a acestora constituie o măsură destul de eficientă în lupta cu infracțiunile de mare violență comise în grup.

17. RM se află printre puținele state din spațiul european în care nu există un Institut de Criminologie. În contextul reformelor care au loc în justiția din RM urmează să fie conștientizată importanța creării acestei instituții.

18. Pe lângă măsurile criminologice de prevenire a criminalității de mare violență săvârșite în grup, un rol important revine măsurilor juridico-penale de combatere a acestora. În special, acestea se referă la posibilitatea utilizării unor norme și instituții penal-juridice de orientare profilactică nemijlocită în lupta cu acest gen de infracțiuni.

19. Doar prin cooperarea și colaborarea organelor competente ale statului, dar și cu implicarea cetățenilor de rând, ar putea fi obținut succesul prevenirii și combaterii infracționalității de violență comisă în grup.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Concluzii generale:

1. Pe măsură ce însăși noțiunea de violență nu are o abordare unilaterală în sens juridico-penal, studiile criminologice oferă diferite valențe acestor noțiuni, iar, ca efect, fenomenul are o reprezentare diferită [76, p. 10-13].

2. Violența criminală (infracțională) poate fi definită ca fiind acea violență, care, odată aplicată, denotă existența unei infracțiuni și pasibilitatea de răspundere și pedeapsă penală pentru aceasta, indiferent de faptul dacă este o violență-scop sau o violență instrumentală [88, p. 267-272].

3. De limitele violenței neinfracționale sunt cuprinse acele acte violente, care, prin natura și conținutul lor, exclud caracterul penal al faptei, precum și violența care nu este incidentă răspunderii penale (de exemplu, violența-scop, care a avut ca consecință vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății persoanei) [88, p. 267-272].

4. Potrivit legislației penale a RM, violența în sine (violența propriu-zisă) nu este supusă răspunderii penale în toate cazurile, făcându-se alegația la cauzarea unor vătămări ușoare ale integrității corporale sau a sănătății persoanei.

5. Mijloacele utilizate (fizice sau psihice) fac delimitarea conceptuală între violența fizică și violența psihică, denumită în legea penală și prin sintagma *amenințarea cu aplicarea violenței fizice*.

6. Pericolul social al violenței fizice pentru viață se determină în momentul comiterii actelor de violență și nu este legat anume de urmările provocate drept urmare a acestor acte de violență.

7. Violența psihică nu poate fi interpretată în mod extensiv, aceasta fiind redusă la amenințarea cu aplicarea violenței fizice. Criticile nefondate, insultele, nu constituie și nu pot constitui forme de manifestare a violenței.

8. Este prioritară distincția criminologică între **violența în sine (propriu-zisă)** și **violența instrumentală**.

9. Lipsa unei atenții corespunzătoare clasificării violenței în propriu-zisă și instrumentală antrenează, de multe ori, o pasibilitate de pedeapsă mai aspră în cazul violenței în sine (propriu-zise), comparativ cu violența instrumentală, ambele vizând aceleași urmări prejudiciabile.

10. În cazul violenței în sine, însăși violența completează conținutul unei infracțiuni și, în dependență de categoria de infracțiune, a cărui grad și caracter prejudiciabil devine prezumat de către legiuitor, este identificată violența simplă și marea violență [80, p. 509-510].

11. Din punct de vedere criminologic violența urmează a fi definită ca un fenomen socialmente periculos care antrenează aplicarea forței fizice sau a celei psihice pentru a se admite atingerea unor scopuri în interesele persoanelor violente. În cadrul mecanismului actului infracțional, violența urmează a fi interpretată ca un act comisiv, care poate lua forma unei fapte prejudiciabile, unei metode de manifestare a infracțiunii și își poate identifica specificul în consecințele violente produse [80, p. 508-510].

12. Violența poate fi direcționată doar spre persoană, nu spre bunuri etc., și sub aspect marginal, violența urmează să contureze aplicarea violenței fizice sau psihice.

13. Admiterea uniformizării legii penale ar impune operarea exclusivă doar cu sintagma „violența psihică”, în locul inclusiv a *amenințării cu violența fizică*.

14. Constrângerea poate fi o violență, dar, în același timp, poate depăși limitele violenței invocate de către noi. Dar, cu siguranță, în cazul în care legiuitorul are în vedere, prin constrângere, doar violența, nu este necesar și corect să se facă distincție între constrângere și violență.

15. Agresiunea constituie o acțiune abuzivă care se manifestă prin violență.

16. Se identifică trei teorii care explică, în ansamblu, comportamentul agresiv: agresivitatea este înnăscută (factor biologic); agresivitatea se manifestă ca răspuns la o anumită frustrare (factor psihologic); agresivitatea se nominalizează printr-un comportament social învățat (factor social).

17. Infracțiunea de violență constituie *fapta socialmente periculoasă, orientată asupra uneia sau mai multor persoane și care are drept element obligatoriu (alternativ sau facultativ) aplicarea forței fizice sau amenințarea cu aplicarea acesteia (constrângere psihică)*. Or, lipsa unui concept clar al infracțiunilor de violență denotă și lipsa unei posibilități clare de atribuire a unor sau altor infracțiuni la această categorie juridică.

18. Infracționalitatea de grup atestă comiterea infracțiunii de două sau mai multe persoane, prin aceasta, ca și în cazul infracțiunilor de violență, indică la un grad de pericol social sporit al infracțiunilor de asemenea gen. În cadrul infracționalității de grup se prefigurează criminalitatea organizată, care se identifică prin anumiți indicatori mult mai particularizați decât însăși criminalitatea de grup [79, p. 163-165].

19. Indicatorii de clasificare a infracțiunilor de mare violență trebuie să fie de natură clară și să rezulte inclusiv din reglementarea juridico-penală adoptată. Or, anume CP RM face clasificarea infracțiunilor în dependență de gradul și caracterul prejudiciabilității faptei infracționale. Iar, în măsura lansării unui spectru de fapte penale de mare violență, din cumulul

de infracțiuni de violență, anume gradul prejudiciabil al infracțiunii trebuie să intervină în calitate de indicator definitoriu pentru această ultimă identificare [88, p. 267-272].

20. Prin acest conținut legiuitorul incriminează violența, în mod penal, doar de la o anumită limită. Totuși, definind violența, urmează de a se ține cont de abordările obiective ale fenomenului, precum și de cele subiective. Or, violența, ca fenomen, nu poate fi redusă la acțiunea de constrângere sau la atacul asupra unei persoane, nici la reprezentări ori norme propuse de un grup sau alt grup, societate și care sunt încălcate [80, p. 509].

21. Pe această ultimă cale, stabilim violența infracțională ca fiind: un fenomen socialmente periculos; o faptă prejudiciabilă, care prezumă aplicarea ilegală a forței, un sistem de acțiuni infracționale; - un ansamblu de acte infracționale [80, p. 509].

22. Prin **infracțiune de mare violență** se înțelege *fapta prejudiciabilă, reglementată de legea penală, comisă cu intenție, manifestată doar prin violență fizică (propriu-zisă sau instrumentală) și care este atribuită de către legiuitor, potrivit caracterului și gradului prejudiciabil, la categoria infracțiunilor deosebit de grave sau excepțional de grave.*

23. **Infracțiunea de mare violență comisă în grup** se referă la infracțiunile de mare violență comise prin oricare formă de participare penală.

24. Pe baza tuturor categoriilor juridice operate de către legiuitor (violență, constrângere, urmări prejudiciabile cu caracter fizic), luând în considerație elementele definitorii ale infracțiunii de mare violență formulate, stabilim următoarele infracțiuni de mare violență: art. 135, art. 135¹ alin. (1), art. 135¹ alin. (2), art. 137 alin. (3), art. 137 alin. (4), art. 137³ alin. (3), art. 137³ alin. (4), art. 137³ alin. (5), art. 137⁴, art. 140¹ alin. (2), art. 142 alin. (3), art. 145 alin. (1), art. 145 alin. (2), art. 151 alin. (4), art. 158 alin. (3), art. 158 alin. (4), art. 164 alin. (3), art. 165 alin. (2), art. 165 alin. (3), art. 166¹ alin. (4), art. 168 alin. (3), art. 171 alin. (3), art. 172 alin. (3), art. 187 alin. (5) (doar prin art. 187 alin. (2) lit. e) CP RM), art. 188 alin. (4), art. 188 alin. (5), art. 189 alin. (4) (prin anumite modalități normative), art. 189 alin. (5) (prin anumite modalități normative), art. 189 alin. (6) (prin anumite modalități normative), art. 201¹ alin. (4), art. 206 alin. (2), art. 206 alin. (3), art. 217⁴ alin. (3), art. 275 alin. (2), art. 275 alin. (3), art. 278 alin. (2), art. 278 alin. (3), art. 278 alin. (4), art. 278¹ alin. (2), art. 278¹ alin. (3), art. 278¹ alin. (4), art. 280 alin. (3), art. 283, art. 289¹ alin. (2), art. 289¹ alin. (3), art. 289² alin. (2), art. 289² alin. (3), art. 289³ alin. (2), art. 289³ alin. (3), art. 295¹ alin. (2), art. 295² alin. (2), art. 295² alin. (3), art. 339 alin. (1), art. 339 alin. (2), art. 340, art. 342, art. 343, art. 365 alin. (2), art. 388 alin. (2), art. 388 alin. (3) CP RM.

25. Factorii care generează creșterea semnificativă a nivelului de violență și a infracționalității de violență, în particular a infracționalității de mare violență comisă în grup, au

o explicație diferită și diferențiată de la o societate la alta, sursele acestora având relevanță în domeniul politicului, economicului [75, p. 31-34; 78, p. 183; 79, p. 164; 83, p. 240-242], juridicului etc.

26. Prevenirea criminalității de mare violență comise în grup desemnează un proces social permanent, care presupune aplicarea unui ansamblu de măsuri cu caracter social, cultural [83, p. 242-243], economic, politic, identificarea, neutralizarea și înlăturarea cauzelor fenomenului infracțional de această natură [77, p. 167; 79, p. 164].

27. Situația economică a unui stat sau a unei zone mai restrânse determină anumite comportamente umane, inclusiv comportamentul violent. Fără a se nega un raport de cauzalitate între starea economică și criminalitate, studiile efectuate evidențiază că fenomenul violenței este atât de complex, încât poate fi generat atât de prosperitate, cât și de sărăcie [77, p. 167-168].

28. Doar prin cooperarea și colaborarea organelor competente ale statului, dar și cu implicarea cetățenilor de rând, ar putea fi obținut succesul prevenirii și combaterii infracționalității de violență comisă în grup

Recomandări în materie de eficientizare a combaterii infracțiunilor de mare violență prin mijloace de drept penal și criminologice:

1) art. 167 CP RM urmează a fi modificat, prin înlocuirea termenului de constrângere, care deja include în sine violența fizică sau psihică;

2) art. 137 alin. (1) lit. a) CP RM se impune a fi modificat, prin înlocuirea sintagmei „constrângerea, prin violență sau amenințare,” cu sintagma „violența fizică sau psihică”;

3) reformularea art. 165 alin. (1) lit. a) CP, prin înlocuirea sintagmei „amenințare cu aplicarea sau aplicarea violenței fizice sau psihice” cu „violența psihică sau violența fizică”;

4) înlocuirea sintagmei „violență sau amenințare cu aplicare ei” cu „violență fizică sau psihică” în cazul mai multor norme (art. 179 alin. (2) CP RM, art. 180¹ alin. (3) lit. a) CP RM, art. 187 alin. (2) lit. e) CP RM, art. 188 alin. (1) CP RM, art. 192¹ alin. (2) lit. b) CP RM, art. 192¹ alin. (3) CP RM, art. 193 CP RM, art. 208 alin. (3) lit. a) CP RM, art. 209 alin. (2) lit. b) CP RM, art. 217⁴ alin. (2) lit. e) CP RM, art. 217⁴ alin. (3) lit. b) CP RM, art. 275 alin. (2) lit. b) CP RM, art. 287 alin. (1) CP RM, art. 289³ alin. (1) lit. a) CP RM, art. 295 alin. (4) CP RM);

5) modificarea în conținutul art. 245⁹. alin. (2) CP RM, art. 245¹⁰ alin. (1) CP RM, art. 247 alin. (1) CP RM, art. 295 alin. (2) CP RM a sintagmei „amenințarea cu violența” prin „violența psihică”;

6) se impune crearea unui sistem de ajutor psihologic și psihiatric, la nivel de stat, care ar putea identifica și diagnostica devianțele în dezvoltarea psihologică a persoanei, capabil să

influențe pozitiv profilaxia infracțiunilor de mare violență, în particular a celor de mare violență comise în grup;

7) este necesară elaborarea unei baze normative care ar asigura controlul comportamental al categoriilor de persoane, care se includ în această zonă de risc, și a activității profilactice a acestora, aceasta constituind o măsură destul de eficientă în lupta cu infracțiunile de mare violență comise în grup;

8) Crearea Institutului de Criminologie în RM (după modelul Institutului Național de Criminologie din România, Institutului Național de Criminologie din Budapesta, Institutului Național de Criminologie și Prevenție Socială din Praga, Centrului Internațional de Criminologie Comparată din Canada, Societății Internaționale de Criminologie, Societății Europene de Criminologie etc.), care să se implice în cercetarea criminologică inclusiv a criminalității de mare violență săvârșită în grup.

Planul de cercetări în perspectivă poate fi suplinit de următoarele subiecte:

1. Violența și mijloacele juridice de combatere a acesteia.
2. Analiza juridico-penală a noțiunii și conținutului violenței infracționale.
3. Analiza criminologică a personalității infractorului care săvârșește infracțiuni de mare violență în grup.
4. Pronosticul criminologic și infracționalitatea de mare violență săvârșită în grup.

BIBLIOGRAFIE:

1. Acțiunea comună nr. 98/733/JAI din 21 decembrie 1998 adoptată în temeiul art. K.3 din Tratatul privind Uniunea Europeană, privind incriminarea participării la o organizație criminală în statele membre ale Uniunii Europene. <https://www.juridice.ro/504857/criminalitatea-organizata-abordari-doctrinare-si-instrumente-juridice-internationale.html>. Vizitat: 21.05.2017.
2. Amza T. Criminologie. București: Hyperion, 2011. 148 p.
3. Analiza fenomenului violenței în societatea românească (1990-2002): etiologie și dinamică. București: Institutul Național de Criminologie din România, 2003. <http://www.criminologie.ro/INC/Lang/Romana/Study/Analiza%20Fenomenului%20Violentei%20in%20Societatea%20Romaneasca.pdf>. Vizitat: 25.04.2016.
4. Angelescu G. Dicționar practic al limbii române explicative și morfologic. București: C.N.I. "Coresi", 2003. 478 p.
5. Balica E. Criminalitatea violentă. Tendințe și factori de risc. București: Editura Oscar Print, 2008. 316 p.
6. Basarab M. Drept penal. Partea generală. București: Lumina Lex, 2005. 624 p.
7. Bîrgău M. Criminologie. Chișinău: Print-Caro, 2010. 688 p.
8. Bîrgău M., Bîrgău I. Mic dicționar de termeni criminologici. Chișinău: Academia Ștefan cel Mare a MAI, 2002. 50 p.
9. Bejan O. Explicarea criminologică a comportamentului criminal. Chișinău: Centrul de Prevenire și Asistență Criminologică. Chișinău: «Ericon» SRL, 2009. 137 p.
10. Bejan O., Bujor V. Interes și crimă. Chișinău: Elena – VI, 2004. 192 p.
11. Boloș D. Infrațiuni frecvente cu privire la viața sexuală. Forme ale violenței și agresiunea fizică. Prevenirea și combaterea lor. Cluj-Napoca, Editura Eurodidact, 2005. 36 p.
12. Brînză S., Stati V. Răspunderea penală pentru infracțiunea de violență în familie (art. 201/1 CPO RM). În: Revista Națională de drept, 2011, nr. 10-11, p. 3.
13. Brînză S., Ulianovschi X., Grosu V. et. al. Drept penal. Partea specială. Vol. II. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 804 p.
14. Bogdan S. Criminologie. București: Editura Universul Juridic, 2012. 152 p.
15. Bolocan-Holban A. Delimitarea torturii de unele infracțiuni adiacente. În: Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe Sociale”, 2010, nr. 3 (33), p. 148 – 151.
16. Boroi A., Gorunescu M., Popescu M. Dicționar de drept penal. București: All Beck, 2004. 317 p.

17. Bujor V., Bejan O., Ilie S., Casian S. Elemente de criminologie. Material didactic. Chișinău: «Știința», 1997. 86 p.
18. Bujor V., Miron I. Violența sexuală: aspecte juridico-penale și criminologice. Chișinău: centrul editorial al Universității de Criminologie, 2001. 80 p.
19. Bujor V., Pop O. Aspecte criminologice privind infracțiunile săvârșite cu violență. Timișoara: Editura MIRTON, 2003. 84 p.
20. Bujor V. Violența criminală și societatea. În: Materialele Conferinței științifice internaționale “Violența în societatea de tranziție”. Chișinău: 2003, p. 13-21.
21. Butoi T. Psihologie judiciară. Curs universitar. Abordări teoretice și practice. București: Editura Trei, 2012. 543 p.
22. Capul unei grupări criminale, originar din Republica Moldova, reținut în Germania. <http://www.trm.md/ro/social/capul-unei-grupari-criminale-originar-din-r-moldova-retinut-in-germania/>. Vizitat: 12.06.2015.
23. Casa I. Despre violența domestică. <http://casaioana.org/about-domestic-violence/>. Vitate: 21.05.2017.
24. Cășuneanu F. Criminalitatea organizată în legislațiile penale europene. București: Universul juridic, 2013. 392 p.
25. Cășuneanu F. Măsuri de combatere a grupului criminal organizat adoptate la nivelul Uniunii Europene. În: Dreptul, 2012, nr. 3, p. 195.
26. Ciobanu I. Criminologie. Vol. I. Chișinău: Cartdidact - Reclama, 2003. 154 p.
27. Chira D., Predoi M., Purcărea L., Saftiu A.-I. Violența în școală. Agresivitate în rândul elevilor. http://www.rcsedu.info/index.php?option=com_content&view=article&id=26:violena-in-coal-agresivitate-in-randul-elevilor&catid=3:managementul-clasei-de-elevi. Vizitat: 21.05.2017.
28. Codul penal al Republicii Moldova. Legea nr. 985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129. În vigoare din 12 iunie 2003.
29. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Sub red. A. Barbăneagră. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2003. 835 p.
30. Convenția Națiunilor Unite contra criminalității organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000, ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 15 din 17.02.2005. În: Monitorul Oficial Nr. 36-38 din 04.03.2005.

31. Convenția europeană a Drepturilor Omului. Amendată de Protocoalele nr. 11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ROM.pdf. Vizitat: 24.04.2017.
32. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. În: Monitorul Oficial, 1994, nr. 1, 12.08.1994. http://lex.justice.md/document_rom.php?id=44B9F30E:7AC17731. Vizitat: 24.04.2017.
33. Criminalitatea săvârșită cu violență în România. Rezumat al tezei de doctorat. București: MAI, 2016. 48 p. http://www.academiadepolitie.ro/root/studii/iosud/rezumate_teze/2016/asanache/rezumate%20Asanache.pdf. Vizitat: 21.05.2017.
34. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 26 iunie 2014, Dosarul nr.4-1re-229/14 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2321. Vizitat: 19.02.2015.
35. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 09 aprilie 2014. Dosarul nr.1ra-716/14. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2059. Vizitat: 19.02.2015.
36. Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 30 septembrie 2014. Dosarul nr.1ra-769/14. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=3016. Vizitat: 19.02.2015.
37. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 19 februarie 2014. Dosarul nr. 1ra-344/2014. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1447. Vizitat: 19.02.2015.
38. Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată și proclamată de Adunarea Generală prin Rezoluția 217A din 10 decembrie 1948. <http://www.hotararicedo.ro/files/files/DECLARATIA%20UNIVERSALA%20A%20DREPTURILOR%20OMULUI.pdf>. Vizitat: 24.04.2017.
39. DEX-online. <https://dexonline.ro/definitie/organizație>. <https://dexonline.ro/definitie/asociație>. Vizitat: 21.05.2017.
40. Diaconescu H. Violența - viciu al violenței juridice și efectele în dreptul civil și dreptul penal cu privire specială la sancțiunea juridică a acesteia. În: Dreptul, 2003, nr. 6, p. 65.
41. Dosarul penal nr. 2006420868. Arhiva Judecătoriei sectorului Botanica, mun. Chișinău.
42. Fenomene sociale contagioase. De la infracțiuni la mania Pokemon. <http://jurnalul.ro/stiri/observator/fenomene-sociale-contagioase-de-la-infracțiuni-la-mania-pokemon-719908.html>. Vizitat: 21.05.2017.
43. Ferreal G., Neculau A. Violența – aspecte psiho-sociale. Iași: Polirom, 2003. 336 p.

44. Florian Gh. Prevenirea criminalității. Teorie și practică. <http://criminologie.org.ro/>. Vizitat: 25.04.2016.
45. Furtună D. Homo Aggressivus. De ce nu se opresc războaiele și violența. Lexon-Prim, 2015. 660 p.
46. Gladchi Gh. Criminologie generală. Chișinău: Museum, 2001. 312 p.
47. Gladchi Gh. Determinantele victimologice și mecanismul infracțiunilor de mare violență (omorul, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale, violul). Chișinău: Centrul de Drept, 2000. 240 p.
48. Hotărârea Plenului Judecătorei Supreme a Republicii Moldova *Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP al RM)*, nr. 11 din 24.12.2012.
49. Gros C. Dicționar enciclopedic de psihiatrie. București: Editura Medicală, 1992. 739 p.
50. Informația operativă privind starea infracționalității pe teritoriul Republicii Moldova. <http://mai.gov.md/ro/advanced-page-type/date-statistic>. Vizitat: 20.05.2017.
51. Legea Republicii Moldova privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă din 08.06.2012, nr. 130 . În: Monitorul Oficial din 26.10.2012, nr. 222-227.
52. Leș A., Rășcanu R. În logica științelor criminale. Analize juridice și strategii de coping în materie penală. Valorificarea psihologiei criminologiei și criminologiei în actul de justiție. București: Pro Universitaria, 2016. 159 p.
53. Macari I. Drept penal al Republicii Moldova. Partea generală. Chișinău: Presa, 1999, 234 p.
54. Martori decedați în circumstanțe suspecte și noi victime în dosarul violurilor de la Internatul din Bălți. <http://www.zdg.md/editia-print/investigatii/martori-decedati-in-circumstante-suspecte-si-noi-victime-in-dosarul-violurilor-de-la-internatul-din-balti>. Vizitat:25.04.2016.
55. Munteanu R. Aspecte teoretice ale criminalității violente. În: Revista Națională de drept, 2007, nr. 2, p. 81.
56. Munteanu R. Referințe istorice asupra crimelor și a infracțiunilor de violență. În: Revista Națională de drept, 2007, nr. 9, p. 77.
57. Munteanu R. Tipologia violenței. În: Revista Națională de drept, 2007, nr. 11, p. 82.
58. Nistoreanu Gh. Prevenirea infracțiunilor prin măsuri de siguranță. București: Editura Ministerului de Interne, 1993. 238 p.
59. Nistoreanu Gh., Păun C. Criminologie. București: Editura Didactică, 1994. 352 p.

60. Nivelul criminalității în Republica Moldova în anul 2012. <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=4003>. Vizitat: 23.05.2012.
61. Pactul internațional privind drepturile civile și politice, adoptat de Adunarea Generală a ONU la 16 decembrie 1966. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 217-XII din 28.07.90. În vigoare pentru Republica Moldova din 26 aprilie 1993. În: Tratatate internaționale, 1998, Vol. 1, p. 30. http://www.irdo.ro/file.php?fisiere_id=80&inline. Vizitat: 24.04.2017.
62. Pletea C. Violența îndreptată împotriva persoanei. Bucureșit: Editura Paralela 45, 1999. 321 p.
63. Pop O., Neagu Gh. Criminologie generală. Chișinău: Angela Levița, 2005. 175 p.
64. Prelipceanu D. Violența și boala psihică. <http://www.romjpsychiat.ro/article/violenta-si-boala-psihica>. Vizitat: 21.05.2017.
65. Procuratura Republicii Moldova. Raport despre activitatea procuraturii în anul 2004 (http://www.procuratura.md/file/Raport_2004_ro.pdf); -2005
(http://www.procuratura.md/file/Raport_2005_ro.pdf); -2006
(<http://www.procuratura.md/file/RAPORT%20PUBLIC%202006%20Pentru%20Sait.pdf>);
-2007 (<http://www.procuratura.md/file/RAPORT%20ANUAL%2017.03.2008.pdf>); -2009
(<http://www.procuratura.md/file/Raport%202009.pdf>); -2010
(<http://www.procuratura.md/file/15.05.Raport%202010.pdf>); -2011
(<http://www.procuratura.md/file/RAPORT%202011.pdf>); -2012
(<http://www.procuratura.md/file/RAPORTUL%20PG%20pentru%20a.%202012.pdf>); -
2013 (<http://www.procuratura.md/file/Raport%20PG%202013%20final.pdf>); -2014
(<http://www.procuratura.md/file/raport.2014.final1.14.pdf>); -2015
(<http://www.procuratura.md/file/rp%202016.pdf>); -2016
(<http://www.procuratura.md/file/Raportul%20Procurorului%20General%202016%2012.05.2017.pdf>). Vizitat: 21.05.2017.
66. Psihologia actului infracțional. <http://www.juspedia.ro/13162/psihologia-actului-infracional/>. Vizitat: 21.05.2017.
67. Psihologie socială. Aspecte contemporane. Coord. A. Neculau. Iași: Polirom, 1996. 478 p.
68. Rădulescu S., Banciu D. Sociologia crimei și criminalității. București: Șansa, 1996. 301 p.
69. Rotari O. Criminologia. Ediție revăzută. Chișinău: 2011. 890 p.
70. Rusnac S. Psihologia dreptului. Chișinău: Editura Arc, 2000. 311 p.
71. Și-a omorât soția care vroia să plece la muncă în Rusia. <http://protv.md/stiri/social/si-a-omorat-sotia-care-vroia-sa-plece-la-munca-in-rusia---58736.html>. Vizitat: 25.04.2016.

72. Șleahțișchi M. Prevenirea violenței. Cazul omului frustrat. În: *Legea și viața*, 2003, nr. 5, p. 20.
73. Tănăsescu C. *Criminologie*. București: Universul Juridic, 2012. 361 p.
74. Tighineanu A., Bujor V. Impactul criminalității în grup asupra infracțiunilor economice. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale din 27-28 septembrie 2013 - «60 de ani de învățământ economic superior în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic»*. Chișinău: ASEM, 2013, p. 246-248.
75. Tighineanu A. Reglementarea răspunderii penale pentru infracțiunile economice în legislația penală a Republicii Belarus și a Republicii Moldova. În: *Jurnalul juridic național*, 2014, Nr.1 (5), p. 31-35.
76. Tighineanu A., Bujor V. Caracteristica juridico-penală a infracțiunilor săvârșite cu aplicarea violenței. În: *Jurnalul juridic național*, 2015, Nr.3 (13), p. 10-14.
77. Tighineanu A. Infracțiuni de violență comise în grup. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale din 16-17 mai 2003 -Violența în societatea de tranziție*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2003, p. 165-168.
78. Tighineanu A. Pericolul social al infracțiunilor economice comise în grup. În: *Materialele Simpozionului Internațional al tinerilor cercetători din 21-11 aprilie 2005*. Vol. 1. Chișinău: ASEM, 2005, p. 183-184.
79. Tighineanu A. Caracterul social sporit al infracțiunilor de violență comise prin participație. În: *Materialele Simpozionului Internațional al tinerilor cercetători din 14-15 aprilie 2006*. Vol. 1. Chișinău: ASEM, 2006, p. 163-165.
80. Tighineanu A. Noțiunea și semnele violenței criminale. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 22 decembrie 2006 - Dreptul național în contextul proceselor integraționiste europene*. Chișinău: IRIM, 2006, p. 507-511.
81. Tighineanu A. Corupția – mod de manifestare a crimei organizate. În: *Materialele Conferinței internaționale din 1 noiembrie 2007 - Cultura juridică și prevenirea corupției*. Chișinău: Transparency International Moldova, 2007, p. 237-240.
82. Tighineanu A. Noțiunea și pericolul social al participației în dreptul penal. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale din 1-2 octombrie 2009 -Probleme actuale ale istoriei, teoriei dreptului și științelor administrației publice*. Chișinău: ASEM, 2010, p. 136-138.
83. Tighineanu A. Factorii socio-economici generatori de violență criminală. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale din 28-29 septembrie 2012 - Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii*. Vol. 1. Chișinău: ASEM, 2012, p. 240-244.

84. Tighineanu A., Vasiloj Dj. Gradul de pericol social concret al infracțiunilor de mare violență. În: Materialele Conferinței științifice internaționale din 26-27 septembrie 2014 - Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii. Chișinău: ASEM, 2014, p. 336-339.
85. Tighineanu A. Măsuri criminologice de prevenire a criminalității violente. În: Materialele Conferinței științifice internaționale din 25-26 septembrie 2015 - Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii. Vol. 4. Partea 1. Chișinău: ASEM, 2015, p. 294-298.
86. Tighineanu A., Vasiloj Dj. Dispoziții generale privind consecințele sociale ale infracțiunilor de violență. În: Materialele Conferinței științifice internaționale din 25-26 septembrie, 2015 Chișinău: ASEM, 2015, p. 9-12.
87. Tighineanu A. Aspecte socio-criminologice privind definirea grupului criminal. În: Materialele Conferinței Internaționale Științifico-Practice din 4-5 noiembrie 2016 - Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare. Chișinău, ICJP AȘM, IȘPCA, US, 2016, p. 215-219.
88. Tighineanu A. Considerațiuni generale privind infracționalitatea de mare violență săvârșită în grup. În: Culegerea de articole științifice - Premise de perfecționare a legislației naționale și de ajustare la standardele Uniunii Europene. Chișinău, ICEȘD, ICJP al AȘM, 2017, p. 267-273.
89. Tighineanu A. Problemele privind privațiunea de libertate. În: Materialele Conferinței științifico-practice a cadrelor didactice din 18-19 aprilie 2001 - Probleme ale științei contemporane. Chișinău: Universitatea de Criminologie, 2001, p. 98-100.
90. Uțică V., Florescu B. Investigarea și cercetarea infracțiunilor de mare violență. Omucideri. București: Editura Ministerului Administrației și Internelor, 2003.
91. Violența școlară. Factori de risc în adolescență. <http://iamnotscared.pixel-online.org/data/database/publications>. Vizitat: 25.04.2016.
92. Violența în familie în România: legislația și sistemul judiciar. USAID, ABA CEELI. Raport preliminar. Februarie, 2007. 76 p. <http://www.americanbar.org/content/dam/aba/directories/roli/romania/romania-dv-in-romania-law-court-system-rom.authcheckdam.pdf>. Vizitat: 21.05.2017.
93. Violența asupra persoanelor vârstnice. CNPV, 2016. 53 p. <http://www.cnpv.ro/pdf/analize2016/Violenta-asupra-persoanelor-varstnice-new-MP.pdf>. Vizitat: 21.05.2017.
94. Violuri și avorturi în internatul psihoneurologic. <http://www.zdg.md/editia-print/investigatii/violuri-si-avorturi-in-internatul-psihoneurologic>. Vizitat: 25.04.2016.

95. Абельцев С. Н. Личность преступника и проблемы криминального насилия. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2000. 207 р.
96. Алексеев А. И., Герасимов С. И., Сухарев А. Я. Криминологическая профилактика. Москва: Норма, 2001. 496 р.
97. Алексеев А. И. Криминология. Москва: «ЦИТ», 2001. 332 р.
98. Ананьин А. Ф. Организация, подстрекательство и пособничество в групповом преступлении. Свердловск: 1980. 96 р.
99. Антонян Ю. М. Наказание и исправление преступников. Москва: ВНИИ МВД РФ, 1992. 392 р.
100. Антонян Ю. М. Насилие. Человек. Общество. Москва: ВНИИ МВД РФ, 2001. 246 р.
101. Антонян Ю. М. Жестокость в нашей жизни. Москва: ИНФРА-М, 1995. 319 р. *În*: Ананиян Л. Л. Государство и право 1. Реферативный журнал. Серия 4. Москва: Российская Академия Наук, 1997. <https://cyberleninka.ru/article/v/97-01-049-antonyan-yu-m-zhestokost-v-nashey-zhizni-m-infra-m-1995-319>. Vizitat: 03.10.2017.
102. Бабий Н. Почему более тяжкое насилие менее строго наказуемо? *În*: Судовые веснік, 2004, № 4, р. 47.
103. Бабий Н. Теоретические основы криминализации и квалификации составных насильственных преступлений. *În*: Судовые веснік, 2005, № 4, р. 50.
104. Боршевский А., Боршевская Л. Противодействие насилию: отечественное законодательство. *În*: Закон и жизнь, 2009, № 6, р. 44.
105. Бужор В. О сущности преступности. Кишинэу: Академия Полиции «Штефан чел Маре», 1998. 108 р.
106. Бужор В. Криминологический анализ групповых форм насильственной преступности. Кишинев: Национальная Академия Полиции МВД Республики Молдова, 1994. 78 р.
107. Бужор В. Г., Гуцуляк В. И. Групповая преступность: методологические основы изучения и классификации. Кишинэу: Tipografia Centrală, 1998. 147 р.
108. Бурлаков В.Н., Кропчева Р.М., Криминология, СПб.: Питер, 2002. 432 р.
109. Быков В. Виды преступных групп: проблемы разграничения. *În*: Уголовное право, 2005, №2, р. 18.
110. Власов А. Н. Криминологическая характеристика и предупреждение корыстно-насильственных преступлений, совершаемых организованными группами. Автореферат диссертации. Москва: 2005. <http://www.dslib.net/kriminal->

[pravo/kriminologicheskaja-harakteristika-i-preduprezhdenie-korystno-nasilstvennyh.html](http://pravo.kriminologicheskaja-harakteristika-i-preduprezhdenie-korystno-nasilstvennyh.html).

Vizitat: 21.05.2017.

111. Галиакбаров Р. Р. Борьба с групповыми преступлениями. Вопросы квалификации. Краснодар: 2000. 198 р.
112. Гаухман Л. Д. Насилие как средство совершения преступления. Москва: Юридическая литература, 1974. 166 р.
113. Гаухман Л. Д. Проблемы уголовно-правовой борьбы с насильственными преступлениями в СССР. Саратов: 1981. 210 р.
114. Гришаев П. И., Кригер Г. А. Соучастие по советскому уголовному праву. Москва: 1959. 256 р.
115. Гуров А. И. Красная мафия. Москва: 1995. 352 р.
116. Дали В. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 3. Москва: 1974. 556 р.
117. Джекебаев У. С., Вейсберг Л. М., Судакова Р. Н. Соучастие в преступлении. Тюмень: Тюменский юридический институт МВД России, 2011. 61 р.
118. Долгова А. И. Криминология. Москва: 2000. 645 р.
119. Долгова А. И. Криминология. Москва: Норма, 2005. 912 р.
120. Дубинин Н. П., Карпец И. И., Кудрявцев В. Н. Генетика, поведение, ответственность. Москва: Издательство политическое литературы, 1982. 304 р.
<http://www.twirpx.com/file/620225/>. Vizitat: 03.10.2017.
121. Иванова В. В. Преступное насилие. Москва: ЮИ МВД РФ, Книжный мир, 2002. 83 р.
122. Иванов В. И. Генетика. Москва: ИКЦ „Академкнига”, 2006. 638 р.
123. Иванченко Р. Б., Соловьев В. С. Современные подходы к определению и классификации школьного насилия. <https://cyberleninka.ru/article/v/sovremennye-podhody-k-opredeleniyu-i-klassifikatsii-shkolnogo-nasiliya>. Vizitat: 03.10.2017.
124. Иванцова Н. Основные положения концепции общественно опасного насилия в уголовном праве. *În*: Уголовное право, 2004, № 4, р. 26.
125. Иншаков С. М. Зарубежная криминология. Москва: Изд. группа ИНФРА.М-НОРМА, 1997. 374 р.
126. Иншаков С. М. Криминология. Учебник. Москва: Юриспруденция, 2000. 432 р.
127. Жигарев Е. С. Детерминизм, причинность и психический детерминатив поведения. Москва: Щит-М, 2014. 299 р.
128. Кибальник А., Соломоненко И. Насильственные действия сексуального характера. *În*: Российская юстиция, 2001, № 8, р. 64.

129. Классификация насильственных преступлений.
http://www.pravo.vuzlib.su/book_z074_page_9.html. Vizitat: 21.05.2017.
130. Колбасина Е. Е. Предупреждение насильственных преступлений, совершаемых неформальными молодежными группами. Автореферат диссертации. Волгоград: 2012. <http://www.dissercat.com/content/preduprezhdenie-nasilstvennykh-prestuplenii-sovershaemykh-neformalnymi-molodezhnymi-gruppami>. Vizitat: 21.05.2017.
131. Кудрявцев В. Н. Криминология. Москва: Юристъ, 2004. 734 р.
132. Кудрявцев В. Н., Эминов В. Е. Криминология. Москва: Юристъ, 2009. 800 р.
133. Криминогенные детерминанты насильственной преступности, основные направления предупреждения насильственной преступности.
<http://refleader.ru/jgeyfspoljgerna.html>. Vizitat: 21.05.2017.
134. Криминология. Словарь-справочник. Ред. А. И. Долгова, Х. Ю. Кернер. Москва: Норма, 1998. 391 р.
135. Криминология. Под ред. В. Д. Малкова. Москва: 200528 р..
136. Криминология. Учебник. Под ред. Б. В. Коробейникова, Н. Ф. Кузнецовой, Г. М. Миньковского. Москва: «Юридическая литература», 1988. 384 р.
137. Криминология. Под ред. А. И. Долгова. Москва: 2000. 432 р.
138. Криминология. Под редакцией А. И. Долгова. Москва: Норма, 2001. 784 р.
139. Криминология. Под ред. В. Н. Бурлаков, Н. М. Крончева. Москва: 2002. 432 р.
140. Криминология. Под ред. В. Н. Кудрявцева, В. Е. Эминова. Москва: 2004. 366 р.
141. Криминология. Под ред. В. Н. Кудрявцева. Москва: «Юридическая литература», 1976. 168 р.
142. Личность преступника. Отв. ред. Кудрявцев В. Н. Москва: Юрид. Лит, 1971. 356 р.
143. Лукашевич В. Г. Криминалистические аспекты изучения преступных групп. Автореф. дис .канд. юрид. наук. Москва: 1979. 25 р.
144. Лунеев В. В. Насильственная преступность, Москва: 1999.
145. Мальков В. Д. Криминология. Москва: 2004. 528 р.
146. Моисеенко Г. З., Степичев С. С. Разграничение понятий насилия при разбое и грабеже. În: Вопросы борьбы с преступности. Москва: «Юридическая литература», 1969. 176 р.
147. Можарова И. Понятие насилия в преступлениях, совершенных с особой жестокостью. În: Вектоп науки ТГУ, 2009, №2(5), р. 109-112.
<https://cyberleninka.ru/article/v/ponyatie-nasiliya-v-prestupleniyah-sovershennyh-s-osoboy-zhestokostyu>. Vizitat: 03.10.2017.

148. Мондохонов А. Банда – форма соучастия в преступлении. *În: Законность*, 2002, № 11, р. 45.
149. Назаров Н. К вопросу о насилии при грабеже и разбое. Киев: 1968. 92 р.
150. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире. Под ред. Этьенна Г. Круга и др. Пер. с англ. Москва: Издательство «Весь Мир», 2003. 376 р.
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_ru.pdf.
Vizitat: 24.04.2017.
151. Наумов А. В. Словарь по уголовному праву. Москва: 1997. 702 р.
152. Насилие и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире. Всемирная Организация Здравоохранения. Москва: 2003.
153. Насильственная преступность. Материал из Википедии — свободной энциклопедии.
https://ru.wikipedia.org/wiki/Насильственная_преступность. Vizitat: 21.05.2017.
154. Ницше Ф. Сочинение в 2-х томах. Т. 1. Москва: 1990. 828 р.
155. Норбер Р. Юридическая антропология. Москва: 1999. 92 р.
156. Овчинский В. С. Стратегия борьбы с мафией. Москва: 1993. 190 р.
157. Петин И. А. Механизм преступного насилия. Санкт-Петербург: 2004. 343 р.
158. Петровски А. В. Личность. Деятельность. Коллектив. Москва: 1982. 255 р.
159. Пионтовский А. А. Учение о преступлении по советскому уголовному праву. Москва: 1961. 666 р.
160. Платонов К. К. Структура и развитие личности. Москва: 1986. 256 р.
161. Пригожий А. Н. Современная социология организаций. Москва: 1995. 296 р.
162. Романов В. В. Юридическая психология. Москва: Юристь, 2000. 488 р.
163. Резинкин В. С. Криминология. Москва: Норма, 2001. 784 р.
164. Рыбаков В. И. Некоторые особенности психологии преступных групп. Москва: 1997. 54 р.
165. Сергеенко Н. Особенности квалификации насильственных действий сексуального характера по уголовному законодательству некоторых зарубежных стран. *În: Судовые веснік*, 2008, № 2, р. 76.
166. Сердюк Л. В. Насилие. Москва: 2002. 378 р.
167. Сердюк Л. О понятии насилия в уголовном праве. *În: Уголовное право*, 2004, № 1, р. 51.
168. Старков О. В. Бытовые насильственные преступления. Рязань: 1992. 35 р.
169. Сухарев А. И., Крутски В. Е. Большой юридический словарь. Москва: 2001. 704 р.
170. Трайнин А. Н. Учение о соучастии. Москва: Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1941. 158 р.

171. Уголовный кодекс Испании 1995 года. <http://ugolovnykodeks.ru/2011/11/ugolovnyj-kodeks-ispanii>. Vizitat: 19.05.2017.
172. Уголовный кодекс Японии, Закон № 45 от 24 апреля 1907 года в редакции Закона № 91 от 12 мая 1995 года. <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241616>. Vizitat: 19.05.2017.
173. Уголовный кодекс Франции. Принят 01.01.1992. Вступил в силу с 1 марта 1994 года. <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1243018>. Vizitat: 19.05.2017.
174. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996, № 63-ФЗ. Принят Государственной Думой 24 мая 1996 года, одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 года (ред. от 08.06.2015). http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/. Vizitat: 19.05.2017.
175. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии). Сб. законодательных материалов. Под ред. И. Д. Козочкина. Москва: 2001. 352 р.
176. Федченко В. В. Криминологическая характеристика тяжкой насильственной преступности против личности и особенности её профилактики. Автореферат диссертации. Ростов-на-Дону: 2006. <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/kriminologicheskaja-harakteristika-tjazhkoj-nasilstvennoj-prestupnosti-protiv.html>. Vizitat: 21.05.2017. 5. Флоря Е. Криминальная персонология. Кишинев: ЕУРМ, 2015. 262 р.
177. Шебутани Т. Социальная психология. http://qame.ru/book/social_psychology/soc_psy. Vizitat: 25.04.2016.
178. Шеслер А. В. Групповая преступность: криминологические и уголовно-правовые аспекты. Саратов: 2006. 152 р.
179. Филимонов В. Д. Общественная опасность личности отдельных категорий преступников и ее уголовно-правовое значение. Томск: 1973. 173 р.
180. Хегай М. Н. Гендерные стереотипы и насилие против женщин. Душанбе: 1997.
181. Юрков Г. А. Насильственные преступления несовершеннолетних: специфика и основные криминологические показатели. https://superinf.ru/view_helpstud.php?id=1082. Vizitat: 21.05.2017.
182. Alain C. La violence est -elle un accident? Paris: Institut Europeen des Cinyniques, 20-21 noiembrie, 1997, p. 13.
183. Anderson J. F. Mangels N., Langsam A. Criminal justice and criminology. New York: 2002. 213 р.

184. Barclay G., Tavares C. International Comparisons of Criminal Justice Statistics 2000, july 2002. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/publf.htm>. Vizitat: 25.04.2016.
185. Bonfils Ph. Les violences criminelles en France. În: Proulx Jean, Cusson Maunce, Ouimet Marc: Les violences criminelles, Les Presses de L'Universite Laval, 1999. 353 p.
186. Chesnais J. Histoire de la violence en Occident de 1800 a nos jours. Paris: Robert Laffont, 1981. 436 p.
187. Corbin A. La violence est -elle un accident? Paris: Institut Europeen des Cinyriques, 20-21 noiembrie, 1997, p. 13.
188. Debarbieux E. La violence scolaire, le sujetd'une vie En savoir plus sur. <http://www.lemonde.fr/education/article/2012/09/20/>. Vizitat: 18.05.2015.
189. Domenach J.-M. Lubiquite de la violence. În: Revue Internationale des Science Sociales. Revue trimestrielle. Vol. XXX, nr. 4, 1978. 761 p.
190. Hodgins S., Janson C.-G. Criminality and violence among the mentally disordered. The Stockolm Project Metropolitan. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. 222 p.
191. Greene M., Chronic Exposure to Violence and Poverty: Interventions that Work for Youth. Crime and Delinquency, 1993, 39 (1), p. 106-124.
192. Levi M., Maguire M. Violent Crime. În: Mike Maguire, Rod Morman Robert Reiner, The Oxford Handbook of Criminology, Third Edition, Oxford University Press, 2002.
193. Petin I. A. Mechanism of Criminal Violence. St. Petersburg: R. Aslanov Publishing House «Yuridicesky Center Press», 2004. 343 p.
194. Proulx J., Cusson M., Ouimet M. Les violences criminelles. Les Presses de L'Universite Laval, 1999. 353 p.
195. Ray V. Torres. <http://www.dex.md>. Vizitat: 25.04.2016.
196. Shou N. E. Group dynamics: The psychology of small group behavior. Hardcover – 1976. 464 p.
197. The Oxford handbook of criminology. Third Edition. Edited by M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner. Oxford University Press, 2002. 1248 p.

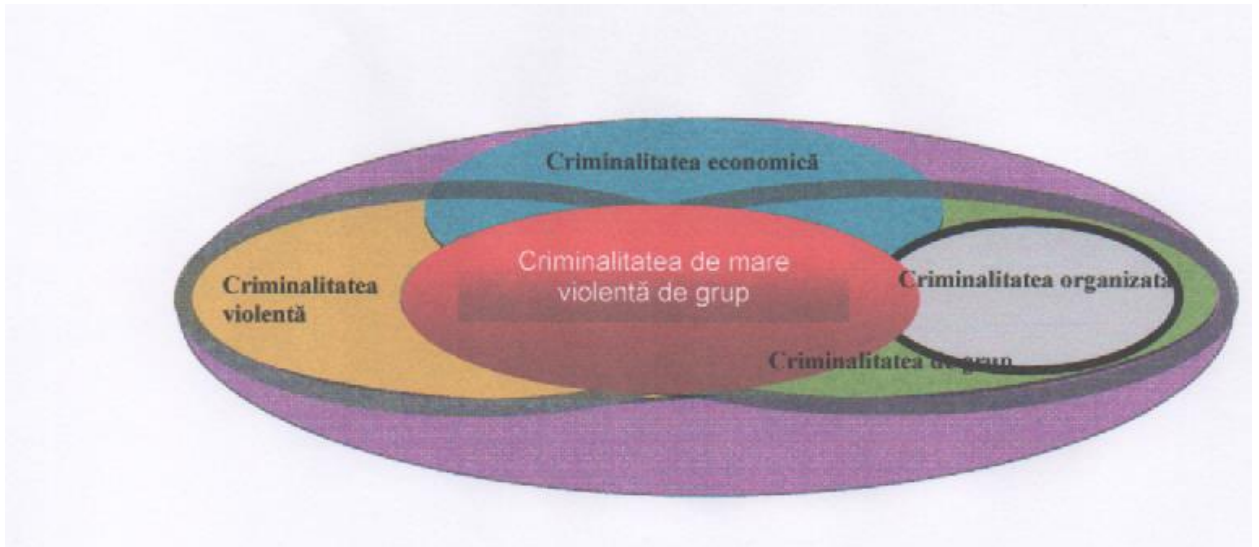
ANEXE

Anexa 1

Locul infracțiunilor de mare violență comise în grup în limitele altor categorii de infraționalitate

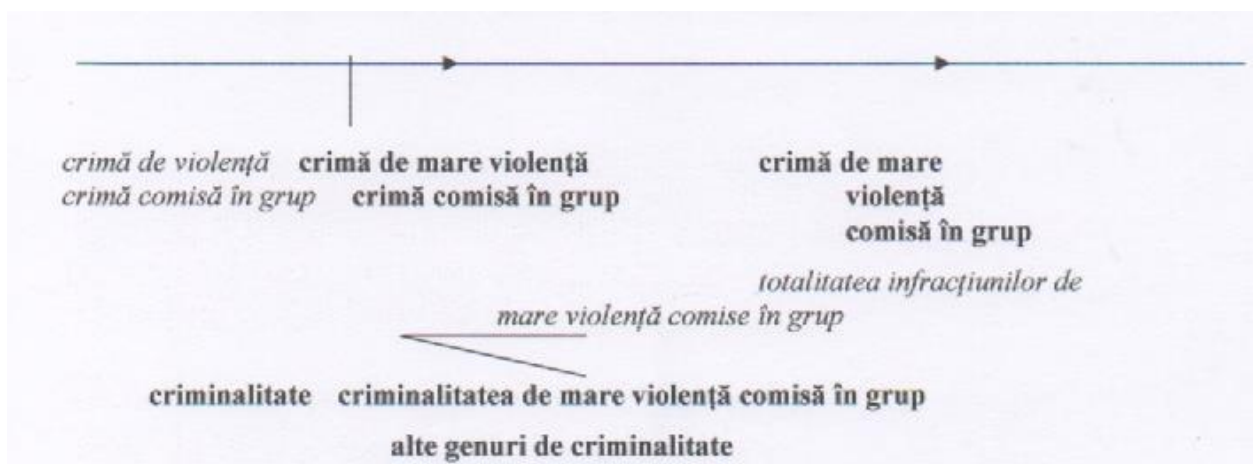
Anexa 1.1.

Criminalitatea de mare violență în grup și criminalitatea economică, criminalitatea organizată, criminalitatea de grup, criminalitatea violentă

Anexa 1.2.

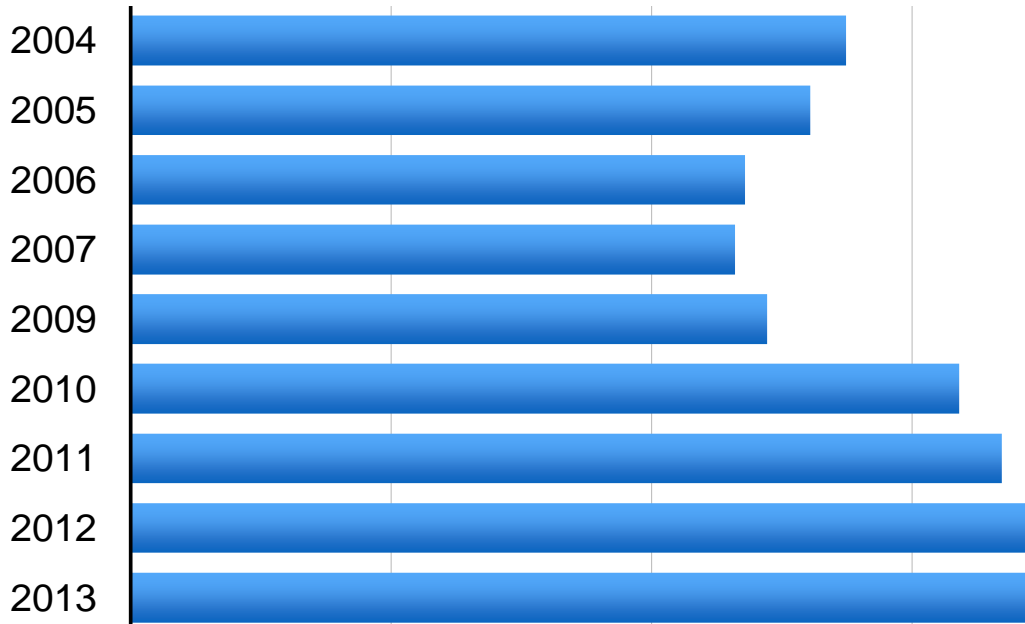
Corelația între infracțiunea de mare violență comisă în grup și infracțiunea de violență, infracțiunea de grup

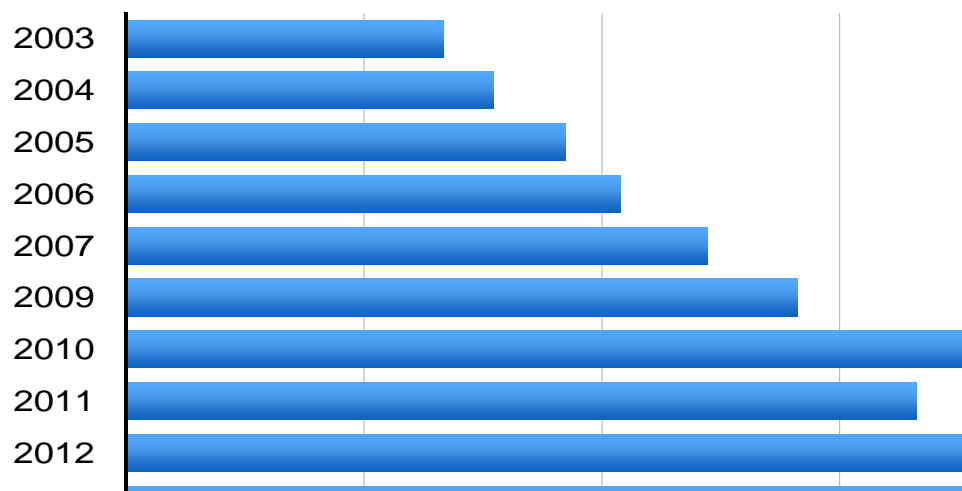

Anexa 2
Indicatori cantitativi privind criminalitatea de mare violență comisă în grup
în Republica Moldova în perioada anilor 2004-2016

Anexa 2.1.
Număr de infracțiuni înregistrate în RM în perioada 2004-2016

Anexa 2.2.
Număr de infracțiuni comise de grupări organizate în RM în perioada 2003-2016
(baza fixă 100% - 2003)

Anexa 3
Chestionar
(rezultatele se conțin în lucrare)

Vârsta	20-30	30-40	40-50		
Ocupația	student	angajat	f/ocupație		
Sexul	F	M			
1.	Ce presupune, în opinia DVS, violența ?				
2.	Care acțiuni le atribuți la categoria violenței?	bătăie	înjunghiere	otrăvire	împușcările
3.	Puteți face o diferență dintre violență și mare violență ?	DA		NU	
	Dacă DA , care este această diferență, în opinia DVS?				
4.	Ați fost vreodată implicat în acte de violență?	DA		NU	
5.	Dacă DA , în ce calitate?	agresor		victimă	
6.	Apreciați gradul de violență din societatea noastră?	mediu	ridicat	deosebit de ridicat	
7.	Considerați că acțiunile de violență comise în grup sunt mai periculoase decât simpla violență?	DA	NU	DE același nivel	
8.	Care sunt cauzele violenței în societatea noastră?				
9.	Cauzele violenței în societatea noastră coincid cu cele din alte societăți?	DA	NU	NU STIU	
10.	Diferența dintre criminalitatea violentă, criminalitatea de mare violență și criminalitatea de mare violență comisă în grup?	același nivel de pericolozitate între toate trei categorii	același nivel de pericolozitate între ultimele două categorii, care sunt mai periculoase decât prima	fiecare categorie, de la prima la ultima, avansează în grad prejudiciabil, ultima fiind cea mai periculoasă formă de manifestare a criminalității	

Anexa 4
Act de implementare a rezultatelor științifice obținute

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata **TIGHINEANU Alexandra**, declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat, se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmând să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

TIGHINEANU Alexandra

/ /

22 mai 2018

CV AL AUTORULUI

Date personale:

Nume, prenume: **TIGHINEANU Alexandra**

Data și locul nașterii: 5 februarie 1978, s. Sofia, raionul Drochia, Republica Moldova

Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

1996-2000 – Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, Facultatea de Drept, specialitatea drept.

2000- 2001–Universitatea de Criminologie din Moldova. Studii de masterat, magistru în drept. Specializarea drept.

2001-2005 – Academia de Științe a Moldovei, Institutul de Sociologie, Filosofie, Stat și Drept, studii de doctorat. Specialitatea drept penal și criminologie.

Stagii:

10-15 martie 2014, Sesiunea de Formare a Evaluatorilor Interni în domeniul calității învățământului superior pentru programele de Drept din Republica Moldova, organizat de ARACIS la Chișinău.

1 februarie – 1 aprilie 2014, Cursuri de perfecționare: Aplicarea tehnologiilor informaționale de comunicare în instruire. Sistemul MOODLE. ASEM.

Activitate profesională:

2000-2003, Universitatea de Criminologie - lector universitar la catedra Drept public

2003 – 2004, Universitatea de Ecologie - lector universitar la catedra Drept.

2004 – prezent, Academia de Studii Economice din Moldova - lector superior la Departamentul Drept.

2011 – prezent, Academia de Studii Economice din Moldova, prodecan, Facultatea Economie Generală și Drept.

Domenii de interes științific: drept penal, criminologie, dreptul muncii.

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale):

1. Conferința științifico-practică a cadrelor didactice “Probleme ale științei contemporane”, 18-19 aprilie 2001. Chișinău, Universitatea de Criminologie, 2001.
2. Conferința științifică internațională „Violența în societatea de tranziție”, 16-17 mai 2003. Chișinău, Universitatea de Criminologie, 2003.
3. Simpozionul Internațional al tinerilor cercetători din 10-11 aprilie 2005, Chișinău, ASEM, 2006.
4. Simpozionul Internațional al tinerilor cercetători din 14-15 aprilie 2006. Chișinău, ASEM, 2006.
5. Conferința științifico-practică internațională din 22 decembrie 2006 „Dreptul național în contextul proceselor integraționiste europene”. Chișinău: IRIM, 2006.
6. Conferința internațională din 1 noiembrie 2007 „Cultura juridică și prevenirea corupției”. Chișinău: Transparency International Moldova, 2007.
7. Conferința științifică internațională din 1-2 octombrie 2009 „Probleme actuale ale istoriei, teoriei dreptului și științelor administrației publice”. Chișinău, ASEM, 2010.

8. Conferința științifică internațională din 24-25 septembrie 2010 „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”. Chișinău, ASEM, 2011.
9. Conferința științifică internațională din 28-29 septembrie 2012 “Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”. Chișinău, ASEM, 2012.
10. Conferința științifică internațională din 27-28 septembrie 2013 “60 de ani de învățământ economic superior în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic”. Chișinău, ASEM, 2013.
11. Conferința științifică internațională din 12 decembrie 2013 „Promovarea egalității de șanse în educație și cultură: rolul bibliotecilor”. Chișinău, ASEM, 2014.
12. Conferința științifică internațională din 26-27 septembrie 2014 „Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii”. Chișinău, ASEM, 2014.
13. Masă rotundă „Medierea în Republica Moldova: provocări și soluții”. Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, 8 noiembrie 2013.
14. International Conference, „Professional Education and Economic Needs of the Black Sea Region”, Chișinău, 24 april, 2014.
15. Tempus IV programme – leading and managing change in higher education (La Manche), State Agrarian University of Moldova, 12-13 may, 2015.
16. Conferința științifică internațională din 23-24 septembrie 2016 „25 de ani de reformă economică în Republica Moldova: prin inovare și competitivitate spre progres economic”. Chișinău, ASEM, 2016.
17. Conferința Internațională Științifico-Practică „Conceptul de dezvoltare a statului de drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare”. Chișinău, ICJP AȘM, 4-5 noiembrie, 2016.
18. Conferința Internațională Științifico-Practică „Creșterea economică sustenabilă în condițiile globalizării”. Chișinău, ASEM, noiembrie, 2016.
19. Conferința Științifico-Practică Internațională „Problemele și posibilitățile activității criminologice”. Chișinău, IȘPCA, 24 martie, 2017.

Lucrări științifice publicate: 20 articole științifice.

Limbi cunoscute: limba română – excelent, limba rusă – bine, limba engleză – bine, limba franceză – începător.

Date de contact:

Adresa: Republica Moldova, mun. Chișinău, str.Albișoara 80/3.

Telefon: + (373) 22291142 (fix domiciliu); +(373) 069084661 (mobil).

E-mail: tighineanu-alexa@mail.ru